

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут економіки та управління
ОБЛІКОВО-ФІНАНСОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ

*Видається з 2009 р.
Виходить 2 рази на рік*

СТУДЕНТСЬКИЙ НАУКОВИЙ ВІСНИК

ВИПУСК 1(12). Частина 1
Економічні науки

Миколаїв
2015

Рекомендовано до друку вченою радою обліково-фінансового факультету МНАУ. Протокол № 11 від 25.06.2015 р.

Точка зору редколегії не завжди збігається з позицією авторів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР: д.т.н., проф., чл. - кор. НААН України
В.С. Шебанін

ЗАСТУПНИКИ ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА:

д.е.н., професор Шебаніна О.В.
д.е.н., професор Вишневська О.М.

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Економічні науки:

д.е.н., професор Сіренко Н.М.,
д.е.н., доцент Дубініна М.В.,
к.е.н., доцент Бурковська А.В.,
к.е.н., доцент Іваненко Т.Я.,
к.е.н., доцент Калюжна О.В.,
к.е.н., доцент Колесник В.М.,
к.е.н., доцент Крилова І.Г.,
к.е.н., доцент Мельник І.О.

Адреса редколегії:

54020, Миколаїв, вул. Паризької комуни, 9,
Миколаївський національний аграрний університет
тел. 58-05-94 www.mnau.edu.ua

© Миколаївський національний
аграрний університет, 2015

Миколаїв
2015

КАФЕДРА ОБЛІКУ І АУДИТУ

УДК 657.468

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ І ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ У ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВАХ

К. А. Романченко, студент,

Науковий керівник – д.е.н., доцент Дубініна М. В.,

Миколаївський національний аграрний університет

Досліджено і проаналізовано зарубіжний досвід організації обліку і формування фінансової звітності у фермерських господарствах.

Ключові слова: фінансова звітність, фінансові результати, облік, зарубіжний досвід.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток світової економіки характеризується розширенням економічних зв'язків між країнами та поширеністю досвіду передових країн. Значною мірою це стосується механізмів управління вітчизняними підприємствами, що мають базуватися на адаптованих до ринкових умов господарювання принципах, методах, важелях.

Постановка завдання. Дослідити і проаналізувати зарубіжний досвід організації обліку і формування фінансової звітності у фермерських господарствах.

Виклад основного матеріалу. Одним з основних напрямів, що вимагає найбільшого пристосування до зарубіжної практики є бухгалтерський облік. Це зумовлено залученням до капіталів вітчизняних підприємств іноземних інвесторів, що посилюють вимоги до якості інформації, яка формується за результатами ведення бухгалтерського обліку.

У зв'язку з цим, дослідження дієвих підходів до організації бухгалтерського обліку у зарубіжні практики, а також впровадження новітніх методів регулювання, оцінки, представлення інформації та складання фінансової звітності у фермерських господарствах є актуальним на сучасному етапі.

Впровадження у практику господарювання фермерських господарств нових підходів до організації бухгалтерського обліку, в першу чергу, вимагає дослідження ряду чинників, що визначають їх функціонування.

Це такі як національні особливості, політичні та економічні зв'язки, податкова система, методи фінансування капіталу, специфіка функціонування суб'єктів господарювання, рівень професійної підготовки фахівців, наукові розробки та їх впровадження у практику господарювання.

Разом з цим, негативний чи позитивний характер впливу кожного з перерахованих чинників на організацію та ведення бухгалтерського обліку у

фермерських господарствах є наслідком дієвості важелів законодавчого і нормативного регулювання за всіма напрямками господарської діяльності.

У сфері організації та ведення бухгалтерського обліку, зарубіжні країни, як правило, використовують чотири рівні регулювання. Це документи законодавчих органів, державних органів, професійних і приватних організацій, а також розробки, проведені з власної ініціативи професіоналів бухгалтерської справи.

При цьому, у різних країнах ступінь впливу регулюючих установ на діяльність суб'єктів господарювання є неоднаковою (табл. 1).

Таблиця 1

Порядок регулювання бухгалтерського обліку у зарубіжних країнах

Країна	Регулююча установа	Принцип дії	Призначення керівництва	Взаємодія з державними органами
1	2	3	4	5
Греція	Офіційна організація бухгалтерів	Єдина проводить аудиторські перевірки	Призначається урядом	Підпорядкування
Північна Ірландія	Інститут дипломованих бухгалтерів	Координує діяльність фахівців та якість освітніх курсів	Призначається голосуванням членів	Співпраця
Італія	Національна рада фахівців та бухгалтерів	Видає деякі стандарти бухгалтерської справи	Призначається Міністерством юстиції	Співпраця
Люксембург	Інститут ревізорів підприємства	Здійснює контроль за діяльністю аудиторів	Призначається Міністерством юстиції	Підпорядкування
Іспанія	Інститут Бухгалтерів і аудиторів	Контролює діяльність бухгалтерів	призначається урядом	Підпорядкування
	Асоціація іспанських бухгалтерів і чиновників	Розробляє рекомендацій з питань бухгалтерської справи	Призначається голосуванням членів	Співпраця
Швеція	Інститут професійних бухгалтерів	Надає послуги з ведення документів, підготовки звітів	Призначається Радою з торгівлі	Співпраця
	Інститут професійних аудиторів	Надає послуги з аудиту, перевіряє ведення обліку	Призначається Радою з торгівлі	Співпраця

Джерело: розроблено автором з використанням [4]

Організація бухгалтерського обліку на підприємствах України регламентується п'ятьма рівнями:

- 1) нормативно-правові акти вищої юридичної сили;

2) акти вищого органу в системі органів виконавчої влади;

3) положення, що затверджуються Міністерством фінансів України, постанови та накази НБУ, Державного казначейства України;

4) нормативно-правові акти та методичні рекомендації Міністерства фінансів, Державна фіскальна служба України, Міністерства статистики та інших органів виконавчої влади;

5) рішення щодо організації та ведення бухгалтерського обліку, що приймаються керівництвом підприємства на підставі законодавчих актів попередніх чотирьох рівнів.

Результати аналізу показують, що зарубіжний досвід ведення бухгалтерського обліку розглядається як засіб реалізації, контролю господарської діяльності та активізації людського фактора.

На відміну від нього організація бухгалтерського обліку в Україні не передбачає виділення рівня теоретиків і практиків.

Це пояснюється відсутністю тісних зв'язків між державними органами, керівниками підприємств та науковцями. Разом з іншими чинниками, які мають різний характер впливу на діяльність вітчизняних і зарубіжних підприємств, нормативно-правове регулювання бухгалтерського обліку, визначають його зміст як системи.

Системи обліку відрізняються організаційною будовою, складом, кількістю об'єктів та суб'єктів, видами і силою взаємозв'язків об'єктів і суб'єктів, рівнем семантичної узгодженості облікової інформації, сферами дії, характером взаємодії із зовнішнім середовищем. Тому в сучасних умовах виділяється шість систем організації бухгалтерського обліку:

- 1) британо-американська (англосаксонська) або англо-американська;
- 2) континентальна або франко-німецька;
- 3) південноамериканська;
- 4) змішана;
- 5) ісламська;
- 6) інтернаціональна.

Кожна система характеризується певним комплексом показників. До найсуттєвіших з них доречно відносити стандарти бухгалтерського обліку, план рахунків бухгалтерського обліку, облікову політику, форми первинних документів і облікових реєстрів.

Англо-американська застосовується у Австралії, Багамах, Беніні, Бермудах, Ботсвані, Венесуелі, Ірландії, Великобританії, Кіпрі, Домініканській республіці, Ісландії, Мексиці, Гонконзі, Індії, Нідерландах, Ізраїлі, Канаді, США, Мексиці, Пакистані, Ямайці, Колумбії. До її визначальних рис доцільно відносити:

- 1) високий професіоналізм як бухгалтерів так і користувачів,
- 2) орієнтування обліку і звітності на потреби приватного власника,
- 3) мінімальний ступінь регламентації,
- 4) відображення господарських операцій за ціною на момент угоди,
- 5) використання принципу обліку за первісною вартістю,
- 6) відсутність загальноприйнятих національних планів рахунків,

- 7) професійне регулювання,
- 8) розвинений ринок цінних паперів.

Слід зазначити, що Велика Британія має саму гнучку і прозору систему обліку, для якої найважливішим є бухгалтерська професія і фондовий ринок.

Франко-німецька система використовується в Австрії, Італії, Німеччині, Бельгії, Норвегії, Швейцарії, Греції, Португалії, Швеції, Єгипті, Франції, Японії, Алжирі, Люксембург, Іспанії, Камбоджі, Туреччині, Фінляндії, Гвінеї, Данії. Визначальними рисами такої системи є :

- 1) наявність тісних зв'язків з банками,
- 2) орієнтування на задоволення потреб кредиторів, податкових чи інших органів державної влади,
- 3) низький рівень зацікавленості в учасниках ринку цінних паперів,
- 4) жорсткий ступінь регламентації,
- 5) наявність централізованого плану рахунків,
- 6) суттєві відмінності у практиці обліку країн.

Слід зазначити, що найменш консервативну і найбільш гнучку і прозору систему обліку мають Норвегія, Швеція, Фінляндія, Данія.

Південноамериканська система функціонує у Аргентині, Болівії, Парагваї, Перу, Чилі, Еквадорі, Гватемалі, Сальвадорі, Гондурасі, Нікарагуа.

Визначальними рисами даної системи є:

- 1) уніфікація принципів обліку,
- 2) застосування єдиних способів обліку,
- 3) коригування звітності на темпи інфляції,
- 4) законодавчий ступінь регламентації,
- 5) орієнтування на потреби державних органів щодо поповнення доходної частини бюджету.

Змішана система застосовується у Албанії, Болгарії, В'єтнамі, Естонії, Латвії, Литві, Хорватії, Польщі, Румунії, Сербії, Росії, Україні. Визначальні риси такої системи досить складно визначати, оскільки в залежності від специфіки державного регулювання окремої країни вона досить часто поєднує в собі риси як британо-американської так і континентальної систем.

Ісламська система функціонує у країнах Близького Сходу. Її визначальними рисами є:

- 1) високий рівень впливу релігії,
- 2) оцінка активів і зобов'язань за ринковими цінами,
- 3) надмірний вплив регулюючих органів,
- 4) заборона отримання фінансових дивідендів.

Інтернаціональна система виділяється науковцями останніми роками, що обумовлено розвитком процесів інтеграції та глобалізації. Її визначальними рисами є застосування загальноприйнятих принципів бухгалтерського обліку та міжнародних стандартах бухгалтерської звітності.

Організація бухгалтерського обліку за такою системою забезпечує найбільшу дієвість елементів методу бухгалтерського обліку шляхом створення єдиних вимог для підприємств різних країн. Однак її формування є досить

складним процесом через наявність у різних країнах світу неоднакових важелів державного та нормативного регулювання.

У відповідності до зазначених систем сформовано три міжнародні плани рахунків бухгалтерського обліку: Європейського Союзу, Африканського Союзу, Британо-американської облікової системи. План рахунків ЄС базується на міжнародних і національних стандартах і законах.

Основними особливостями є те, що він встановлює єдині норми та вимоги для країн ЄС за кожною статтею балансу та звіту про прибутки і збитки, враховує вимоги Торговельного кодексу, передбачає організацію обліку з урахуванням форм власності, видів підприємств. Плану рахунків Африканського Союзу покликаний задовольняти всіх користувачів облікової інформації шляхом використання сучасних засобів обробки інформації. Щодо країн, які застосовують план рахунків британо-американської облікової системи, то кожна фірма розробляє власний план.

Враховуючи те, що Україна прямує до світового економічного простору організація бухгалтерського обліку на вітчизняних підприємства також включає використання планів рахунків підприємств і організацій, малих підприємств, які сформовані на загальноприйнятих принципах бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Однак в організації бухгалтерського обліку України обмежена альтернатива самостійного вибору складових організації бухгалтерського обліку, зокрема малі підприємства можуть використати тільки один план рахунків, який не містить 8 і 9 класів, у затверджених формах фінансової звітності підприємства не можуть змінювати кількість і наповненість статей.

В багатьох країнах Європейського Союзу діють стандарти фінансової звітності для малих середніх підприємств. Фермерські господарства, як і інші малі суб'єкти господарювання, мають багато особливостей в організації господарської діяльності. Тому очевидним є те, що малі підприємства зіштовхнулися з рядом перешкод, застосовуючи міжнародні стандарти бухгалтерського обліку.

Запровадження МСФЗ для фермерських господарств потребує вирішення низки практичних питань, зокрема обґрунтування критеріїв, що визначають малі середні підприємства, підходів до спрощення правил ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності.

В Європейській практиці найпоширенішими є три критерії віднесення тих чи інших підприємств до категорії малих чи середніх: чисельність працівників, підсумок балансу та оборот. Саме ці критерії визначають підхід ЄС до класифікації за їх розміром (табл. 2).

Таблиця 2

Рекомендації ЄС щодо класифікації підприємств за їх розміром

Підприємство	Працівники, осіб	Оборот, млн. євро	Підсумок балансу, млн. євро
Середні	250	50	43
Малі	20	10	10
Мікро	10	2	2

Джерело: розроблено автором з використанням [4]

Важливим для національної практики є встановлення критеріїв і окреслення кола суб'єктів господарювання, що можуть бути віднесені до МСП у відповідності до світової загальноприйнятої практики, які підпадатимуть під сферу застосування МСФЗ для малих та середніх підприємств.

Таблиця 3

Критерії малих та середніх підприємств у державах-членах ЄС

Держава	Середні підприємства			Малі підприємства			Мікро підприємства		
	Чисельність, осіб	Оборот, млн. дол.	Підсумок балансу, млн. дол.	Чисельність, осіб	Оборот, млн. дол.	Підсумок балансу, млн. дол.	Чисельність, осіб	Оборот, млн. дол.	Підсумок балансу, млн. дол.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Бельгія	-	-	-	50	4,7	9,4	-		
Данія	250	40,9	20,5	50	10	5	10	1,7	0,7
Ірландія	250	19,6	9,8	50	4,9	2,4	-		
Італія	250	64,2	55,2	50		4	-		
Мальта	-	-	-	50	6,4	3,2	-		
Норвегія	-	-	-	50	9,6	4,8	-		
Німеччина	250	64,2	55,2	50	12,8	12,8	10	2,6	2,6
Польща	250	64,2	55,2	50	12,8	12,8	10	2,6	2,6
Румунія	-	-	-	50	8	5	10		
Угорщина	250	55,2	55,2	50	12,8	12,8	10	2,6	2,6
Фінляндія	250	40,9	20,5	50	10	5	10	1,7	0,7
Чехія	250	64,2	55,2	50	12,8	12,8	10	2,6	2,6
Швеція	-	-	-	50	6,4	3,2	-		
Естонія	-	-	-	-	-	-	10	0,8	0,4
Британія	250	42,3	21,2	50	10,6	5,3	-		
Україна	250	50,2	43	50	10	10	10	2,1	2

Джерело: розроблено автором з використанням [4]

З даних таблиці 3 видно, що не всі держави-члени дотримуються рекомендацій ЄС щодо градації підприємств за розміром.

Наприклад, мікропідприємства не виділяють в окрему категорію в Бельгії, Ірландії, Італії, Мальті, Норвегії, Швеції, Великій Британії. Не всі країни визнають середні підприємства. Крім того, залежно від рівня економічного розвитку варіюються значення обороту та підсумку балансу.

Нажаль, в українському законодавстві досі не існує єдиного визначення малих та середніх підприємств. Враховуючи досвід ЄС, методологія визначення виду малих та середніх підприємств в Україні за його розміром повинна бути змінена.

Олександром Бетлієм було наведено пропозиції щодо визначення малих та середніх підприємств в Україні. Він писав, що компанії повинні відповідати двом критеріям для визначення статусу: або – критерію кількості працівників та критерію обороту, або-критерію кількості працівників та критерію вартості активів [4].

Таблиця 4

Пропозиції щодо визначення малих та середніх підприємств в Україні

Тип підприємства	Кількість працівників	Річний оборот (млн. грн)	Річна сукупна вартість активів (млн. грн)
Мікро	10	4	4
Мале	50	20	20
Середнє	250	100	85

Джерело: розроблено автором з використанням [4]

При цьому в державах-членах ЄС існують різні підходи до спрощення обліку та звітності таких підприємств.

Наприклад, у Бельгії дуже малим підприємствам дозволено не застосовувати подвійного запису і вести лише три журнали обліку (коштів, продаж і покупок).

У Німеччині не існує загального плану рахунків, немає чітких приписів щодо виду і структури журналів господарських операцій, бухгалтерських книг і т. д. Кожне фермерське господарство може визначати склад, зміст плану рахунків, журналів та аналітики виходячи зі своїх конкретних потреб. Однак існує ряд стандартів, зразків планів рахунків і інших норм, якими фермерські господарства користуються для організації свого обліку.

Законодавчою основою обліку і звітності в Німеччині є Торговий кодекс, який поряд з іншими питаннями регулює питання складання звітності, в ньому детально розглядаються правила, що стосуються змісту і складання балансу і звіту про прибутки та збитки.

Стандарти, що розробляються Німецьким комітетом по стандартам фінансової звітності, регулюють всі питання консолідованої звітності, які не розглядаються в Торговому кодексі. Як правило, ці стандарти стосуються консолідованої фінансової звітності, доповнюють та деталізують вимоги Торгового кодексу.

Основний підхід до ведення обліку та складання звітності в Німеччині – обережність і орієнтованість на користувачів фінансової звітності (кредиторів),

тому активи оцінюються скоріше за найменшою з можливих оцінок, а зобов'язання – за найбільшою.

В Італії господарства, які мають дохід, нижчий за 360 000 євро на рік, не зобов'язані подавати фінансову звітність і можуть вести облік на касовій основі. У Латвії від малих підприємств не вимагається складати фінансову звітність і немає законодавчих вимог щодо їх бухгалтерського обліку.

У Польщі малі підприємства звільнено від аудиту та дозволено складати скорочені фінансові звіти.

Важливою сферою вдосконалення є законодавство в галузі обліку та оподаткування. Тому Європейська комісія ініціювала спеціальне дослідження з метою вивчення систем обліку малих підприємств у державах-членах.

За результатами дослідження було надано загальні рекомендації щодо застосування малими підприємствами, зокрема:

- застосовувати подвійний запис;
- вести найважливіші облікові реєстри (загальний журнал, головну книгу, реєстри обліку продаж, покупок, надходження та видатку коштів, дебіторів і кредиторів, підзвітних сум, оплати праці);
- використовувати спрощені формати балансу та звіту про фінансові результати;
- регулярно складати прогностичні звіти про рух коштів;
- застосовувати принципи нарахування, відповідності доходів і витрат і чесного та справедливого погляду;
- використовувати стандартизований план рахунків;
- застосовувати принцип “лише один раз” для подання фінансової інформації для різних або тих самих органів для різних або тих самих цілей (наприклад, податкові органи, органи статистики, банки).

Різні підходи до обліку малих підприємств застосовують не тільки на регіональному, а й на світовому рівні. У багатьох країнах взагалі відсутні спеціальні вимоги щодо обліку малих підприємств.

В окремих країнах (Ізраїль, Малайзія, Гонконг, Канада) для малих підприємств передбачені винятки щодо застосування загальних стандартів.

Наприклад, малі підприємства зазвичай звільняють від розкриття інформації за сегментами, тощо.

Такі країни, як Велика Британія, Шрі-Ланка, розробили окремі стандарти обліку та звітності для малих і середніх підприємств.

Для мікропідприємств у багатьох країнах дозволено спрощений облік (іноді на касовій основі) та не оприлюднення фінансової звітності.

З запровадженням МСБО і МСФЗ в облікову практику вітчизняних підприємств ставляться відповідні вимоги до рівня кваліфікації облікових працівників фермерських господарств. Так, МСБО 41 “Сільське господарство”, передбачає оцінку біологічних активів та сільськогосподарської продукції за справедливою вартістю, що впливає на порядок визначення фінансових результатів фермерського господарства та формування показників фінансової звітності. Міжнародні стандарти фінансової звітності не обмежують фермерські

господарства у виборі форми обліку, проте орієнтують на об'єктивне відображення їх діяльності.

Практичний досвід показує, що вагомий вплив на організацію бухгалтерського обліку має рівень фахової підготовки самого фермера. За цим критерієм нинішніх українських фермерів можна умовно поділити на кілька груп. До першої належать колишні керівники колгоспів та радгоспів (голова колгоспу, головний інженер, головний агроном, головний зоотехнік). Ці особи мають найвищу кваліфікацію у галузі сільського господарства та адміністративні навички. До другої групи входять колишні фахівці великих сільськогосподарських підприємств, які також здобули відповідну освіту й знають особливості сільськогосподарського виробництва. Третю групу становлять звичайні селяни, які не мають спеціальної освіти, але успішно господарюють на власній чи орендованій землі. До четвертої групи можна зарахувати колишніх міських мешканців, які раніше не мали ані спеціальної підготовки, ані досвіду роботи в сільському господарстві, проте вирішили стати власниками землі й започаткувати своє виробництво.

Фермери, що відносяться до перших двох груп, мають більше досвіду по організації сільськогосподарського виробництва та навичок щодо облікового забезпечення діяльності фермерських господарств, ніж дві останні. Однак досвід зарубіжних країн з розвиненою ринковою економікою свідчить про доцільність відбору керівників фермерських господарств на конкурсній основі з врахуванням наявності відповідної кваліфікації.

Висновки. Отже, динамічні зміни в законодавчо-нормативному регулюванні обліку, впровадження МСФЗ в практику вітчизняних підприємств вимагають високого рівня кваліфікації облікових працівників фермерських господарств. Відсутність чітко визначеної облікової політики в фермерських господарствах створює перешкоди для узагальнення та систематизації облікової інформації, ускладнює процес складання звітності, впливає на достовірність економічної інформації, стримує впровадження МСФЗ.

Список використаних джерел

1. Бухгалтерський облік і фінансова звітність – об'єкти фінансового контролю : методич. посібник. – К. : Атіка, 2012. – 304 с.
2. Труфіна Ж.С. Облік і контроль формування фінансових результатів операційної діяльності підприємств: теорія, методика, організація [Електронний ресурс]: автореферат дис. на здобуття наук. ступ. канд. екон. наук: спец. 08.00.09 – Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності) / Ж. С. Труфіна. – Київ, 2010. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/ard/2010/10tjstmo.zip>.
3. Проданчук М.А. Облік і контроль результатів операційної діяльності сільськогосподарських формувань [Електронний ресурс]: автореферат дис. на здобуття наук. ступ. канд. екон. наук: спец. 08.06.04 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит / М. А. Проданчук. – Київ, 2003. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/ard/2003/03pmadsf.zip> Ломонос
4. Чанкселіані М.В. Облік і контроль доходів і результатів діяльності підприємств харчової промисловості [Електронний ресурс] : автореферат дис. на здобуття наук. ступ. канд. екон. наук: спец. 08.00.09 – Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за

видами економічної діяльності) / М.В. Ломонос-Чанкеліані. – Київ, 2007. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/ard/2007/07lmvphp.zip>

К. А. Романченко. Зарубежный опыт организации учета и формирования финансовой отчетности в фермерских хозяйствах.

Исследован и проанализирован зарубежный опыт организации учета и формирования финансовой отчетности в фермерских хозяйствах. Ключевые слова: финансовая отчетность, финансовые результаты, учет, зарубежный опыт.

K. Romanchenko. Foreign experience of organization of accounting and formation of financial reporting in farms.

Researched and analyzed foreign experience of organization of accounting and formation of financial reporting in farms.

Keywords: financial reporting, financial results, accounting, foreign experience.

УДК 651.5:54

СУТНІСТЬ ТА ЗАВДАННЯ ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ

Є. А. Шнак, студент,

Науковий керівник – д.е.н., доцент Дубініна М. В.,

Миколаївський національний аграрний університет

Досліджено сутність та завдання інвентаризації та особливості її проведення сільськогосподарськими підприємствами.

Ключові слова: інвентаризація, сільськогосподарські підприємства, облік.

Постановка проблеми. В умовах економічної кризи на новий рівень виходить необхідність збереження ресурсів як на макро- так і на мікрорівні. На рівні суб'єктів господарювання цього частково можна досягти за допомогою проведення інвентаризації.

Постановка завдання. Дослідити сутність та завдання інвентаризації та особливості її проведення сільськогосподарськими підприємствами.

Виклад основного матеріалу. Законом України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні”, для підтвердження правильності та достовірності даних бухгалтерського обліку та звітності, передбачено проведення підприємствами, їх об'єднаннями та госпрозрахунковими організаціями незалежно від форм власності інвентаризації майна, коштів і фінансових зобов'язань [72].

Інвентаризація забезпечує дотримання таких вимог до балансу та звітності, як правдивість і реальність. Проведення інвентаризації дає можливість отримати інформацію, без якої такі елементи методу бухгалтерського обліку, як баланс та звітність втрачають функцію способу пізнання дійсності [81, с. 346].

Інвентаризація, оскільки вона оформлюється документами, повинна розглядатися як процедура, в результаті якої бухгалтер отримує документальне підтвердження про факти господарського життя.

Інвентаризація – це спосіб виявлення фактичної наявності та стану цінностей на певну дату за допомогою реєстрації, вимірювання, зважування тощо з подальшим порівнянням отриманих даних із даними бухгалтерських записів [59, с.71].

Мета інвентаризації – забезпечити достовірність даних бухгалтерського обліку і перевірити фактичну наявність запасів на підприємстві. Проводиться вона перед складанням річної фінансової звітності (не раніше 1 жовтня). Її періодичність встановлюється наказом керівника підприємства, але не повинна бути рідше одного разу на рік. Крім того, інвентаризація обов'язкова у випадках:

- при зміні матеріально-відповідальних осіб (далі МВО) – на день прийомки-передачі товарно-матеріальних цінностей;
- при встановленні фактів крадіжок, зловживань чи порчі цінностей на день встановлення таких фактів;
- при пожежах, стихійних лихах, техногенних аваріях.

В процесі дослідження з'ясовано, що на сьогодні під інвентаризацією розуміють:

- а) прийом фактичного контролю наявності окремих складових майна;
- б) роботу, пов'язану із визначенням майнового стану (складання інвентарю) суб'єкта, що розпочинає господарську діяльність;
- в) метод визначення наявності майна і зобов'язань з метою визначення фінансового результату;
- г) перевірку господарських засобів та розрахунків з метою підтвердження даних бухгалтерського обліку.

Існування різних тлумачень поняття інвентаризації не дозволяє розкрити сутність і зміст даного поняття. Це суттєво ускладнює її практичне значення.

Під інвентаризацією слід розуміти перевірку наявності та стану об'єкту контролю, яка здійснюється шляхом спостереження, вимірювання, реєстрації та порівняння отриманих даних. Зміст інвентаризації розкриває комплекс господарсько-правових ознак (рис. 1), який дозволяє відрізнити інвентаризацію від складання інвентарю, самоперевірки (як виду самоконтролю), переобліку, обміру виконаних робіт, перепису тощо.

Однією із найважливіших складових, що розкривають зміст та визначають методику інвентаризації виступають її об'єкти. Однак, в економічній літературі недостатньо уваги приділено дослідженню об'єктів, що підлягають інвентаризації. Здебільшого обмежений і неповний перелік об'єктів інвентаризації автори подають у самому визначенні даного поняття. При цьому до них відносять різні економічні категорії та їх комбінації (господарські засоби, майново-матеріальні засоби, засоби і джерела, фактично проведені затрати, майно та зобов'язання, господарські операції та факти, товарно-матеріальні цінності, грошові кошти, розрахунки та інше).

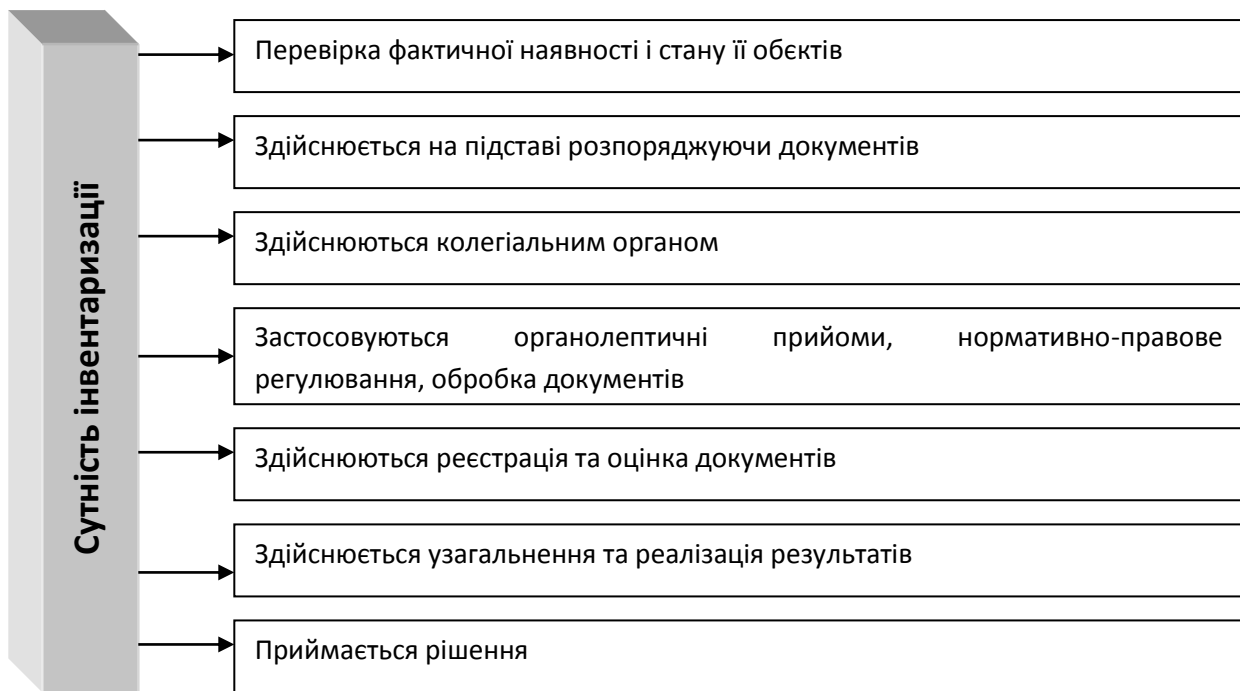

Рис. 1. Сутність інвентаризації

Джерело: розроблено автором з використанням матеріалів [7]

Існують об'єкти інвентаризації як елементу методу бухгалтерського обліку і економічного контролю одночасно. До них відноситься майно, кошти і фінансові зобов'язання підприємства, інвентаризація яких передбачена пунктом 7 Інструкції № 69, а саме: основні фонди, нематеріальні активи, товарно-матеріальні цінності, цінні папери і фінансові вкладення, суми грошей у касах, на розрахунковому, валютному та інших рахунках в установах банків, гроші у дорозі, дебіторську і кредиторську заборгованість, незавершене виробництво, витрати майбутніх періодів, резерви наступних витрат і платежів тощо.

Крім того, відповідно до пункту 5 Інструкції № 69 [24] «інвентаризації підлягають також майно і матеріальні цінності, що не належать підприємству, та облік яких ведеться на позабалансових рахунках». Таким чином, підсумовуючи все вищесказане, можемо зробити висновок, що під об'єктами інвентаризації варто розуміти активи, власний капітал і зобов'язання, відображені на рахунках балансового та позабалансового обліку підприємства.

Інвентаризація як безальтернативний засіб пізнання передбачає наявність не тільки об'єкту, але й суб'єкту. Однак, на даний час це питання в економічній літературі практично не розглядалось, існуючі нормативні документи регулюють його недостатньо.

Суб'єктами інвентаризації виступають носії прав та обов'язків – державні інститути, структури та підрозділи, які згідно з чинним законодавством мають право контролювати фінансово-господарську діяльність, а також власники та керівники підприємств. Однак, суб'єкт інвентаризації безпосередньо не проводить інвентаризацію, він делегує свої повноваження інвентаризаційній комісії, яка по відношенню до суб'єкта є виконавчим органом та виконує

функції виявлення кількісних і якісних характеристик об'єкта інвентаризації, причин відхилень від заданих нормативних, планових та облікових даних, у відповідності до яких може функціонувати об'єкт інвентаризації, а також їх нормативно-правового регулювання.

Згідно з п. 7 Інструкції № 69, основними завданнями інвентаризації є:

- виявлення фактичної наявності основних фондів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, коштів, цінних паперів та інших грошових документів, а також обсягів незавершеного виробництва в натурі;
- установлення лишку або нестачі цінностей і коштів шляхом зіставлення фактичної наявності з даними бухгалтерського обліку;
- виявлення товарно-матеріальних цінностей, які частково втратили свою первісну якість, застарілих фасонів і моделей, а також матеріальних цінностей та нематеріальних активів, що не використовуються;
- перевірка дотримання умов та порядку збереження матеріальних та грошових цінностей, а також правил утримання та експлуатації основних фондів;
- перевірка реальності вартості зарахованих на баланс основних фондів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, цінних паперів і фінансових вкладень, сум грошей у касах, на розрахунковому, валютному та інших рахунках в установах банків, грошей у дорозі, дебіторської і кредиторської заборгованості, незавершеного виробництва, витрат майбутніх періодів, забезпечень та резервів наступних витрат і платежів.

Міністерство фінансів України у своєму листі “Щодо відображення сум розбіжностей” від 13.12.2004 р. № 31-04200-30-10/22823 серед завдань інвентаризації називає також:

- встановлення фактичної наявності, якості, стану і вартості матеріальних цінностей, грошових коштів, незавершеного виробництва і будівництва, дебіторської заборгованості, зобов'язань і забезпечень, інших активів, витрат і доходів майбутніх періодів, визначення розбіжностей;
- встановлення за письмовими поясненнями відповідальних за збереження і використання цінностей, за облік дебіторської заборгованості, зобов'язань і забезпечень, осіб, причин та умов виникнення розбіжностей;
- розробку пропозицій щодо врегулювання розбіжностей і впорядкування порядку приймання, зберігання, відпуску і використання цінностей та поліпшення обліку і контролю на підприємстві;
- перевірку обґрунтованості записів на рахунках і в регістрах обліку розрахунків з працівниками, бюджетом, державними цільовими позабюджетними фондами, покупцями, постачальниками та іншими дебіторами і кредиторами тощо;

- дотримання порядку врегулювання інвентаризаційних різниць.

Список використаних джерел

1. Бардаш С. В. Інвентаризація: теорія, практика, комп'ютеризація / С. В. Бардаш. – Житомир. ЖІТІ, 2009. – 372 с.
2. Бардаш С. В. Сутність і зміст інвентаризації / С. В. Бардаш // Вісник ЖІТІ. Економі науки. – 2012. – № 9. – С. 216-226.
3. Бирюкова И. К. Практический бухгалтерский учет в Украине. Часть 2. / И. К. Бирюкова. – К. : Экономика и Право, 2014. – 112 с.
4. Білуха М. Т. Аудит у бізнесі : посібник для бізнесменів / М. Т. Білуха. – Дніпропетровськ, Преском, 2014. – 240 с.
5. Бутинець Ф. Ф. Теорія бухгалтерського обліку / Ф. Ф. Бутинець. – Житомир : ЖІТІ, 2000. – 236 с.
6. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік / Ф. Ф. Бутинець. – Житомир : ПП “Рута”, 2000. – 607 с.
7. Воробиенко А. Инвентаризация-2014 / А. Воробиенко // Все о бухгалтерском учете. – 2014. – № 118 (543). – С. 5-15.

Е. А. Шпак. Сущность и задачи инвентаризации.

Исследованы сущность и задачи инвентаризации и особенности ее проведения сельскохозяйственными предприятиями.

Ключевые слова: инвентаризация, сельскохозяйственные предприятия, учет.

E. Shpak. The nature and objectives of the inventory.

Explores the nature and inventory tasks, and the particularities of the agricultural enterprises.

Keywords: inventory, agricultural enterprises, accounting.

УДК 338.439.5

ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ У КОНТЕКСТІ БЕЗПЕКИ СУСПІЛЬСТВА

С. С. Дюміна, студент,

Науковий керівник – д.е.н., професор Вишневська О. М.,

Миколаївський національний аграрний університет

У статті обґрунтовано напрями підвищення конкурентних позицій країни. Проаналізовано рівень продовольчої безпеки з урахуванням сучасних тенденцій розвитку продовольчого ринку країни та обґрунтовано напрями щодо підвищення. Обґрунтовано загрози продовольчій безпеці держави та досліджені складові впливу на якість продукції як пріоритетного чинника конкурентоспроможності підприємств.

Ключові слова: продовольча безпека, конкурентоспроможність, якість продукції.

Постановка проблеми. Оскільки конкурентоспроможність підприємства характеризується рівнем якості продукції, то набуває актуальності питання щодо її оцінки в аспекті продовольчої безпеки.

Під впливом негативних зовнішніх тенденцій відбувається зниження споживання продовольства переважно під впливом зниження платоспроможного попиту населення, що негативно впливає на формування продовольчої безпеки, унеможливорює “прихований” голод.

Продовольча безпека є базовою основою “безпеки суспільства”, яка являє собою забезпечення доступу населення до продуктів харчування у кількості, асортименті і якості, необхідних і достатніх для споживання та залежить від виробничої стабільності аграрного сектору економіки країни, можливостей створення стратегічних запасів сільськогосподарської продукції, рівня платоспроможного попиту населення, зменшення обсягів імпортової залежності у сільськогосподарській сировині і продовольстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теоретичних і практичних аспектів формування продовольчої безпеки присвячено роботи вітчизняних вчених-економістів, з-поміж них: П. Борщевський, Л. Дейнеко, О. Кочетков, І. Лукінов, Р. Марков, О. Нижник, М. Пархоменко [2], О. Пасхавер [3], П. Саблук, Н. Сеперович, В. Трегобчук, М. Хорунжий [4], О. Шевцов та ін. Серед зарубіжних вчених питаннями забезпечення продовольчої безпеки займалися В. Балабанов, Е. Борисенко, Е. Сєрова.

Постановка завдання. Розглянути економічний зміст і загрози продовольчій безпеці держави та дослідити складові впливу на якість продукції пріоритетного чинника конкурентоспроможності підприємств.

Виклад основного матеріалу. Продовольча безпека держави розглядається як здатність гарантувати задоволення потреб населення на рівні, необхідному для нормальної життєдіяльності. Забезпечення її повинно розглядатися не тільки в якості стратегічної мети розвитку вітчизняного продовольчого ринку, але й як основа суверенітету, економічної безпеки, соціальної стійкості держави, як вагомий важіль забезпечення незалежності вітчизняних товарів на міжнародному ринку, як геополітична стратегія.

Відповідно до “Державної програми соціально-економічного розвитку села на період до 2015 р.”, стратегічною метою розвитку вітчизняного продовольчого ринку є:

- гарантування продовольчої безпеки держави;
- досягнення рівня споживання продовольства до науково обґрунтованих норм;
- забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції і продовольчих товарів на зовнішньому і внутрішньому ринках [1].

Відповідно до поставлених завдань, стратегічними цілями щодо формування продовольчої безпеки є забезпечення доступності і достатності продовольчого споживання всіма верствами населення, переважно за рахунок вітчизняного виробництва.

Зі вступом України до СОТ особливої актуальності набуває питання державного регулювання якості продукції, що реалізується шляхом стандартизації та сертифікації продукції.

Слід зазначити, що підвищення якості продукції та рівня продовольчого забезпечення населення залежить не лише від задоволення фізіологічних потреб, а і від рівня платоспроможності населення. Так, протягом останніх років спостерігаються тенденції щодо зниження реальних доходів населення (рис. 1).

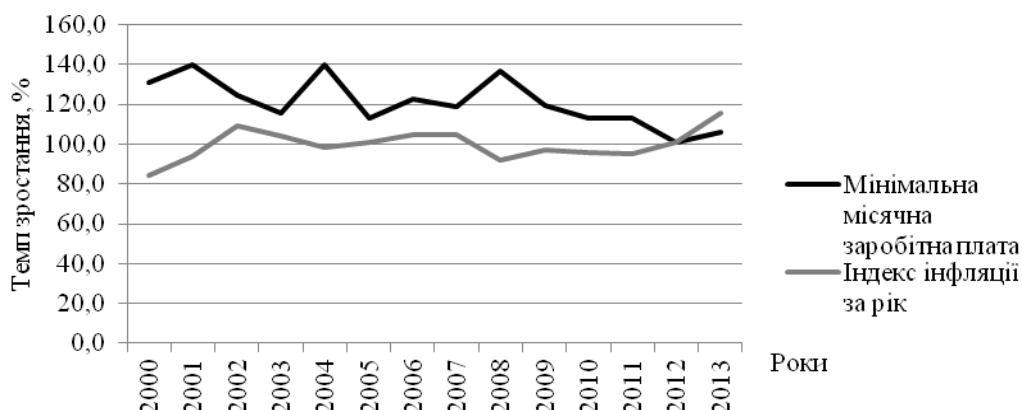

Рис. 1. Динаміка зміни рівня зарплатної плати та індексу споживчих цін в Україні, %

Джерело: побудовано за даними Держкомстату

Незважаючи на позитивні показники щодо зростання зарплатної плати, не можна засвідчити високий рівень життя населення, оскільки нівелює зростання інфляційний фактор. Це викликано, передусім, впливом інфляційних процесів в країні, які фактично зростають однаковими темпами із доходами, що, відповідно викликає здешевлення національної грошової одиниці, зниженням рівня добробуту населення.

Проте, навіть за значного зниження рівня доходів, існують мінімальні потреби в продуктах харчування, які неможливо скоротити. Зменшення споживання якісних продуктів харчування призводить до негативних наслідків: погіршується демографічна ситуація, стан здоров'я населення, збільшується рівень смертності, скорочується рівень народжуваності. Погіршення якості життя призводить до вимушених дій споживачів у напрямку заміщення якісних, але відносно дорогих товарів, на більш дешеві.

Тому забезпечення продовольчої безпеки є багатоаспектним явищем, яке повинне враховувати складові комплексної оцінки чинників впливу, зокрема, таких як:

- ступінь відкритості продовольчих ринків, напрями зниження рівня імпоротної залежності;
- ступінь екологізації галузі, якість сільськогосподарської сировини і продуктів харчування;
- відповідність вимог продовольчої безпеки нормативно-правовій основі;

- рівень і структура кінцевого споживання продуктів харчування;
- виробничий потенціал галузей аграрного сектору;
- обсяги і структура експорту-імпорту продовольства;
- якість і безпека продовольства.

За умов міжнародної економічної інтеграції та глобалізації вітчизняні підприємства, не досягнувши світових стандартів якості, не зможуть успішно конкурувати на зовнішньому, а у перспективі, і на внутрішньому ринку продовольчих товарів. Оскільки конкурентоспроможною на європейському ринку може бути лише продукція, вироблена відповідно до міжнародних та європейських стандартів. Відповідно, забезпечення потреб населення у продуктах харчування на належному рівні продовольчої безпеки, забезпечення розвитку національної системи стандартизації та її гармонізація із системами стандартизації ЄС є одними із пріоритетних завдань на державному рівні [3].

Формування продовольчої безпеки може бути здійснено за наступних умов:

- населення країни забезпечено екологічно чистими, корисними для здоров'я продуктами харчування вітчизняного виробництва з науково-обґрунтованими нормами з урахуванням статі, віку, умов праці, природно-кліматичних умов і національних традицій;
- ціни на ці продукти харчування доступні усім категоріям громадян;
- створені стратегічні запаси продовольства, що дозволить уникнути голоду, у тому числі “прихованого”;
- аграрний сектор розвивається стійко і має резерви, що дозволяє нарощувати виробництво продовольства з метою збільшення запасів, на випадок надання продовольчої допомоги іншим країнам у якості гуманітарної допомоги;
- наука перебуває на рівні вищих світових досягнень і забезпечує усі сфери діяльності;

природоохоронна діяльність забезпечує збереження навколишнього середовища [4].

Нами виявлено, що продовольча безпека держави повинна враховувати три основні аспекти, а саме: фізичну доступність, що передбачає наявність на споживчому ринку життєво необхідних продуктів харчування; економічну, що включає фінансову можливість їх отримання; соціальну, яка забезпечує диференціацію споживання базових продуктів різними верствами населення (рис. 2).

Критерії оцінки рівня продовольчої безпеки дозволяють встановлювати гранично-критичну межу продовольчої залежності від зовнішнього ринку.

Відповідно до світової практики вважається, що загроза продовольчій безпеці країни виникає, коли імпортна квота перевищує 30%, що призводить до втрати її продовольчої незалежності.

Рис. 2. Основні складові продовольчої безпеки держави

Джерело: побудовано з використанням [2]

Протягом останніх років частка продовольчого імпорту України в загальному обсязі продовольчого споживання коливається у межах 13-15%, тому існуючий рівень продовольчої незалежності можна визнати задовільним.

Висновки. Отже, продовольча безпека займає центральне місце у системі економічної безпеки держави і є важливою складовою безпеки суспільства в цілому. Оскільки вона є важливою умовою забезпечення внутрішньої соціальної і політичної стабільності держави, її зовнішньоекономічної незалежності, та сприяє здійсненню координації виробництва продукції, оптимізації її обсягів у напрямі підтримки достатнього рівня продовольчого самозабезпечення країни.

Розробка і здійснення заходів у формуванні продовольчої безпеки держави повинні включати цільові дослідження по техніці, технології виробництва і переробці сільськогосподарської продукції, формуванню економічного механізму і інфраструктури продовольчого ринку, розробці нормативної бази продовольчого забезпечення країни, регіонів та окремих категорій населення.

Продовольча безпека повинна забезпечуватися на основі принципів: економічного обґрунтування, пов'язаного із забезпеченням країни високої продукцією; доступності до продовольства усіх верств населення, необхідному для активного повноцінного життя; цільового, програмного регулювання продовольчого ринку країни; державної підтримки вітчизняних сільгоспвиробників.

Список використаних джерел

1. Державна програма соціально-економічного розвитку села на період до 2015 р. // Економіка АПК. – 2007. – № 1. – С. 11-12.
2. Пархоменко М. М. Продовольча безпека в системі забезпечення національної безпеки України / Пархоменко М. М. ; наук. ред. В. К. Мамутов – Донецьк : Ноулідж, 2010. – С. 58-60
3. Пасхавер Б. Сучасний стан продовольчої безпеки / Б. Пасхавер // Економіка України. – 2006. – № 4. – С. 43-50
4. Хорунжий М. Й. Продовольча безпека: соціально-економічна суть, стан і показники / М. Й. Хорунжий // Економіка АПК. – 2003. – № 6. – С. 146-152.

С. С. Дюмина. Конкурентоспособность как фактор обеспечения продовольственной безопасности государства.

В статье обоснована проблема и выявлены пути повышения конкурентных позиций страны в международном разделении труда. Проанализирован современный уровень продовольственной безопасности с учетом современных тенденций развития продовольственного рынка страны и обоснованы задачи по ее повышению. Рассмотрено экономическое содержание и угрозы продовольственной безопасности государства и исследованы составляющие влияния на качество продукции как приоритетного фактора конкурентоспособности предприятий.

Ключевые слова: продовольственная безопасность, конкурентоспособность, качество продукции.

S. Diumina. Competitiveness as factors ensuring food security.

In the article justified the problem and identified ways to improve the country's competitive position in the international division of labor. The current level of food security, taking into account current trends in the food market in the country and proved tasks for its improvement. The economic content and threat to food security and explored components impact on product quality as a priority factor in the competitiveness of enterprises.

Keywords: food security, competitiveness, product quality.

УДК 631.158.009.12(477)

ФЕРМЕРСЬКІ ГОСПОДАРСТВА ТА ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ЇХ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ В УКРАЇНІ

В. Мельнік, студент,

Наукові керівники – д.е.н., професор Вишневська О.М.,

к.е.н., асистент Бобровська Н.В.,

Миколаївський національний аграрний університет

У статті обґрунтовано теоретичні аспекти формування фермерського господарювання. Запропоновано практичні положення з метою удосконалення конкурентоспроможності фермерського господарства з врахуванням соціально-економічних механізмів ефективної реалізації прав власності на землі сільськогосподарського призначення.

Ключові слова: фермерське господарство, фермерське землекористування, аграрний сектор, конкурентоспроможність, бенчмаркінг.

Постановка проблеми. Ринкові перетворення в економіці України обумовили формування багатоукладної системи господарювання в аграрному секторі, де, поряд з державними, приватними, орендними підприємствами, господарськими товариствами, виробничими кооперативами, отримали розвиток фермерські господарства. Вже усвідомлено, що фермерські господарства є однією з ефективних форм господарювання, надійним засобом вирішення продовольчої проблеми суспільства.

На сучасному етапі розвитку фермерських господарств доцільним є їх організаційно-економічне зміцнення шляхом підвищення кваліфікаційного рівня фермерів, налагодження сталих партнерських зв'язків, розвитку обслуговуючої кооперації, покращення конкурентоспроможності тощо.

Глибокого вивчення потребує теоретичне та методологічне обґрунтування основних аспектів розвитку виробничо-господарської діяльності фермерських господарств, визначення оптимальної структури землекористування і співвідношення галузей. Для вирішення цих питань, необхідно розглядати їх у комплексі, де задіяні економічний механізм господарювання, технологічні рішення і правові норми, економіко-математичні методи, які засновані на ґрунтовних наукових дослідженнях.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. На сучасному етапі в економічній літературі багато уваги приділяється проблемам, які пов'язані із розвитком і функціонування фермерських господарств. Розробці теоретичних і прикладних положень становлення та функціонування фермерських господарств присвячено багато досліджень вітчизняних вчених-економістів, з-поміж них: П. Березівський, В. Зіновчук, П. Канінський, І. Коновалов, О. Крисальний, В. Липчук, П. Макаренко, М. Малік, В. Месель-Веселяк, Л. Молдаван, О. Онищенко, П. Саблук, Г. Черевко, О. Шестопаль, В. Юрчишин та ін.

Метою нашого дослідження є теоретичне обґрунтування формування фермерського господарювання і розробки практичних положень щодо удосконалення конкурентоспроможності фермерського господарства з врахуванням соціально-економічних механізмів ефективної реалізації прав власності на землі сільськогосподарського призначення з їх територіальними особливостями.

Виклад основного матеріалу. Сільське господарство – одне з основних галузей матеріального виробництва, що відіграє важливу роль у житті суспільства. Тому відродження сільського господарства є одним з найважливіших завдань сьогодення.

На сучасному етапі аграрний сектор країни представлений багатьма різноманітними формами господарювання, серед яких найбільш поширеними є фермерські господарства. Але, створюючи фермерські господарства, підприємці дуже часто стикаються зі значними труднощами: відсутність потужних джерел фінансування, слабка орієнтація у вимогах ринкової

економіки, недостатнє забезпечення виробництва матеріальною і технічною базою тощо. На сучасному етапі господарювання фермерських господарств склалась ситуація недостатнього рівня їх конкурентоспроможності, що унеможливорює здатність забезпечити розширене відтворення, зумовлює ризик неплатоспроможності і, як наслідок, призводить до банкрутства.

За роки реформ у вітчизняному аграрному секторі економіки накопичено практичний досвід становлення фермерства, що дає змогу оцінити роль і місце його у сучасній моделі аграрної економіки, виявити основні тенденції в його становленні та проблеми, які необхідно вирішити для подальшого розвитку. Основне питання подальшого розвитку фермерства полягає в такій парадигмі: який оптимальний розмір повинно мати фермерське господарство та яким чином має бути організована його виробнича структура.

Дослідження свідчать, що в ефективному веденні виробничої діяльності фермерських господарств, як і інших сільськогосподарських підприємствах, провідне місце має розмір землекористування. Певне уявлення про розвиток фермерства в країні у кількісному значенні представлено на рисунку 1.

Рис. 1. Динаміка земельних площ, які використовуються фермерськими господарствами країни

Джерело: представлено автором з використанням статистичної інформації по Україні

Належна організація роботи фермерських господарств дозволить збільшити конкурентоздатність національної аграрної економіки, знизити рівень монополізації та вирішити продовольчі проблеми за рахунок збільшення виробництва валової продукції та насичення внутрішнього ринку вітчизняними продуктами харчування. В основі цієї роботи повинна лежати маркетингова орієнтація збуту виробленої продукції фермерських господарств.

Зміни, що відбуваються у різних сферах суспільного виробництва, особливо у періоди глобальних перетворень, супроводжуються процесами як відновлення господарських структур, які існували у минулому, так і створення нових господарських формувань. Тому на сучасному етапі розвитку аграрного сектора спостерігаємо тенденцію до глобалізації економічних процесів. Трансформаційні процеси в аграрному секторі створили передумови для формування приватного власника на землі. Безумовно, це сприяло розвитку приватного підприємства. Створення різних за розмірами форм господарювання відбувається на єдиній основі – індивідуальній власності, найпоширенішою формою якої є малі господарські формування, які утворюються з домогосподарств населення, складовою яких є особисті господарства населення та фермерські господарства [3].

Фермерські господарства все більше й більше піддаються сукупному впливу конкурентних факторів, які, у свою чергу, призводить до виникнення багатоаспектної, динамічної та агресивної гіперконкуренції. Загалом зовнішнє середовище фермерських господарств стає все більш невизначеним та непередбачуваним. У таких умовах пошук дієвої стратегії підвищення конкурентоспроможності є досить важким. Загострюється необхідність в обґрунтуванні методів, що дозволять подолати розрив у конкурентоспроможності між вітчизняними та іноземними сільськогосподарськими товаровиробниками в умовах невизначеності та нестабільності зовнішнього середовища.

Одним з найновіших та найсучасніших підходів до визначення конкурентоспроможності підприємства є метод бенчмаркінгу.

Бенчмаркінг – це мистецтво виявлення того, що інші роблять краще ніж ми, та вивчення, удосконалення і застосування методів роботи інших організацій. Мета бенчмаркінгу полягає у тому, щоб на основі дослідження надійно встановити ймовірність успіху підприємництва [2, с. 36].

Бенчмаркінг вперше у сучасному його значенні з'явився в 1972 р. в Інституті стратегічного планування Кембриджа (США). Тоді дослідницько-консалтингова організація "PIMS" (вплив маркетингової стратегії на прибуток) встановила, що для знаходження ефективного рішення у сфері конкуренції необхідно знати кращий досвід інших підприємств, які отримали успіх у схожих умовах. Основні види використання бенчмаркінгу та завдання нами представлено на рисунку 2.

Рис. 2. Основні види бенчмаркінгу та його основні завдання для ймовірності успіху підприємництва

Джерело: представлено автором з використанням літературних джерел

Отже, аналіз змісту бенчмаркінга показує, що його можна розглядати як напрям маркетингових досліджень. Користь бенчмаркінга у тому, що виробничі і маркетингові функції стають керованими, коли на підприємстві досліджуються і впроваджуються кращі засоби та технології інших підприємств чи галузей. Бенчмаркінг стає мистецтвом виявлення того, що інші роблять краще, вивченням, удосконаленням і застосуванням їх методів роботи.

Використання бенчмаркінга має безліч напрямів, наприклад:

- бенчмаркінг в логістиці дозволяє швидко і із малими витратами виявити проблеми ситуації у логістичних системах, у сфері близьких до покупця, з виконання замовлень і транспортування;
- бенчмаркінг застосовується розробки стратегій, операцій та управлінських функцій;
- бенчмаркінг розглядається та як засіб оцінки стратегій і цілей роботи у порівнянні з підприємствами-лидерами, щоб гарантувати довгострокове перебування над ринком;
- найпоширенішою формою є товарний бенчмаркінг.

У таблиці 1 представлено порівняльну характеристику значення бенчмаркінгу у процесі стратегічно орієнтованих маркетингових досліджень.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика значення бенчмаркінгу у процесі проведення стратегічно орієнтованих досліджень

Характеристики процесу дослідження	Значення бенчмаркінгу в стратегічно орієнтованих дослідженнях		
	Дослідження ринку	Аналіз конкурентів	Бенчмаркінг
Загальна ціль	Аналіз ринків, ринкових сегментів та визнання товару	Аналіз стратегії конкурентів	Аналіз того, що, чому так гарно роблять конкуренти чи підприємства-лідери
Предмет вивчення	Потреби покупців	Стратегії конкурентів	Методи ведення бізнесу, котрі задовольняють потреби покупців
Об'єкт вивчення	Товари та послуги	Ринки та товари	Методи введення справ, а також товари
Основні обмеження	Ступінь задоволення покупців	Діяльність на ринку	Необмежений
Значення для прийняття рішень	Незначне	Малозначне	Дуже велике
Основні джерела інформації	Покупці	Галузеві експерти та аналітики	Підприємства-лідери в галузі, а також конкуренти

Джерело: представлено автором з використанням [4, с. 42-48]

Отже, очевидним є взаємозв'язок бенчмаркінгу зі стратегічним плануванням на підприємстві. Бенчмаркінг має бути інструментом стратегічного планування для забезпечення цілеспрямованого та прибуткового розвитку підприємства.

Висновки. На нашу думку, підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств, фермерських господарств неможливе без підготовки висококваліфікованих кадрів, здатних у нових ринкових умовах ефективно працювати та приймати економічно обґрунтовані рішення на основі комплексного аналізу ринкового середовища, використовуючи вітчизняний і зарубіжний досвід ведення високоефективного конкурентоспроможного виробництва.

Однак в сільськогосподарському виробництві спостерігається нестача спеціалістів та керівників, які могли б працювати в умовах ринкової економіки, вчасно переорієнтовувати виробництво в необхідному напрямку відповідно до попиту та пропозиції. Тому під час визначення конкурентоспроможності підприємства доцільно було б використовувати такий показник як конкурентоспроможність керівника, який враховував би його вік, освіту, фах, стаж роботи на підприємстві.

Нами обґрунтовано, що бенчмаркінг є надзвичайно корисним інструментом, особливо у ситуації, коли необхідно переглянути внутрішню ефективність діяльності компанії та визначити нові пріоритети діяльності.

Зіставлення показників ефективності надасть можливість зрозуміти уразливі та раціональні сторони діяльності компанії в порівнянні з конкурентами і світовими лідерами в аналогічній області.

Враховуючи вище викладене, з метою більш повної та достовірної оцінки рівня конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств методом бенчмаркінгу, нами пропонується додатково використовувати такі показники, як конкурентоспроможність керівництва та ефективність використання земельних ресурсів.

Список використаних джерел

1. Канінський П. К. Підвищення ефективності аграрного виробництва : монографія / П. К. Канінський, М. П. Канінський. – К. : ННЦ ІАЕ, 2011. – 432 с.
2. Дашкевич Р. А. Бенчмаркетинг – технологія сучасного бізнесу / Р. А. Дашкевич // Економіка. Фінанси. Управління. – 2009. – № 8. – С. 36.
3. Горьовий В. П. Фермерство України: теорія, методологія, практика / В. П. Горьовий. – К. : ННЦ ІАЕ, 2007. – 540 с.
4. Багієв Г. Л. Бенчмаркінг – як функція й інструмент підприємницької діяльності / Г. Л. Багієв, Ю. Н. Соловйова. – Харків. – 2002. – С. 42-48.

В. Мельник. Фермерские хозяйства и пути улучшения их конкурентоспособности в Украине.

В статье обоснованы теоретические аспекты формирования фермерского хозяйствования. Предложены практические положения с целью совершенствования конкурентоспособности фермерского хозяйства с учетом социально-экономических механизмов эффективной реализации прав собственности на земли сельскохозяйственного назначения.

Ключевые слова: фермерское хозяйство, фермерское землепользование, аграрный сектор, конкурентоспособность, бенчмаркинг.

V. Melnik. Farms and ways of improving their competitiveness in Ukraine.

In the article theoretical aspects of formation of farm management. Suggested practices to improve the competitiveness of farm households based on socio-economic mechanisms, effective implementation of property rights on agricultural land.

Keywords: farm, farm land, agricultural sector, competitiveness, benchmarking.

УДК 332.33

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕФЕКТИВНОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

О. О. Заволока, студент,

Науковий керівник – к.е.н., асистент Бобровська Н. В.,

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто, основні теоретичні обґрунтування ефективності використання земельних ресурсів в аграрному секторі. Проведено аналіз виявлення можливостей щодо оптимізації і екологізації земельних ресурсів.

Ключові слова: ресурсний потенціал, земельні ресурси, ефективне землекористування.

Постановка проблеми. Зростання виробництва та підвищення його ефективності визначаються кількістю, якістю та рівнем використання головних ресурсів сільськогосподарських підприємств – землі, праці, засобів. Якщо у інших галузях народного господарства можливі заміни одних ресурсів на інші то для аграрного сектору земля виступає незамінним ресурсом.

Отже, роль земельних ресурсів визначається тим, що їй притаманна специфічна унікальна властивість – родючість, що впливає на процес сільськогосподарського виробництва. Від характеру і рівня ефективності використання земельних ресурсів залежить розвиток продуктивних сил, масштаби виробництва і матеріальне благополуччя населення. Таким чином, земля – основний засіб виробництва, без якого неможливий сам процес виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання щодо сутності і ефективного використання земельних ресурсів розглядались у наукових публікаціях таких вітчизняних вчених, як: В. Г. Андрійчук, В. В. Бобко, О. М. Вишневською, В. П. Галушко, М. В. Гладій, О. О. Клокар, І. А. Маркіна, С. В. Рибалко, П. Т. Саблук, В. К. Савчук, І. Н. Топіхою, О. Ульяновченком та іншими науковцями.

Формування цілей статі. Метою нашого дослідження є теоретичне обґрунтування ефективності використання земельних ресурсів в аграрному секторі і виявлення можливостей щодо оптимізації і екологізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Україна має потужний природно-ресурсний потенціал для розвитку аграрного сектора економіки, сприятливі та різноманітні кліматичні умови, що створює можливості для виробництва високоякісної сільськогосподарської продукції, забезпечення продовольчої безпеки держави, позиціонування країни на світовому ринку продовольства, а також сталого соціально-економічного розвитку сільських громад. Ефективний розвиток аграрного сектора в Україні потребує змін у використанні її ресурсної бази, впровадженні ресурсозберігаючих інноваційних високопродуктивних технологій сільськогосподарського виробництва, для забезпечення виробництва високоякісної та конкурентоспроможної

сільськогосподарської продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках. Раціональність і максимальна ефективність використання задіяних у процесі сільськогосподарського виробництва ресурсів, є необхідною передумовою досягнення збалансованості інтересів суспільства за соціальним, економічним та екологічним критеріями, а також фундаментом забезпечення національних пріоритетів у розвитку аграрного сектору, зокрема, досягнення продовольчої безпеки, успішної експортної політики, цілей дохідності сільськогосподарських товаровиробників і забезпечення соціально орієнтованої державної аграрної політики. Це вимагає, зокрема, посиленої уваги до питань землекористування, реалізації трудового потенціалу, підвищення рівня інноваційності застосовуваних техніки та технологій в аграрному секторі економіки [4].

Ресурсний потенціал характеризується як економічна категорія, що визначає сукупність органічно взаємопов'язаних ресурсів (земельних, трудових і матеріальних) та їх здатність забезпечувати виробництво продукції. Зазначимо, що ресурсний потенціал – це вся сукупність використовуваних у процесі виробництва наявних ресурсів, які роблять його теоретично та практично можливим [1]. Нами на рисунку 1 представлено структура та місце ресурсного потенціалу в аграрному секторі економіки.

Таким чином, у результаті нашого дослідження, нами обґрунтовано, що до ресурсного потенціалу, відносять низку ресурсів (фінансові, інформаційні чи підприємницькі здібності), які цілком можна віднести до однієї із трьох його складових, а саме: земельних, трудових і матеріальних.

Враховуючи вищезазначене, основним ресурсом в аграрному секторі є земельний, який потребує впровадження дієвих заходів щодо збереження біологічних особливостей і забезпечення можливостей нарощування обсягів екологічно чистого виробництва. В Україні до господарського використання залучено більше 90,0% території і тільки близько 8,0% (біля 5,0 млн. га) знаходиться у природному стані. За даними Національного наукового центру “Інституту аграрної економіки” до 2030 року площі сільськогосподарських угідь у користуванні і володінні сільськогосподарських підприємств усіх форм власності будуть становити до 35 млн.га, що лише на 3,0% менше існуючого рівня, що характеризує негативне навантаження на природні ресурси і у майбутньому [2].

Земля у господарстві країни має комплексне і багатогалузеве використання. В умовах переходу до ринкової економіки багато галузей стають конкурентами у використанні землі і кожна з них намагається придбати для себе якомога більше землі. Отже конкуренція на ринку землі буде зростати [3].

Існуюча в Україні система господарювання на землі ще не в повній мірі забезпечує ефективне використання ресурсного потенціалу й охорони природних ресурсів. З переходом до ринкових відносин держава втратила своє монопольне становище щодо володіння земельними ресурсами та вирішальну роль у господарському управлінні ними. Це миттєво призвело до втрати функцій планування, використання й охорони земель. Наслідком є те, що в Україні, яка має найкращі сільськогосподарські угіддя в Європі – 41,7 млн га (близько 69,1 % території) та посідає одне з провідних місць у світі за площею

ріллі, продуктивність сільського господарства нижча від рівня загальноєвропейських і загальносвітових стандартів. Ефективне використання земельних ресурсів, оптимізація структури посівних площ сільськогосподарських культур у всіх природно-кліматичних зонах та охорона навколишнього середовища є важливими факторами сталого розвитку аграрного сектора [5].

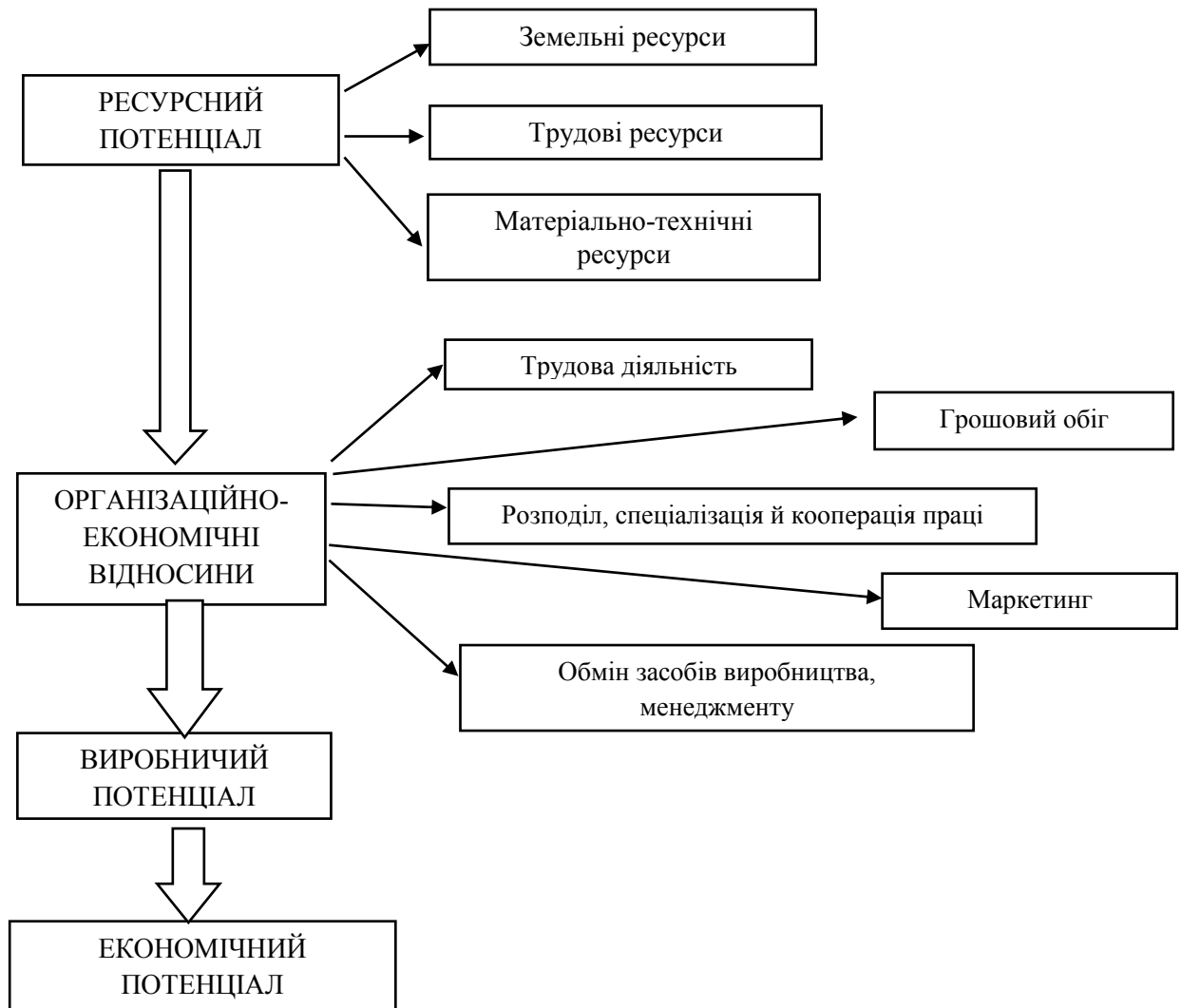

Рис. 1. Структура та місце ресурсного потенціалу в аграрному секторі економіки

Джерело: представлено автором на основі опрацьованих літературних джерел

Основними напрямками аграрної політики в галузі використання земельних ресурсів має бути оптимізація їх розподілу між галузями господарства України і найбільш раціональне їх використання у кожній з них, здійснення нового землевпорядкування території, розробка і впровадження земельного кадастру і економічної оцінки землі, розширення масштабів боротьби з водною та вітровою ерозією ґрунтів, промисловим і радіоактивним забрудненням, поліпшенням меліоративного стану осушувальних і зрошувальних земель, оновлення основних меліоративних фондів, розробка і

впровадження науково обґрунтованих зональних і внутрішньозональних ландшафтних і ресурсозберігаючих систем ведення сільського господарства.

Висновок. Отже, при дослідженні теоретичного обґрунтування ефективності використання земельних ресурсів в аграрному секторі і виявлення можливостей щодо оптимізації і екологізації, ми дійшли до такого висновку, що актуальним залишається питання щодо використання ресурсного потенціалу, екологізації виробництв, зниження негативного впливу на природні ресурси. Земельні ресурси сільського господарства України порівняно великі, але не безмежні. Із розширенням будівництва промислових об'єктів площа сільськогосподарських угідь і орних земель на душу населення з року в рік зменшується. Тому важливою державною потребою є охорона сільськогосподарських угідь, і особливо найбільш продуктивної їх частини – ріллі, багаторічних насаджень, зрошуваних і осушуваних земель, а також контроль за їх ефективне використання.

Список використаних джерел

1. Бобко В. В. Підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу в аграрному секторі: автореферат / В. В. Бобко. – Харків, 2006. – 24 с.
2. Вишневська О. М. Ресурсний потенціал аграрного сектора економіки України: соціально-економічні і екологічні аспекти : [монографія] / О. М. Вишневська. – Миколаїв, 2011. – 487 с.
3. Гладій М. В. Використання виробничо ресурсного потенціалу аграрного сектору економіки України (питання теорії, методології і практики) / М. В. Гладій. – К., 1998. – 324 с.
4. Собкевич О. В. Ресурсний потенціал аграрної сфери: проблеми та завдання ефективного використання : аналіт. доп. / О. В. Собкевич, В. М. Русан, А. Д. Юрченко, О. В. Ковальова [та ін.]. – К. : НІСД, 2013. – 76 с.
5. Ульяновченко О. В. Управління ресурсним потенціалом в аграрному секторі / О. В. Ульяновченко. – Київ, 2008. – 280 с.

А. А. Заволока. Теоретические основы эффективного землепользования.

В статье рассмотрены основные теоретические обоснования эффективности использования земельных ресурсов в аграрном секторе. Проведен анализ выявления возможностей по оптимизации и экологизации земельных ресурсов.

Ключевые слова: ресурсный потенциал, земельные ресурсы, эффективное землепользование.

A. Zavoloka. The theoretical basis for effective land use.

The article describes the main theoretical justification of the efficiency of land use in the agricultural sector. The analysis to identify opportunities for optimization and ecologization of land resources.

Keywords: resource potential, land resources, the efficient use of land.

УДК 330.322.3:338.43

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІНВЕСТИЦІЙНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ АГРАРНОГО СЕКТОРА

Н. О. Корнієнко, студент,

Науковий керівник – к.е.н., асистент Бобровська Н. В.,

Миколаївський національний аграрний університет

Розкрито суть та основні підходи до визначення інвестиційних можливостей підприємств аграрного сектора. На основі дослідження визначено основні підходи до формування інвестицій для аграрних товаровиробників. Узагальнено специфіку інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств у сучасних умовах. Визначено оптимальні джерела вливання інвестицій в аграрний сектор.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційні ресурси, джерела формування, агротоваровиробники, економічна ефективність, конкурентоспроможність, сільськогосподарська продукція.

Постановка проблеми. Виробництво сільськогосподарської продукції є одним з найбільш капітало- і трудомістких серед галузей економіки країни. Інвестиційні вливання у аграрний сектор не тільки поліпшують стан і результативність виробництва, а й сприяють впровадженню інноваційних технологій та оптимізації конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції, зростанню ресурсів, що призводить до насиченості внутрішнього ринку якісною продукцією, нарощуванню експортного потенціалу і налагодженню міжгалузевих зв'язків.

Але специфічність і ризикованість сільськогосподарського виробництва через суттєву залежність від територіальних особливостей, природно-кліматичних і погодних умов, зберігання продукції і умов транспортування, низьку дохідність та тривалий час окупності, негативно впливає на їх інвестиційну привабливість.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості діяльності щодо залучення інвестиційних ресурсів в аграрний сектор розглядались у наукових публікаціях таких вітчизняних вчених: В. Андрійчук, Т. Антонєць [1], А. Балян [2], Я. Білоусько, О. Карінцева, О. Кубатко, А. Лавриненко [3], М. Кісіль [4], В. Лаврук [6], П. Саблук, В. Чеботарьов та іншими науковцями.

Проте, питання інвестиційних можливостей сільськогосподарських підприємств та їх економічної ефективністю потребують детального вивчення теорії і практики їх застосування.

Метою нашого дослідження є обґрунтування теоретичних аспектів інвестиційних можливостей аграрного сектора, що формується з врахуванням специфіки виробництва, організаційно-економічних умов діяльності та потреб споживачів.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи теоретичні аспекти інвестиційних можливостей аграрного сектора можемо погодитися з формулюванням В. Лаврука, що інвестування є безперервний процес, який

відбувається протягом життєвого циклу підприємства і має регулярний характер. Інвестиції у відтворення основних фондів і на приріст матеріально-виробничих запасів здійснюються у формі капітальних вкладень. Основною метою формування фінансово-інвестиційних ресурсів підприємства повинно бути задоволення потреб у придбанні необхідних інвестиційних активів та оптимізація їх структури для забезпечення ефективної виробничої діяльності підприємств аграрного сектора [6].

Згідно Закону України “Про інвестиційну діяльність”, інвестиціями для сільськогосподарського виробництва, є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, які вкладаються в об’єкти підприємницької та інших видів діяльності, у результаті якої створюється прибуток (доход) або досягається соціальний ефект [7].

Сучасний стан сільськогосподарського виробництва можна характеризувати як депресивний. В країні є достатні можливості для того, щоб досягти достатньо високих значень інвестиційного індикатора (у постійних цінах), який у 2010 р. дорівнював 48, а у 2011 р. – 63%. Для цього, потрібно підвищити середньорічні темпи приросту інвестицій в основний капітал до 10-12% проти 5,5% у середньому за 2006-2010 рр. За розрахунками, на 1 грн інвестицій в основний капітал сільського господарства у 2011-2015 рр. і 2016-2020 рр. можна отримати, відповідно, 1,71 і 1,51 грн приросту валової продукції галузі [5].

Тобто налагодження діяльності у галузі вимагає значної кількості фінансово-інвестиційних ресурсів як бази реалізації ефективного механізму виробничих відносин. Зазначимо, що як об’єм, так і склад фінансово-інвестиційних ресурсів напряму впливають на потенціал підприємства, тобто за їх рахунок здійснюються всі напрями і форми інвестиційної діяльності підприємств. Таким чином, без формування фінансово-інвестиційних ресурсів організаційно-економічна діяльність підприємств, у тому числі і сільськогосподарських, неможлива.

Відповідно до Закону України “Про інвестиційну діяльність” у вигляді інвестицій можуть виступати такі цінності: кошти, цільові банківські вклади, паї, акції та інші цінні папери (крім векселів); рухоме та нерухоме майно (будинки, споруди, устаткування та інші матеріальні цінності); майнові права інтелектуальної власності; сукупність технічних, технологічних, комерційних та інших знань, оформлених у вигляді технічної документації, навиків й виробничого досвіду, необхідних для організації того чи іншого виду виробництва; запатентованих (“ноу-хау”); права користування землею, водою, ресурсами, будинками, спорудами, обладнанням, а також інші майнові права; інші цінності [7].

Т. Антонець, досліджуючи особливості формування інвестиційних ресурсів у сільському господарстві, вважає, що формування інвестицій у виробничому процесі – є початковою умовою організації виробництва будь-якого підприємства, у тому числі і сільськогосподарського. Регулярне вливання капіталу протягом виробничого циклу також вимагає регулярного інвестування для відтворення виробничого циклу. У наслідок чого механізм формування

інвестиційних ресурсів у ході економічної діяльності підприємств, з досягненням максимальної ефективності від їх використання, є базовою умовою організації діяльності фірм [1].

Цілком очевидно, що сезонність виробництва впливає як на об'єм, так і на структуру фінансово-інвестиційних ресурсів. Тобто надходження інвестицій у сільськогосподарській галузі є нерівномірним. Таким чином, обсяги інвестиційної діяльності напрямую формують масштаби і ефективність функціонування підприємств аграрного сектора.

Вираховування можливих втрат від природних процесів, як витрат майбутніх періодів, у поєднанні з розрахунками обсягів реального та фінансового інвестування, впливає на визначення потреби у фінансово-інвестиційних ресурсах сільськогосподарських підприємств.

Досліджуючи питання низької конкурентоспроможності продукції та її невідповідності міжнародним стандартам якості й безпеки, дослідники О. Карінцева, О. Кубатко та А. Лавриненко зазначають, що основною причиною відставання галузі є низька інвестиційна привабливість. Серед основних причин є непередбачуваність адміністративного регулювання цін і обмежень експорту, також неефективні механізми державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників, які охоплюють захист внутрішнього ринку від імпорту низькоякісної продукції, систему стандартизації, а також санітарних і фітосанітарних заходів, систему субсидування та інших фінансових інструментів підтримки, відсутність ринку землі сільськогосподарського призначення [4].

Т. Ратошнюк і М. Мартинюк звертають увагу на те, що на інвестиції в сільському господарстві в ринкових умовах роблять вплив ряд факторів – на одні з них товаровиробники мають вплив, а інші обумовлені зовнішніми умовами і не залежать від підприємців [8].

Факторами, які мають залежність від товаровиробника, вважають наступними: урожайність сільськогосподарських культур і продуктивність худоби; вибір об'єкта першочергових інвестицій; спеціалізація і концентрація виробництва; технологія виробництва основних видів продукції сільського господарства; характер інвестицій: довгострокові, короткострокові; рівень продуктивності праці і собівартість виробництва. На ці фактори підприємець може впливати протягом виробничого процесу або планувати виробництво продукції та інвестицій на найближчу перспективу.

До факторів, які не залежать від виробників сільськогосподарської продукції, відносяться ціни на сільськогосподарську продукцію і продукцію промислового виробництва; відсоткова ставка на кредит; податкові ставки на прибуток; інфляційні процеси; сезонність виробництва сільськогосподарської продукції; попит на продукцію з врахуванням співвідношення цін; обов'язкові поставки сільськогосподарської продукції (квотування виробництва); світові ціни на продукцію [8].

А. Балян, аналізуючи регіональні особливості інвестування сільського господарства України дійшов висновку, що основними інвесторами у галузі є недержавні сільськогосподарські підприємства, насамперед, господарські

товариства і приватні підприємства, в яких зосереджено майже 90% площі сільськогосподарських угідь і які у 2013 р. отримали 94% сукупного прибутку від реалізації продукції рослинництва і тваринництва [2].

Досліджуючи структуру джерела інвестування сільськогосподарської галузі науковці О. Гринчак, Г. Мазур і М. Кислиця зазначають, що дві третини інвестицій складають власні кошти товаровиробників і понад 25% – кредити комерційних банків та інших фінансових інвесторів [3].

Зауважимо, цих ресурсів не вистачає для виведення сільського господарства на рівень, достатній для того, щоб країна могла повністю забезпечити свою продовольчу безпеку, наповнити власний внутрішній ринок сільськогосподарськими продуктами необхідного обсягу, асортименту та якості, а також забезпечити належний експортний потенціал для виходу на зовнішні ринки.

Найбільш привабливою формою залучення інвестицій для сільськогосподарських формувань є створення спільних підприємств і стратегічних альянсів. Також, одним із джерел залучення інвестицій є отримання кредитів за двосторонніми домовленостями з іноземними фінансовими інвесторами [3].

Більшість як теоретиків, так і практиків схильні вважати, що залучення інвестицій у сільське господарство реалізується такими механізмами, які підвищують інвестиційну привабливість аграрного сектора. З досвіду більшості країн ЄС, це, наприклад, гарантування прибутковості агротоваровиробників, що полягає у системі заходів для підтримки гарантованої прибутковості виробництва, а саме податкову політику, страхування від неврожаю, контроль оптово-роздрібною політики тощо.

Дані механізми необхідно провадити на державному рівні, у першу чергу, законодавчо-нормативного характеру, тобто:

- гнучкої податкової політики, котра заохочує розвиток як великих підприємств, так і малих форм підприємницької діяльності (приватні, фермерські тощо);
- формування страхових фондів для компенсування втрат від неврожаю та стихійного лиха;
- налагодження механізмів кредитування, що спрямовані на розвиток й підтримку агротоваровиробників, які займаються ризиковими видами виробництва;
- контролю оптово-роздрібною торгівлі.

О. Гринчак, Г. Мазур і М. Кислиця виокремлюють ще одну групу заходів залучення прямих інвестицій у сільськогосподарське виробництво:

- виділення безкоштовно або за мінімальну плату землі сільськогосподарським підприємствам;
- надання регіонам більшої свободи при вирішенні питань розвитку сільського господарства;
- гнучка податкова політика, включаючи податкові “канікули”;
- створення спеціальних аграрних інвестиційних фондів;

– співучасть держави в інвестиційних проектах, у першу чергу, страхування інвестицій [3].

Інвестиційні вливання у аграрний сектор характеризуються спрямуванням переважної частки коштів на придбання технічних засобів і обладнання. Щорічно на ці цілі використовується більше 70% сукупних інвестицій, а в останні роки темпи зростання коштів на технічне оснащення агротоваровиробників прискорилися – їх частка в регіонах країни коливається від 46 до 93% [5]. Це сприяє підвищенню рівня технічної оснащеності виробництва, зростанню продуктивності праці, однак стримує розвиток інших сфер аграрного виробництва.

Висновки. Підсумовуючи результати дослідження теоретичних аспектів інвестиційних можливостей вітчизняних сільськогосподарських підприємств і аграрного сектора загалом, можемо зазначити, що інвестиційна діяльність є складним процесом, особливості якого формуються внаслідок специфіки сільськогосподарського товаровиробництва. Виходячи з цього формування інвестиційних можливостей аграрних підприємств та використання їх у господарській діяльності вимагає врахування специфіки виробництва, повної відповідності до організаційно-економічних умов діяльності суб'єктів господарювання, рівня конкурентоспроможності і, найголовніше, потреб споживачів продукції (висока якість, доступна ціна тощо).

У цьому аспекті державна підтримка інвестиційного механізму у сільському господарстві вимагає постійного доопрацювання та розробки нових механізмів, при яких кошти будуть ефективно використовуватись не лише в виробництві, але і у наукових дослідженнях, дорадчій діяльності, аграрній освіті, розвитку соціальної сфери села та сільських територій тощо.

Список використаних джерел

1. Антоненко Т. В. Особливості формування інвестиційних ресурсів у сільському господарстві / Т. В. Антоненко // Вісник Житомирського національного агроекологічного університету. – 2013. – № 1-2(2). – С. 216-226.
2. Балян А. В. Регіональні особливості інвестиційної діяльності в сільському господарстві / А. В. Балян // Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. – 2014. – Вип. 84. – С. 207-213.
3. Гринчак О. В. Проблеми формування інвестиційної привабливості сільського господарства / О. В. Гринчак, Г. Ф. Мазур, М. А. Кислиця // Вісник Житомирського національного аграрного університету. – 2013. – № 1-2(2). – С. 199-206.
4. Карінцева О. І. Інвестиційне забезпечення підприємств сільського господарства в умовах економічних та екологічних флуктуацій / О. І. Карінцева, О. В. Кубатко, А. С. Лавриненко // Mechanism of Economic Regulation. – 2013. – № 1. – С. 143-148.
5. Кісіль М. І. Стратегічні напрями інвестиційного забезпечення розвитку сільського господарства / М. І. Кісіль // Економіка АПК. – 2012. – № 9. – С. 36-39.
6. Лаврук В. В. Розвиток та інвестування сільськогосподарського виробництва України / В. В. Лаврук // Економіка АПК. – 2010. – № 2. – С. 88.
7. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991, № 1560-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 47. – ст. 646.
8. Ратошнюк Т. М. Інвестиційна діяльність в сільському господарстві / Т. М. Ратошнюк, М. А. Мартинюк // Наука й економіка. – 2014. – Вип. 3. – С. 139-144.

Н. А. Корниенко. Теоретические аспекты инвестиционных возможностей аграрного сектора.

Раскрыта суть и основные подходы к определению инвестиционных возможностей предприятий аграрного сектора. На основе исследования определены основные подходы к формированию инвестиций для аграрных товаропроизводителей. Обзор специфику инвестиционной привлекательности сельскохозяйственных предприятий в современных условиях. Определены оптимальные источники вливания инвестиций в аграрный сектор.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционные ресурсы, источники формирования, агротоваровиробники, економічна ефективність, конкурентоспособность, сельскохозяйственная продукция

N. Kornienko. Theoretical aspects of investment opportunities of the agricultural sector.

The essence and fundamental approaches to determining the investment opportunities of the agricultural sector enterprises. Based on the research of the main approaches to the formation of investment for agricultural producers. Overview specificity of investment attractiveness of agricultural enterprises in the modern world. The optimum source injections investment in agriculture.

Keywords: investments, investment resources, sources of formation, ahrotovarovyrobnyky, economic efficiency, competitiveness, agricultural products

УДК 336.71

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ МОДЕЛЮВАННЯ В ЕКОНОМІЧНОМУ АНАЛІЗІ

І. О. Малиновська, студент,

Науковий керівник – к.е.н, асистент Бобровська Н. В.,

Миколаївський національний аграрний університет

У статті обґрунтовано теоретичні засади щодо моделювання в економічному аналізі. Визначено вплив факторів на показники діяльності підприємств, а також вказані напрямки покращення ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: економічний аналіз, ефективність діяльності, моделювання, аналітичне дослідження, модель.

Постановка проблеми. У нових умовах формування ринкових відносин, функціонування підприємств із різними формами власності необхідно шукати нові шляхи підвищення ефективності суспільного виробництва, а також уміло використовувати економічні методи керування підприємством. У цьому зв'язку зростає роль економічного аналізу, що є функцією керування. Такий аналіз дозволяє одержати нові характеристики досліджуваного об'єкта і застосовувати обґрунтовані управлінські рішення. Володіння прийомами і методами економічного аналізу створює підґрунтя для розвитку їх економічного мислення, набуття здатності сприймати економічні процеси, які відбуваються на підприємствах у їх багатогранності і взаємозумовленості.

Мета статті. Метою нашого дослідження є обґрунтування теоретичних засад щодо моделювання в економічному аналізі. У результаті аналізу діяльності підприємств, обґрунтування впливу факторів на показники їх роботи, для виявлення у подальшому недоліків з метою покращення напрямів діяльності сільськогосподарських підприємств, а також розробки заходів, які будуть спрямовані на відновлення і збільшення обсягів виробництва і реалізації продукції, підвищення ефективності діяльності аграрних підприємств.

Виклад основного матеріалу. Метод моделювання – це конструювання моделі на основі попереднього вивчення об’єкта, визначення його найбільш суттєвих характеристик, експериментальний і теоретичний аналіз створеної моделі, а також необхідне коригування на підставі одержаної інформації. При вивченні складних економічних процесів та явищ часто застосовується моделювання [1]. Айвазян С. А. та Мхитрян В. С. вважають, що модель – це спеціально створений об’єкт, на якому відтворюються певні характеристики досліджуваного явища, а моделювання – це конкретне відтворення цих характеристик, що дає змогу вивчати можливу поведінку явища без проведення експериментів над ним [1]. Без статистичних моделей неможливо кількісно розрахувати та мінімізувати економічний ризик, який супроводжує діяльність підприємства.

Прикладами економічних моделей є моделі споживчого вибору, моделі фірми, моделі економічного зростання, моделі рівноваги на товарних, факторних і фінансових ринках тощо. Звичайно лише обмежена кількість факторів насправді істотно впливає на досліджуваний економічний показник. Вплив інших факторів настільки незначний, що їх ігнорування не може призвести до істотних відхилень у поведінці досліджуваного об’єкта. Виокремлення й урахування в моделі лише обмеженої кількості домінуючих факторів є важливою передумовою якісного аналізу, прогнозування й керування ситуацією.

Математична модель, як ефективний інструмент вивчення економічних процесів, має відповідати таким вимогам: будуватися на основі економічної теорії й відбивати об’єктивні закономірності процесів; правильно відтворювати функцію та структуру реальної економічної системи; відповідати певним математичним умовам. Результати досліджень будь-якої моделі можуть мати практичну цінність, при умові якщо модель адекватна явищу, яка добре відтворює реальну ситуацію.

Моделювання господарської діяльності підприємства як об’єкта дослідження передбачає розробку певних економіко-математичних моделей для найбільш повного і достовірного відображення процесу функціонування суб’єкта господарювання, а також окремих його структурних підрозділів. Щодо системи управління підприємством, то реалізація найважливіших її функцій може бути формалізована через показники планування, нормування, обліку, контролю та економічного аналізу ресурсів (трудових, матеріальних, засобів виробництва), які споживаються, для одержання певних фінансових результатів [3].

Рис. 1. Основні принципи моделювання в економічному аналізі.

Джерело: побудовано автором з використанням [2]

Загальна модель реалізації функціональної підсистеми економічного аналізу полягає у перетворенні економічної інформації в аналітичну, яка має бути використана для прийняття відповідних науково обґрунтованих управлінських рішень. Процес такого роду перетворення передбачає розв'язання комплексу стандартних аналітичних завдань за певними аспектами економічної діяльності: характер використання виробничих ресурсів, собівартість товарної продукції, фінансовий стан підприємства. Таким чином,

завдання розв'язують для визначення напрямків підвищення ефективності виробництва на підприємстві, підготовки проектів відповідних управлінських рішень. У процесі розробки моделі можливі певні зміни відповідно до конкретних обставин, сезонних і циклічних коливань тощо. Характер досліджень, що виконуються за допомогою моделювання, є суто ймовірнісним. Ефективний автоматизований процес розв'язання аналітичних завдань передбачає оптимальний варіант поєднання трьох найважливіших його елементів: 1) економічної інформації; 2) формалізованої постановки завдання; 3) математичної моделі розв'язання завдання [4].

Математичні моделі, що використовуються в економічному аналізі, можна поділити на класи за рядом ознак. Залежно від особливостей об'єкта моделювання та застосованого математичного інструментарію виокремлюють моделі: на макро- та мікроекономічному рівні, теоретичні та прикладні, статичні та динамічні, детерміновані та стохастичні, оптимізаційні та моделі рівноваги тощо. Макроекономічні моделі описують економіку загалом, пов'язуючи між собою узагальнені матеріальні та фінансові показники: ВВП, споживання, інвестиції, зайнятість, процентну ставку, кількість грошей тощо. Мікроекономічні моделі описують взаємодію структурних і функціональних складових економіки або поведінку окремої складової у ринковому середовищі. Отже, завдяки різноманіттю типів економічних елементів і форм їх взаємодії на ринку мікроекономічне моделювання становить основну частину економіко-математичної теорії. Останніми роками найсуттєвіші теоретичні результати в мікроекономічному моделюванні отримано в процесі дослідження стратегічної поведінки підприємств в умовах олігополії [6].

Предметом економетричного дослідження є прикладні стохастичні економічні моделі, тобто загальні економічні моделі, у яких модельні коефіцієнти набувають конкретних числових значень залежно від використаної статистичної інформації [8]. На рис. 2 представлено процес побудови моделі.

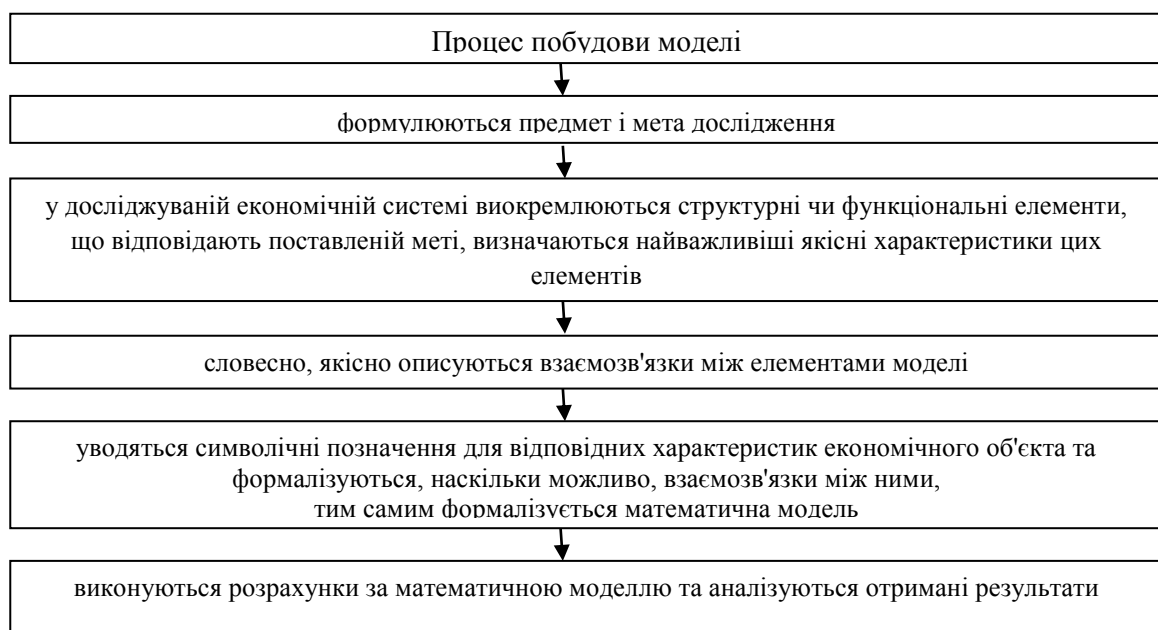

Рис. 2. Етапи процесу побудови моделей

Джерело: побудовано автором з використанням [8]

Отже, теоретичні моделі надають змогу вивчати загальні властивості економіки та її характерних елементів, отримувати нові результати на підставі формальних припущень. За допомогою прикладних моделей можна оцінити певні економічні показники, надати їм конкретних значень виходячи з відповідної статистичної інформації. У статичних моделях описується стан економічного об'єкта в певний момент чи період часу, а динамічні моделі вивчають взаємозв'язки економічних змінних у часі. Змінні, що вивчаються в динаміці, у статичних моделях мають фіксоване значення. Однак динамічна модель не зводиться до простої суми статичних моделей, а описує взаємодію сил. Детерміновані моделі передбачають жорсткі функціональні зв'язки між змінними моделі, а стохастичні – припускають наявність випадкових впливів на досліджувані показники. У моделюванні ринкової економіки важливе місце належить моделям рівноваги. Вони описують такий стан економіки, коли всі сили, що намагаються вивести її з рівноваги, мають нульову сумарну дію. Оптимізаційні моделі найчастіше застосовують на мікрорівні: вони дають змогу визначати найкращі рішення в умовах обмежених можливостей.

Висновок. Нами обґрунтовано теоретичні засади щодо моделювання в економічному аналізі за допомогою вивчення результатів діяльності підприємств і господарських організацій. Дослідивши теоретичні засади моделювання, нами зроблено висновок, що вивчення економічного аналізу підвищує рівень загальної економічної й аналітичної підготовки, створює необхідні основи для поглибленого вивчення галузевого аналізу, дозволяє засвоїти методику і методологію побудови аналізу і використовувати у своїй практичній діяльності моделі дослідження, а також набуті навички практичної роботи з ними, направити творчу думку на удосконалювання організації і методики економічного аналізу відповідно до вимог теорії і практики ринкового господарства

Отже, сучасні методи економічного аналізу надають можливість вивчати основні закономірності розвитку народного господарства країни, а також окремих його елементів. Роль методики аналізу полягає в оцінюванні діяльності господарюючих суб'єктів, виявленні та обчисленні величини невикористаних резервів. Проведення економічного аналізу має сприяти поліпшенню щодо прийняття управлінських рішень на підприємствах, зміцненню ринкових засад і подальшому зростанню ефективності діяльності підприємств.

Список використаних джерел

1. Айвазян С. А. Прикладная статистика и основы эконометрики : учебник для вузов / С. А. Айвазян, В. С. Мхитрян. – М. : ЮНИТИ, 1998. – 1022 с.
2. Бородин С. А. Эконометрика : учеб. пособие / С. А. Бородин. – Минск : Новое знание, 2001. – 408 с.
3. Грубер Й. Эконометрия: Вступ до множинної регресії та економетрії: у 2 т. / Й. Грубер-К: Нічлава, 1998-1999. – 290 с.
4. Джонстон Дж. Эконометрические методы / Дж. Джонстон. – М. : Статистика, 1980. – 444 с.

5. Дрейпер П. Прикладной регрессионный анализ / П. Дрейпер, Г. Смит. – М. : Финансы и статистика, 1986. – Т. 1. – 365 с.
6. Емельянов А. С. Эконометрия и прогнозирование / А. С. Емельянов. – М. : Экономика, 1985. – С. 82-89.
7. Єлейко В. Основи економетрії / В. Єлейко. – Львів : “Марка Лтд”, 1995. – 191с.
8. Замков О. О. Математические методы в экономике / О. О. Замков, А. В. Толстопятенко, Ю. Н. Черемних. – 3-е изд., перераб. – М. : Дело и Сервис, 2001. – 368 с.

И. О. Малиновская. Теоретические основы моделирования в экономическом анализе.

В статье обоснованы теоретические основы по моделированию в экономическом анализе. Определено влияние факторов на показатели деятельности предприятий, а также указаны направления повышения эффективности деятельности сельскохозяйственных предприятий.

Ключевые слова: экономический анализ, эффективность деятельности, моделирования, аналитическое исследование, модель.

I. Malinovskaya. Theoretical foundations modelling in economic analysis.

In the article the theoretical basis for modeling the economic analysis. The influence factors on companies' performance and areas for improvement indicated the efficiency of agricultural enterprises.

Keywords: economic analysis, the performance of, modeling, analytical research model.

КАФЕДРА ФІНАНСІВ І КРЕДИТУ

УДК 657.446:631.11(477.73)

МЕХАНІЗМИ РЕГУЛЮВАННЯ НЕПРЯМИХ ПОДАТКІВ В УКРАЇНІ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Ю. О. Щербина, студент,

Науковий керівник – старший викладач Мельник О. І.,

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто особливості та механізми регулювання непрямих податків в Україні. Визначені переваги та недоліки механізму їх регулювання.

Ключові слова: фінансова система, податкове регулювання, податки, податок на додану вартість, акцизний збір, пільги, мито.

Постановка проблеми. Фінансова система, охоплюючи відносини з приводу накопичення й використання фінансових ресурсів держави, потребує реформування найважливіших її складників, пов'язаних із формуванням бюджету й позабюджетних фондів. З огляду на те, що головним джерелом формування доходної частини бюджетів в Україні є податки, питання правового регулювання оподаткування відносять до найбільш актуальних. Саме тому на сучасному етапі податкові реформи посідають головне місце у процесах удосконалення ринкових відносин. З урахуванням цього, великого значення набуває процес перебудови податкової системи України, аналіз особливостей правового регулювання податків і зборів. Ефективна система оподаткування – невід'ємна частина економічного комплексу будь-якої сучасної держави. Адже, податки – це не тільки основне джерело надходжень до бюджетів, а й потужний регулятор суспільних пропорцій, гарант соціального захисту громадян і створення сучасної матеріальної основи суверенітету держави й місцевого самоврядування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальність теми, пов'язаної з дослідженням механізмів регулювання оподаткування підтверджується науковими публікаціями сучасних українських вчених. Зокрема, їй присвячені роботи: Ю. Іванова, А. Крисоватого, В. Мельника, А. Соколовської, В. Федосова, С. Юрія та ін., які досить багато уваги приділяють удосконаленню регуляторного потенціалу податків в Україні. Проте, не зважаючи на певні досягнення, питання, щодо механізму регулювання непрямих податків потребує подальшого розкриття.

Постановка завдання. Метою дослідження є вивчення теоретичних засад сутності і механізму дії податкового регулювання, його впливу на ефективність економічного розвитку держави в контексті визначення основних соціально-економічних показників та тенденцій розвитку.

Виклад основного матеріалу. Зміна соціально-економічних умов та розвиток національного ринку ведуть до необхідності постійної модернізації механізмів податкового регулювання. У цьому аспекті особливого вдосконалення потребують непрямі податки, оскільки їх конструкція, що застосовується в Україні, має суттєві вади, які часто унеможливають отримання очікуваних регулювальних ефектів.

Основна специфіка непрямих податків (універсальних та індивідуальних акцизів, мита) полягає у тому, що в реальних умовах їх платить не той, хто фігурує в юридичних актах держави. Визначені платники здебільшого лише передають державі кошти, отримані від споживачів товарів (робіт, послуг), що стає можливим завдяки механізму справляння непрямих податків, яким передбачається включення їх у вигляді надбавки до ціни. Тому такий вид податків може використовуватися як регулятор цін. Через рівень цін держава здійснює вплив на реальні доходи споживачів. При цьому, непрямі податки дають змогу регулювати платоспроможний попит як невід'ємну складову ринкової рівноваги [2].

За формою впливу податкове регулювання належить до непрямих методів, що базуються на використанні економічних інтересів господарюючих суб'єктів. Так, використовуючи засоби податкової політики, держава створює умови, за яких платникові стає вигідним враховувати інтереси держави в процесі своєї діяльності і нехтувати тим, що таким інтересам не відповідає і стає невигідним для самого економічного суб'єкта.

За рівнем впливу податкове регулювання здійснюється як на загальнодержавному, так і на місцевому рівні. Разом із тим, починаючи з кінця 1990-х років, деякі механізми податкового регулювання набувають характеру регіональних.

За ступенем регламентації податкове регулювання доцільно віднести до нормованих методів державного регулювання, причому, на відміну від інших методів встановлення ставок податків і зборів, за окремим винятком, здійснюється органами законодавчої влади або місцевого самоврядування.

Принципово важливим для підвищення ефективності й дієвості податкової політики є узгодження окремих заходів політики податкового регулювання та політики податкових доходів. Серед них особливої уваги потребує, з одного боку, розв'язання проблеми урізноманітнення напрямів бюджетних витрат, яке фактично призводить до втрати бюджетного контролю, а з другого – цільового призначення окремих видів податків на конкретний вид витрат у структурі бюджетних видатків [3].

Досягнення ефектів застосування непрямих податків відбувається здебільшого через визначення їх об'єктів, ставок та пільг. Кожний з податків має власну специфіку щодо цих питань, тому, доцільно дослідити переваги та недоліки окремих механізмів регулювання.

З універсальних непрямих податків наша держава використовує податок на додану вартість. Специфіка його розрахунку полягає у визначенні різниці між податковими зобов'язаннями та податковим кредитом, що є різницею між сумою податку, отриманою при реалізації продукції, товарів, робіт, послуг, та

сумою податку, сплаченою при купівлі товарів. Таким чином, можна зробити висновок, що застосування податкових пільг з ПДВ буде ефективним лише за об'єктною ознакою товарної групи та за умови поширення на весь процес виробництва і обігу відповідних товарів (аж до кінцевого споживача). Надання ж пільг з цього податку за суб'єктною ознакою (організаціям) є елементом дискримінації інших учасників ринку у відносинах з покупцями продукції.

Пільги – не єдиний регулювальний важіль, механізму оподаткування доданої вартості. Досвід зарубіжних країн свідчить про високу ефективність застосування з цією метою диференційованих податкових ставок. У широкому розумінні їх вважають одним із різновидів пільг. Виробництво деяких груп товарів можна стимулювати саме з використанням такого інструменту. Повне звільнення від оподаткування доцільно застосовувати в умовах наднизького платоспроможного попиту населення. За умови досягнення тенденцій до його зростання, ефективніше використовувати знижені ставки податку на окремі товари, стимулюючи таким чином виробників до підвищення ефективності використання власного капіталу. Адже відомо, що відсутність податку призводить до переважно екстенсивних сценаріїв розвитку. При цьому, підтримуємо позицію Соколовської, що диференціація ставок теж має здійснюватися за об'єктною, а не суб'єктною ознакою [4].

На сьогодні для України реальним є впровадження диференційованих ставок ПДВ за такими товарними групами: продукти харчування та медикаменти першої необхідності; друковані засоби масової інформації та книги; предмети розкоші; інші товари та послуги. Щоб уникнути втрат бюджету від зміни ставок, можна рекомендувати застосування знижених ставок до перших двох товарних груп, і стандартної – до четвертої групи. Третя група може оподатковуватися за підвищеною ставкою, покриваючи втрати держави від застосування знижених ставок.

Така пропозиція матиме соціальний ефект, що полягатиме у перенесенні податкового тягаря на заможніших громадян, які й формують попит на предмети розкоші. Таким чином, держава зробить реальний крок до забезпечення участі надвисоких доходів у податковому перерозподілі.

Щодо регулювальної ролі акцизного збору, то багатьма науковцями вона взагалі не визнається. Вважається, що це фіскально орієнтований податок. Однак його включення до ціни товару фактично обмежує платоспроможний попит споживача, за рахунок чого досягається регулювальна функція. Шляхом зміни ставок та введення пільг на товари не першої необхідності здійснюється вплив на обсяги їх споживання. Особливої актуальності цей факт набуває у питаннях споживання шкідливих для здоров'я товарів: алкоголю, тютюну, тощо.

Регулювальну роль мита, на відміну від акцизного збору, науковці не заперечують. Досить давно цей податок у всьому світі не використовується як фіскальний засіб, надаючи порівняно незначні надходження до бюджету, проте його спроможність забезпечувати на державному рівні можливості впливу на експортно-імпортні операції та захист внутрішньоекономічного середовища є досить вагомою.

Висновки. Таким чином, на сьогодні наявна низка суттєвих проблем податкового регулювання соціально-економічних процесів в Україні в частині використання механізмів непрямих податків. Насамперед необхідним є посилення регулювальної ролі податку на додану вартість. Його реформування, як і вдосконалення справляння акцизного збору, може відбуватися на підґрунті адаптації європейського досвіду до вітчизняних умов. Проектування відповідних змін системи та механізмів оподаткування передбачає необхідність поглиблення досліджень зарубіжного досвіду щодо справляння непрямих податків, адаптування його елементів до вітчизняних умов, прогнозування макроекономічних наслідків впровадження тих чи інших рішень в Україні.

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України, від 02.12.2010 р. № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
2. Мельник В. М. Оподаткування: наукове обґрунтування та організація процесу / В. М. Мельник // Комп'ютерпрес. – 2009. – С. 278-280.
3. Михасюк І. Державне регулювання економіки / І. Михасюк, А. Мельник, М. Крупка. – 2010. – С. 592-593.
4. Соколовська А. М. Система податкових пільг в Україні у контексті європейського досвіду / А. М. Соколовська. – 2010. – С. 320-325.
5. Савка В. Реформування податкової системи в умовах трансформації економіки України / В. Савка // Схід. – 2014. – № 2 (93). – С. 86-95.

Ю. А. Щербина. Механизмы регулирования косвенных налогов в Украине: преимущества и недостатки.

В статье рассмотрены особенности и механизмы регулирования косвенных налогов в Украине. Определены преимущества и недостатки механизма их регулирования.

Ключевые слова: финансовая система, налоговое регулирование, налоги, налог на добавленную стоимость, акцизный сбор, льготы, пошлина.

A. Shcherbina. Regulatory mechanisms of indirect taxes in Ukraine: advantages and disadvantages.

In the article the peculiarities and mechanisms of regulation of indirect taxes in Ukraine. It identifies advantages and disadvantages of regulation.

Keywords: financial system, tax regulation, tax, value added tax, excise tax, benefits, fee.

УДК 336.27:658.11(477)

КРЕДИТНІ ВІДНОСИНИ ВІДПОВІДНО ДО СУЧАСНОГО СТАНУ ЕКОНОМІКИ

Л. А. Кульбачна, студент,

Науковий керівник – к.е.н., доцент Бурковська А. В.,

Миколаївський національний аграрний університет

Досліджено механізм та ланки кредитування, проблеми кредитних відносин, стан конкурентоспроможності підприємств України, суми кредитів та позик різних термінів дії, роль кредиту та його негативних тенденцій у формуванні ринкової економіки відповідно існуючій економічній ситуації в державі

Ключові слова: кредитні відносини, економіка, кредит, іноземні інвестиції, капітал, кредитування, кредитоспроможність, кредитні послуги, проблема, криза.

Постановка проблеми. Останнім часом банки різних країн усе гостріше відчують проблему банківського кредитування. Вона ще більш актуальна для вітчизняної банківської системи, рівень простроченої позичкової заборгованості в якій протягом останніх 5-7 років мав стійку тенденцію до зростання. Велика кількість банків терплять втрати від недосконалої оцінки ризику і вимушені завищувати відсоткові ставки за кредитами, від чого, в свою чергу, потерпають позичальники.

Необхідність забезпечення стійких та високих темпів економічного розвитку є одним з пріоритетів розвитку сучасної України. Вирішення цієї проблеми може посприяти ефективному розвитку та функціонуванню кредитного ринку, що відіграє роль інструменту опосередкування між учасниками кредитно-фінансових відносин відносно перерозподілу капіталу та регулювання розвитку економіки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемам розвитку кредитування присвячено праці таких авторів, як: В.С. Бербека [1], О.Т. Євтух [2], М. Савлук [3], В. Полуянов[4], В. Сопко [6], В.С.Стельмах [7].

Мета роботи. Метою роботи є висвітлення важливості кредитування для розвитку економіки та промисловості України, складне становище держави на кредитному ринку та можливі перспективи подолання кризового становища.

Виклад основного матеріалу. Однією з найважливіших категорій ринкової економіки, що відображає реальні зв'язки і відносини економічного життя суспільства є кредит. Кредит завжди був і залишається важливим важелем у стимулюванні розвитку господарської діяльності і являє собою економічне уособлення відносин з приводу зворотного руху капіталу, оскільки він забезпечує трансформацію грошового капіталу в позичковий і виражає економічні відносини між кредитором і позичальником.

Одним із важливих питань є дослідження механізму впливу кредиту на процес суспільного відтворення, дослідження забезпечення виробленої вартості кінцевому споживачу, простежено перетворення грошей через кредит в статус капіталу.

На сьогоднішньому етапі розвитку економіки одну з найважливіших ролей у стимулюванні відтворювальних процесів відіграє банківський кредит як головне джерело забезпечення грошовими ресурсами поточної господарської діяльності підприємств незалежно від форм власності чи сфери господарювання. Незважаючи на те, що кризові явища в економічній системі підірвали фінансову стійкість більшості вітчизняних підприємств, внаслідок чого різко скоротилась кількість надійних фірм-позичальників, кредитні операції залишаються головним видом активних операцій комерційних банків, в який вкладається переважна більшість залученими банками ресурсів [1].

Кредит, як категорія ринкової економіки відображає реальні зв'язки і відносини економічного і соціального життя суспільства. Він був, є і буде важливим важелем у стимулювання розвитку виробництва. Кредит характеризує економічні відносини зворотного руху позиченої вартості, забезпечує трансформацію грошового капіталу в позичковий і виражає стосунки між кредитором і позичальником [2].

Кредитні відносини між кредитором і позичальником треба формувати таким чином, щоб забезпечити найвищу ефективність використання коштів обох сторін.

Досліджуючи тему кредитних відносин слід акцентувати увагу на такі основні проблеми. По-перше, в основі кредитних відносин повинна бути закладена довіра обох сторін. Саме такий зміст повинен стати основою взаємовідносин суб'єктів кредитних стосунків. Поряд із довірою необхідна відповідальність. При відсутності цього критерію в однієї із сторін кредитних відносин, такі відносини стають як економічно так і соціально не партнерськими.

Другою проблемою можна виділити необхідність у довгострокових кредитах. Як правило, довгострокові кредити підприємства беруть у випадку коли не вистачає власних фінансових ресурсів на інвестиційні потреби. Сьогодні частка таких кредитів незначна. Перш за все це пов'язано з великим ризиком щодо їх несплати. Водночас процедура отримання таких кредитів, нажаль, є досить ускладненою.

Третя проблема – це стан розвитку ринку кредитних послуг в Україні. Він не задовольняє потреб економіки розвитку з орієнтацією на європейський рівень [3].

При наданні банками кредитів важливе значення має оцінка кредитоспроможності позичальника. Кредитоспроможність підприємства оцінюється на основі системи показників, які відображають розміщення і джерела обігових коштів, результати господарської діяльності [4]. Вибір показників залежить від особливостей виробничої діяльності позичальника, тривалості виробничого процесу, структури оборотних активів, умов постачання та реалізації продукції, галузевої специфіки та інше.

Додаткові труднощі у визначенні кредитоспроможності виникають у зв'язку з існуванням таких чинників, які виміряти і оцінити у цифрах неможливо. Це стосується у першу чергу морального обличчя і репутації позичальника. Отримати всебічну оцінку кредитоспроможності позичальника і узагальнити її

цифровими і нецифровими даними практично неможливо. Слід використовувати також оцінку кваліфікованих аналітиків [5].

Наприкінці квітня 2014 року рада директорів Фонду затвердила дворічну кредитну програму для України, яка передбачає виділення позики в розмірі 17010000000 доларів. Серед умов для отримання грошей – економічні реформи, зміна вартості енергоносіїв для населення, перехід до гнучкого курсоутворення та інше. Пільговий період кредиту – 3 роки, щоквартально здійснюється виплата відсотків.

Як відомо, в травні Україна отримала перший кредитний транш МФВ на суму 3190000000 доларів, 4 вересня прийшов другий транш в розмірі 1390000000 [5]

Позика надається за наступними умовами: процентна ставка становить 3% річних; ставка одноразової комісії за резервування коштів – 0,15% (повертається пропорційно отриманих коштів); ставка сервісного збору – 0,5% від суми траншу.

Ще один пріоритетний кредитор для України – Європейський банк реконструкції та розвитку. У відмінності від МВФ, наприклад, ЄБРР інвестує в конкретні проекти. Найчастіше це проекти, що стосуються енергоефективності, сільського господарства, інфраструктури. З лютого 2014 року по даний час рівень інвестицій банку перевищив 400 млн. євро. При цьому, ЄБРР банк має намір інвестувати в економіку України по мільярду євро щороку, починаючи вже з 2014 [6].

Європейський інвестиційний банк також інвестор, який виділяє кошти під окремі проекти. Цього року ЄІБ надав кредит у розмірі 152 мільйони євро для будівництва метро в Дніпропетровську. Кредит надається траншами в кількості до 20. Загальний період погашення кредиту – 25 років, включаючи пільговий період – 6 років. Крім того, ЄІБ має намір виділити 55 мільйонів євро на будівництво Бескидського тунелю.

Один з основних партнерів України в галузі розвитку – Світовий банк, який з початку року виділив країні близько 2,5 мільярдів доларів, із загального обсягу, запланованого до кінця року кредиту в 3,5 мільярда. В обмін на гроші від українського уряду вимагають реформ [6].

Але ж у вересні СБ видав Україні 500 мільйонів доларів на розвиток фінансового сектора. Кредит залучений на 16 років з 7-річним пільговим періодом за змінною процентною ставкою (на дату підписання – 0,63%), одноразова комісія – 0,25%.

На початку липня цього року Міжнародний банк реконструкції та розвитку, що входить до групи Світового банку вирішив виділити Україні 300 млн. доларів на проект модернізації системи соціалізації населення. Кредит залучений на 18 років з 5-річним пільговим періодом, процентна ставка складе до 1%. Проект розрахований на 6 років і є частиною загальної допомоги Україні, що надається групою СБ.

Цього року Україна також залучила кредит у Європейського союзу в розмірі 1 млрд. євро. Ці гроші є частиною великого пакета фінансової допомоги Україні в сумі 11750000000 євро, узгодженого ЄС в березні. Даний пакет

макрофінансової допомоги – доповнення до узгодженого з попереднім урядом кредиту в 610 мільйонів. Як відомо, кредит так і не був виділений, оскільки попередній уряд відмовилося від асоціації з ЄС. Таким чином, загальний обсяг кредиту становить 1,6 млрд. Євро. Перший транш у розмірі 500 мільйонів Україна отримала в червні. Термін погашення становить 15 років. Також цього року кредит в 100 мільйонів доларів на проведення економічних реформ надала Японія.

Україна повинна повністю погасити всі чинні внутрішні та зовнішні кредити через 26 років, в 2040 році. Найбільше навантаження – 75% платежів, доведеться на перші 5 років – з 2014 по 2018 роки [8].

Визначити на 2015 рік:

- повернення кредитів до Державного бюджету України у сумі 4.025.821,3 тис. гривень, у тому числі повернення кредитів до загального фонду Державного бюджету України – у сумі 2.015.454,7 тис. гривень та повернення кредитів до спеціального фонду Державного бюджету України – у сумі 2.010.366,6 тис. гривень;
- надання кредитів з Державного бюджету України у сумі 15.741.019 тис. гривень, у тому числі надання кредитів із загального фонду Державного бюджету України – у сумі 1.652.631,1 тис. гривень та надання кредитів із спеціального фонду Державного бюджету України – у сумі 14.088.387,9 тис. Гривень [7].

З метою регулювання кредитних відносин НБУ виступає ініціатором підтримання економіки України на ринкових засадах, застосовуючи у практичній діяльності інструменти регулювання кредитних відносин які використовуються у світовій банківській практиці.

Загальний обсяг наданих НБУ минулого року кредитів, рефінансування становив 222,26 млрд грн. У тому числі 115,6 млрд грн кредитів, які надано терміном більш ніж 30 днів. З наданих 222,26 млрд грн кредитів банки повернули 189,4 млрд грн. Таким чином обсяг неповернених кредитів становив 32,8 млрд грн. Загальна заборгованість за кредитами рефінансування банків перед НБУ за попередні роки становила 109 млрд грн.

Головними ланками кредитних відносин в Україні є банки та кредитні установи, що мають ліцензію Національного банку України, які одночасно є покупцями і продавцями тимчасово вільних коштів. Комерційні банки, що мають відповідну ліцензію Національного банку України на право проведення операцій з валютними цінностями, також можуть бути покупцями і продавцями тимчасово вільних коштів у іноземній валюті [4].

Кредити повинні видаватися тільки в межах наявних у розпорядженні банку ресурсів. Про кожний випадок надання позичальнику кредиту в роз-мірі, що перевищує 10% власного капіталу банку (великі кредити), згідно із чинним законодавством, комерційний банк зобов'язаний повідомити Національний банк України. Сукупна заборгованість за кредитами, врахованими векселями та 100% суми позабалансових зобов'язань, виданих одному позичальнику, не може перевищувати 25% власних коштів комерційного банку [6].

Кредити повинні надаватися тільки на комерційних засадах з дотриманням таких умов: оцінки установою банку кредитоспроможності позичальника, фінансової стабільності, рентабельності, ліквідності.

Кредитуванню підлягають тільки ті види діяльності позичальника, які передбачені його статутом. Крім того, позичальник повинен мати власне майно і брати участь у фінансуванні об'єкта, що кредитується, певною сумою власного капіталу [4].

Останнім часом ми можемо спостерігати чітку тенденцію до погіршення кризового стану, і ускладнення банківського кредитування в усіх напрямках. Звичайно, як і до кризи, найбільш поширеними є споживче кредитування. Але на даному етапі розвитку кредитних відносин, банки стали більш прискіпливо відноситися до видачі кредитів, перевіряючи кредитні історії споживачів, за для запобігання невиклати кредитів. Для того, щоб покращити і змінити дану тенденцію, людям в країні треба інвестувати свої кошти, що в наслідку збільшить оборот тих самих кредитних коштів.

Отже, виходячи з усього цього можна зазначити, що кредит відіграє значну роль у формуванні ринкової економіки України:

- по-перше він сприяє розвитку дрібних приватних підприємств, тим самим здійснює значний вплив на розвиток ринкової структури на конкурентних засадах.
- по-друге кредит спрямовується майже в усі галузі нашої економіки, а тому грає стимулюючу роль в їх розвитку.
- по-третє кредит через систему грошово-кредитної політики впливає на стабілізацію та ефективне функціонування кредитного та грошового ринків, а отже допомагає подолати кризові явища в економіці України [3].

Висновки. Нажаль зараз в Україні відсутні позитивні тенденції у налагодженні та вдосконаленні кредитних відносин. В значній мірі вони відповідають існуючій економічній ситуації в державі, а вже уточнення на скільки вони жорсткі, у значній мірі залежить від сприйняття і розуміння їх представниками різних політичних кіл.

Список використаних джерел

1. Бербека В. С. Проблеми кредитування малих і середніх підприємств в Україні / В. Бербека – // Економіка України. – К, 2005. – № 8. – С. 26-28.
2. Євтух О. Т. Кредит як соціально-економічне явище / Євтух О. Т. // Фінанси України. – 2006. – № 3. – С. 7-18.
3. Савлук М. Грошово-кредитна політика Національного банку України та оцінка її ефективності / М. Савлук // Вісник Національного банку України. – 1999. – № 1. – С. 3-7.
4. Полуянов В. Про зміну бази для обчислення відрахувань підприємств у соціальні фонди / Полуянов В. // Економіка України. 2006. – № 10. – С. 25-29.
5. Сучасний стан банківського кредитування в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua/>
6. Сопко В. Удосконалення механізму кредитування як один із чинників підвищення прибутковості банків / В. Сопко, М. Голик // Вісник економічної науки України. – 2012. – № 3 – С. 153–156.

7. Грошово-кредитна політика в Україні / В. С. Стельмах, А. О. Єпіфанов, Н. І. Гребеник, В. І. Міщенко ; за ред. В. І. Міщенка. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : Знання, КОО, 2003. – 421 с.

Л. А. Кульбачная. Кредитные отношения соответственно к современному состоянию экономики.

Исследован механизм и звенья кредитования, проблемы кредитных отношений, состояние конкурентоспособности предприятий Украины, суммы кредитов и займов различным срокам действия, роль кредита и его негативных тенденций в формировании рыночной экономики в соответствии существующей экономической ситуации в государстве.

Ключевые слова: кредитные отношения, экономика, кредит, иностранные инвестиции, капитал, кредитование, кредитоспособность, кредитные услуги, проблема, кризис.

L. Kulbachnaya. Credit relations, respectively, to the current state of the economy.

The mechanism and lending units, problems of credit relations, the state of the competitiveness of enterprises in Ukraine, the amount of loans different validity, the role of credit and negative trends in the formation of a market economy under the current economic situation in the country.

Keywords: credit relations, economics, credit, foreign investment, capital, credit, creditworthiness, credit services, the problem of the crisis.

УДК 336.748.12

ІНФЛЯЦІЯ В УКРАЇНІ

С. В. Бондаренко, А. С. Гладченко, студенти,
Науковий керівник – к.е.н., доцент Крамаренко О. М.,
Миколаївський національний аграрний університет

Постановка проблеми. Макроекономічні коріння інфляції є фундаментальною проблемою для розвитку будь якої країни. Інфляція являє собою складне багатоаспектне явище соціально-економічного характеру, властиве в тому чи іншому ступені всім країнам: розвиненим, тим, що розвиваються й особливо країнам з перехідною економікою. Інфляція є одним з основних індикаторів макроекономічної нестабільності. Вона, з одного боку, сигналізує про виникнення в економіці певних диспропорцій між попитом і пропозицією, з іншого – її високий рівень справляє негативний вплив на економічний розвиток. Саме це і зумовлює необхідність вивчення та дослідження проблеми інфляції в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження соціально-економічних наслідків інфляції в Україні сьогодні є актуальним. Проблема інфляції в Україні вивчалася у працях: В. Калюжного [3], А. Гальчинського [1], В. Лисицького [4], І. Дорошенка [6], А. Щербака [7], А. Лічмаровської [5],

З. Левченка [2] та інших. Кожен з них по різному бачить причини виникнення цієї проблеми, наприклад, А. Гальчинський [1] пояснює високий рівень інфляції штучно завищеними доходами населення, а В. Калюжний [3] вважає, що інфляція в Україні має монетарний характер. Проте, необхідно більш конкретно дослідити проблему сучасної інфляції в Україні та виділити основні напрями подолання цієї проблеми.

Постановка завдання. Метою дослідження є узагальнення даних щодо розмірів та з'ясування причин інфляції в Україні на сучасному етапі.

Виклад основного матеріалу. Інфляція (inflation) – тривале зростання загального рівня цін, що відображує зниження купівельної спроможності грошової одиниці. Основними факторами інфляції є монетарні та немонетарні. До монетарних факторів інфляції відносять переповнення каналів грошового обігу грошима, внаслідок чого відбувається знецінення грошей та зниження їх купівельної спроможності. До немонетарних факторів належить підвищення попиту на товари та послуги, збільшення витрат виробництва, сезонні фактори тощо.

Інфляція, як економічне явище існує вже тривалий час. Вважається, що її виникнення пов'язане із появою грошей, з функціонуванням яких вона нерозривно пов'язана. Найбільш лаконічне визначення інфляції – зростання загального рівня цін, більш загально – переповнення каналів обігу грошової маси зверх потреби товарообігу, що визначає знецінення грошової одиниці і відповідно зростання товарних цін [6, с. 10].

З переходом до ринкових форм господарювання в Україні особливого значення набуває державна політика, реалізація якої спрямована на досягнення стабілізації макроекономічних параметрів економічного зростання.

Суть інфляції полягає у тому, що національна валюта знецінюється по відношенню до товарів, послуг та іноземної валюти, які зберігають стабільність своїй купівельній спроможності [6, с. 10].

До найважливіших причин зростання інфляції в Україні відносять:

- надмірну емісію паперових грошей і, як наслідок, збільшення грошової маси [6, с. 11];
- перевищення темпів зростання доходів населення над темпами зростання промисловості;
- значне зростання вартості енергоносіїв;
- нестабільність політичної ситуації в країні;
- імпорту інфляції із закордону [6, с. 12-13];
- дефіцит державного бюджету; недосконалість фінансової і податкової систем;
- монополізація виробництва [2, с. 23].

Одним із найважливіших факторів впливу на інфляційні процеси є економічна криза. Ці явища нерозривно пов'язані між собою та рідко коли зустрічаються окремо в макроекономічному середовищі. Згадуючи про сучасне економіко-політичне становище в Україні, можна сказати, що саме воно є одним із найголовніших факторів впливу на розвиток інфляції. Оскільки інфляція є складним багатфакторним явищем, доцільно досліджувати не

тільки рівень та динаміку споживчих цін безпосередньо, а й інфляційні процеси загалом, ураховуючи також час, вплив інших економічних факторів, інфляційні очікування тощо. У перехідних економіках інфляційним процесам притаманні певні особливості їхнього протікання, тому вони потребують принципово нових підходів щодо управління ними у взаємозв'язку з факторами економічного зростання та рівнем зайнятості.

Україна, набувши незалежності, проходить свій шлях у будівництві ринкової економіки, що, безперечно, викликає необхідність розгляду сукупності економічних параметрів, які обумовлюють специфічний характер протікання інфляційних процесів та можливість управління ними, пристосування до них та їхнього стримування.

Є різні погляди на природу і причини інфляції, але переважають два напрями: перший розглядає інфляцію як суто грошове явище, спричинене порушенням законів грошового обігу; другий – як макроекономічне явище, спричинене порушенням пропорцій суспільного відтворення, і насамперед між виробництвом і споживанням, попитом і пропозицією товарів.

З'ясування причин інфляції має суттєве значення для розробки антиінфляційної політики.

Коріння інфляції слід шукати насамперед у порушеннях грошового обігу. Вона спостерігається тоді, коли центральний банк, що представляє державу, здійснює політику наповнення каналів обігу надлишковою грошовою масою, яка не забезпечується товаром та послугами. Наприклад, коли він надає уряду позики для покриття дефіциту державного бюджету.

Отже, будь-яка причина, що породжує дефіцит бюджету (збільшення державного апарату та зростання виплат на нього, збільшення рівня заробітної плати, підвищення розміру пенсій і стипендій, збільшення штату поліції та армії, мілітаризація економіки, екологічні та соціальні програми тощо), спричиняє інфляцію.

Загалом інфляція породжує такі наслідки: знецінення заощаджень населення; відставання цін державних підприємств від ринкових; прихована конфіскація грошових коштів через податки; прискорена матеріалізація грошових коштів; перерозподіл доходів і багатства; нестабільність та недостатність економічної інформації; падіння реального відсотка; знижує життєвий рівень усіх верств населення; посилює безробіття [5, с. 164].

Тому пропонуються такі шляхи вирішення вище зазначеної проблеми:

- збільшення виробництва і насичення ринку товарів;
- проведення обґрунтованої кредитної, податкової, цінової політик (оптимальне поєднання ринкових механізмів і методів державного регулювання);
- збільшення виробництва і насичення ринку товарів;
- обмеження емісії грошей;
- стимулювання та нагромадження інвестицій;
- збільшення безготівкового обігу;
- формування конкурентного середовища;
- скорочення дефіциту державного бюджету.

Інфляція, в основі якої лежить зростання сукупного попиту, що не супроводжується відповідним зростанням виробництва, товарного обігу і відповідно доходів держави від реального сектору економіки, має монетарний характер.

У випадку, коли державна політика спрямована на зростання швидкості грошового обігу без відповідної динаміки товарного виробництва, має місце інфляція попиту. Вона починається у секторі споживання, а згодом охоплює всі галузі економіки.

Крім того, існують ще причини немонетарного характеру. В Україні це особливості національної структури виробництва, диспропорції, що склалися між засобами виробництва та предметами споживання і послугами.

До немонетарних причин інфляції в умовах перехідної економіки належать високий монополізм і низький рівень конкуренції. Монополії протидіють появі на своїх ринках нових виробників, зменшуючи обсяги виробництва, вони підвищують ціни, одержуючи при цьому надприбутки.

Існує два основних типи інфляції: прихована і відкрита. В основі обох типів лежить порушення рівноваги між вартістю всієї маси товарів і послуг у протистойть їй грошовою масою [4, с. 12].

У залежності від темпів зростання показників інфляції розрізняють наступні види інфляції:

1. Помірна (нормальна) інфляція – з темпом менше 10% на рік.
2. Повзуча інфляція – 10% на рік.
3. Галопуюча інфляція – до 300-500% на рік.
4. Гіперінфляція – більше 50% на місяць.

Для вимірювання показників інфляції використовують наступні індекси.

Індекс споживчих цін (Індекс Ласпейреса) – відображає зміни цін при репрезентативного споживчого кошику, який становить набір товарів та послуг, що характеризують типовий рівень і структуру річного (місячного) споживання домогосподарств, і використовуються для розрахунку прожиткового мінімуму.

$$I_L = \frac{\sum p_1 q_0}{\sum p_0 q_0} = \frac{\text{ціна "споживчого кошика" в розрахунковому періоді}}{\text{ціна "споживчого кошика" в базовому періоді}} \quad (1),$$

де p_1 – ціни поточного періоду;

p_0 – ціни базового періоду;

q_0 – однаковий набір товарів (товарний кошик).

Споживчий кошик — набір товарів, що характеризує типовий рівень і структуру місячного (річного) споживання людини або сім'ї.

Дефлятор ВВП (Індекс Пааше): відображає зміну цін на всі товари та послуги, вироблені в економіці.

$$I_P = \frac{\sum p_1 q_1}{\sum p_0 q_1} \quad (2)$$

Якщо замість і-го блага підставити весь набір благ, що вміщує в собі ВВП, то матимемо індекс – дефлятор ВВП.

$$D_{ВВП} = \frac{ВВП_H}{ВВП_P} \quad (3),$$

де $ВВП_H$ – номінальне значення ВВП;
 $ВВП_P$ – реальне значення ВВП.

Частково недоліки індексів Ласпейреса та Пааше усуває індекс Фішера.

$$I_F = \sqrt{I_L I_P} \quad (4)$$

Темп інфляції – один з найголовніших показників вимірювання інфляції.

$$I_T = \frac{P_1 - P_0}{P_0} \times 100\% \quad (5)$$

Серед ефективних методів боротьби з інфляцією виділяють наступні: контроль за грошовою масою; збільшення ступеня товарності економіки; зменшення податків; регулювання валютного курсу. Стримувати інфляцію можна так само за допомогою таргетування, сутність якого полягає у визначенні цільового показника або таргета, досягнення якого призведе до стабільності цін у країні.

Центральні банки у всьому світі використовують три базових монетарних режими (табл. 1).

Таблиця 1

Базові монетарні режими

Назва монетарного режиму	Суть монетарного режиму
Таргетування обмінного курсу	У цьому режимі якорем макроекономічної стабільності є курс долара (рідше – євро або іншої валюти). Цього режиму зараз намагається дотримуватись Україна
Монетарне таргетування	Його можуть застосовувати Центробанки розвинених країн, у яких ріст економіки й попит на гроші стабільний. У таких умовах рівень цін регулюється грошовою пропозицією. Тому цінним якорем стає один із грошових агрегатів, яким управляє Центробанк.
Пряме інфляційне таргетування	Взявши на озброєння таку модель, Центробанк за допомогою дисконтної ставки регулює вартість грошей в економіці. А цим, за допомогою механізму монетарної трансмісії, впливає на рівень інфляції й темпи росту економіки.

Згідно з даними табл. 1, в Україні на даний момент використовується таргетування обмінного курсу за долларом США.

Інфляційне таргетування – це такий монетарний режим, яким установлюється однозначний пріоритет інфляції перед будь-якими іншими цілями грошово-кредитної політики (у т. ч. перед курсовими), а також підвищена відповідальність органів грошово-кредитного регулювання за виконання інфляційних цілей. Режим інфляційного таргетування з'явилася як

альтернатива монетарному таргетуванню наприкінці 80-их років й одержав бурхливий розвиток у наступне десятиліття. Більшість країн, що перейшли до інфляційного таргетування, зробили це через низьку ефективність грошово-кредитної політики, спрямованої на таргетування валютного курсу або пропозиції грошей. Таргетування інфляції було перший раз застосовано у Новій Зеландії в 1990 р. Відтоді цю стратегію пробувало впровадити близько 30 країн, більшість із них – успішно.

Щодо основних характеристик режиму інфляційного таргетування, то зазвичай потрібно досягти інституціональної домовленості між урядом та центральним банком (потрібен відповідний закон) про підтримання цінової стабільності як пріоритетної цілі монетарної політики. Адже рішення про перехід до інфляційного таргетування не повинно ухвалюватись лише центральним банком, воно має бути погодженим з урядом, на якому лежить значна частина відповідальності за динаміку рівня цін [1, с. 10].

Серед позитивних сторін інфляційного таргетування наступні:

- допомога, у більшості випадків, швидкому зниженню інфляції;
- зміцнення фактичної незалежності центрального банку, чітка його орієнтація на одну мету (зниження інфляції і її стабілізація на низькому рівні);
- сприяння підвищенню професійного рівня, прозорості й довіри грошовій політиці, а також підвищенню професійного рівня макроекономічних аналізів і дебатів у даній країні.

Висновки. Про необхідність корекції діючого монетарного режиму в Україні багато експертів і держчиновники говорять не перший рік. Причина, на їхню думку, полягає в тому, що режим уже давно не відповідає вимогам сучасної економіки через непрозорість грошово-кредитної політики й відсутності чітких довгострокових орієнтирів зміни вартості національної валюти. Однак насправді Україна як і раніше далека від виконання умов для початку ефективного контролю над інфляцією. Політика таргетування валютного курсу вже не спрацьовує й гальмує залучення іноземних інвестицій.

Отже, можна зробити висновок, що інфляція не є самостійною проблемою. Вона нерозривно пов'язана з такими процесами, як економічна криза (як світова економічна криза, так і внутрішня економіко-політична криза) та глобалізація. Це – симптом того, що економіці не дають нормально розвиватися. Саме тому в останні роки спостерігається динаміка підвищення рівня інфляції. Якщо ми хочемо подолати інфляцію, треба працювати на випередження і боротися з її причинами, а не з наслідками.

Список використаних джерел

1. Гальчинський А. Стабілізація гривні: проблеми та перспективи / А. Гальчинський // Вісник НБУ. – 2002. – № 7. – С. 9-13.
2. Левченко З. Інфляція зростає – що робити? / З. Левченко // Цінні папери України – 2008. – № 11. – С. 22-23.
3. Калюжний В. Механізм розвитку та протидії інфляції в Україні / В. Калюжний // Економіст. – 2008. – № 6. – С. 16-22.
4. Лисицький В. Інфляція – невмируща проблема економіки / В. Лисицький // Персонал Плюс. – № 44 (247). – С. 12.

5. Лічмаровська А. В. Розвиток інфляції в Україні в сучасний період / А. В. Лічмаровська // Наукові доробки молоді – вирішенню проблеми європейської інтеграції. зб. наук. статей у 2 томах. – 2008. – С. 162–164.
6. Дорошенко І. В. Розвиток інфляційних процесів та їх глобалізаційна складова / І. В. Дорошенко // Міжнародні фінанси. – 2008. – № 6. – С. 10-16.
7. Щербак А. Як приборкати інфляцію в Україні? / А. Щербак // Економіст. – 2008. – № 9. – С. 43-45.
8. Інфляційний звіт Національного Банку України за березень 2015 р. [Електронний ресурс] : сайт Національного Банку України. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=16036607> (27.06.15).

УДК 336.02

ФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ НА МАКРО- ТА МІКРОРІВНЯХ

**М. С. Жулім, студент,
Науковий керівник – к.е.н., доцент Крамаренко О. М.,
Миколаївський національний аграрний університет**

Досліджено сутність поняття податкової політики підприємства, її основні структурні елементи, принципи та етапи розробки у сучасних економічних умовах. Вивчено елементи оптимізації оподаткування підприємств, особливості впровадження і реалізації податків, а також взаємодію структурних елементів податкової системи, податкові платежі на макро- та макрорівнях.

Ключові слова: податкові платежі, державна податкова політика, оптимізація оподаткування, податки, схеми оподаткування.

Постановка проблеми. Податкова політика держави у сучасній економіці є механізмом, що дозволяє взаємно задовольняти протиріччя інтересів між державою та підприємством. Вона має суттєве значення на рівні держави, де податки, з одного боку складають основну частину доходів бюджетів усіх рівнів, а з іншого боку – є ефективним механізмом здійснення соціально-економічної політики держави у цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогоднішній день існує чимало праць та публікацій, в яких відомі економісти піднімають проблему ефективної податкової політики підприємства, це роботи: С. В. Адоніна [1], Є. М Руденко [2], Л. Б. Рябушки [3], Л. А. Яструбецької [4].

Метою роботи є аналіз взаємозв'язків між податковою політикою, яку впроваджує держава, та податковим менеджментом, що має здійснювати кожне підприємство для усунення негативних наслідків та мінімізації податкового навантаження на нього.

Виклад основного матеріалу дослідження. Державна податкова політика – це діяльність органів державної влади з формування та удосконалення податкової системи [2].

Податкові платежі – одна із значних статей витрат для більшості суб'єктів господарювання, а тому підприємства обов'язково повинні здійснювати управління своїми податковими ризиками та їх постійний моніторинг, як невід'ємну частину внутрішнього контролю за ризиками. Завдяки такому підходу подібне системне управління дає можливість більш зважено підійти до процесу ухвалення управлінських рішень, нівелювати негативні наслідки прояву податкових ризиків.

Податкову політику на мікрорівні можна визначити як систему проведених підприємством в галузі податкового обліку заходів, що виражає варіанти його поведінки у взаєминах з державою з питань нарахування та сплати податкових платежів.

Нині відомо кілька схем оподаткування, серед яких слід назвати три основні:

- перша з них передбачає поосібне оподаткування, тобто стягнення податків з особи як такої залежно від її прибутку або інших властивостей.
- друга схема передбачає стягнення податків з використовуваних загальних або неподільних ресурсів.
- третя, яка найбільше поширилася у світі і діє в Україні, орієнтована на оподаткування результатів комерційної діяльності фізичних та юридичних осіб, а також частково їхньої власності.

Реалізація податкового регулювання на такому рівні проявляється через зміну податкового навантаження на платників, які відповідають таким критеріям:

- забезпечення зацікавленості в розвитку підприємницької ініціативи населення;
- збільшення обсягів діяльності й розвиток конкурентного середовища;
- стимулювання раціонального використання ресурсів;
- забезпечення економічної зацікавленості підприємств в інноваційному розвитку.

Незалежно від змісту оподаткування будь-яка податкова система має забезпечувати надійне надходження коштів до доходної частини бюджету.

З одного боку, податкова система є сукупністю податків, зборів, платежів і виступає як механізм визначених, законодавче закріплених важелів з акумуляції доходів держави. У цьому разі вона може збігатися з системою податків, зборів і платежів. З іншого боку, податкова система містить досить широкий спектр процесуальних відносин зі встановлення, зміни, скасування податків, зборів, платежів, забезпечення їх сплати, організації контролю та відповідальності за порушення податкового законодавства.

Особливостями впровадження і реалізації податкової політики на підприємстві є застосування певних спеціальних прийомів, що найбільш зменшують негативний структурований вплив податкових ризиків. Серед них слід відзначити вдосконалення організаційної структури підприємства: налагодження системи документообігу, внутрішнього контролю, ретельну аудиторську перевірку [3].

Існує два напрямки взаємозв'язку податкової політики підприємства та держави. Податкова політика держави визначає рівень податкового навантаження, який впливає на вибір податкової політики підприємства. У процесі вторинного зв'язку, обрана підприємствами податкова політика разом з іншими чинниками впливає на показники рівня ВВП, податкових надходжень, які аналізуються при розробленні заходів, щодо регулювання податкової політики на макрорівні.

Взаємозв'язок держави з підприємством на макрорівні щодо податкових надходжень висвітлено у табл.1

З даних табл. витікає, що протягом останніх п'яти років найбільшу частку податкових надходжень у їх загальній сумі займають надходження від ПДВ, у середньому за 2011-2015 рр. вони становлять 51,6%, а його відшкодування має взагалі від'ємне значення, але значного впливу на загальний результат не здійснило. Найменше значення становить надходження рентна плата, яка в середньому становить 2,1%. Щодо акцизного податку, то у 2011 році у порівнянні з 2015 роком він збільшився на 2,4%. Плата за користування надрами з кожним роком зростає, що у середньому за дослідженні роки становить 4,5%.

Тобто, управління податковими ризиками в рамках податкової політики вимагає від підприємства значних витрат для реалізації всіх його етапів. Це пов'язано з необхідністю створювати окремий спеціальний відділ так званого податкового менеджменту або антикризового менеджменту, одними з функцій яких були б розробка та здійснення ефективної податкової політики підприємства, в тому числі й управління податковими ризиками.

Існує декілька способів оподаткування доходів суб'єктів підприємницької діяльності, кожен з яких має свої переваги та недоліки, тому кожен суб'єкт може самостійно обрати той із способів, який найбільше відповідає умовам та особливостям здійснення підприємницької діяльності на даний момент. Наприклад, для підприємств малого бізнесу може застосовуватись спрощена система оподаткування, обліку і звітності, що передбачає заміну сплати окремих податків і зборів на сплату єдиного податку.

Тобто, важливим кроком для розробки підприємством власної податкової політики є першочерговий вибір підприємством тієї системи оподаткування, яка буде найбільш прийнятною для його форми власності, організаційної форми, що найбільше відповідатиме фінансовим цілям підприємства[5]. Адже не слід забувати, що планування прибутку кожним підприємством залежить від системи оподаткування, оскільки від кінцевої суми податків залежить і розмір чистого прибутку, який підприємство матиме у своєму розпорядженні.

Оптимізація оподаткування підприємств повинна включати: мінімізацію податкових виплат (у довгостроковому і короткостроковому періоді при будь-якому загальному товарообігу); недопущення штрафних санкцій з боку фіскальних органів, що досягається правильністю нарахування і своєчасністю сплати податків [6].

Таблиця 1

**Податкові надходження до Державного бюджету України
за 2010-2015 рр., млн грн**

Показники	2011 р.	%	2012 р.	%	2013 р.	%	2014 р.	%	Виконано на 30.04.15	%	Середнє за період 2011-2015 рр.	
											млн грн	%
ПДВ	172 873	56,8	184786	57,6	181717	57,5	189241	57,3	230016	51,6	191726,6	55,6
Податок на доходи фізичних осіб	6 159,0	2,1	7 026	2,2	7 565	2,4	12 646	3,8	42 326	77,1	15144,4	4,4
Акцизний податок	33 011	10,8	37 186	11,6	35 309	11,2	44 941	13,6	60 026	13,2	42094,6	12,3
Плата за користування надрами	1 239	0,4	1 520	0,5	13 020	4,1	18 199	5,5	42 049	9,3	15205,4	4,5
Податок на прибуток підприємств	54 739	17,9	55 350	17,3	54 318	17,1	39 942	12,1	35 915	7,9	48052,8	13,9
Ввізне мито	10 463	3,5	12 986	4,0	13 265	4,2	12 389	3,7	33 602	7,4	16541	4,8
Рентна плата	16 822	5,6	13 402	4,2	1 498	0,49	1 465	0,5	3 774	0,8	7392,2	2,1
Інше	9 077	2,9	8 418	2,6	9 532	3,01	11 572	3,5	7 187	2,7	9157,2	2,7
Усього	304383	100,0	320674	100,0	316224	100,0	330395	100,0	454895	100,0	345314,2	100, 0
Відшкодування ПДВ	-42 779		-45959		-53 448		-50 216		-58 100		50100,4	

Джерело: Бюджет України [4]

Висновки. Податкова політика є складовою частиною загальноекономічної стратегії підприємства, яка передбачає розробку управлінських рішень, спрямованих на формування фінансового потенціалу і підвищення його ефективності. Через це, основна ціль податкової політики полягає в активному впливі на максимізацію чистого прибутку підприємства при заданих параметрах податкового середовища і ринкової кон'юнктури. Тобто, податкова політика повинна взаємодіяти з стратегією розвитку підприємства по всім напрямкам: з виробництвом, маркетингом, з планом капіталовкладень. реалізація структурних елементів податкової політики підприємства є необхідною для ефективності її функціонування, наслідком якого повинна стати мінімізація податкових платежів та збільшення фінансових ресурсів для збільшення темпів розвитку господарської діяльності підприємства. Отже, ефективна податкова політика підприємства здатна суттєво сприяти удосконаленню методів господарювання, підвищенню рентабельності виробництва, зміцненню комерційного розрахунку та виконання ним зобов'язань перед бюджетом, банком, контрагентами.

Список використаних джерел

1. Адонін С. В. Поняття державної податкової політики в Україні / С. В. Адонін // Держава та регіони: Економіка та підприємництво. – 2011. – № 5. – С.5-15.
2. Руденко Є. М. Формування податкової політики підприємства в процесі здійснення фінансової санації [Електронний ресурс] / Є. М. Руденко. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/sre/2012_3/305.pdf
3. Рябушка Л. Б. Бюджетно-податкова політика і в системі регулювання економічного розвитку держави / Л. Б. Рябушка, Д. В. Веремчук. // Вісник Сумського державного університету : зб. наук. праць. – Суми : Вид-во СумДУ. – 2010 – № 3. – С. 182-187.
4. Яструбецька Л. П. Проблеми та перспективи удосконалення системи податкового обліку в Україні [Електронний ресурс] / Л. П. Яструбецька. – Режим доступу : http://www.lnu.edu.ua/faculty/ekonom/Form_Rynk_Econ/2009_19/72_Yastrubetska.pdf.
5. Бюджетний моніторинг. Аналіз виконання бюджету за 2011-2015pp. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://costua.com/budget/revenue/#1>

М. С. Жулим. Формирование налоговой политики на макро и микроуровне.

Исследуется сущность понятия налоговой политики предприятия, ее основные структурные элементы, принципы и этапы разработки в современных экономических условиях. Совершенствуется современное состояние, оптимизация налогообложения предприятий, особенности внедрения и реализации налогов, а также взаимодействие структурных элементов налоговой системы, налоговые платежи в макро и макроуровне.

Ключевые слова: налоговые платежи, государственная налоговая политика, оптимизация налогообложения, налоги, схемы налогообложения.

M. Zhulim. Formation of the tax policy on macro i mikrourovne.

The essence of concept of a tax policy of the enterprise, its basic structural elements, the principles and development stages in modern economic conditions is investigated. The current state, optimization of the taxation of the enterprises, features of introduction and realization of taxes, and also interaction of structural elements of tax system, tax payments in macro and macrolevel is improved.

Keywords: tax payments, state tax policy, optimization of the taxation, taxes, schemes of the taxation.

УДК 336.02:338.242.4.025.2

ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ

Д. Г. Мулява, студент,

Науковий керівник – к.е.н., доцент Крамаренко О. М.,

Миколаївський національний аграрний університет

Досліджено основні особливості державного регулювання за допомогою податкової політики. Обґрунтовано підходи до визначення місця податкової політики в системі загальнодержавної політики. Визначено процес формування та реалізації податкової політики. Встановлено основні недоліки податкової політики України та запропоновано шляхи її покращення.

Ключові слова: податкова політика, економіка, податкова система, регулювання відносин.

Постановка проблеми. Податкова політика визначає стратегічні і тактичні цілі оподаткування, при досягненні яких забезпечується соціально-економічний розвиток країни. Важливою умовою формування ефективної податкової політики та механізму її реалізації є забезпечення збалансованості інтересів держави та платників податків. З метою проведення збалансованої податкової політики важливим є забезпечення подальшого розвитку податкового механізму та його складових, зокрема податкового планування та прогнозування, податкового регулювання, податкового контролю та податкового аналізу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми державного регулювання соціально-економічних процесів у країні за допомогою податкової політики досліджувалися в наукових працях таких вітчизняних та зарубіжних авторів: Л. Дикань [1], Т. Воїнової [1], Л. Сідельникової [2], Н. Костіної [2], О. Крамаренко [3], Р. Акоффа [4], О. Григорської [5], І. Д'яконової [6], А. Крисоватого [7], В. Мельника [8], Г. Мельничук [8] та ін.

Проте існуючі наукові розробки з проблем застосування податкових методів та інструментів з метою регулювання національної економіки здебільшого розглядаються ізольовано від інших напрямів економічного регулювання. Це певним чином знижує ефективність реалізовуваних державою заходів податкової політики.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження та виявлення місця податкової політики в системі державного регулювання економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Серед важелів, за допомогою яких держава впливає на розвиток економіки, важливе місце належить податкам. Будь-яка держава широко використовує податкову політику як певний регулятор впливу на негативні явища ринку. Податки, як і вся податкова система, є могутнім інструментом управління економікою в умовах ринку.

Під впливом зовнішніх факторів суб'єкти податкової політики визначають основні цілі та завдання, які обумовлюють формування принципів та методів

реалізації податкової політики (податковий механізм) через використання певного інструментарію, який представляє собою податкову систему.

Таким чином, податковий механізм – це сукупність форм, методів і способів організації та регулювання податкових відносин, які відповідають цілям та задачам податкової політики держави і закріплені в податковому законодавстві. Слід зазначити, що податкові відносини – це відносини, що виникають на підставі податкових норм, які встановлюють, змінюють чи скасовують податкові платежі. У вітчизняній економічній літературі ще можна зустріти таку категорію як система оподаткування, але за змістом це поняття ідентичне до податкового механізму.

Сутність податкової політики, її напрям і характер у кожній країні визначається певними чинниками, які безпосередньо впливають на процес її формування.

Наприклад, Л. В. Дикань і Т. С. Воїнова подають визначення цій економічній категорії так: “податкова політика – це сукупність заходів держави щодо впровадження системи податків і конкретних форм та методів їх справляння, що відповідають конкретним історичним умовам і враховують традиції й менталітет нації” [1, с. 184].

Однак це не єдині фактори, під впливом яких відбувається формування податкової політики і які визначають її характер, є також і багато інших (рис. 1).

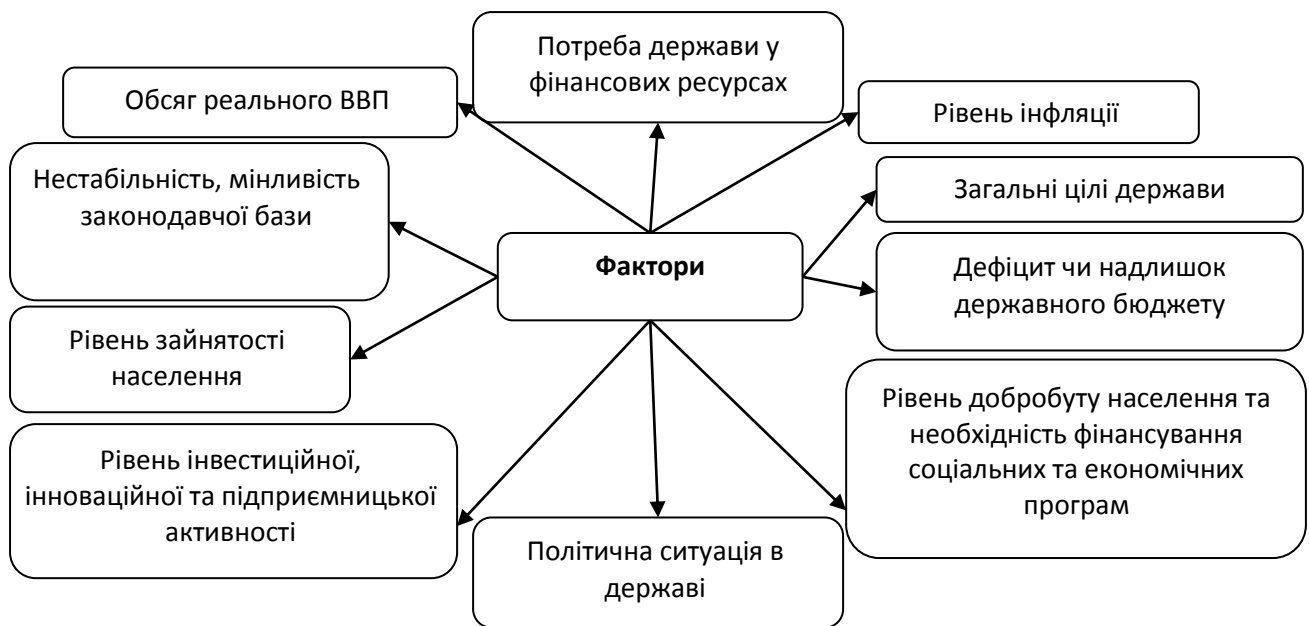

Рис. 1. Фактори, що визначають напрям і характер податкової політики
Джерело: [2]

З даних рис. 2 витікає, що податкова політика не може формуватися самостійно, на неї постійно здійснюється вплив факторів, основними із яких виступають економічна, політична і соціальна ситуації в країні.

Основна мета податкової політики держави полягає у стимулюванні виробництва валового внутрішнього продукту – основного об’єкта фіскального

перерозподілу, а також у забезпеченні процесу генерації суспільних доходів, їх раціонального розподілу й витрачання.

Однією з найголовніших цілей формування ефективної податкової політики держави є істотне поліпшення фінансового стану суб'єктів господарювання, збереження у їх розпорядженні після оподаткування достатніх фінансових ресурсів з метою гарантованої підтримки максимальної заінтересованості у фінансових результатах власної господарської діяльності.

Податкова політика як один із важливих засобів макроекономічного регулювання регіональної економіки розробляється державними органами в рамках загальнодержавної політики, спрямовується на виконання пріоритетних завдань суспільного розвитку та стратегічних цілей економічного зростання. При цьому державна податкова політика на регіональному рівні не повинна здійснюватись врозріз з загальнодержавною, оскільки є структурним елементом останньої.

Одним з основних інструментів державної фінансової політики, котрий суттєво впливає на соціально-економічний стан країни є бюджетний дефіцит. Його зростання спричиняє посилення інфляційних процесів в країні, кризи у сфері державних фінансів, грошової системи, а внаслідок цього – погіршення соціально-економічного стану в суспільстві

Вагомим кроком у боротьбі за скорочення дефіциту бюджету в Україні може стати розроблення оптимальної моделі фіскального правила, яка б відповідала критеріям чіткості визначення, прозорості, адекватності, сумісності, простоти, гнучкості, обов'язковості виконання, підтримки з боку інших напрямів економічної політики. Без таких правил боротьба з бюджетним дефіцитом має хаотичний, нецілеспрямований і безсистемний характер [3, с. 29].

Через податковий механізм саме податкова політика формує податкову систему. Елементи податкової політики, податкового механізму і податкової системи безпосередньо впливають на результати діяльності суб'єктів податкових відносин, внаслідок чого виникає ймовірність пошуку альтернативного середовища для функціонування в якості тіньового сектора.

Від врахування особливостей податкової політики держави під час розрахунку податкових надходжень до бюджету залежить своєчасність та повнота фінансування державних витрат, наявність чи відсутність дефіциту і профіциту державного бюджету. І навпаки, передбачені державні витрати мають бути повністю покриті доходною частиною державного бюджету, тобто іншими словами – бюджетна політика (політика “державного фінансування”) повинна бути підкріплена відповідною фінансовою базою, формування якої забезпечує податкова політика.

У процесі формування податкової політики та реалізації механізму макроекономічного податкового регулювання на регіональному рівні необхідно дотримуватись певних принципів, призначення яких полягає в балансуванні інтересів основних учасників податкових відносин – держави і платників податків, а саме в узгодженні двох основних вимог до податкової політики: задоволення фіскальних потреб держави при врахуванні інтересів платників

податків для зниження ймовірності пошуку альтернативного середовища для функціонування в якості тіньового сектора [4, с. 208].

В Україні питання податкової політики належать до найгостріших як в економічному й соціальному, так і в політичному контексті. Податкова політика України поєднала в собі принципи двох податкових систем, найбільш характерних для світової практики – європейської та американської. При цьому, якщо в європейській системі переважає обкладання обороту у формі податку на додану вартість, то в американській – прибутковий принцип оподаткування. Складність вітчизняної податкової політики визначена еклектичним поєднанням обох зазначених систем з базовою метою – забезпечення максимального рівня податкових надходжень, як основної складової доходної частини бюджетів всіх рівнів.

Податкова політика повинна забезпечити вирішення двоєдиного завдання. З одного боку – це встановлення оптимальних податків, які не стримуватимуть розвиток підприємництва, а з іншого – забезпечення надходження до бюджету коштів, достатніх для задоволення державних потреб. Тому головним завданням податкової політики є встановлення балансу між двома чинниками, якими визначається потреба в податках: необхідністю фінансового забезпечення виконання державою притаманних їй функцій та вирішенням соціально-економічних завдань.

Податкова політика держави повинна будуватися з урахуванням суперечності інтересі платників податків і держави. Підприємець воліє сплатити якомога меншу суму податків, оскільки основною його метою є отримання прибутку, що є можливим як через збільшення обсягів виробництва, так і через зниження витрат на сплату податків та зборів. Держава, якій належать функції регулювання процесу суспільного виробництва в цілому, намагається шляхом застосування фіскальних інструментів перерозподілити прибуток, одержаний підприємцем і, за рахунок виділеної частки, досягти якомога повнішого забезпечення суспільних, в першу чергу – соціальних потреб [9].

Впливаючи на функціонування визначених інститутів, держава має можливість чинити вплив на показники економічного та соціального розвитку суспільства. Розробка та реалізація податкової політики держави тісно пов'язана із законотворчою діяльністю в сфері оподаткування.

В процесі цієї діяльності визначаються принципи оподаткування, встановлюються види податків та зборів (обов'язкових платежів), їх елементи, розробляється порядок складання та подання звітності, а також вимоги до порядку розрахунків із бюджетом. Виходячи із законодавчо встановлених правил функціонування системи оподаткування, розробляються відповідні планові документи [10, с. 59].

В умовах економічних трансформацій посилюється необхідність в реформуванні податкової політики держави. В сучасних умовах податкова політика повинна не тільки забезпечувати економічне зростання, а й сприяти створенню умов для регулювання національної економіки і згладжувати нерівності в доходах населення.

Необхідно відзначити, що до головних недоліків податкової політики України відносяться:

- нестабільність і непогодженість податкового законодавства;
- нерівний розподіл податкового навантаження на суб'єкти господарювання;
- нераціональна система податкових пільг;
- недостатня фіскальна ефективність податкової системи;
- складність системи адміністрування податків [11, с. 123].

Вагомою залишається проблема адміністрування податків і зборів. Неефективна і надто витратна для держави та бізнесу система адміністрування податків і зборів не може забезпечити стовідсоткове наповнення державного бюджету. Через великий обсяг бюджетних втрат від оптимізації оподаткування податкова служба вводить додаткові заходи та обмеження, під дію яких часто потрапляють і сумлінні платники податків.

Дані недоліки призводять до таких проблем у системі оподаткування України, як: податкова заборгованість платників перед бюджетом і державними цільовими фондами; бюджетна заборгованість з відшкодування ПДВ; ухилення від оподаткування; нерівномірне податкове навантаження, найбільша частка якого покладена на законслухняних платників.

Таким чином, вирішити проблеми податкової політики можливо лише шляхом подолання вище перелічених недоліків, а також послідовно реалізуючи стратегічні завдання податкової політики України в ринкових умовах.

Враховуючі усі визначені недоліки, зрозуміло, що необхідне реформування податкової політики, а саме перетворення її з суто фіскального інструменту на ефективний засіб соціально-економічної стратегії держави. Податкова система має стимулювати інноваційну та інвестиційну діяльність, що потребує зменшення податкового тиску, посилення захисту платників податків, максимальне спрощення процедури оподаткування.

Удосконалення напрямів податкової політики необхідно проводити через послаблення податкового тиску щодо тих, хто платить податки та інвестує кошти у виробництво. Для цього необхідно насамперед знизити кількість податків, тому що наше податкове законодавство цим переобтяжене. З другого боку – необхідно полегшити податковий тиск [9].

Для того щоб податкова політика виконувала стимулюючу функцію та сприяла суттєвому зростанню попиту підприємств на інвестиційні товари та розширенню їх виробництв, необхідно вирішити ряд завдань, які постають перед державою: активізувати приватизаційні процеси з чітким визначенням і гарантуванням прав власності; стабілізувати інфляційні процеси, що дасть змогу посилити привабливість інвестицій; чітко розмежувати податки між державними і місцевими бюджетами; стабілізувати політичну ситуацію в країні; підтримувати передових напрямів виробництва та виробництв конкурентоспроможності продукції вітчизняних виробників.

Важливим кроком на шляху становлення України як країни з ринковою економікою було впровадження Податкового Кодексу. Ухвалення цього документа стало найважливішим елементом реалізації податкових реформ в

Україні. Визначальною місією реформ є побудова сучасної справедливої фіскальної політики у розрізі оподаткування, рівність усіх платників податку перед законом та досягнення сталого розвитку економіки України.

Висновки. Завданням податкового регулювання є збалансування визначених аспектів для забезпечення стабільного розвитку економіки країни у довгостроковій перспективі. Перекося в податковому регулюванні в бік одного або декількох аспектів призведуть до розбалансування економіки внаслідок порушення економічних інтересів основних макроекономічних суб'єктів, отже, неможливим буде стабільний розвиток економіки країни в довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел

1. Дикань Л. В. Податкова система : навч. посібник. / Л. В. Дикань, Т. С. Воїнова. – Харків : ХНЕУ, 2002. – 252 с.
2. Сідельникова Л. П. Податкова система : навчальний посібник / Л. П. Сідельникова, Н. М. Костіна. – Київ : Ліра-К, 2013. – 579 с.
3. Крамаренко О. М. Бюджетний дефіцит – причини та шляхи його подолання [Електронний ресурс] / О. М. Крамаренко, І. А. Осадчий, І. В. Пелипканич // Матеріали II міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції “Актуальні проблеми обліково-аналітичного процесу в управлінні підприємницькою діяльністю” 25 листопада 2014 р. м. Мукачево. – С. 27–29. – Режим доступу : <http://msu.edu.ua/wp-content/uploads/konf/II.pdf>
4. Акофф Р. Акофф о менеджменте / Р. Акофф ; пер. с англ. под ред. Л. А. Волковой. – СПб. Питер, 2007. – 448 с.
5. Григорська О. Бюджетна політика як інструмент державного регулювання економіки / О. Григорська // Вісник антимонopolного комітету України. – 2011. – № 4. – С. 29-33.
6. Д'яконова І. І. Податки та податкова політика України / І. І. Д'яконова. – К. : Наукова думка, 1997. – 122 с.
7. Крисоватий А. І. Інституційне середовище фіскального регулювання соціально-економічних процесів / А. І. Крисоватий, Т. В. Кошук. Фінанси України. – 2011. – № 9. – С. 18-32.
8. Мельник В. М. Вплив бюджетно-податкового регулювання на розвиток промислового виробництва в Україні / В. М. Мельник, Г. С. Мельничук // Фінанси України. – 2008. – № 12. – С. 44–52.
9. Андрієнко К. О. Актуальні проблеми податкової політики [Електронний ресурс]. Соціум. Наука. Культура – Режим доступу : <http://intkonf.org/andrienko-ko-aktualni-problemi-podatkovoyi-politiki/>
10. Свищук А. Теоретичні засади податкового регулювання економіки / А. Свищук. Вісник КНТЕУ. 2013. № 5. – С. 57-69
11. Комарова І. Податкова політика в системі державного регулювання економіки / І. Комарова, А. Ставицька // Реформування податкової системи України в контексті глобалізаційних викликів. – Ірпінь. – 2014. - С. 122-125.

Д. Г. Мулява. Налоговая политика в системе государственного регулирования экономики.

Исследованы основные особенности государственного регулирования с помощью налоговой политики. Обоснованы подходы к определению места налоговой политики в системе общегосударственной политики. Определен процесс формирования и реализации налоговой политики. Установлены основные недостатки налоговой политики Украины и предложены пути ее улучшения.

Ключевые слова: налоговая политика, экономика, налоговая система, регулирование отношений.

D. Mulyava. The tax policy in system of state regulation of the economy.

Investigated the main features of state regulation through tax policy. Substantiated approaches to determining the place of taxation policy in the national policy. Are determined the formation and implementation tax policy. It was established major shortcomings of the tax policy of Ukraine and offers ways of its improvement.

Keywords: tax policy, the economy, tax system, regulation of relations.

УДК 336.02:33(477)

ВПЛИВ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ НА ЕКОНОМІЧНУ І СОЦІАЛЬНУ СТАБІЛЬНІСТЬ УКРАЇНИ

I. С. Норова, студент,

Науковий керівник – к.е.н. доцент Крамаренко О. М.,

Миколаївський національний аграрний університет

Досліджено вплив податкової політики на соціально-економічний розвиток України. Акцентовується увага на основних цілях податкової політики. Визначено фактори, що впливають на соціальний розвиток держави. Виділено шляхи вдосконалення податкової політики та її впливу на соціальний та економічний розвиток України.

Ключові слова: податкова політика України, фіскальна політика, пільгове оподаткування, соціально – економічна політика держави.

Постановка проблеми. В умовах сучасних соціально-економічних перетворень та переходу української економіки до ринкових відносин, особливої актуальності набуває дослідження впливу податкової політики, як одного з головних елементів державної економічної політики в цілому, на економічні процеси в державі. Податкова політика впливає на усі етапи відтворювального процесу та процесу розподілу доходів між членами суспільства. Цей вплив може проявитися як в стримуванні відтворювання та уповільненні темпів економічного розвитку країни, так і в стимулюванні підприємницької активності, забезпеченні умов для стійкого і швидкого економічного зростання та підвищенні рівня суспільного добробуту в Україні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Важливість розв'язання соціально-економічних проблем у комплексі з податковою політикою в Україні та її подальшим реформуванням розглядається в працях вітчизняних вчених: Ю. Бездітко [1], Ю. Іванова [2], О. Крамаренко [3], Т. Соколовської [4], Ю. Хілобок [5], та ін.

Постановка завдання. Метою статті є теоретичне обґрунтування та вдосконалення методичних підходів і практичних рекомендацій до використання податків, як інструмента регулювання економічних процесів в

умовах перехідної економіки, з метою підтримання економічної і соціальної стабільності та підвищення рівня добробуту населення України.

Виклад основного матеріалу досліджень. Функціонування податкової системи в Україні пов'язане з цілою низкою проблем та суперечностей. За своєю природою податкова система є результатом еволюції податкових правовідносин і обумовлюється багатьма специфічними факторами. Її існування зумовлене певним етапом, якого досягли суспільні правові відносини у сфері оподаткування. Ця категорія є своєрідною формою для дії податкових механізмів у державі, у якій разом з тим вплив системи на її елементи є взаємопов'язаним.

Податкова політика держави є невід'ємною складовою фінансової політики. Вона не має самостійного характеру, оскільки податки, як інструмент впливу на економіку, застосовуються в комплексі з іншими методами її регулювання. Система оподаткування – частина загальної податкової політики держави.

Загалом податкова політика – це система відносин, які складаються між платником податку і державою, а також стратегія їх дій у різних умовах господарювання та економічних системах.

Сьогодні в Україні питання податкової політики належать до найгостріших як в економічному й соціальному так і в політичному контексті. Податкова політика України поєднала в собі принципи двох податкових систем характерних для світової практики: європейської та американської. При цьому якщо в європейській системі переважає обкладання обороту у формі податку на додану вартість, то в американській домінуючим є прибутковий принцип оподаткування сучасної вітчизняної податкової політики визначена поєднанням обох зазначених систем з базовою метою забезпечення максимального рівня податкових надходжень як основної складової доходної частини бюджету. Проте стратегічною метою реформ у сфері оподаткування на сучасному етапі розвитку податкової системи держави має стати перехід від домінування принципу фіскальної достатності податкової політики, коли вона розглядається виключно як інструмент мобілізації доходів до бюджету, до більш активної реалізації її регулятивного потенціалу в напрямку стимулювання економічного розвитку. Останнє повинно бути виражене у основоположних законодавчо обґрунтованих принципах податкової політики.

Потрібно відмітити, що податкову політику останніх років в Україні спрямовано на збільшення частки непрямих податків, що мають переважно фіскальну спрямованість, оскільки оподатковують споживання, яке порівняно з прибутками підприємств і доходами громадян є більш сталим і менш гнучким. Вони є джерелом інфляційних процесів та мають регресивний характер, оскільки істотно впливають на ціноутворення і лягають важким тягарем на бідні і соціально незахищені верстви населення. Однак непрямі податки мають і певні переваги: регулярність і швидкість надходжень до бюджету, стримуючий вплив на споживання товарів шкідливих для здоров'я, прозорість механізму визначення податкових зобов'язань. Від цих податків

важче ухилятися і їх легко можна контролювати, наприклад, за допомогою реєстраторів розрахункових операцій.

Виходячи із загальної фінансової політики, завдань податкової політики, визначаються головні принципи, що забезпечують її дієвість при підтриманні економічної стабільності, а саме:

- принцип справедливості та соціальної направленості означає, що держава встановлює таку систему оподаткування, яка враховує всі фактори діяльності юридичних і фізичних осіб – доходи і споживання, майно і приріст грошового капіталу, ресурсну забезпеченість і віддачу вкладених коштів та ін. Кожний вид податку більш влаштовує одні верстви населення і настільки ж не підходить іншим;

- принцип соціальної справедливості реалізується не через пошук і впровадження найбільш “справедливого” податку, а шляхом поступового встановлення оптимальної структури та рівня оподаткування, яка мають максимально задовольняти всі верстви населення, господарюючі суб'єкти. З принципом соціальної справедливості щільно пов'язаний принцип рівнонапруженості. Рівнонапруженість означає, що зобов'язання перед бюджетом установлюються для всіх платників згідно з їхніми можливостями і результатами діяльності. Саме поєднання потенційних можливостей і досягнутих результатів може забезпечити рівнонапруженість;

- принцип вигідності або економічної зацікавленості – як для держави так і для платника податку. Сутність цього принципу полягає в тому, що платник податку має отримати максимум благ чи послуг, яка б задовольняла його уяву про їх вартість;

- принцип стабільності. Стабільність податкової політики:

- дає змогу всім суб'єктам фінансових відносин мати сталі інтереси і виходячи з них вести перспективну фінансову політику;

- стабільність податкової політики забезпечує високій рівень податкової роботи, оскільки податкова служба теж повинна мати певний час на освоєння механізму стягнення того чи іншого податку;

- гнучкість податкової політики. Даний принцип відображає регулюючу функцію податків і характеризує використання податків, зборів як фінансових інструментів впливу на економіку країни. Основи податкової політики складаються на кожний фінансовий рік через прийняття державного бюджету, а її проведення здійснюється шляхом прийняття відповідних законодавчо-нормативних актів.

Вплив податків на рівень життя населення здійснюється через реалізацію їх фіскальної функції, що знаходить свій вираз у фінансовому забезпеченні та виконання державою її соціальної функції. Від того, які обсяги коштів має держава у своєму розпорядженні залежить:

- можливості держави щодо регулювання економіки з метою підвищення ефективності її функціонування як головної і загальної умови зростання добробуту людей;

- рівень доходу працюючих у бюджетній сфері та тих, хто потребує соціального захисту;

- рівень фінансового забезпечення охорони здоров'я, освіти, культури та інших сфер життєдіяльності людей, рівень розвитку яких визначає рівень суспільного добробуту в країні [4, с. 33]

Протягом останніх років податкова політика України була спрямована на вирішення конкретних завдань та проблем. Це такі як, обмеження росту цін, інфляції, подолання кризи платежів та укріплення грошового обігу. З допомогою цих заходів повинно було забезпечити захист внутрішнього ринку, створення умов для здорової конкуренції, здійснити реальну допомогу в становленні та розвитку малого бізнесу, підвищити рівень правової свідомості та культури суспільства.

Важливою умовою економічного зростання, соціальної й політичної стабільності в суспільстві є адекватна податкова політика. Збільшення й структурна оптимізація ВВП як основний фактор економічного розвитку країни передбачає використання такої податкової системи, що повинна забезпечувати стійкі податкові надходження до бюджетної системи держави й визначати достатній рівень самофінансування суб'єктів господарювання.

Усталений розвиток економіки України потребує масштабного залучення інвестиційних ресурсів. Це обумовлене, по-перше, незадовільним станом матеріально-технічної бази вітчизняних товаровиробників та надзвичайно високим рівнем зношування основних засобів промисловості, а по-друге, необхідністю відповідного інвестиційного забезпечення інноваційних процесів, що виступає обов'язковою передумовою підвищення рівня національної конкурентоспроможності. Виходячи з цього, завдання створення сприятливого інвестиційного клімату є одним із пріоритетів економічної політики держави [8, с. 97].

Надходження інвестицій – важливий чинник економічного зростання країни (табл. 1).

Таблиця 1

Обсяги надходження прямих іноземних інвестицій в економіку України за період 2005-2014 рр., млн дол. США [7]

Роки	Прямі іноземні інвестиції в Україну, млн дол. США	Приріст (зменшення) прямих іноземних інвестицій, млн дол. США
2005	7 843,1	5 590,5
2006	4 717,3	-3 126,0
2007	7 935,4	3 218,1
2008	6 073,7	-1 862,0
2009	4 436,6	-1 637,0
2010	5 986,0	218,4
2011	6 473,0	487,0
2012	8401,0	1194,0
2013	4499,0	-3902,0
2014	410,0	-4089,0

Джерело: побудовано на основі статистичних даних [7]

З даних табл. 1 витікає, що сприятливими для залучення іноземних інвестицій були 2005 та 2007 рр., оскільки цей період характеризувався високим рівнем інвестиційної активності міжнародних інвесторів та позитивними тенденціями в приватизаційній політиці держави. Погіршення інвестиційної ситуації в Україні у 2008-2009 рр. пов'язане, в першу чергу, з нестабільним політичним становищем та домінуванням кризових явищ у світовій економіці.

Необхідно зауважити, що для ефективності податкової політики важлива її стабільність та передбачуваність, що дасть змогу всім суб'єктам господарювання мати стабільні інтереси та вести перспективну фінансову політику, а для податкової служби – достатність часу для розробки нормативно-правових актів з питань оподаткування.

Стосовно особливостей діяльності при формуванні податкової політики потрібно врахувати, яким чином кожен податок впливає на показники фінансово-господарської діяльності підприємства, а саме на обсяг реалізації, собівартість продукції, прибуток, платоспроможність, фінансову стійкість, іммобілізацію оборотних коштів підприємства.

Висновки. На сьогоднішній день економічний та соціальний стан України є нестійким, про що свідчить наявність в податковій системі різноманітності пільг, якими з одного боку намагаються зрівняти нерівність між різними верствами населення, а з іншого, ситуація навпаки загострюється через необхідність формування коштів під такі пільги. Значний рівень частки соціальних податків призводить до значного податкового навантаження на не захищені верстви населення, що створює появу нових пільг. Така податкова політика призводить до дефіциту бюджету та необхідності залучення нових коштів у вигляді податків та зборів. Вплив не прямих податків на соціальну та економічну стабільність полягає в ціноутворенні, що теж спричиняє податковий тягар на населення.

Якщо фінансовий механізм є головним елементом економічних методів управління, оскільки саме він визначає мотивацію господарської діяльності, то податкова політика – його несуча конструкція. Тому ефективність податкової політики держави є необхідною умовою проведення будь – яких економічних перетворень.

За умов розвитку економіки, розширення виробництва та створення достатньої кількості робочих місць на перший план виходять такі джерела доходів, як податок на прибуток підприємств та податок з доходів фізичних осіб. Подальшому удосконаленню цих податків слід приділяти особливу увагу. Реформування податкової системи України передбачає розв'язання двох проблем: вдосконалення інституціональних умов оподаткування і вдосконалення власне податкової системи: її складу, структури та окремих елементів.

Список використаних джерел

1. Бездітко Ю. М. Співвідношення прямих і непрямих податків у податковій системі України / Ю. М. Бездітко, Е. В. Піралієв // Актуальні проблеми державного

управління в системі соціального та економічного розвитку українського суспільства, 2009 – С. 60-63. – Електрон. дан. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2008-2/08kmozor.pdf>. вільний.

2. Іванов Ю. Б. Проблеми розвитку податкової політики та оподаткування : монографія / Ю. Б. Іванов. – Х. : Вид-во ІНЖЕК, 2007. – 448 с.

3. Ангелова В. М. Навчальний посібник з дисципліни “Податковий менеджмент” / В. М. Ангелова, О. М. Крамаренко. – Миколаїв : НУК, 2011 – 82 с.

4. Соколовська Т. Податковий кодекс : яким буде податок на прибуток / Фінанси. – № 6. – [Електрон. дан.] – Режим доступу : [http // economics.unian.net/ukr/detail/63261](http://economics.unian.net/ukr/detail/63261).

5. Хілобок Ю. А. Основні напрямки реформування податкової політики України / Ю. А. Хілобок // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2009. – № 2 (6). – С. 114-118.

6. Єфименко Т. Про основні напрями реформування податкової системи України: проблеми теорії і практики / Т. Єфименко // Збірник наукових праць НДФІ. – 2003. – № 4. – С. 3.

7. Дані з офіційного сайту Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

8. Жарко Р. П. Обґрунтування функції податків на сучасному етапі розвитку продуктивних сил / Р. П. Жарко // Фінанси України. – 2007. – № 6. – С. 96-99.

И. С. Норова. Влияние налоговой политики на экономическую и социальную стабильность Украины.

Исследовано влияние налоговой политики на социально – экономическое развитие Украины. Акцентируется внимание на основных целях налоговой политики. Определены факторы, влияющие на социальное развитие государства. Выделены пути совершенствования налоговой политики и ее влияние на социальное и экономическое развитие Украины.

Ключевые слова: налоговая политика Украины, фискальная политика, льготное налогообложение, социально - экономическая политика государства.

I. Norova. Influence of tax policy on economic and social stability Ukraine.

The effect of tax policy on socio - economic development of Ukraine. Attention is focused on basic objectives of tax policy. The factors affecting the social development of the country. Highlight ways to improve tax policy and its impact on social and economic development of Ukraine.

Keywords: tax policy Ukraine, fiscal policy, tax, social-economic policy.

УДК 336.226.212.1

ЗМІНИ У ПОДАТКОВОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ ЩОДО ПЛАТИ ЗА ЗЕМЛЮ

О. С. Сацура, студент,

Науковий керівник – к.е.н., доцент Крамаренко О. М.,

Миколаївський національний аграрний університет

Розглянуто останні зміни у податковому законодавстві, що стосуються тати за землю. Проведено аналіз сучасного механізму справляння земельного податку та орендної плати за земельні ділянки, які знаходяться у державній та комунальній власності. Розкрито основні напрями та тенденції правового регулювання плати за землю як місцевого податку.

Ключові слова: плата за землю, земельний податок, орендна плата за землю, Податковий кодекс України, земельна ділянка, нормативна грошова оцінка землі.

Постановка проблеми. Трансформації порядку адміністрування більшості податків та платежів, що відбулись в Україні на початку 2015 р. вимагають свіжого аналізу механізмів їх нарахування і сплати, з метою визначення проблемних аспектів справляння таких податкових форм та розробки напрямів їх вдосконалення. Одним із податкових платежів, механізм справляння якого зазнав змін, є плата за землю.

Земля є одним з найстаріших в історії об'єктом оподаткування. І хоч зараз плата за землю не має суттєвого фіскального та бюджетоутворюючого значення, існування цього податку є головним чинником для раціонального використання та охорони земель, підвищення їх родючості, вирівнювання соціально-економічних умов господарювання на землях різної якості, фінансування витрат на ведення земельного кадастру, здійснення землеустрою та моніторингу змін земельних відносин, проведення земельної реформи та розвитку інфраструктури сільських населених пунктів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аспекти справляння земельних податкових платежів та плати за оренду землі державної і комунальної власності є предметом досліджень М. Я. Дем'яненка [1], П. Т. Саблука [2], М. М. Федорова [3] тощо.

Мета роботи. Метою дослідження є визначення нових змін в оподаткуванні плати за землю та аналіз сучасного механізму справляння цього податку.

Виклад основного матеріалу. З метою підвищення ефективності використання ресурсів економіки та поліпшення умов ведення бізнесу до Податкового кодексу України (далі ПКУ) та деяких законодавчих актів щодо податкової реформи, законами України № 71 та № 72 внесено зміни стосовно плати за землю, які набрали чинності з 01.01.2015 р.

Згідно зі змінами, внесеними законом № 71 до ПКУ, плату за землю як складову податку на майно включено до переліку місцевих податків і зборів, а

органам місцевого самоврядування надано право встановлювати ставки плати за землю та пільги щодо земельного податку, який сплачується на відповідній території. При цьому податок на майно в частині плати за землю є обов'язковим для встановлення [4, р. 1, ст. 10].

Порядок встановлення місцевих податків і зборів визначаємо ПКУ. Органи ж місцевого самоврядування встановлюють ставки плати за землю та пільги щодо земельного податку, який сплачується на відповідній території.

Зазначимо, що до 01.01.2015 р. плата за землю була загальнодержавним податком, рішення про встановлення цього податку на відповідній території не приймалися.

Як і раніше плата за землю складається із земельного податку та орендної плати за земельні ділянки, які знаходяться у державній та комунальній власності.

Визначення цих податків не змінилося, а саме:

- земельний податок – це обов'язковий платіж, що справляється з власників земельних ділянок та земельних часток (паїв), а також постійних землекористувачів.

- орендна плата за земельні ділянки державної і комунальної власності - це обов'язковий платіж, який орендар вносить орендодавцеві за користування земельною ділянкою [5, р.1, пп. 14.1.136].

Платниками земельного податку продовжують бути власники земельних ділянок, земельних часток (паїв), а також землекористувачі, що володіють земельними ділянками на праві постійного користування. А платниками орендної плати – орендарі земельних ділянок державної або комунальної власності.

Основною відмінністю оновлених норм ПКУ щодо земельного податку є відсутність фіксованих ставок. Тепер ПКУ встановлює лише граничні межі ставок цього податку. Конкретні ставки встановлюються органами місцевого самоврядування, за місцем знаходження земельних ділянок. Так, станом на 01.01.2015 р., ставка податку на земельні ділянки, нормативну грошову оцінку яких проведено (незалежно від місцезнаходження) становить: не більше 3% від їх нормативної грошової оцінки; для сільськогосподарських угідь – не більше 1% від їх нормативної грошової оцінки.

За земельні ділянки, які перебувають у постійному користуванні суб'єктів господарювання (крім державної та комунальної форми власності), ставка податку встановлюється в розмірі не більше 12% від їх нормативної грошової оцінки [5, р. 1, п. 274.2].

За земельні ділянки, розташовані за межами населених пунктів, нормативну грошову оцінку яких не проведено, ставки податку встановлюються у розмірі не більш як 5% нормативної грошової оцінки одиниці площі ріллі по області.

Обов'язковість проведення нормативної грошової оцінки земель передбачено ст. 13 закону України № 1378 “Про оцінку земель”, а періодичність проведення – ст. 18 цього ж Закону: не рідше ніж один раз на 5-7 років. [6, Р. 2, ст. 13, ст. 18].

Своєчасне проведення (повторне) нормативної грошової оцінки земельних ділянок у населених пунктах України в терміни, визначені чинним законодавством, - джерело додаткових надходжень до місцевого бюджету з плати за землю. Відповідно до законодавства, повторне проведення нормативної грошової оцінки за відповідними кумулятивним коефіцієнтом індексації значно збільшить податкові надходження з плати за землю, адже з кожним роком він збільшується, і своєчасне проведення такої нормативної грошової оцінки позитивно вплине на розмір податкових надходжень до місцевих бюджетів.

Тепер обов'язковою умовою для нарахування орендної плати є, зокрема, реєстрація договору оренди відповідно до законодавства. Тобто виходить, що платити орендну плату за землі державної й комунальної власності до реєстрації прав оренди не потрібно. У минулих роках, як відомо, податківці наполягали на сплаті орендної плати за такі землі з моменту укладення договору оренди, а не з моменту його реєстрації (прав оренди).

Нагадаємо, що з 01.04.2014 р. суттєво збільшилася нижня межа розміру орендної плати вищевказаних земель. Станом на 01.01.2015 р. такі межі збереглися. Так, розмір орендної плати встановлюється в договорі оренди, але річна сума платежу має бути не меншою ніж 3% і не більшою ніж 12% нормативної грошової оцінки земельної ділянки [7, с. 28].

Сільськогосподарські підприємства, які є власниками землі або мають землі в постійному користуванні, не сплачують земельний податок у 2015 р. за умови, що вони є платниками єдиного податку четвертої групи та використовують такі землі для ведення сільськогосподарського товарного виробництва.

Нарахування орендної плати за землі державної та комунальної власності у 2015 р. здійснюються лише після офіційної реєстрації прав такої оренди.

У 2015 р. плата за землю справляється відповідно до вимог ПКУ із застосуванням ставок земельного податку та з урахуванням коефіцієнта індексації (кумулятивне значення коефіцієнта індексації нормативної грошової оцінки земель з 1995 р. станом на 01.01.2015 року становить 3,997).

Власники землі та землекористувачі сплачують плату за землю починаючи із дня виникнення права власності або права користування земельною ділянкою. У разі припинення таких прав плата за землю сплачується за фактичний період перебування землі у власності або користуванні в поточному році.

Податкове зобов'язання щодо плати за землю, визначене в декларації на поточний рік, сплачується рівними частинами за податковий період, який дорівнює календарному місяцю, щомісяця протягом 30 календарних днів, що настають за останнім календарним днем, що настають за останнім календарним днем податкового (звітного) місяця. Сплачувати такі зобов'язання слід до бюджету (бюджетів) за місцезнаходженням земельних ділянок.

Слід звернути особливу увагу на те, що Законом № 71 окремим категоріям землекористувачів скасовано пільги зі сплати земельного податку, тому у них виникає обов'язок нараховувати та сплачувати податок на загальних підставах [4, р. 1, п. 10.3].

Відповідно до Р. 1 пп. 12.3.7 п. 12.3 ст. 12 ПКУ місцевим радам не дозволяється встановлювати індивідуальні пільгові ставки місцевих податків і зборів для окремих юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців і фізичних осіб або звільняти їх від сплати таких податків та зборів.

Серед основних напрямів реформування податкового законодавства у 2015 році – бюджетна децентралізація доходів, забезпечення бюджетної автономії та фінансової самостійності місцевих бюджетів, стимулювання до об'єднання та формування платоспроможних територіальних громад, закріплення за місцевими бюджетами стабільних джерел доходів і розширення дохідної бази місцевих бюджетів, децентралізація видаткових повноважень та чіткий розподіл компетенції, нові види трансфертів і посилення відповідальності профільних міністерств. За реалізацію державної політики у відповідних галузях, новий механізм бюджетного регулювання та вирівнювання, де одним з найважливіших інструментів є плата за землю. Цей податок дозволить збільшити надходження до місцевих бюджетів, що і є основною метою реформування податкового законодавства.

Висновки. Аналіз проблем справляння плати за оренду земельних угідь державної та комунальної власності засвідчив, що не дивлячись на те, що ця податкова форма забезпечує надходження значної частини доходів місцевих бюджетів, сучасний механізм її нарахування і сплати не позбавлений суттєвих недоліків, пов'язаних, насамперед з визначенням бази її нарахування та розмірів ставок цього платежу.

З метою вдосконалення механізму нарахування та сплати податкового платежу за оренду землі державної та комунальної Власності необхідно терміново провести повний комплекс земельнокадастрових робіт та реальну нормативну грошову оцінку таких земель, а також передбачити чіткий розмір ставок платежу, які при цьому мають встановлюватись відповідними статтями Податкового кодексу України.

Прийнятим для України може стати зарубіжний досвід “єдиного податку” на землю та об'єкти, що на ній розташовані, адже це дозволить максимально змістити податковий тягар у бік земельної ренти, що сприяє залученню інвестицій, зростанню ділової активності та призводить до збільшення чистої ринкової вартості земель.

Система оподаткування землі за її ринковою вартістю нині діє у багатьох країнах світу. Вона добре зарекомендувала себе з погляду виконання фіскальної, стимулюючої і соціальної функції.

Список використаних джерел

1. Дем'яненко М. Я. Податковий кодекс України : передумови прийняття і наслідки для підприємницьких структур агросфери / М. Я. Дем'яненко // Агроінком. – 2011. – № 7-9. – С. 57-58.
2. Саблук П. Т. Напрями поглиблення аграрної реформи на сучасному етапі розвитку АПК : науково-популярне видання / П. Т. Саблук, М. Ф. Кропивко. – К. : ННЦ “ІАЕ”, 2011. – 37 с.
3. Федоров М. М. Земельні відносини / М. М. Федоров // Організаційно-економічна модернізація аграрної сфери. – К. : ННЦ ІАЕ, 2011. – С.152.

4. Закон України “Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи” від 28.12.2014 р. №71-VIII // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sfs.gov.ua/zakonodavstvo/zakoni-ukraish/63462.ppt1>

5. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/1a/1a%3D2755-17>

6. Про оцінку земель [Електронний ресурс].: Закон України від 11.12.2003 р. № 1378-ГУ – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1378-15>

7. Крамаренко О. М. Бюджетний дефіцит - причини та шляхи його подолання [Електронний ресурс] / О. М. Крамаренко, І. А. Осадчий, І. В. Пелипканич // Матеріали II міжнародної науково-практичної Інтернет - конференції “Актуальні проблеми обліково-аналітичного процесу в управлінні підприємницькою діяльністю” 25 листопада 2014 р. м. Мукачеве. – С. 27-29. Режим доступу : <http://filsu.edu.ua/wp-content/uploads/konf/MILpdf>

О. С. Сацура. Изменения в налоговом законодательстве укарины относительно платы за землю.

Рассмотрены последние изменения в налоговом законодательстве, касающихся платы за землю. Проведен анализ современного механизма взимания земельного налога и арендной платы за земельные участки, которые находятся в государственной и коммунальной собственности. Проанализирована зависимость относительно нормативной денежной оценки земель и эффективного налогообложения налогом на землю. Раскрыты основные направления и тенденции правового регулирования платы за землю как местного налога. Исследованы изменения в налоговом законодательстве, касающиеся основных направлений совершенствования земельного налогообложения, в том числе платы за землю как местного налога.

Ключевые слова: плата за землю, земельный налог, арендная плата за землю, Налоговый кодекс Украины, земельный участок, нормативная денежная оценка земли.

O. Satsura. Changes in the tax legislation of ukraine concerning pa yments for land.

Review recent developments in tax law on payments for land. The analysis of the current mechanism of levying land tax and lease payment for land plots that are in state and municipal property. The main directions and tendencies of legal regulation of payments for land as a local tax.

Keywords: payments for land, land tax, land rent, Tax code of Ukraine, land, regulatory monetary valuation of land.

УДК 336.02

**ВПЛИВ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ НА БАЛАНС ІНТЕРЕСІВ
ДЕРЖАВИ І ПЛАТНИКІВ ПОДАТКІВ**

В. П. Степанова, студент,

Науковий керівник – к.е.н., доцент Крамаренко О. М.,

Миколаївський національний аграрний університет

Досліджено вплив податкової політики на баланс інтересів держави і платників податків та співвідношення їх інтересів. Наведено визначення поняття “крива Лаффера” та представлено залежність росту ставки податку та податкових надходжень до бюджету.

Ключові слова: податкова політика, соціально-економічний розвиток, платники податків, податкова система, крива Лаффера.

Постановка проблеми. Податкова політика впливає на усі етапи відтворювального процесу та процесу розподілу доходів між членами суспільства. Цей вплив може проявитися, як у стримуванні відтворювання та уповільненні темпів економічного розвитку країни, так і у стимулюванні підприємницької активності, забезпеченні умов для стійкого і швидкого економічного зростання та підвищенні рівня суспільного добробуту в Україні.

Сьогодні в Україні питання податкової політики належать до найгостріших, як в економічному й соціальному, так і в політичному контексті. Україна, не маючи достатнього практичного досвіду й науково обґрунтованого підходу до формування та реалізації податкової політики, розвивалася експериментальним шляхом, нерідко роблячи при цьому хибні кроки [1, с. 66].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі формування ефективної податкової політики держави та її впливу на дані аспекти присвятили свої дослідження такі вчені, як: Г. Василевська [5], Ю. Іванов [7], А. Крисоватий [3], С. Лекарь [4], Л. Тарангул [1]. Проте, процес пошуку підходу, який би зменшував рівень конфліктів у суспільстві залишається незавершеним.

Постановка завдання: метою даної роботи є дослідження впливу податкової політики на баланс інтересів держави і платників податків.

Виклад основного матеріалу. Податкова політика – діяльність держави у сфері встановлення, правового регламентування та організації справляння податків і податкових платежів у централізовані фонди грошових ресурсів держави.

Формуючи податкову політику, держава шляхом збільшення або зменшення державного обсягу податкових надходжень, зміни форм оподаткування та податкових ставок, тарифів, звільнення від оподаткування окремих галузей виробництва, територій, груп населення може сприяти зростанню чи спаданню господарської активності, створенню сприятливої кон'юнктури на ринку, умов для розвитку пріоритетних галузей економіки, реалізації збалансованої соціальної політики. Використовуючи податкові пільги, держава регулює пропорції в економічній структурі виробництва й обміну, пропорції у розвитку продуктивних сил. Організація оподаткування здійснює значний вплив на реалізацію суспільного продукту, темпи нагромадження капіталу і технічного оновлення виробничого потенціалу держави [2].

Податкова політика є одним із багатьох інструментів втручання держави в економічні процеси, спонукана роллю держави в житті суспільства, що потребує додаткових фінансових ресурсів. Рівень перерозподілу валового внутрішнього продукту через загальнодержавні фонди є суттєвим у розвинутих країнах світу, а тому реалізація податкової політики, яка оперує достатніми коштами

суспільства, здійснює значний вплив на економічний і соціальний розвиток держави.

Історія формування і реалізації податкової політики свідчить про те, що податки можуть бути не лише джерелом наповнення бюджетів різних рівнів, а й інструментом регулювання тих чи інших соціально-економічних процесів – перерозподілу доходів між членами суспільства, стимулювання окремих видів господарської діяльності та обмеження розвитку інших тощо. Свідоме використання державою податків для досягнення певної мети відбувається у рамках саме податкової політики [3, с. 98].

Стратегія проведення податкової політики в Україні повинна спиратись на ґрунтовну теоретичну базу, максимально враховувати відмінність перехідного стану економіки держави. Якщо податки економічно не обґрунтовані, то вони пригнічують і розвиток підприємств, і стимули до праці та спричиняють несправедливий перерозподіл доходів між соціальними групами [4, с. 43].

Податкова політика [5, с. 29] – це діяльність держави по встановленню, правовому регламентуванню та організації стягнення податків і зборів, метою якої є формування централізованих фінансових ресурсів держави в процесі розподілу та перерозподілу валового внутрішнього продукту.

Формуючи податкову політику, держава шляхом збільшення або зменшення державного обсягу податкових надходжень, зміни форм оподаткування та податкових ставок, тарифів, звільнення від оподаткування окремих галузей виробництва, територій, груп населення може сприяти зростанню чи спаданню господарської активності, створенню сприятливої кон'юнктури на ринку, умов для розвитку пріоритетних галузей економіки, реалізації збалансованої соціальної політики. Використовуючи податкові пільги, держава регулює пропорції в економічній структурі виробництва й обміну, пропорції у розвитку продуктивних сил. Організація оподаткування здійснює значний вплив на економічний розвиток держави, темпи нагромадження національного продукту, темпи нагромадження потенціалу держави.

Говорячи про податки, варто помітити, що в економічній теорії існує так звана «крива Лаффера». Ця крива визначає залежність обсягу податкових надходжень від середньої ставки податку і величини доходу (ВВП) [6]. Якщо ставка оподаткування дорівнює нулеві, то держава не отримує податків, це зображено на рис. 1.

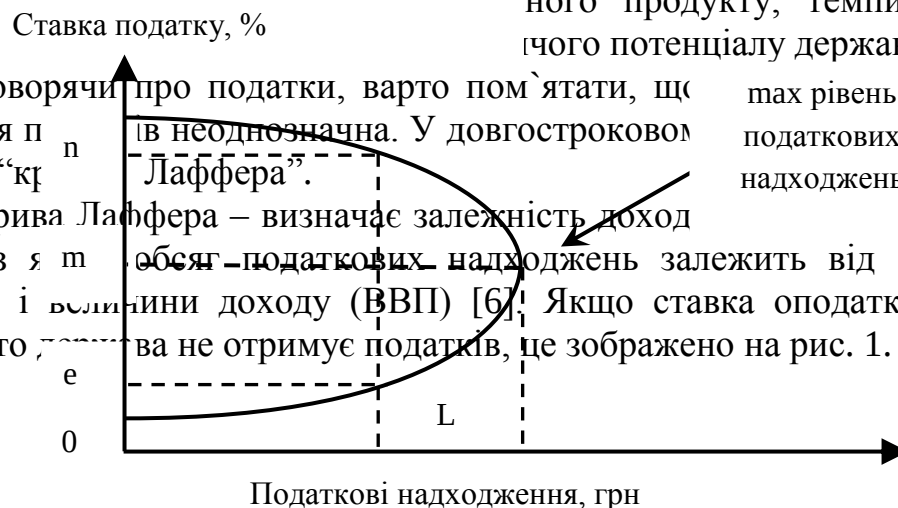

Рис. 1. Крива Лаффера

Джерело: побудовано на основі [6]

З даних рисунка витікає, що підвищення ставки податку від 0% до певного рівня m , оптимальним вважається рівень 30-40%, супроводжується збільшенням податкових надходжень до бюджету. Але подальше збільшення податкового навантаження шляхом підвищення сумарної ставки податків, пригнічує виробництво і викликає скорочення сукупних доходів і витрат – джерела податків, або податкової бази. Підвищення ставки податку (від t_0 до 100%) супроводжується скороченням податкових надходжень до бюджету. Сумарна ставка оподаткування на рівні 100% означає, що держава намагається вилучити у економічних агентів весь одержаний ними доход. За таких умов відкрита приватна економічна діяльність втрачає сенс і припиняється, економіка стає «тіньовою», а держава залишається без доходів.

Проте, на практиці буває важко визначити, чи знаходиться економіка далі чи ближче точки m на кривій Лаффера. Якщо економіка стартує в точці n , то зниження податкових ставок дійсно може збільшити податкові надходження. Але якщо рух почнеться із точки e , то неминучий ріст дефіциту бюджету внаслідок падіння податкових надходжень зі всіма негативними наслідками, що впливають звідси.

Податкова політика держави повинна будуватися з урахуванням суперечності інтересів платників податків і держави. Підприємець воліє сплатити якомога меншу суму податків, оскільки основною його метою є отримання прибутку, що є можливим як через збільшення обсягів виробництва, так і через зниження витрат на сплату податків та зборів. Держава, якій належать функції регулювання процесу суспільного виробництва в цілому, намагається шляхом застосування фіскальних інструментів перерозподілити прибуток, одержаний підприємцем і, за рахунок виділеної частки, досягти якомога повнішого забезпечення суспільних, в першу чергу – соціальних потреб. Вплив податкової політики на баланс інтересів держави і платників податків наведено на рис. 2.

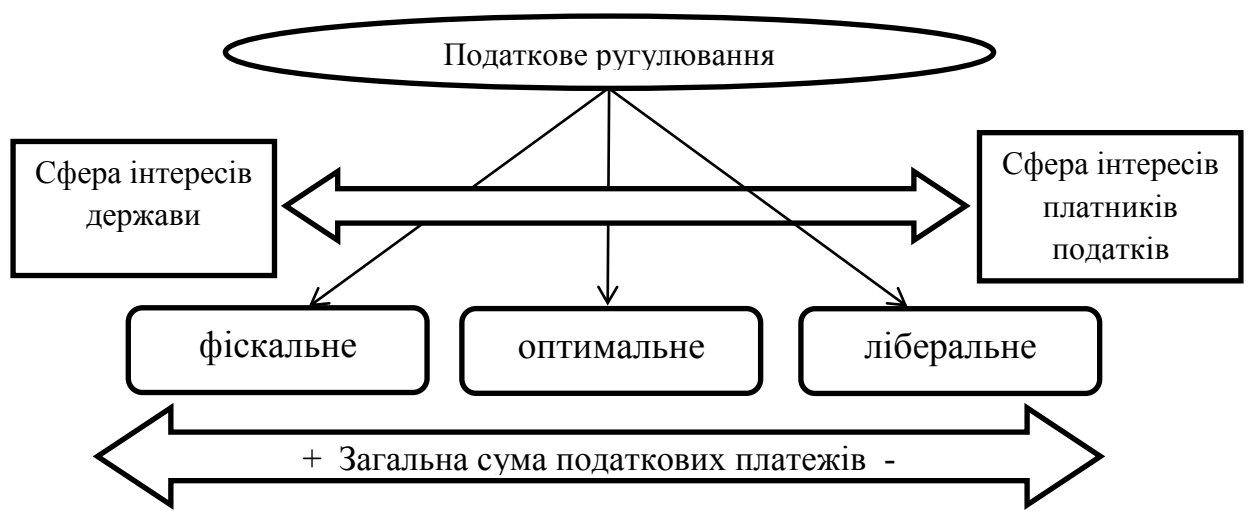

Рис. 2. Механізм впливу податкового регулювання на баланс інтересів держави і платників податків

Джерело: побудовано на основі [7]

З даних рис. 2 витікає, що виходячи з завдань фіскальної політики, держава зацікавлена у збільшенні загальної суми податків і зборів, яка надходить у бюджети всіх рівнів і державні цільові фонди. Надмірне підвищення податкового навантаження (пріоритет інтересів держави) позбавляє платників стимулів до розвитку і розширення масштабів діяльності, що веде до таких негативних наслідків, як відхилення від оподатковування і “тіньова” економіка.

Інтерес платників податків, навпроти, полягає в мінімізації витрат, зв'язаних з погашенням податкових зобов'язань, тому лібералізація оподатковування об'єктивно сприяє зміцненню фінансового стану платників податків, нарощуванню обсягів продажів (тобто насиченню ринку і створенню конкурентного середовища) і збільшенню виплат, пов'язаних з оплатою праці. Останнє, у свою чергу, не тільки забезпечує підйом добробуту народу, але і стимулює збільшення попиту в масштабах країни і, у кінцевому рахунку, є найважливішим чинником стабільного економічного зростання. Обґрунтоване зниження податкового навантаження позитивно позначається на величині податкових надходжень у бюджет, оскільки обумовлене їм збільшення масштабів діяльності платників податків розширює базу непрямого оподатковування, а зростання прибутку підприємств і виплат по оплаті праці забезпечує зростання податкових надходжень по прямих податках і зборах. У той же час зайва лібералізація оподатковування означає скорочення доходів держави, що веде до неможливості в повному обсязі фінансувати поточні державні соціальні й економічні програми, тобто – до обмеження загальнонаціональних інтересів.

Податкова політика має бути спрямована на вирішення поставлених перед суспільством завдань, серед яких виділяють довгострокові і короткострокові. Перед керівництвом розвинутих країн стоять такі довгострокові цілі: економічне зростання, максимальний рівень зайнятості і благополуччя населення. Короткостроковими цілями стосовно податкової політики можуть бути поповнення державного бюджету, його збалансованість на певному рівні щодо внутрішнього валового продукту, стимулювання інвестиційної діяльності.

Висновки. Таким чином, завданням державної податкової політики є встановлення такого оптимального рівня й умов оподатковування, що забезпечують баланс інтересів держави і платників. Проблема полягає в тім, що ці інтереси є динамічними і залежать від безлічі чинників. Тому оптимальні для визначених умов і в конкретний момент часу параметри податкової системи

перестають забезпечувати баланс інтересів зі зміною пріоритетів розвитку суспільства і цілей економічної і соціальної політики держави.

На підставі зазначеного та з урахуванням сучасних умов розвитку, ми можемо стверджувати, що основним пріоритетом податкової політики нині та в перспективі має стати: створення сприятливих умов для здійснення підприємницької й інвестиційної діяльності; стимулювання населення до набуття приватної власності та забезпечення її ефективного захисту.

Список використаних джерел

1. Тарангул Л. Л. Регіональна податкова політика: зміст і особливості її реалізації / Л. Л. Тарангул // Фінанси України. – 2007. – № 12. – С. 65-78.
2. Податкова політика і податкова система України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/10810806/finansy/podatкова_politika_podatkova_sistema_u_krayini.
3. Крисоватий А. І. Податкова система : навч. посіб. / А. І. Крисоватий, О. М. Десятнюк. – Тернопіль : Карт-бланш, 2004. – 331 с.
4. Лекарь С. Особливості розвитку податкової політики в Україні на сучасному етапі / С. Лекарь // Економіст. – 2005. – № 4. – С. 29-30.
5. Василевська Г. В. Податкова політика у регулюванні економічного зростання / Г. В. Василевська // Фінанси України. – 2009. – № 2. – С. 39-43.
6. Дискреційна фіскальна політика та її інструменти. Політика державних видатків і податкова політика [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://posibnyky.vntu.edu.ua/makro_ek/7.htm.
7. Иванов Ю. Б. Современные проблемы налоговой политики : учеб. пособ. / Ю. Б. Иванов, А. Н. Тищенко. – Х: ИД “ИНЖЭК”, 2006. – 328 с.

В. П. Степанова. Влияние налоговой политики на баланс интересов государства и налогоплательщиков.

Исследовано влияние налоговой политики на баланс интересов государства и налогоплательщиков и соотношение их интересов. Приведены определения понятия “кривая Лаффера” и представлена зависимость роста ставки налога и налоговых поступлений в бюджет.

Ключевые слова: налоговая политика, социально-экономическое развитие, плательщики налогов, налоговая система, кривая Лаффера.

V. Stepanov. The impact of tax policy on the balance of interests of state and taxpayers.

The effect of tax policy on the balance of interests of state and taxpayers and the ratio of their interests. Given the definition of “the Laffer curve” and shows the dependence of the growth of tax rates and tax revenues.

Keywords: tax policy, social and economic development, taxpayers, the tax system, the Laffer curve.

УДК 657.446:631.11(477.73)

ПОДАТОК НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ: ЕФЕКТИВНІСТЬ

І ПРОБЛЕМИ СПРАВЛЯННЯ

Ю. О. Щербина, студент,

Науковий керівник – к.е.н., доцент Крамаренко О. М.,

Миколаївський національний аграрний університет

Досліджено позитивні та негативні сторони оподаткування податком на додану вартість усіх стадій виробництва продукції, зазначені переваги і недоліки цього податку. Запропоновані підходи, щодо реформування податку на додану вартість, котрі здатні підвищити ефективність його справляння.

Ключові слова: податок на додану вартість, удосконалення механізму оподаткування, податки, механізм адміністрування.

Постановка проблеми. Податки є складною й надзвичайно впливовою на всі економічні явища та процеси фінансовою категорією. Високі ставки податків – це завжди неминучі злидні, занепад господарства, шлях до катастрофи і людської трагедії. Податки є головним засобом формування бюджету держави. З однієї сторони, податки – фінансове підґрунтя існування держави, мірило її можливостей у світовому економічному просторі щодо розвитку науки, освіти, культури, гарантування економічної безпеки, зростання суспільного добробуту громадян. З другої сторони, податки – знаряддя перерозподілу доходів юридичних і фізичних осіб у державі, їх мобілізація й використання стосується інтересів не лише кожного підприємця чи громадянина, а й цілих верств населення і соціальних груп. Держава шляхом встановлення ставок податків та їх видів стимулює чи обмежує розвиток окремих галузей або сфер економіки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Розробленням напрямків удосконалення податку на додану вартість як складової системи оподаткування займалися як зарубіжні так і вітчизняні науковці, зокрема: О. Крамаренко [1], І. Луніна [2], В. Мельник [3], В. Слюсаренко [5], А. Соколовська [6], Л. Тулуш [7]. Проте, не зважаючи на певні досягнення у дослідженні даного питання, ця тема потребує подальшого дослідження.

Постановка завдання: метою даної статті є дослідження податку на додану вартість (далі – ПДВ), аналіз позитивних та негативних сторін справляння та зазначення підходів, щодо реформування даного податку.

Виклад основного матеріалу. ПДВ як бюджетоутворюючий податок і найважливіший інструмент податкової політики постійно привертає увагу практиків та вчених. Як відомо, розмір непрямих податків безпосередньо не залежить від доходів платника, їх платить більше той, хто більше споживає. В Україні, як і багатьох інших країнах, справляється ПДВ, що накладається на частину вартості, включену в ціну товару на кожній стадії його просування до кінцевого споживача й залежить від реального внеску кожної стадії у вартість кінцевого продукту [2, с. 19].

На сьогоднішній день в Україні існує своя податкова система, котра не є простим копіюванням досвіду інших країн. Адже податкова система має відображати конкретні умови конкретної країни, рівень розвитку економіки,

соціальної сфери, її зовнішню та внутрішню політику, традиції народу, географічне положення, кліматичні умови та безліч інших чинників.

“Сучасний етап податкової системи України можна охарактеризувати як закладання підвалин для нормального функціонування підприємств і розвитку країни вцілому. Зроблено за короткий час досить багато. Здійснено перехід до системи формування доходів бюджету на податковій основі, реформована сама податкова система шляхом впровадження податків, характерних для країн з розвинутою ринковою економікою. Розроблено і відображено законодавство з питань оподаткування, його інструктивне та методичне забезпечення, створена сучасна податкова адміністрація із сучасною організаційною структурою” [3, с. 84].

Існує ряд основних податків, які дістали загально світове визнання, хоча механізм їх справляння може суттєво відрізнятись в конкретній країні. До них належать прямі і не прямі податки, та інші збори й обов’язкові платежі. З точки зору вирішення фіскальних завдань непрямі податки завжди ефективніші за прямі. Одним із основних видів непрямих податків є ПДВ.

Першим описав механізм дії ПДВ французький спеціаліст Моріс Лоре у 1954 р. Він обґрунтував переваги ПДВ порівняно з іншими універсальними акцизами – податком з обороту і податком з продажів. У 1967 р. ПДВ вперше запроваджується у Данії, 1968 р. – у Франції та Німеччині, у 1969 – у Нідерландах та Швеції. На сьогодні ПДВ стягується у 140 країнах світу. Серед розвинутих країн ПДВ немає лише у США та Японії, де стягується податок з продажів.

Податок на додану вартість обґрунтовано вважається найбільш досконалою сучасною формою непрямого оподаткування, яка відіграє важливу роль у системі державних фінансів більшості розвинених країн світу. Тому реформування системи оподаткування в Україні з метою її адаптації до ринкових умов господарювання почалося саме із запровадження цього податку, що є важливим кроком на шляху формування сучасної податкової системи і розбудови цивілізованої ринкової економіки України.

Через багатократне обкладання ПДВ усіх стадій виробництва продукції, робіт і послуг досягається рівність усіх учасників ринку, а держава здійснює контроль й оперативне управління фінансово-господарською діяльністю суб’єктів господарювання. За допомогою застосування пільг на окремі види продукції або конкретні операції, а також пільг, що надаються платникам податків, держава має можливість стимулювати розвиток і здійснювати підтримку соціально значущих видів діяльності (освіти, охорони здоров’я, науки, культури тощо), стимулювати експорт вітчизняних товарів через механізм відшкодування ПДВ. Повнота та своєчасність відшкодування податку на додану вартість є важливою не лише для відновлення обігових коштів підприємств, а й для піднесення міжнародного авторитету держави.

“Впровадження ПДВ пояснюється тим, що високі ставки податку з продажу і митних тарифів провокують шахрайство та контрабанду. На відміну від звичайного податку з продажу, який стягується під час кінцевої реалізації товару чи послуг споживачеві, ПДВ застосовується до кожного учасника

виробничого ланцюжка, незалежно від його становища, має такий самий вплив на кінцеві ціни і водночас потребує менших зусиль для перевірки правильності нарахувань та статусу платників. Крім того, його збиранням займаються переважно підприємства, а не держава” [7, с. 87].

Податкове навантаження в Україні з податку на додану вартість станом на 2014 р. становить 9,9%. Можемо зазначити, що цей показник кожного року поступово збільшувався, оскільки у 2010 р. він становив 8,2%, 2011 р. – 9,7%, 2012 р. – 9,3%, 2013 р. – 7,9%. Це збільшення в першу чергу спричинене недосконалістю податкової системи, зокрема високим рівнем податкової ставки [5, с. 67].

Можна зазначити, що надмірне податкове навантаження є одним із факторів тінізації економіки, який ще наприкінці 70-х років зафіксував Артур Лафер. Малось на увазі, що вилучення державою у вигляді податків значної суми доходів у розмірі 40-50% є межею, за якою ліквідуються стимули до підприємницької ініціативи та розширення виробництва (табл.).

Таблиця

**ПДВ у сумі податкових надходжень до Державного бюджету України
за 2005-2014 рр., млн грн**

Роки	Сума податкових надходжень до Державного бюджету, млн грн	Надходження ПДВ до Державного бюджету, млн грн	Питома вага ПДВ у податкових надходженнях до Державного бюджету, %
2005	80 295	47 110	58,7
2006	103 864	65 438	63,0
2007	127 843	78252	61,2
2008	183 699	126 491	68,9
2009	159 610	119 134	74,6
2010	179 507	126 988	70,7
2011	261 605	172 873	66,1
2012	274 715	184 786	67,3
2013	262 777	181 717	69,2
2014	280 178	189 241	67,5

Джерело: побудовано на основі статистичних даних [7]

Аналізуючи дані табл., щодо динаміки та структури ПДВ у сумі податкових надходжень до Державного бюджету, протягом останніх десяти років, можемо зазначити, що у період з 2005 р. по 2009 р., надходження від ПДВ у Державний бюджет мали тенденцію до збільшення. Причиною цього є те, що система оподаткування ПДВ за цей період була досить стабільною та принесла прогресивні результати, але вже з 2010 р. цей показник почав поступово зменшуватися. Причиною цього зменшення стала фінансово-економічна криза, котра призвела до скорочення обсягів виробництва і споживання у 2010 р.

Отже, можна стверджувати, що роль ПДВ як фіскального засобу у доходах Державного бюджету України є визначальною. Ця форма оподаткування

перетворилася у вагоме джерело формування державних доходів. Проте, можемо зазначити, що разом зі збільшенням доходів Державного бюджету України зростає і дефіцит бюджету. “Бюджетний дефіцит є одним з основних інструментів державної фінансової політики, котрий суттєво впливає на соціально-економічний стан країни. Його зростання спричиняє посилення інфляційних процесів в країні, кризи у сфері державних фінансів, грошової системи, а внаслідок цього – погіршення соціально-економічного стану в суспільстві” [1, с. 27]. Простота, економічні і організаційно-технічні характеристики забезпечили ПДВ переваги перед іншими типами оподаткування, податків з обороту або універсальними акцизами.

ПДВ характеризується рядом суттєвих переваг. Не дивлячись на те, що він представляє собою, суті за сутністю, різновид акцизу, це все ж таки універсальний фінансовий інструмент. Так, за допомогою ПДВ з'являється можливість регулювання ціни. Крім того, податок дозволяє відносно точно визначити реальну вартість кожного товару і на основі цього увійти в основу формування економічних пропорцій.

Застосування ПДВ у країнах з розвинутою ринковою економікою не тільки в фіскальному, але й в регулюючому аспекті, дозволяє використовувати даний важіль, як засіб стримування кризи надвиробництва і прискореного витіснення з ринку слабких виробників. ПДВ має внутрішній “вбудований” механізм взаємної перевірки платниками податкових зобов'язань. Він не знає дискримінації платників у залежності від їх ролі і місця в господарському процесі, ПДВ нейтральний по відношенню до переміщення товарів і послуг, розміщення ресурсів.

Через посилений вплив на рівень цін, податок може бути використаний в антиінфляційних процесах, оскільки ПДВ дає можливість автоматично отримувати кон'юнктурний прибуток, породжений інфляцією, і цим самим стримувати неоправдане збільшення цін. Проте, необхідно також враховувати те, що використання податку на додану вартість характеризується не лише його позитивними сторонами. Цілий ряд спірних, або негативних моментів роблять актуальними дискусії, щодо необхідності справляння даного податку. Розглянемо деякі з цих моментів.

Зайнявши домінуючі позиції у світовій податковій системі, ПДВ зберігає деякі негативні риси, пов'язані з можливістю ухилення від його сплати. Тому в системі ПДВ виключне значення має досконалий і вичерпний бухгалтерський облік, реєстрація всіх операцій. Світовий досвід також показує, що важливою проблемою введення податку на додану вартість є підготовка громадської думки, пояснювальна робота з платниками і професійна підготовка персоналу податкових органів.

Економічні якості ПДВ були належним чином оцінені діловим світом. Не випадково з'явилися пропозиції про заміну податку на прибуток підприємств податком на додану вартість. У порівнянні з податком на прибуток підприємств ПДВ має ті фіскальні й етичні переваги, котрі роблять не вигідними окремі внутріфірмові, так звані – трансфертні ціни, він не реагує і на такі хитрощі бізнесу, як фіктивне списання майна, прискорена амортизація, практика

підвищення затрат, маніпуляції з відсотками по боргу.

Отже, перевагами є те, що ПДВ:

- виступає фактором, що регулює розмір заробітної плати і ціни;
- виступає фактором, що ліквідує зайві ланки господарського управління;
- виступає фактором, що стримує кризу надвиробництва і прискореного витіснення з ринку слабких виробників;
- володіє нейтральністю по відношенню до платників, до переміщення товарів і послуг, розміщення ресурсів;
- володіє механізмом взаємної зв'язки платниками податкових зобов'язань;
- дає можливість отримувати кон'юнктурний прибуток, стримувати неоправданий ріст цін.

Недоліками ПДВ є, те що:

- виступає фактором, що стимулює інфляцію;
- виступає фактором, що негативно впливає на високотехнологічні і наукоємкі виробництва;
- володіє масовим регресивним характером як моментально, так і в часі;
- володіє можливістю ухилення в умовах недосконалого бухгалтерського обліку;
- потребує підготовки громадської думки, пояснювальної роботи з платниками, професійної підготовки персоналу податкових органів [3, с. 86].

Оскільки, ПДВ являється податком на кінцеве споживання, який покладається на населення і бюджетну сферу, при досить високій ставці і високих темпах інфляції, перетворюється в один із факторів, що стримують розвиток виробництва. Відбувається це внаслідок зростання цін і стримування на основі цього, можливостей оплати покупцем товарів (робіт, послуг).

Висновки. Таким чином, ПДВ, виконуючи суто фіскальні функції, одночасно економічно впливає на важливі макроекономічні показники: виступає як дефлятор, скорочує обсяг споживання, потенційно створює можливість зниження рентабельності майбутніх інвестицій. Одночасно зростання податкових надходжень зменшує бюджетний дефіцит, скорочує потребу в державних позиках, сприяє зниженню рівня відсотка і цим стимулює інвестування.

Проаналізувавши динаміку і структуру ПДВ у податкових надходженнях держави, можемо зробити висновок, що ПДВ є одним з головних бюджетоутворюючих податків, оскільки кожного року зазначений податок наповнює неабияку частину Державного бюджету. Проте, ПДВ не приносить такого ж ефективного результату платникам податку, як державі. Виступаючи, по суті, податком на кінцеве споживання, який покладено на громадян та бюджетну сферу, він, за доволі високої ставки і стрімкої інфляції стає одним із факторів, що стримують розвиток виробництва. Також, ПДВ дещо напружує соціальне становище в країні, особливо це стосується сфери відшкодування цього податку, яке на сьогодні в Україні є однією із головних проблем адміністрування податкових платежів.

Отже, слід знайти компроміс щодо фіскальної й регулюючої функцій податку на додану вартість. Незважаючи на те, що податок приносить у бюджет

чимало коштів, механізм його сплати має багато суперечностей, від яких потерпають і бюджет, і суб'єкти господарської діяльності. Напрями вдосконалення ПДВ полягають у зниженні його ставки, усуненні розбіжностей в українській та європейській системах податкових пільг, реформуванні підходів до адміністрування цього найвагомішого бюджетоутворюючого податку.

Список використаних джерел

1. Крамаренко О. М. Бюджетний дефіцит – причини та шляхи його подолання [Електронний ресурс] / О. М. Крамаренко, І. А. Осадчий, І. В. Пелипканич // Матеріали II міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції “Актуальні проблеми обліково - аналітичного процесу в управлінні підприємницькою діяльністю” 25 листопада 2014 р. м. Мукачево. – С. 27-29. – Режим доступу : <http://msu.edu.ua/wpcontent/uploads/konf/МІІ.pdf>.
2. Луніна І. О. Ефективність оподаткування споживання в Україні / І. О. Луніна, Н. Б. Фролова // Фінанси України. – 2007. – № 1. – С. 17-27.
3. Мельник В. М. Податок на додану вартість у податковій системі України / В. М. Мельник, О. В. Солдатенков // Фінанси України. – 2010. – № 9. – С. 83-88.
4. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
5. Слюсаренко В. Є. Податкова система та податкове навантаження як фактор тінізації економіки [Електронний ресурс]. / В. Є. Слюсаренко // www.visnyk-ekon.uzhnu.edu.ua/images/pubs/43/43_32.pdf.
6. Соколовская А. Проблемы реформирования налога на добавленную стоимость в Украине // Экономика Украины. – 2011. – № 4. – С. 24-31.
7. Тулуш Л. Д. Проблемы функціонування ПДВ в економіці держави / Тулуш Л. Д. // Економіка АПК. – 2014. – № 12. – С. 84-89.
8. Ціна держави [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://costua.com/budget/revenue/#1>.

Ю.О. Щербина. Налог на добавленную стоимость: эффективность и проблемы взимания.

Исследованы положительные и отрицательные стороны налогообложения налогом на добавленную стоимость всех стадий производства продукции, указанные преимущества и недостатки этого налога. Подтвержден статус НДС, как бюджетообразующего налога. Проанализирована динамика и структура НДС в сумме налоговых поступлений в Государственный бюджет за десять лет, определена налоговая нагрузка. Предложенные подходы, по реформированию налога на добавленную стоимость, которые способны повысить эффективность его взимания.

Ключевые слова: налог на добавленную стоимость, совершенствование механизма налогообложения, налоги, механизм администрирования.

Y. Scherbyna. Value Added Tax: efficiency and charging problems.

Studied the positive and negative aspects of taxation the value added tax all stages of production, these advantages and disadvantages of this tax. The proposed approaches to reform of VAT, which can improve the efficiency of its collection.

Keywords: value added tax, improve the mechanism of taxation, taxes, mechanism of administration.

УДК 657.3:005

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

***М. О. Мархотка**, студент,
Науковий керівник – к.е.н., доцент Лункіна Т. І.,
Миколаївський національний аграрний університет*

Розглянуто теоретичні положення категорій фінансових результатів діяльності виробництва. За загальними положеннями Положення (стандарту) 3 “Звіт про фінансові результати” господарсько-фінансова діяльність підприємства складається із звичайної діяльності та надзвичайних подій. Метою складання Звіту про фінансові результати є надання користувачам повної, правдивої та неупередженої інформації про доходи, витрати, прибутки і збитки від діяльності підприємства за звітний період.

Ключові слова: фінансові результати, управління прибуток, збиток, доходи, витрати.

Актуальність дослідження. У сучасних умовах управління фінансовими результатами займає центральне місце в діловому житті господарюючих суб'єктів. Фінансовий стан характеризується забезпеченістю фінансовими ресурсами, необхідними для нормального функціонування, доцільним їх розміщенням і ефективним використанням. Призначення управління фінансовими результатами – своєчасно виявляти і усувати недоліки в розвитку підприємства, знаходити резерви для поліпшення фінансового стану організації та забезпечення фінансової стійкості її діяльності.

Практичний інтерес до розробок на дану тему обумовлений тим, що ефективна система управління фінансовими результатами – це один з факторів, що визначають перспективи розвитку підприємства, її майбутню інвестиційну привабливість, кредитоспроможність і, в решті решт, ринкову вартість. Якісна система управління фінансовими результатами є фундаментальною основою для забезпечення сталого зростання господарюючого суб'єкта.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання формування, управління та обліку фінансового результату підприємств розглядаються на теоретичному й методологічному рівнях у роботах таких вітчизняних і закордонних учених-економістів як: М. Білуха І. Бланк Н. Богацька, О. Боднар, Л. Буряк, В. Гливенко, В. Лень, Г. Нам, А. Поддєрьогін, Ю. Пономарьова Ю. Продиус, В. Сідун, М. Темченко та інших.

Узагальнення й аналіз опублікованих за даною проблематикою робіт

дозволили зробити висновок про те, що питання розробки методичного забезпечення щодо вдосконалення управління фінансовим результатом підприємства розроблені як у науковому, так і в практичному аспектах.

Метою статті є узагальнення теоретичних положень, спрямованих на вдосконалення управління фінансового результату вітчизняних підприємств, в тому числі і сільськогосподарських.

Виклад основного матеріалу. Ефективна діяльність вітчизняних підприємств, в тому числі і сільськогосподарських, стабільні темпи їх розвитку та формування конкурентоспроможності в сучасних економічних умовах значною мірою визначаються якістю управління фінансовими результатами. Для цього необхідна постановка ефективного механізму фінансового менеджменту на підприємстві – інструменту підвищення ефективності та керованості, і, відповідно, покращенням фінансових результатів діяльності.

Управління фінансовими результатами необхідно, оскільки вони дозволяють:

- здійснювати стратегічні завдання, підтримувати оптимальну структуру і нарощувати виробничий потенціал підприємства;
- забезпечити поточну фінансово-господарську діяльність;
- брати участь суб'єкту господарювання у здійсненні соціальної політики, що покращує психологічний клімат на підприємстві [1].

Потрібно зауважити, що діяльність сільськогосподарських підприємства може бути і збитковою, що означає втрату фінансових ресурсів. Якщо збитки носять регулярний характер, то з часом, будуть витрачені усі фінансові ресурси і підприємство збанкрутує. В цьому випадку управління фінансовими результатами дозволить якщо не запобігти збитковості, то можливо вчасно зреагувати і пом'якшити ситуацію.

- в ринкових умовах позитивних фінансових результатів можна досягти тільки шляхом загальної реструктуризації управління підприємством, тобто інтеграцією всіх служб і відділів [2].

Одним із значних факторів, що впливають на фінансовий результат, є собівартість. Тому необхідно розглядати можливі напрями її зниження.

Для виявлення напрямів для зниження собівартості необхідно вивчення технічного і організаційного рівня виробництва, використання виробничих потужностей і основних фондів, сировини і матеріалів, робочої сили, господарських зв'язків.

Матеріальні витрати на вітчизняних підприємствах займають велику питому вагу в структурі собівартості продукції, тому навіть незначне заощадження насіння, мінеральних добрив, кормів, палива і енергії при виробництві окремої продукції в цілому по підприємству дає великий ефект. Скорочення витрат на обслуговування виробництва і керування також знижує собівартість продукції. Розмір цих витрат на одиницю продукції залежить не тільки від обсягу випуску продукції, але і від їх абсолютної суми. Чим менше сума матеріальних витрат в цілому по підприємству, тим за інших рівних умов нижче собівартість кожного центнера продукції.

Серйозним резервом зниження собівартості продукції є розширення

спеціалізації і кооперування. На спеціалізованих підприємствах собівартість продукції значно нижче, ніж на підприємствах, що виробляють цю ж продукцію в невеликих кількостях. Тобто організація великих господарств по виробництво продукції рослинництва або тваринництва буде менш витратним, ніж організація також виробництва в умовах фермерських або одноосібних підприємств. Розвиток спеціалізації вимагає встановлення й найбільш раціональних кооперованих зв'язків між підприємствами.

Може застосовуватися наступне групування факторів зниження собівартості продукції:

- підвищення рівня технічного забезпечення виробництва: впровадження нової прогресивної технології, механізації та автоматизації виробничих процесів; вдосконалення застосовуваної техніки і технології виробництва; поліпшення використання та застосування нових видів сировини і матеріалів; інші чинники, що підвищують технічний рівень виробництва;
- вдосконалення організації виробництва і праці: розвиток спеціалізації виробництва; поліпшення організації та обслуговування; поліпшення організації праці; вдосконалення управління виробництвом і скорочення витрат на виробництво; поліпшення використання основних засобів; поліпшення матеріально-технічного постачання і використання матеріальних ресурсів; скорочення транспортних витрат; ліквідація зайвих витрат і втрат; інші чинники, що підвищують рівень організації виробництва. підвищення рівня спеціалізації і кооперування веде до економії живої і матеріалізованої праці на одиницю продукції;
- зміна обсягу і структури продукції: відносне зменшення умовно-постійних витрат та амортизаційних відрахувань; зміна структури продукції; підвищення якості і екологічності продукції [3].

Поточний аналіз і контроль витрат і прибутку від реалізації слід проводити регулярно.

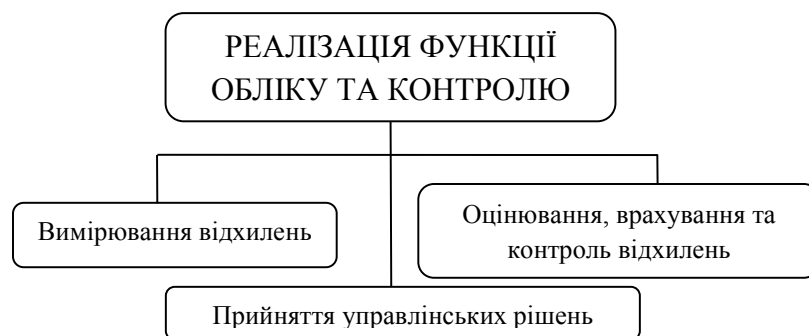

Рис. 1. Впровадження системи аналізу і контролю за фінансовими результатами в сільськогосподарських підприємствах

Джерело: розроблено автором

Налагодження даної функції дозволить своєчасно контролювати небажані відхилення від плану, стежити за тенденціями зміни фінансового результату протягом року і темпами цих змін, виявляти несприятливі звітні періоди, пов'язані зі зростанням витрат і зниженням продажів, і місяці, в яких отримано максимальний прибуток. Аналіз необхідно проводити з максимально можливою

деталізацією показників за окремими видами продукції (робіт, послуг), місцями виникнення витрат і центрами відповідальності за відхилення від норм змінних витрат і кошторисів постійних витрат [4].

Також представляється необхідним зробити ряд пропозицій щодо поліпшення фінансових результатів діяльності підприємства, які можливо застосувати як в короткостроковому і середньостроковому, так і в довгостроковому періоді:

- прагнути збільшити обсяг виробництва на основі підвищення якості продукції (товарів, робіт, послуг) і збуту продукції, так як це дозволяє оптимізувати витрати і знизити ціну на продукцію, що підвищує її конкурентоспроможність, проводити ефективну асортиментну політику, удосконалювати маркетингову діяльність тощо;
- розглянути і усунути причини виникнення перевитрати фінансових ресурсів на управлінські і комерційні витрати;
- здійснювати систематичний контроль за роботою технічних засобів і обладнання, організувати вчасний ремонт і налагоджування з метою попередження порушень технологічного процесу вирощування сільськогосподарської продукції;
- при введенні в експлуатацію нового обладнання приділяти достатньо уваги навчанню і підготовці кадрів, підвищенню їх кваліфікації, для ефективного використання обладнання та недопущення його поломки із-за низької кваліфікації;
- підвищувати кваліфікації працівників, що супроводжується зростанням продуктивності праці;
- розробити і запровадити ефективну систему матеріального стимулювання персоналу, тісно пов'язану з основними результатами господарської діяльності підприємства і економією ресурсів;
- використовувати системи депреміювання працівників при порушенні або трудової чи технологічної дисципліни;
- розробити і здійснити заходи, спрямовані на покращення морального клімату в колективі, що в кінцевому підсумку відбитися на підвищенні продуктивності праці;
- здійснювати постійний контроль за умовами зберігання і транспортування сировини та готової продукції;
- здійснювати ефективну цінову політику, диференційовану по відношенню до окремих категорій покупців, яка забезпечуватиме оптимальне поєднання відпускних цін і обсяг продажів і сприятиме зростанню обсягу продажів і прибутку;
- удосконалювати рекламну діяльність, підвищувати ефективність окремих рекламних заходів.

Рентабельність активів може підвищуватися при незмінній рентабельності продажів і зростання обсягу реалізації, випереджаючому збільшенні вартості активів, тобто прискоренні оборотності активів. І навпаки, рентабельність активів може рости і за рахунок зростання бухгалтерської рентабельності [5].

Таким чином, реалізація розглянутих заходів, організація на підприємстві

служби фінансового менеджменту, а також системний підхід до управління фінансовими результатами, дозволять підвищити ефективність діяльності підприємства, зміцнять його позиції на ринку.

Висновки. Отже, підсумовуючи вищезазначен, можемо відмітити, що категорія фінансового результату (прибуток, збиток) виступає в якості об'єкта процесів планування, прогнозування, моделювання, аналітичного дослідження, управління та контролю, незалежно від характеру їх часової тривалості, яка визначає цілі зазначених процесів, а величина фінансового результату є базисом, який забезпечує не тільки життєздатність суб'єкта господарювання, а й відображає рівень результативності, прибутковості господарської діяльності, можливості кількісного зростання основних економічних показників (обсягу виробництва й реалізації, продуктивності праці) та характеризує потенціал стійкого розвитку підприємства.

Список використаних джерел

1. Білуха М. Т. Теорія бухгалтерського обліку : [підруч.] / М. Т. Білуха. – К.: 2008. – 692 с.
2. Бланк И. А. Управление прибылью – [3-е изд.]. / И. А. Бланк.– К. : Ника-Центр, 2007. – 768 с.
3. Богацька Н. М. Фінансові результати діяльності підприємства [Електронний ресурс] / Н. М. Богацька, М. М. Темченко. – Режим доступу : <http://www.rusnauka.com/>
4. Боднар О. В. Особливості визначення фінансових результатів та розподілу прибутку / О. В. Боднар // Фінансово-кредитна політика. – 2010. – № 7. – С. 230-233.
5. Гладких Т. В. Фінансовий облік : [навч. посіб.] / Т. В. Гладких. – К. : Центр навчальної літератури, 2007. – 480 с.
6. Лень В. С. Бухгалтерський облік в Україні: основи та практика / В. С. Лень, В. В. Гливенко. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 556 с.
7. Фінанси підприємств / А. М. Поддєрьогін, Л. Д. Буряк, Г. Г. Нам та ін./ За ред. А. М. Поддєрьогіна. – К. : КНЕУ, 2005. – 421 с.
8. Полянко В. В. Стратегія управління доходами підприємства : [монографія] / В. В. Полянко. – К : КНЕУ. – 2012. – С. 24-42.
9. Продиус Ю. И. Экономика предприятия : учебное пособие / Ю. И. Продиус. – Х. : Одиссей, 2004. – 416 с.
10. Сідун В. А. Економіка підприємства : навч. посібник / В. А. Сідун, Ю. В. Пономарьова. – К. : Центр навчальної літератури, 2003. – 436 с.
11. Шершун І. Аналіз фінансових результатів / І. Шершун, І. Лазаришина // Все про бухгалтерський облік. – № 20 (1417). – С. 28-30.

М. А. Мархотка. Управление финансовыми результатами деятельности сельскохозяйственных предприятий.

Рассмотрены теоретические положения категорий финансовых результатов деятельности производства. По общим положениям Положения (стандарта) 3 “Отчет о финансовых результатах” хозяйственно-финансовая деятельность предприятия состоит из обычной деятельности и чрезвычайных событий. Целью составления Отчета о финансовых результатах является предоставление пользователям полной, правдивой и непредвзятой информации о доходах, расходах, прибыли и убытки от деятельности предприятия за отчетный период.

Ключевые слова: финансовые результаты, управление прибыль, убыток, доходы, расходы.

M. Marhotka. Management of financial results agricultural enterprises.

The theoretical position categories of financial results of production. According to the general provisions of Regulation (Standard) 3 "Income Statement" economic and financial activities of the company consists of ordinary activities and extraordinary events. The purpose of the statement of financial performance is to provide users with complete, accurate and unbiased information about income, expenses, profits and losses of the company during the reporting period.

Keyword: financial results, management of profit, loss, income, expenses.

УДК 657.25:66.67

МЕТОДИ ОБЛІКУ ВИТРАТ І СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

В. О. Криницька, студент,

Науковий керівник – к.е.н., доцент Лункіна Т. І.,

Миколаївський національний аграрний університет

У статті проаналізовано підходи щодо класифікації методів витрат виходячи з закордонного досвіду. Проаналізовано специфіку виробничих і реалізаційних витрат в умовах сільськогосподарського виробництва і встановлено, що на українських аграрних підприємствах частіше використовують класичні, традиційні методи обліку та калькулювання витрат для визначення їх кількісної оцінки. Обґрунтовано необхідність впровадження більш доцільних методів обліку витрат, використання методу ABC (калькулювання за видами діяльності або галузями).

Ключові слова: витрати, класифікація, собівартість, калькуляція, методи обліку витрат.

Актуальність дослідження. Витрати – найдієвіший важіль, який має вплив, в першу чергу, на формування ціни виробленої продукції, в тому числі і сільськогосподарської; відображує реальний стан забезпечення прибутку підприємства; крім того, більша частина управлінських рішень спрямована саме на оптимізацію витрат виробництва і реалізації, що є запорукою успішного функціонування суб'єкта господарювання.

Управління витратами складається з реалізації різних функцій, систем та методів управління. На сучасних підприємствах застосовують традиційні методи, а саме облік і калькулювання витрат, що включає лише розрахунок собівартості продукції. Сучасний світовий досвід переконує в ефективності застосування багатьох новітніх методик обліку та калькулювання витрат.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняні та зарубіжні методи й процеси обліку витрат знайшли свої відображення у роботах таких дослідників як: Л. Дороженко, який обґрунтовано пропонує впровадження на вітчизняних підприємствах такого методу обліку витрат, як директ-костинг [2].

О. Кириченко під методом обліку витрат і калькулювання собівартості продукції вважає необхідним розуміння сукупність прийомів і способів збору та

документального оформлення інформації про проведені витрати з метою обчислення собівартості продукту, що випускається, для забезпечення ефективного контролю та управління результатами [3].

О. Ромашко досліджує особливості застосування методів обліку та калькулювання, при цьому визначає, що роль собівартості в економічній безпеці підприємства визначається її впливом на рентабельність і самоокупність останнього [6]. О. Чернецька пропонує методичні підходи до обліку витрат сільськогосподарського виробництва та їх оцінки для цілей управлінського обліку [8].

Метою статті є дослідження методів обліку витрат на вітчизняних підприємствах та аналіз досвіду зарубіжної практики і методик ведення обліку затрат, враховуючи їхні переваги й недоліки.

Виклад основного матеріалу. Практичний і теоретичний досвід свідчить, що трактування категорії витрати не є однозначним і це зумовлено, в першу чергу, використанням різних підходів до вартісної оцінки використаних економічних ресурсів.

Згідно з Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”, витрати це зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов’язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками) [4].

Методологічні принципи формування в бухгалтерському обліку інформації про витрати підприємства та її розкриття у фінансовій звітності визначаються Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 16 “Витрати”, де визначено, що витрати – зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов’язань, яке призводить до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власниками). Об’єкт витрат – це продукція, роботи, послуги або вид діяльності підприємства, які потребують визначення пов’язаних з їх виробництвом (виконанням) витрат [5].

Суттєву роль як у фінансовому, так і в управлінському обліку відіграє характер зв’язку витрат з певним об’єктом: видом продукції, підрозділом, центром відповідальності або витрат.

В сільському господарстві ефективність формування витрат має свої особливості, які полягають в тому, що ціна на продукцію не завжди перевищує виробничі витрати виробників. Особливістю попиту на продукцію аграрного сектору економіки є те, що його еластичність завжди нижча, ніж еластичність попиту на промислову продукцію, до того ж ціни на сільськогосподарську продукцію формуються в умовах чистої конкуренції, а ціни на ресурси для аграрного підприємства – в умовах недосконалої конкуренції. Цінова нееластичність попиту на дану продукцію, перевищення пропозиції над попитом є причиною низьких доходів аграрних виробників у порівнянні з іншими галузями економіки. Крім того, у сільськогосподарському виробництві відповідна частина виробленої продукції використовується в подальшому

виробництві (на насіння, годівлю худоби, на відтворення основного стада), тому не вся вироблена продукція є товарною, що зменшує прибуток підприємства.

Проблемний для сільськогосподарських виробників є вплив природних факторів (погодні та кліматичні умови), що має свій відбиток на стабільності їх доходів. Також існує велика потреба в механізмах і витратах на транспортування продукції. Крім того, сезонність виробництва характеризується у додатковому залученні трудових і матеріальних ресурсів для своєчасного виконання робіт. Можна відмітити і нераціональне використання техніки (деяка техніка працює не більше 2-3 тижнів на сезон), що також зумовлює особливе формування витрат. Таким чином, перелічені особливості аграрного виробництва формують стратегію витрат на виробництво сільськогосподарської продукції.

Сучасні методи обліку витрат і калькулювання собівартості продукції можна поділити на дві групи: традиційні, які використовуються у вітчизняній обліковій практиці протягом десятиліть; запозичені, тобто сформовані та розвинуті в інших країнах світу, оскільки в Україні для широкої громадськості вони стали відомими лише на початку 1990-х рр. і нині використовуються у підприємствах, діяльність яких зорієнтована на європейські стандарти, експорт, співпрацю із зарубіжними партнерами або на іноземних інвесторів.

Вченими виділено одинадцять методів управління затратами [2]. Ці методи здебільшого пов'язані із системами управлінського обліку та оперативного, поточного і стратегічного аналізу економічної діяльності підприємства. Складовими таких методів вважаються наступні (рис. 1).

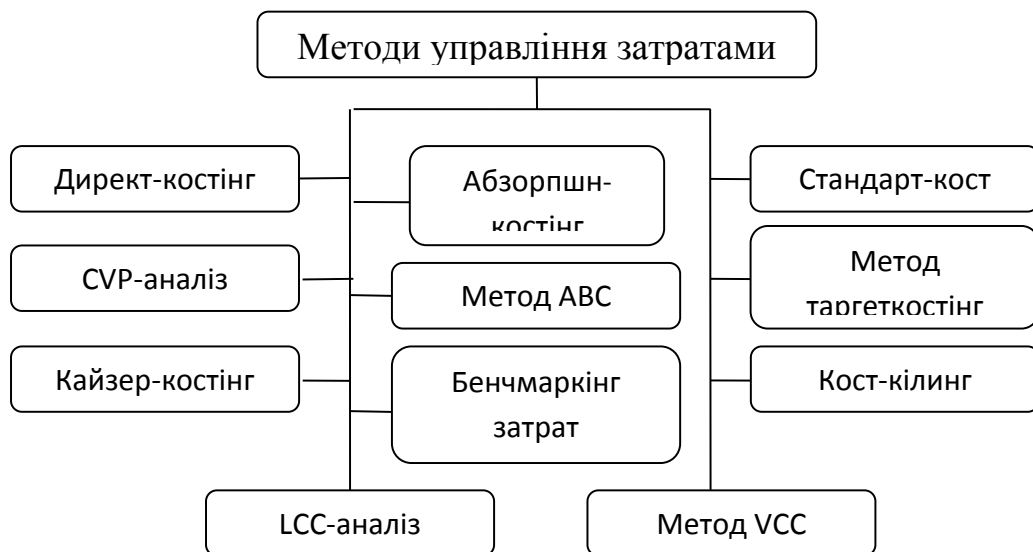

Рис. 1. Методи управління затратами на західних підприємствах
Джерело: розробка автором на основі даних [1]

Коротко розглянемо особливості кожного з названих методів.

Директ-костінг, де облік не передбачає реєстрацію постійних накладних затрат. Відображенню та аналізу підлягають лише змінні витрати, які зумовлюють обсяги виробництва. За цим методом обчислюють точку безбитковості, досліджують можливості сегменту ринку і приймають рішення щодо визначення обсягів товарної продукції, її продажу на перспективу.

Абзорпшн-костінг передбачає віднесення до собівартості продукції всіх затрат, включаючи і накладні. За цим методом використовують прийоми розподілу накладних затрат з метою точного визначення їх параметрів у структурі собівартості одиниці продукції.

Стандарт-кост – загально відомий метод управління затратами на основі нормативів. Метод передбачає відображення лише відхилень від норм затрат. Аналізу підлягають суми відхилень, вивчення причин відхилень, визначення суб'єктів діяльності, які допустили відхилення. Процедура завершується прийняттям рішень.

CVP-аналіз (аналіз точки безбитковості). Передбачає зіставлення затрат підприємства, доходу від реалізації та отримуваного прибутку. Зіставлення цих величин дозволяє за умов дотримання незмінності цін та чіткого відображення змінних затрат забезпечити безбиткову діяльність підприємства та отримувати передбачений прибуток.

Метод ABC – передбачає проведення досліджень діяльності підприємства за окремими процесами або за операціями та здійснення контролю за ними що сприятиме досягненню запланованої якості продукції та дотримання режиму економії. Сприяє підвищенню якості облікової інформації.

За методом таргеткостінгу на основі заданої ціни реалізації одиниці продукції і запланованої величини прибутку встановлюють цільову собівартість. Досягнення такої мети передбачає участь фахівців усіх підрозділів підприємства. Розглядається як інструмент стратегічного управління затратами, передбачає здійснення постійного контролю, маркетингових досліджень і прогнозів.

Основною метою Кайзер-костінг вбачають постійне і всеосяжне зменшення затрат, впровадження оперативних заходів для її досягнення. Використовують для цього як фінансову, так і не фінансову інформацію. Передбачає залучення всіх працівників до пошуку резервів та забезпечення вдосконалення якості діяльності і створення достатньої системи мотивації.

Метод Бенчмаркінг затрат передбачає порівняння стану управління затратами на підприємстві з підприємствами-лідерами для прийняття рішень щодо управління затратами. Основні труднощі у запровадженні цього методу пов'язані із отриманням повної і достовірної інформації про управлінську діяльність підприємства-лідера та про поточні результати такої діяльності.

Використання Кост-кілінг спрямовано на максимальне зменшення затрат у найкоротший термін без збитку для діяльності підприємства і погіршення перспектив його розвитку. Цей метод управління затратами є жорстким. Зменшення затрат на оплату праці і, як наслідок, скорочення штату працівників можуть мати негативні наслідки. Також передбачається продаж невикористовуваного обладнання. Перелічені непрямі скорочення затрат, а також зменшення затрат на соціальну сферу є основними складовими у досягненні економії затрат.

LCC-аналіз передбачає визначення затрат на виробництво і продаж конкретних виробів впродовж усього життєвого їх циклу та порівняння їх із сумою доходів. Реалізація можливостей даного методу зумовлює, з одного боку постійне проведення маркетингу вивчення стану та змін кон'юктури ринку, а з

іншого – забезпечення раціонально організованого управлінського обліку за центрами витрат та центрами відповідальності. Лише за умов перебудови управлінського обліку застосування LCC-аналізу уможливить визначення величини затрат на виробництво конкретного виду продукції на будь-який момент часу. Така облікова інформація сприятиме обґрунтуванню управлінських рішень.

Для реалізації можливостей метода VCC необхідно, як і для попереднього метода (LCC-аналіз) створити інформаційну систему, використання якої сприятиме оптимізації затрат. Потребує застосування інших класифікаційних ознак об'єктів управління та інших методів управлінського обліку. Зумовлює високий рівень кваліфікації управлінського персоналу та працівників обліково-аналітичних служб.

Очевидно, що кожен з наведених методів має свої переваги та недоліки. Це дозволить виробникам обирати відповідно до існуючих умов виробництва найбільш прийнятний метод обліку витрат, застосування якого дасть змогу здійснювати контроль над ними, знизити їх величину і підвищити, таким чином, ефективність роботи підприємства. Головне завдання при цьому – зрозуміти особливості методів із тим, щоб, нівелюючи їх негативні сторони, макси-мально ефективно використовувати позитивні, реалізовувати закладені в них переваги.

На наш погляд, у сільському господарстві доречно використовувати той метод обліку, де враховується сезонність витрат. Це може бути, наприклад, метод ABC (калькулювання за видами діяльності або галузями).

В даному випадку діяльність підприємства розглядають як сукупність процесів або робочих операцій, а суму витрат за відповідний період чи на виготовлення певного виду продукції визначають додаванням усіх здійснених витрат за кожним процесом і господарською операцією.

Початковою стадією застосування ABC є визначення переліку й послідовності робіт на підприємстві шляхом розчленування складних робочих операцій на найпростіші складові паралельно з розрахунком споживання ресурсів. Недоліками цього методу є його складність і трудомісткість.

Висновок. На основі проведеного нами дослідження виявлено, що основною метою обліку витрат у процесі діяльності підприємства є своєчасне, повне, достовірне відображення фактичного розміру і складу витрат та контроль за використанням усіх видів виробничих ресурсів і виконаних робіт. В умовах сільськогосподарського виробництва вітчизняні підприємства застосовують частіше класичні, традиційні методи обліку та калькулювання витрат для визначення їх кількісної оцінки. На відміну від вітчизняної практики, світовий досвід підтверджує доцільність застосування новітніх методик обліку та інструментів економії й зниження витрат.

Список використаних джерел

1. Дерій В. А. Вітчизняні методи обліку витрат на виробництво: оцінка стану і потенціал застосування / В. А. Дерій // Економічні науки. Серія: Облік і фінанси. – 2010. – Вип. 7(1). – С. 415-424.
2. Дороженко Л. І. Сучасні методи обліку витрат у контексті зарубіжного досвіду /

Л. І. Дороженко // Держава та регіони. – 2014. – С. 72-76.

3. Кириченко О. А. Управління трансакційними витратами суб'єктів господарської діяльності / О. А. Кириченко, І. А. Білоусова // Фінанси України. – 2010. – № 8. – С. 97-104.

4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 Загальні вимоги до фінансової звітності (Стандарт 1), затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua> .

5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 Витрати: наказ Міністерства Фінансів України за станом на 31.12.1999 № 318. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

6. Ромашко О. М. Методи обліку витрат і калькулювання собівартості продукції в системі економічної безпеки підприємства / О. М. Ромашко // Вчені записки університету “КРОК”. Серія : Економіка. – 2013. – Вип. 33. – С. 205-212.

7. Рябенко Г. М. Щодо економічної сутності витрат та їх класифікації / Г. М. Рябенко, Ю. С. Резніченко // Інноваційна економіка. – 2013. – № 6 (44). – С. 319-321.

8. Чернецька О. В. Методичні підходи до визначення ефективності витрат сільськогосподарських підприємств в управлінському обліку / О. В. Чернецька // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. – 2011. – Вип. 7(1). – С. 188-195.

В. А. Криницкая. Методы учета затрат и себестоимости продукции в сельском хозяйстве.

В статье проанализированы подходы к классификации методов затрат исходя из зарубежного опыта. Проанализирована специфика производственных и реализационных расходов в условиях сельскохозяйственного производства и установлено, что на украинских аграрных предприятиях чаще используют классические, традиционные методы учета и калькулирования затрат для определения их количественной оценки. Обоснована необходимость внедрения более целесообразных методов учета затрат, использование метода ABC (калькуляции по видам деятельности или отраслям) .

Ключевые слова: издержки, классификация, себестоимость, калькуляция, методы учета издержек.

V. Krinitsky. Methods of cost accounting and the cost of production in agriculture.

The article analyzes approaches to cost classification methods based on international experience. Specificity 'implementation costs of production and in terms of agricultural production and found that the Ukrainian agrarian enterprises often use classical, traditional accounting methods and cost calculation to determine their quantitative assessment. The necessity of introduction of more appropriate cost accounting methods, the use of ABC (calculation by activity or industry).

Keywords: cost classification, cost, calculation, cost accounting methods.

УДК 336.009.6(477)

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Г. О. Луцук, студент,

Науковий керівник – к.е.н, доцент Лункіна Т. І.,

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто основні види та поняття, що стосуються ринку фінансових послуг в Україні. Наведено звіт про діяльність національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, за 2013 рік. Зазначено види надання послуг різних фінансових установ, умови формування резервів та надання послуг кредитної спілки, довірчих товариств, ломбардів.

Ключові слова: ринок фінансових послуг, фінансова установа, довірчі товариства, ломбард, кредитна спілка.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день на внутрішньому ринку України динамічно розвивається саме складова сфери послуг, пов'язана із задоволенням потреб суспільного виробництва: фінансово-кредитне обслуговування, банківські, страхові послуги, бухгалтерське обслуговування тощо. Таким чином, ринок фінансових послуг відіграє важливу роль у структурі фінансового ринку. Вирішальне значення мають фінансові інструменти і фінансові послуги, завдяки яким грошові потоки спрямовуються від власників до позичальника.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання ринку фінансових послуг у своїх працях розглядали такі вчені-економісти: В. Д. Базилевич, О. І. Барановський, В. А. Борисова, Є. В. Бридун, Н. М. Внукова, О. О. Гоманкова, О. Д. Заруба, М. С. Клапків, Н. І. Костіна, Т. А. Ротова, Л. С. Руденко, С. С. Осадець, К. В. Шелехов та інші. Однак комплексного дослідження економіко-правових аспектів організації та функціонування особливостей ринку фінансових послуг ґрунтовно нерозглядалось.

Виклад основного матеріалу. Ринок фінансових послуг – це сфера діяльності суб'єктів господарювання, пов'язана з наданням та споживанням різноманітних фінансових послуг.

Фінансовими послугами є операції з фінансовими активами (грошовими коштами, цінними паперами, борговими зобов'язаннями та правами вимоги боргу, що не віднесені до цінних паперів), що здійснюються в інтересах третіх осіб за власний рахунок чи за рахунок цих осіб, а у випадках, передбачених законодавством, – і за рахунок залучених від інших осіб фінансових активів, з метою отримання прибутку або збереження реальної вартості фінансових активів.

Згідно з чинним законодавством до фінансових належать такі послуги:

- 1) випуск платіжних документів, платіжних карток, дорожніх чеків або їх обслуговування, кліринг, інші форми забезпечення розрахунків;
- 2) довірче управління фінансовими активами;
- 3) діяльність з обміну валют;
- 4) залучення фінансових активів із зобов'язанням щодо наступного їх повернення;
- 5) фінансовий лізинг;
- 6) надання коштів у позику, в тому числі й на умовах фінансового кредиту;
- 7) надання гарантій та поручительств;
- 8) переказ грошей;
- 9) послуги у сфері страхування та накопичувального пенсійного забезпечення;

- 10) торгівля цінними паперами;
- 11) факторинг;
- 12) інші операції, які відповідають критеріям, визначеним у п. 5 ч. 1 ст. 1 Закону України “Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг” 1 від 12 липня 2001 р [1].

Фінансові послуги надаються фінансовими установами, а також, якщо це прямо передбачено законом, суб'єктами підприємницької діяльності, які не є фінансовими установами. Виключне право або інші обмеження щодо надання окремих фінансових послуг встановлюються законами про діяльність відповідної фінансової установи та нормативно- правовими актами державних органів, що здійснюють регулювання ринків фінансових послуг (так, надавати фінансові кредити за рахунок залучених коштів має право на підставі відповідної ліцензії лише кредитна установа).

Фінансовою установою є юридична особа, яка відповідно до закону надає одну чи декілька фінансових послуг та яка включена до відповідного реєстру в порядку, встановленому законом. До фінансових установ належать банки, кредитні спілки, ломбарди, лізингові компанії, довірчі товариства, страхові компанії, установи накопичувального пенсійного забезпечення, інвестиційні фонди і компанії та інші юридичні особи, виключним видом діяльності яких є надання фінансових послуг.

Фінансові установи можуть створюватися у будь-якій організаційно-правовій формі, якщо закони з питань регулювання окремих ринків фінансових послуг не містять спеціальних правил та обмежень.

Особа набуває статусу фінансової установи після внесення про неї запису до відповідного державного реєстру фінансових установ.

При створенні фінансової установи або у разі збільшення розміру зареєстрованого статутного (пайового) капіталу, статутний (пайовий) капітал повинен бути сплачений у грошовій формі та розміщений на банківських рахунках комерційних банків, які є юридичними особами за законодавством України, якщо інше не передбачено законами України з питань регулювання окремих ринків фінансових послуг.

Послуги, які довірче товариство надає довірцям майна, є довірчими операціями. Довірче товариство може надавати довірчі операції:

- для громадян – збереження та представницькі послуги для обслуговування майна довіртелів;
- для юридичних осіб – розпорядження майном, агентські послуги, ведення рахунків для власників їх цінних паперів та управління
- голосуючими акціями, переданими довірчому товариству шляхом участі в загальних зборах акціонерного товариства [3].

Довірчим товариством є товариство з додатковою відповідальністю, яке здійснює представницьку діяльність відповідно до договору, укладеного з довірцями майна щодо реалізації їх прав власників.

Довірчі товариства отримують за умовами укладеного договору право на участь в управлінні акціонерним товариством від імені його акціонерів або державних

органів приватизації, які володіють акціями товариств, створених шляхом перетворення державних підприємств у акціонерні товариства.

Довірчі операції від імені довірчого товариства здійснюють його учасники — довірені особи. Дії довірених осіб мають бути спрямовані виключно на реалізацію інтересів власників за умовами укладеного між ними договору. Довірені особи особисто виконують свої обов'язки перед довірителями майна. Установчим договором може бути передбачена передача повноважень довіреної особи іншому учаснику, а також іншій особі за довіреністю на строк, що не перевищує одного року. Якщо учасником довірчого товариства виступає юридична особа, то довірчі операції від її імені здійснює представник, уповноважений цією юридичною особою. Всі операції, що провадяться за рахунок коштів, переданих довірителям майна, виконуються після підписання платіжних документів всіма довіреними особами довірчого товариства і ведуться окремо.

Вартість майна, яке довірена особа бере на обслуговування у довіритель майна, не повинна сумарно перевищувати частки довіреної особи в статутному фонді довірчого товариства та відповідно її особистої додаткової відповідальності. Джерелом прибутків довірчого товариства є плата, яку отримують довірені особи за здійснення довірчих операцій. Розмір плати, якщо інше не передбачено законодавством, встановлюється в договорі між довірителями майна та довіреною особою.

Членами кредитної спілки можуть бути громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які постійно проживають на території України, об'єднані хоча б за однією з ознак, зазначених у ст. 6 Закону України “Про кредитні спілки” (мають спільне місце роботи чи навчання або належать до однієї професійної спілки, об'єднання професійних спілок, іншої громадської організації, або проживають в одному селі, місті, районі, області) та мають повну цивільну дієздатність. Утім зміна ознак, зазначених у даній статті, не спричиняє припинення членства у кредитній спілці [1].

Кредитною спілкою є неприбуткова організація, заснована фізичними особами, професійними спілками, їх об'єднаннями на кооперативних засадах, з метою задоволення потреб її членів у взаємному кредитуванні та наданні фінансових послуг за рахунок об'єднаних грошових внесків членів кредитної спілки. Кредитна спілка є фінансовою установою, виключним видом діяльності якої є надання фінансових послуг, передбачених Законом України “Про кредитні спілки”, та несе відповідальність за своїми зобов'язаннями у межах вартості майна, яке належить їй на праві власності [3].

Майно кредитної спілки формується за рахунок:

- вступних, обов'язкових пайових та інших внесків членів кредитної спілки (крім внесків (вкладів) на депозитні рахунки);
- плати за надання своїм членам кредитів та інших послуг, а також доходів від провадження інших видів статутної діяльності;
- доходів від придбаних кредитною спілкою державних цінних паперів;

- грошових та інших майнових пожертвувань, благодійних внесків, грантів, безоплатної технічної допомоги як юридичних, так і фізичних осіб, у тому числі іноземних;
- інших надходжень, не заборонених законодавством.

Капітал кредитної спілки складається з пайового, резервного та додаткового капіталів, а також залишку нерозподіленого доходу спілки і не може бути меншим за 10% від суми її загальних зобов'язань.

Для пенсійних фондів недержавне пенсійне забезпечення є виключним видом діяльності. Активи пенсійного фонду (пенсійні активи) формуються за рахунок внесків до пенсійного фонду (пенсійних внесків) та прибутку (збитку) від інвестування пенсійних внесків.

За видами пенсійні фонди можуть утворюватися як відкриті пенсійні фонди, корпоративні пенсійні фонди та професійні пенсійні фонди. Єдиним органом управління пенсійного фонду є рада пенсійного фонду (рада фонду). Учасниками фонду можуть бути громадяни України, іноземці та особи без громадянства. Участь фізичних осіб у будь-якому недержавному пенсійному фонді є добровільною. Фізична особа може бути учасником кількох пенсійних фондів за власним вибором.

Ломбардом є фінансова установа, виключним видом діяльності якої є надання на власний ризик фінансових кредитів фізичним особам за рахунок власних або залучених коштів, під заставу майна на визначений строк і під процент та надання супутніх послуг ломбарду.

До фінансових послуг ломбарду належать:

- надання фінансових кредитів за рахунок власних коштів;
- надання фінансових кредитів за рахунок залучених коштів.

До супутніх послуг ломбарду, якщо інше не встановлено законом, належать:

- оцінка заставленого майна відповідно до чинного законодавства та/або умов договору;
- надання посередницьких послуг зі страхування предмета застави на підставі агентського договору зі страховою компанією;
- реалізація заставленого майна відповідно до чинного законодавства та/або умов договору.

Чинним законодавством передбачена можливість надання окремих фінансових послуг юридичними особами, які за своїм правовим статусом не є фінансовими установами. Так, юридична особа має право надавати послуги фінансового лізингу, якщо у предметі діяльності, визначеному установчими (засновницькими) документами, передбачене здійснення діяльності з надання послуг фінансового лізингу, а також при наявності:

1) внутрішніх правил з надання послуги з фінансового лізингу, затверджених уповноваженим органом юридичної особи, згідно з установчими документами;

2) кваліфікованих працівників, які безпосередньо здійснюють діяльність з фінансового лізингу (укладання, супроводження та виконання відповідних договорів), які мають вищу освіту за фінансовим, економічним або юридичним

напрямами, та не мають непогашеної або не знятої судимості за корисливі злочини;

3) довідки про взяття на облік юридичної особи, виданої Держфінпослуг;

4) керівників (засновників), які не повинні мати непогашену або не зняту судимість за корисливі злочини.

Таблиця 1

**Обсяги наданих фінансових послуг за видами фінансових установ в Україні
у 2011-2013 роках, млн грн**

Види фінансових установ	2011 р.	2012 р.	2013 р.	Темпи приросту, %	
				2012-2011 pp.	2013-2012 pp.
Страхування					
Кількість укладених договорів (млн. шт.)	618,0	178,2	185,3	-71,2	4,0
Загальні активи	48122,7	56 224,7	66 387,5	16,8	18,1
Страхові резерви	11 179,3	12 577,6	14 435,7	12,5	14,8
Валові страхові премії	22 693,5	21 508,2	28 661,9	-5,2	33,3
Валові страхові виплати					
Недержавні пенсійні фонди					
Кількість учасників за укладеними пенсійними контрактами (тис. осіб)	594,6	584,8	840,6	-1,6	43,7
Загальні активи	1 386,9	1 660,1	2 089,8	19,7	25,9
Пенсійні внески	1 102,0	1 313,7	1 587,5	19,2	20,8
Пенсійні виплати	208,9	251,9	300,2	20,6	19,2
Кредитні установи					
Кредитні спілки					
Кількість членів КС (тис. осіб)	1 062,4	1 095,9	980,9	3,2	-10,5
Загальні активи	2 386,5	2 656,9	2 598,8	11,3	-2,2
Обсяг кредитів, наданих членам КС	2 237,4	2 531,0	2 349,1	13,1	-7,2
Внески членів КС на депозитні рахунки	1 185,5	1 287,5	1 330,1	8,6	3,3
Інші кредитні установи					
Загальні активи	3 903,6	4 439,0	8 137,8	13,7	83,3
Обсяг наданих кредитів	2 064,9	1 888,0	3 981,8	-8,6	110,9
Юридичні особи публічного права					
Загальні активи	5 509,1	4 552,9	4 445,9	-17,4	-2,4
Обсяг наданих кредитів	3 116,3	3 275,8	2 732,2	5,1	-16,6
Види фінансових установ	2011 р.	2012р.	2013 р.	Темпи приросту, %	
				2012-2011 pp.	2013-2012 pp.
Фінансові компанії					
Загальні активи	19 894,2	29 703,2	39 781,2	49,3	333,9
Обсяг наданих послуг	8 097,3	16 343,1	18 235,2	101,8	11,6
Ломбарди					
Загальні активи	1 203,8	1 558,4	1 518,6	29,5	-2,6
Обсяг виданих кредитів під заставу майна	7 325,1	8 945,4	8 368,2	22,1	-6,5

Отже, з наведених даних бачимо, що ринок послуг фінансових компаній, за результатами 2013 року порівняно з 2012 роком показав такі зміни. У 2013 році спостерігався ріст обсягів фінансових послуг порівняно з 2012 роком. Найбільший ріст відбувся:

- з надання послуг з фінансового лізингу в 9,7 разів;
- з надання порук (поручительств) в 5,4 разів;
- адміністрування фінансових активів для придбання товарів у групах в 2,3 разів.

Зменшення обсягів фінансових послуг відбулося з надання гарантій на 55,7% по операціях з обміну валют на 31,2%. Також відбулося зменшення операцій факторингу у вартісному виразі на 14,2%, у той час як кількість договорів зросла в 3,5 рази. Використання факторингу не лише дає змогу підприємству уникнути кризових явищ, а й сприяє подальшому розвитку підприємства [2].

Висновки. Отже, розвиток ринку фінансових послуг став досить поширеним в Україні. Дія різних фінансових установ є можливістю державі мати користь від їх функціонування. Також такі установи як ломбарди, фінансові компанії, кредитні установи надають кредити та фінансові послуги фізичним та юридичним особам, а також суб'єктам підприємницької діяльності тим самим задовольняють їхні потреби та надають фінансову допомогу під певні відсотки.

Список використаних джерел

1. Економіка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.br.com/referats/Economical-topics/25275-5.html>.
2. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zavantag.com/docs/2307/index-53104-5.html>.
3. Кузьменко О. С. Звіт про діяльність національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг за 2013 рік / О. С. Кузьменко. – К., 2014. – 80 с.
4. Ринок фінансових послуг в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://mobile.pidruchniki.com/10561127/finans/rinok-finansovih-poslug-yogo-struktura\[3\]](http://mobile.pidruchniki.com/10561127/finans/rinok-finansovih-poslug-yogo-struktura[3]).
5. Сич Є. М. Ринок фінансових послуг / Є. М. Сич. – 2010. – 265 с.

Г. О. Луцки. Особенности развития рынка финансовых услуг в Украине.

В статье рассмотрены основные виды и понятия, касающиеся рынка финансовых услуг в Украине. Приведён отчет о деятельности национальной комиссии, осуществляющей государственное регулирование в сфере рынков финансовых услуг, за 2013 год. Также виды предоставления услуг различных финансовых учреждений, условия формирования резервов и предоставления услуг кредитного союза, доверительных обществ, ломбардов.

Ключевые слова: рынок финансовых услуг, финансовое учреждение, доверительные общества, ломбард, кредитный союз.

G. Lushik. Especially the development of financial services in Ukraine.

The article describes the main types and concepts concerning the financial services market in Ukraine. Presented a report on the activities of the National Commission state regulation of financial services by 2013 year. Types of service delivery of various financial institutions, provided provisioning and services to credit unions, trust companies, pawnshops.

Keywords: market in financial services, financial institution, trust companies, pawn shop, credit union.

УДК 631.145.16

ВПЛИВ ЗОВНІШНІХ І ВНУТРІШНІХ ФАКТОРІВ НА ФІНАНСОВИЙ РЕЗУЛЬТАТ ПІДПРИЄМСТВА

*К. А. Мікуляк, студент,
Науковий керівник – к.е.н., доцент Лункіна Т. І.,
Миколаївський національний аграрний університет*

У статті розглянуто науково обґрунтовану класифікацію сучасних зовнішніх і внутрішніх факторів, які впливають на визначення фінансового результату. Доведено, що ці чинники дозволяють визначити позитивний і негативний вплив на ефективність фінансово-економічної діяльності підприємства.

Ключові слова: фінансові результати, прибуток, збиток, формування фінансових результатів.

Постановка проблеми. У сучасних ринкових умовах кожне підприємство функціонує під впливом значної кількості різноманітних чинників. Вони визначають його кількісні та якісні характеристики, впливають на обсяг товарообігу й напрями товаропотоку, визначення економічних і соціальних пріоритетів, зумовлюють відповідні зміни в ефективності фінансово-економічної діяльності. Зазначені проблеми тісно пов'язані між собою. Це одне з найважливіших завдань в оцінюванні діяльності визначеного об'єкта дослідження. На сучасному етапі економічного розвитку України в умовах самостійності суб'єктів господарювання все більшого значення набуває реалізація принципів самоокупності та самофінансування. Основним фактором їхньої реалізації є формування достатнього розміру фінансових результатів, які одночасно завершують цикл діяльності підприємства та виступають необхідною умовою наступного циклу. Провідна роль фінансових результатів полягає в тому, що вони забезпечують зміцнення бюджету держави, сприяють інвестиційній привабливості, діловій активності підприємств у виробничій і фінансовій сферах.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У сучасних умовах економічного розвитку суб'єктів господарювання питання фінансових результатів вважається одним із ключових при здійсненні господарської діяльності. Проблеми, пов'язані з визначенням сутності поняття фінансового результату, його формуванням та розподілом, розглядаються в навчальній, періодичній та науковій літературі. У науковій літературі розглядається велика кількість чинників, які впливають на ефективність фінансово-економічної діяльності підприємства. Це зумовлює необхідність їх класифікації й систематизації. Специфічний підхід до класифікації чинників використано в працях: Н. О. Власової, Н. С. Краснокутської, О. А. Круглової, П. С. Мазепи, Н. М. Смольнякової [2] та інших.

Виклад основного матеріалу. Фінансові результати суб'єктів господарювання відображають ефективність господарювання підприємства за всіма напрямками його діяльності: виробничою, збутовою, постачальницькою, фінансовою і інвестиційною, вони становлять основу економічного розвитку

підприємства і зміцнення його фінансових відносин з партнерами. Зростання фінансового результату створює фінансову основу для самофінансування діяльності підприємства, здійснюючи розширене відтворення.

Оскільки фінансові результати представляють собою інтегрований показник, який формується під впливом ряду різноманітних факторів, було виділено їх основні дві групи (табл. 1).

Таблиця 1

Фактори впливу на фінансові результати

Класифікаційна ознака	Види факторів
Макроекономічні (зовнішні)	— природні умови; — державне регулювання цін, тарифів, відсотків, податкових ставок; — ринкова кон'юнктура.
Мікроекономічні (внутрішні)	— обсяги виробництва; — собівартість продукції; — рівень ефективності використання виробничих ресурсів підприємства; — якість продукції; — рівень організації праці; — ефективність використання фінансових ресурсів.

Джерело: розроблено автором на основі [2]

При здійсненні фінансово-господарської діяльності перелічені фактори перебувають у тісному взаємозв'язку та взаємозалежності. Прямо пропорційною є залежність між величиною собівартості продукції і фінансовим результатом, який пов'язаний з раціональною економією витрат матеріальних ресурсів – адже частина матеріальних витрат у складі собівартості становить від 60-90%. Такий фактор впливу, як собівартість залежить від двох основних факторів: структури складових витрат та цін на ресурси. Ціни на продукцію, послуги, роботи підприємства залежать від таких складових: собівартості виробництва, якості продукції, цін конкурентів і каналу просування на ринок. У свою чергу, використання матеріальних ресурсів залежить від ритмічності поставок, наявності необхідних оборотних коштів, матеріаловіддачі, економії ресурсів [3].

Рівень використання такого виробничого ресурсу, як праця, залежить від рівня кадрового забезпечення підприємства, продуктивності праці. Використання основних засобів характеризується фондівдачею, забезпеченістю основними засобами, технічним озброєнням праці.

Загалом, фінансові результати як комплексна система взаємозалежних показників, що формуються поетапно, у вигляді різниці між доходами та витратами, визначаються за різними факторами, які впливають на всі аспекти діяльності суб'єкта господарювання. З'ясування вагомості та пріоритетності певного фактора, можливості його використання, роблять обґрунтованішими управлінські рішення. Впливаючи на ті з них, які найбільше пов'язані з параметрами, якими керують, можна формувати фінансові результати,

відповідно до цілей організації. За сучасних умов господарювання одним із найважливіших чинників, який одночасно зумовлює й обмежує кінцеві результати діяльності підприємств, є відносно низький рівень платоспроможного попиту населення. Саме цей чинник у вітчизняній практиці конкурентної боротьби на споживчому ринку зумовлює використання цінових методів конкуренції як основних.

Тобто ринкові зовнішні чинники істотно впливають на ефективність фінансово-економічної діяльності підприємств і характеризують відповідність основної товарної стратегії потребам ринку; відповідність товару вимогам ринку за обсягом і якістю; готовність і можливість подолання перешкод до проникнення на ринок; необхідність маркетингових досліджень і реклами для просування товару на ринок; імовірність комерційного успіху; позицію у конкурентній боротьбі; еластичність ціни на товар; захищеність від старіння товару; наявність і володіння ринковими технологіями.

Таблиця 2

**Фінансові результати підприємств Миколаївської обл.,
2009-2014 рр.**

Вид діяльності	Роки					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Усього	970401,7	1765290,9	2216449,8	2055723,5	1068499,3	-3378232,8
у тому числі						
сільське, лісове та рибне господарство	267938,6	661063,4	862530,9	596710,8	580892,1	204
промисловість	-111110,8	385482,1	499662,6	621686,3	111512,3	-2439201,3
будівництво	-15491,4	24233,8	13162	-67676,5	-73201,5	-13337,6
оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	100550	133485,2	215118,9	92315,4	191409	-636241,5
транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	-7423,2	-21592,0	-31234,8	848653,9	303300,1	-184173,9
оптова торгівля і посередництво в оптовій торгівлі	138363,9	167768,9	248044,4	-4391,2	-14447,2	-32484,0
тимчасове розміщування й організація харчування	-30390,7	-12691,7	-1690,7	6201,7	8252,3	... ²
фінансова та страхова діяльність	-29505,6	-2179,3	-8842,5	22964,1	11577,8	... ²
операції з нерухомим майном	841283,8	615048,9	719044,4	-42809,0	-87788,6	-33753,8
професійна, наукова та технічна діяльність	22122	9167,4	17814,3	44881,7	24259,6	16962
діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	-82597,0	-52286,6	-86941,3	-60412,1	9284,1	397,3
освіта	614,1	731,8	454,7	2129,9	3001,4	-
охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	1171,2	1956,5	-1189,0	1464,4	938,6	... ²
мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	-25388,0	-11056,4	-13525,7	-5995,9	-1044,6	... ²

Джерело: складено автором на основі [1]

У Миколаївській області за підсумками першого кварталу 2014 р. фінансовий результат до оподаткування підприємств, крім сільськогосподарських, склав 2279,1 млн грн збитку проти 336,7 млн грн прибутку у відповідному періоді 2013 р. [4].

Значний обсяг збитків (1798,9 млн грн) сформовано у промисловості; майже у 10 разів зросли збитки підприємств з тимчасового розміщення і організації харчування; у 35 разів – підприємств, що займаються операціями з нерухомим майном.

Аналізуючи динаміку фінансових результатів підприємств Миколаївської області, прибутковою діяльністю була у 2009-2013 рр. У 2014 році спостерігається негативний результат. Це зумовлено як внутрішніми, так і зовнішніми чинниками, які останнім часом загострюються. У 2009 році найбільш прибутковими були операції з нерухомим майном (841283,8 тис. грн), а збитковою – промисловість (-111110,8 тис. грн). У 2014 р. спостерігається аналогічний результат: промисловість є найбільш збитковою діяльністю (-2439201,3 тис. грн), а професійна, наукова та технічна діяльність прибутковою (16929 тис. грн).

Висновки. Отже, фінансові результати – прояв ефективності роботи суб'єкта підприємницької діяльності. Фінансовий результат являє собою сукупність прибутку або збитку від реалізації продукції, робіт, послуг, а також позареалізаційних доходів і витрат.

Наведена класифікація факторів, які впливають на визначення фінансового результату підприємства та контролюють вплив на його діяльність дозволяє більш точно та обґрунтовано управляти підприємством та приймати правильні управлінські рішення в області економічної активності підприємства.

Список використаних джерел

1. Головне управління статистики у Миколаївській області: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mk.ukrstat.gov.ua>.
2. Дорошенко І. В. Причини й наслідки кризи Європи : уроки для України / І. В. Дорошенко // Фінанси України. – 2012. – № 12. – С. 58-68.
3. Мелушова І. Ю. Ефективність формування фінансових результатів підприємств роздрібної торгівлі : Автореф. дис. канд. екон. наук за спец. 08.07.05 “Економіка торгівлі та послуг”. – Харків, 2013. – 20 с.
4. Соціально-економічне становище України // Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.
5. Формування асортиментної політики підприємства : монографія / [Н. О. Власова, Н. С. Краснокутська, О. А. Круглова, Н. М. Смольнякова, та інші.] – Харків : ХДУХТ, 2011. – 189 с.
6. Швидке економічне зростання : чи вдасться втримати темпи? // Економіст. – 2013. – № 5. – С. 20-83.

Е. А. Микуляк. Влияние внешних и внутренних факторов на финансовый результат предприятия.

В статье рассмотрены научно обоснованную классификацию современных внешних и внутренних факторов, влияющих на определение финансового результата. Доказано, что эти факторы позволяют определить положительное и отрицательное влияние на эффективность финансово-экономической деятельности предприятия.

Ключевые слова: финансовые результаты, прибыль, убыток, формирования финансовых результатов.

K. Mikulyak. The influence of external and internal factors on financial results.

In the article the scientifically based classification of existing external and internal factors affecting the determination of financial results. It is proved that these factors can determine the positive and negative impact on the effectiveness of financial-economic activity.

Keywords: income, profit, loss, formation of financial results.

УДК 338.24

КОРПОРАТИВНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У ФОРМУВАННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

С. С. Дюміна, студент,

Науковий керівник – к.е.н., доцент Лункіна Т. І.,

Миколаївський національний аграрний університет

У статті досліджено та обґрунтовано аспекти впливу корпоративної соціальної відповідальності на забезпечення та розвиток конкурентних позицій підприємств. Наведено особливості діяльності підприємств з використанням та реалізацією соціально відповідального ведення бізнесу. Розроблено модель впливу впровадження засад корпоративної соціальної відповідальності на формування довгострокових конкурентних позицій суб'єктів господарювання. Запропоновано напрями досягнення соціо-еколого-економічного розвитку.

Ключові слова: корпоративна соціальна відповідальність, соціальна відповідальність, етика ведення бізнесу, конкурентоспроможність.

Постановка проблеми. Одним із найвагоміших чинників підвищення конкурентоспроможності підприємства та утримання конкурентних позицій є необхідність дотримання балансу соціальних зобов'язань підприємства, забезпечення гармонізації у веденні бізнесу та соціального ефекту від ведення підприємницької діяльності. Оскільки для підприємців в умовах сучасної економіки та постійних глобалізаційних перетворень недостатньо спрямовувати свою діяльність лише на отримання максимального прибутку, не враховуючи соціальні складові в поєднанні з економічними інтересами.

Світовий досвід свідчить, що практика впровадження соціально і екологічно відповідального бізнесу є результативною, про що свідчить підвищення рентабельності підприємств та підсилення конкурентних позицій через забезпечення іміджу, підвищення інвестиційної привабливості та ділової активності бізнесу-структур.

У зв'язку з цим особливого значення набуває концепція корпоративної соціальної відповідальності, оскільки вона може забезпечити переваги серед конкурентів, підвищити довіру споживачів та інвесторів, зміцнити соціально-психологічний клімат колективу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідженні соціальної відповідальності та процесу її формування здійснили такі вчені: А. В. Бурковська [2], О. М. Вишневська [1], Г. С. Куліш, Т. І. Лункіна [2, 3], Н. А. Супрун [5], Л. М. Теодорович [4] та інші. Але в науковій літературі немає єдиного підходу щодо основних засад досягнення балансу у соціо-еколого-економічному напрямку розвитку.

Постановка завдання. Метою статті є висвітлення проблем впровадження корпоративної соціальної відповідальності, визначення її ролі у підвищенні конкурентоспроможності підприємств та обґрунтування необхідності переходу їх діяльності на соціально відповідальний напрям розвитку.

Виклад основного матеріалу. Глобалізація та євроінтеграційні процеси призвели до того, що збалансований розвиток став однією з головних цілей багатьох країн. На сьогоднішній день підприємства функціонують в умовах, коли кінцеві результати та ефективність їх діяльності мають пряму залежність від співробітництва із суспільством та збереження природного середовища. Тому все частіше соціальна відповідальність стає філософією ведення бізнесу, оскільки підприємства направлені не лише на економічний ефект, але і на досягнення соціальних ефектів [5].

Таким чином, корпоративну соціальну відповідальність можна визначити як активну соціальну позицію та відповідальне ставлення суб'єкта підприємницької діяльності до якості виробленої продукції, наданих послуг, споживачів, партнерів, працівників.

До основних причин, що обумовлюють підвищену увагу підприємств щодо питань корпоративної соціальної відповідальності, можна віднести:

- вплив глобалізаційних процесів;
- міжнародну конкуренцію як на зовнішньому, так і на внутрішньому ринках в інтелектомістких областях;
- неповне використання інтелектуального капіталу через віднесення його у сектор матеріального виробництва;
- підвищення увагу бізнесу на проблеми навколишнього середовища;
- посилення регуляторних механізмів впливу з боку держави;
- підвищення громадянської свідомості, активності;
- підвищення ролі іміджу, бренду тощо [3].

Вплив впровадження корпоративної соціальної відповідальності на формування конкурентних переваг підприємства представлено на рисунку 1.

Програми корпоративної соціальної відповідальності поділяються на зовнішні та внутрішні. До внутрішніх умовно можна віднести: програми по розвитку персоналу; програми по охороні здоров'я та забезпечення комфортних умов праці; програми соціально-культурного розвитку (надання житла, створення та підтримка власних творчих та наукових колективів із числа персоналу, створення мережі соціальних закладів, формування програм

відпочинку персоналу). До зовнішніх можна віднести: екологічні програми та програми якості продукції, освітні програми та підтримка наукових досліджень, програми по взаємодії з органами державної та місцевої влади, програми з підтримки культури та мистецтва, філантропічні програми, меценатство, спонсорство та інші [4].

Одним із найбільш вагомих аргументів на користь необхідності впровадження корпоративної соціальної відповідальності у практику діяльності підприємств є те, що соціальна відповідальність традиційно детермінується як чинник підвищення конкурентоспроможності підприємства та, водночас, як ефективна стратегія зростання добробуту населення та досягнення збалансованого розвитку.

Рис. 1. Вплив корпоративної соціальної відповідальності на формування конкурентоспроможності підприємств

Джерело: побудовано за власною розробкою автора

Тобто підприємства беруть на озброєння принципи соціальної відповідальності, оскільки це дає їм більшу ймовірність на успіх. Необхідно зазначити, що у цьому контексті найбільшу схильність до прийняття та впровадження принципів корпоративної соціальної відповідальності мають більш великі й успішні підприємства, які мають досить вагомні природні, матеріальні, трудові й управлінські ресурси [5].

Проте необхідно враховувати, що узгодження цілей соціально-екологічної відповідальності і конкурентоспроможності підприємств не здійснюється автоматично. Не кожне підприємство, що досягає балансу між екологічними, соціальними і економічними результатами, здатне демонструвати при цьому високу конкурентоздатність. Визначальним показником конкурентоспроможності підприємства є його здатність забезпечувати на відповідному сегменті ринку стійкі лідерські позиції [1].

Саме цей результат, тобто стійкість лідерства, свідчить про соціально орієнтовану конкурентоспроможність підприємства.

Модель соціально орієнтованої конкурентоспроможності, на відміну від традиційної, заснована на екології, менеджменті якості, інноваціях, підвищенні іміджевої діяльності, якості інструментів забезпечення соціального пакету.

Головною проблемою для нашої країни у даному питанні є відсутність єдиної державної політики щодо забезпечення корпоративної соціальної відповідальності. В українській економіці соціальна відповідальність розглядається в контексті “соціального партнерства”, “благодійності”, “соціального діалогу”. Зроблені перші кроки у цьому напрямі: запроваджено пільгове оподаткування прибутку у разі скерування коштів на добровільні заходи. Проте спостерігається нерозуміння її сутності, слабка підтримка соціальних проектів компаній державними органами влади, відсутність стимулів щодо її впровадження. Також можна говорити про наявну пасивність громадськості, бізнесу, індивідів щодо пошуку напрямів встановлення взаєморозуміння у даній сфері, недовіра до соціальних проектів підприємств саме через необізнаність у даному питанні та недовіру до органів державної влади.

Для успішного здійснення корпоративної соціальної відповідальності підприємства розробляють стратегію.

Стратегія конкурентної боротьби в контексті корпоративної соціальної відповідальності передбачає: моніторинг національного і світового ринку, відповідність міжнародним стандартам якості і кращим світовим практикам; підвищення ефективності соціальних інвестицій за рахунок дієвого планування, використання інновацій; реалізація конкурентних переваг підприємства; кооперацію і аутсорсинг: співпраця з некомерційними організаціями; публікація і широке розповсюдження відкритої соціальної звітності [4].

Стратегія з соціальної відповідальності повинна базуватися на врахуванні специфіки зовнішнього ділового оточення конкретного підприємства і його соціального середовища, напрями діяльності в масштабах підприємства.

Основними системотворчими заходами успішної реалізації засад корпоративної соціальної відповідальності та вирішення проблем екологічного, соціального та економічного напрямків можуть бути:

- створення сприятливого інвестиційного клімату через залучення внутрішніх і зовнішніх інвестицій, особливо в аграрну сферу економіки, як гаранта забезпечення продовольчої безпеки країни;
- зміна пріоритетів діяльності на користь соціально-екологічного спрямування;

- вдосконалення нормативно-правової бази з метою підтримки зрівноваженого розвитку;
- підтримка та впровадження заходів із забезпечення сталого розвитку сільських місцевостей;
- забезпечення захищеності бюджетних статей відносно надання соціальних пільг;
- впровадження заохочень з боку державних структур до підприємств, що використовують у своїй діяльності елементи соціальної відповідальності;
- розробка штрафних санкцій щодо підприємств, які здійснюють свою діяльність з негативними наслідками для навколишнього середовища та суспільства тощо [2].

Отже, позитивний ефект від впровадження соціально відповідальної діяльності проявляється у створенні позитивного соціально-культурного середовища всередині підприємства та підвищенні репутації, встановленні міцних ділових зв'язків. Хоча формування конкурентних переваг на засадах корпоративної соціальної відповідальності – це процес безперервний, який потребує значних грошових вкладень, але переваги, які отримує підприємство в кінцевому результаті, є достатньо вагомими. Так, наприклад, при ефективному вкладанні грошових коштів у соціальний розвиток персоналу, підприємство забезпечує залучення і утримання висококваліфікованих кадрів, підвищує продуктивність праці, тим самим підвищує продуктивність праці та, як наслідок, обсяги продаж, максимізуючи прибуток. Витрачаючи кошти на екологічну безпеку та соціальний розвиток громад, підприємство залучається підтримкою органів державної та місцевої влади, а також інших зацікавлених сторін, що гарантує довгострокову успішну діяльність, конкурентоспроможність підприємства зокрема. Однак, корпоративна соціальна відповідальність орієнтована на перспективу, а тому ті кошти, що вкладаються сьогодні, можуть повернутися не одразу, проте аргументом на користь є той факт, що вони компенсуються зростанням дохідності.

Висновки. На основі проведених досліджень можемо зробити висновок, що для забезпечення стабільного розвитку підприємств, зміцнення економічної, екологічної та продовольчої безпеки країни, необхідне впровадження засад корпоративної соціальної відповідальності.

Соціально відповідальне ведення бізнесу дозволяє підприємствам освоювати нові ринки, що володіють найбільшим показниками рівня рентабельності з використанням галузей біотехнології і генної інженерії. Ефективна соціальна політика веде до зміцнення репутації підприємства і зростання довіри з боку співробітників, споживачів, акціонерів та інших зацікавлених осіб. Дані зміни, у свою чергу, роблять вплив на зростання основних показників діяльності, таких як, конкурентоздатність продукції та забезпечення оптимального співвідношення соціо-еколого-економічних інтересів у синтезі із сталими довгостроковими конкурентними перевагами.

В цілому, позитивний вплив корпоративної соціальної відповідальності на діяльність підприємства може виражатися в наступних конкурентних перевагах: підвищення іміджу; поліпшення фінансових показників; побудова ефективної

моделі взаємовідносин з державою і суспільними організаціями; задоволення соціальних потреб працівників; вдосконалення екологічних програм розвитку територій; ефективного управління ризиками та забезпечення збалансованого розвитку.

Тільки за умов посилення ролі соціальної відповідальності бізнес-структур можна говорити про екологічну безпеку, економічну стабільність та соціальний розвиток країни в цілому.

Список використаних джерел

1. Вишневська О. М. Етика ведення бізнесу в умовах міжнародного співробітництва / О. М. Вишневська, Г. С. Куліш // Економічний простір. – 2010. – № 36. – С. 175-181.
2. Социальная ответственность – одна из основных составляющих экономической безопасности аграрного сектора Украины / А. В. Бурковская, Т. И. Лункина // Интеграция науки и бизнеса в агропромышленном комплексе : международная научно-практическая конференция посвященная 70-летию Курганской ГСХА. – Том 1. – 2014. – г. Курган. – С. 97-101.
3. Соціалізація аграрного сектора економіки України / Т. І. Лункіна // Науковий вісник Херсонського державного університету. – Серія : Економічні науки. – 2014. – Випуск 6. – Частина 4. – С. 152-155.
4. Теодорович Л. М. Современные тенденции развития концепции корпоративной социальной ответственности // Вестник Челябинского государственного университета. - № 32 (133). – 2008. – С. 45-51.
5. Супрун Н. А. Корпоративна соціальна відповідальність як чинник сталого розвитку / Н. А. Супрун // Економіка і прогнозування. – 2009. – С. 61-74.

С. С. Дюмина. Корпоративная социальная ответственность в формировании конкурентоспособности предприятий.

В статье исследованы и обоснованы аспекты влияния корпоративной социальной ответственности на обеспечение и развитие конкурентных позиций предприятий. Приведены особенности деятельности предприятий с использованием и реализацией социально ответственного ведения бизнеса. Разработана модель влияния внедрения принципов корпоративной социальной ответственности на формирование долгосрочных конкурентных позиций субъектов хозяйствования. Предложены пути достижения социо-эколого-экономического развития.

Ключевые слова: корпоративная социальная ответственность, социальная ответственность, этика ведения бизнеса, конкурентоспособность.

S. Diumina. Corporate social responsibility in the formation of the competitiveness of enterprises.

This article explores and reasonably impacts of corporate social responsibility to support and develop the competitive position of enterprises. The peculiarities of enterprises to the use and implementation of socially responsible business. The model of the impact of the principles of corporate social responsibility in the formation of long-term competitive position of undertakings. Ways of achieving socio-ecological and economic development.

Keywords: corporate social responsibility, social responsibility, business ethics, competitiveness.

УДК 338.24

ВПЛИВ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НА ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

О. А. Грицевська, студент,

Науковий керівник – к.е.н., доцент Лункіна Т. І.,

Миколаївський національний аграрний університет

У даній статті розглянуто поняття соціальної відповідальності підприємства, визначено необхідність запровадження корпоративної соціальної відповідальності на підприємства України. Проаналізовано економічне значення соціальної відповідальності для діяльності підприємства.

Ключові слова: соціальна відповідальність, корпоративна соціальна відповідальність, прибуток, збиток.

Постановка проблеми. У сучасних умовах господарювання на шляху розбудови соціально-орієнтованої економіки все інтенсивніше зростає роль соціальних чинників у діяльності вітчизняних підприємств. Соціально-відповідальні функції підприємства, напрями розвитку його соціальної інфраструктури, формування систем соціального забезпечення працівників, впровадження норм етичної поведінки не лише між підлеглими, а й постачальниками, споживачами, сприяння позитивному емоційному кліматові у колективі починають відігравати все більшу роль у досягненні прибутковості виробництва та соціального розвитку підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розробку та удосконалення теоретичних та практичних аспектів застосування корпоративної соціальної відповідальності на підприємстві внесли такі вчені, як: Р. Акерман, Ю. Благов, Г. Боуен, С. Братющенко [1], М. Ван Марревійк, Д. Віндзор, Н. Водницька [2], Д. Вотан, А. Гізатулін, К. Девіс, П. Друкер, А. Зінченко [4], А. Керолл, О. Лазоренко [5], Т. Левітта, Н. Піроженко [6], С. Сеті, Г. Тульчинський, В. Фредерік, М. Фрідман, Д. Черненко [8], М. Чижевська, Р. Штойер та інші.

Метою статті є визначення впливу корпоративної соціальної відповідальності на ефективність діяльності підприємства.

Виклад основного матеріалу. У сучасному світі соціально відповідальна діяльність бізнесу є загальноприйнятим правилом, якого дотримується значна кількість великих, середніх і навіть малих підприємств по всьому світу. З огляду на надзвичайну суспільну та економічну користь, що містить у собі соціальна відповідальність бізнесу, питання її розвитку належать до сфери особливої уваги органів державної влади багатьох країн світу та провідних міжнародних організацій. Проявом цієї уваги є розроблення стандартів соціальної відповідальності бізнесу і заходів зі стимулювання бізнесу до соціально відповідальної діяльності.

Корпоративна соціальна відповідальність (КСВ) – добровільна ініціатива власника компанії або засновників організації з розробки і реалізації певних

соціально-спрямованих, неприбуткових заходів, що мають на меті якісне покращення зовнішнього для компанії або організації середовища [5, с. 110].

Серед основних чинників, які спонукають компанії впроваджувати соціально відповідальні заходи, на першому плані стоять внутрішні переконання: моральні міркування та внутрішнє спонукання. Проте досить вагомими є такі фактори, як зростання продажів компанії, копіювання дій конкурентів та запит з боку органів місцевої влади (рис. 1).

Рис. 1. Чинники, що спонукають компанії здійснювати соціально відповідальні заходи

Джерело: використано ідею [4]

Ефект від впровадження соціально-відповідальної політики проявляється у створенні позитивного іміджу, підвищенні репутації та гудвілу, встановленні міцних зв'язків із цільовими аудиторіями. Хоча формування позитивного іміджу на засадах КСВ – це процес неперервний, який потребує значних грошових коштів, переваги, які отримує підприємство в результаті є достатньо вагомими.

Оцінюючи вплив впровадження програм (заходів) із соціальної відповідальності, в Україні респонденти надали такі відповіді:

- 62% українських компаній вважають, що вони принесли дійсну користь для суспільства, громади;
- 70% – поліпшення ставлення працівників до компанії;
- 53% – покращення репутації компанії;
- 48% – поліпшення економічних показників компанії (сума відповідей “скоріше так” і “так”) [4, с. 43].

Великі підприємства, особливо підприємства з чисельністю понад 500 працівників, значно частіше, ніж малі та середні, відчували позитивний вплив впровадження програм із соціальної відповідальності на поліпшення економічних показників, покращення репутації компанії, полегшений вихід на зовнішній ринок та покращення стосунків з інвесторами.

Найпоширенішим напрямком соціальної відповідальності для підприємств України є трудові практики. Так більша частина підприємств здійснюють різноманітні соціально відповідальні заходи для власного персоналу. Лише третина компаній здійснює соціальні інвестиції в розвиток громади, трохи більше підприємств – надає різноманітну допомогу регіону, де розташовані їх підприємства.

На сьогодні західні теоретики стверджують, що підприємство може почати задовольняти різноманітні потреби суспільства тільки тоді, коли досягне бажаного рівня прибутку, а це означає, що межею витрат на задоволення таких потреб є конкретна величина отриманого підприємством прибутку.

Таблиця 1

Аргументи за і проти проведення компанією політики соціальної відповідальності

Аргументи за	Аргументи проти
Довгострокова заінтересованість бізнесу в суспільному процвітанні	Відмова від всемірної максимізації прибутку
Підвищення суспільного іміджу конкретних компаній	Втрати від соціальної активності
Підтримка життєздатності бізнесу як системи	Брак навичок вирішення соціальних завдань
Послаблення державного регулювання бізнесу	Розмивання основних цілей бізнесу
Відповідність бізнесу соціокультурним нормам	Послаблення міжнародного платіжного балансу
Зниження ризиків акціонерів щодо диверсифікації інвестиційного портфеля	Надмірна концентрація влади в руках бізнесу
Нові шляхи вирішення соціальних проблем	Слабкість суспільного контролю
Наявність у бізнесу необхідних ресурсів	Брак широкої суспільної підтримки
Можливість “конвертації” соціальних проблем у прибутковий бізнес	
Профілактика соціальних проблем ліпша за лікування	

Джерело: використано ідею [5]

Ефективність діяльності підприємства відображається у показниках прибутковості, а також в зростанні ринкової вартості компанії. Серед західних дослідників більшу підтримку знаходить думка, що КСВ позитивно впливає на прибутковість і капіталізацію, однак прямого зв'язку між ними не виявлено. Негативний вплив є більш очевидним: витрати на заходи щодо корпоративної соціальної відповідальності не приносять прибутків.

Однак можна виявити непрямий позитивний вплив КСВ на прибутковість через різноманітні канали впливу.

По-перше, через формування пізнаваного бренду компанії (бренд-менеджмент) і його захист. Бренд компанії грає ключову роль у конкурентоспроможній стратегії, тому що він переконує клієнтів в якості послуг, стабільності і платоспроможності компанії.

По-друге, через безпосередній вплив на клієнтів, що зацікавлені у певних заходах, які здійснює компанія в рамках політики КСВ. Це дозволяє формувати ціннісне ставлення до компанії та позитивну репутацію серед певних груп клієнтів.

По-третє, активність компанії, обумовлена соціально відповідальною політикою є сигналом про вищу якість послуг, що надаються. Наявність цього каналу означає розуміння споживачами того, що тільки підприємства, які дбають про якість послуг готові інвестувати в КСВ, а орієнтовані виключно на прибуток підприємства знаходять ці інвестиції занадто дорогими.

По-четверте, гарна репутація в очах суспільства, яку дозволяє створити політика КСВ, робить легшим доступ до капіталу – власного (через додаткову емісію акцій) або залученого (в кредиторів).

По-п'яте, гарна репутація також робить можливим залучення кращих фахівців до роботи в компанії, також це ефективний метод мотивації вже працюючого персоналу, збільшення продуктивності праці і зменшення плинності кадрів [8].

Діяльність із корпоративної соціальної відповідальності – складна робота, що вимагає від компаній істотної концептуально-стратегічної і організаційної перебудови, а також вкладень у першу чергу у фахівців цих сфер, розробку корпоративних планів “стійкого розвитку” і корпоративних звітів із соціальної відповідальності, а також у спеціальні PR-заходи: проведення переговорів і обмін досвідом на загальносвітовому, європейському і національному рівнях, презентації компаній за кордоном.

КСВ в Україні перебуває в стадії становлення. Найбільш активними у цій сфері є, насамперед, представництва іноземних компаній, які переносять на українське підґрунтя сучасні світові практики, принципи і стандарти, а також великі та малі вітчизняні підприємства й організації, які протягом останніх 15 років удосконалюють свою діяльність на засадах концепцій Загального управління якістю. Однак зазначений процес потребує певної координації та стимулювання, а відтак активної участі в ньому держави, яка повинна визначити СВБ як бажану поведінку для бізнесу і розробити комплекс відповідних стимулів.

Висновки. Отже, всі підприємства, які реалізують стратегію корпоративної соціальної відповідальності, дійсно роблять багато позитивного для суспільства та впровадженню демократичних та людських принципів діяльності, але майже всі заходи є вигідними підприємству і в матеріальному плані.

В процесі дослідження встановлено, що соціальна відповідальність дозволяє отримати не тільки прибуток у якому концентрується ефект усієї господарської діяльності підприємства, але й підвищити вартість підприємства у майбутньому.

Список використаних джерел

1. Братющенко С. В. Соціальна відповідальність підприємництва (огляд концепцій) / С. В. Братющенко // Актуальні проблеми соціально-економічного розвитку: погляд молодих вчених. – К. : ІЕОПП СО РАН. – 2005. – С. 166-178.
2. Водницька Н. В. Управління трудовою сферою промислового підприємства з урахуванням соціальної відповідальності бізнесу : автореф. дис, канд. екон. наук. – Харків : ХНЕУ, 2008. – 23 с.
3. Гизатулин А. В. Корпоративное управление, социальная ответственность и финансовая эффективность компании / А. В. Гизатулин // Российский журнал менеджмента. – 2007. – Том 5, № 1. – С. 35-66.
4. Зінченко А. Г. Корпоративна соціальна відповідальність 2005-2010: стан та перспективи розвитку / А. Г. Зінченко, М. А. Саприкіна. – Київ : Фарбований лист, 2010. – 56 с.
5. Лазоренко О. Базова інформація з корпоративної соціальної відповідальності : посібник / О. Лазоренко, Р. Колишко. – Київ : Енергія, 2011 – 296 с.
6. Піроженко Н. В. Проблеми соціального партнерства в Україні: теоретико-методологічний аспект / Н. В. Піроженко // Актуальні проблеми державного управління: Збірник наукових праць Одеського регіонального інституту державного управління. – 2003. – Вип. 4(16). – С. 142-154.
7. Соціальна відповідальність українського бізнесу : результати опитування [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://brc.undp.org/img/publications/ua_wdp_src_csrub05.pdf.
8. Черненко Д. А. Корпораційна соціальна відповідальність як фактор підвищення ефективності бізнесу / Д. А. Черненко // Страховий клуб КНЕУ // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://psk.kneu.edu.ua/?p=354>

Е. А. Грицевская, Т. И. Лункина. Влияние корпоративной социальной ответственности на финансовые результаты деятельности предприятия.

В данной статье рассмотрено понятие социальной ответственности предприятия, определено необходимость введения корпоративной социальной ответственности на предприятиях Украины. Проанализировано экономическое значение социальной ответственности для деятельности предприятия.

Ключевые слова: социальная ответственность, корпоративная социальная ответственность, прибыль, убыток.

O. Hrytsevska, T. I. Lunkina. Effect of corporate social responsibility for financial results of enterprise.

In this article the concept of social responsibility of the enterprise, determined the need for introducing corporate social responsibility on enterprises of Ukraine. Analyzed the economic importance of social responsibility of the company.

Key words: social responsibility, corporate social responsibility, profit loss.

УДК 336.27:631.11.657 (477)

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Т. В. Асмолова, студент,

Науковий керівник – старший викладач Мельник О. І.,

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто теоретичні і методичні аспекти щодо удосконалення обліку кредиторської заборгованості на сільськогосподарських підприємствах України, визначено проблеми, переваги і недоліки обліку. На сучасному етапі розвитку економіки у сільськогосподарському виробництві постає проблема неможливості підприємством погасити свою заборгованість перед кредиторами через економічну кризу в державі. Тому одним із головних завдань підприємств, є налагоджений процес обліку кредиторської заборгованості.

Ключові слова: облік, зобов'язання, розрахунки, кредиторська заборгованість, кредитори.

Постановка проблеми. Кредиторська заборгованість є невід'ємною частиною обліку на підприємстві. Налагоджений процес управління кредиторською заборгованістю дозволяє забезпечити економічно ефективно ведення обліку на підприємстві, що в свою чергу дає можливість отримати прибуток підприємству, довіру споживачів та користувачів інформацією, залучити інвесторів та спонсорів, а також бути конкурентоспроможним підприємством. Проте коли підприємство не може контролювати кредиторську заборгованість, вона може перевищити дебіторську, що створить загрозу фінансовій стійкості для підприємства і призведе до необхідності залучення додаткових джерел фінансування. Вищезазначене й обумовило актуальність обраної теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми теорії і практики обліку кредиторської заборгованості досліджено в працях багатьох науковців. Значний внесок у вирішення цих проблем здійснили такі вчені як П. Атамас, Ф. Бутинець, Л. Гуцаленко, Г. Долматова, В. Завгородній, Е. Мних [5], В. Омелянович, К. Суріна [4], О. Чайковська та інші.

Економічні зміни економіки в Україні та світі зумовлюють необхідність виявлення переваг подальшого розвитку обліку кредиторської заборгованості в сільськогосподарських підприємствах з метою забезпечення економічної ефективності їх діяльності. Саме тому надбання науковців з обліку кредиторської заборгованості, і досі є невирішеними ряд теоретичних та практичних питань щодо вдосконалення методики обліку кредиторської заборгованості та забезпечення інформаційних потреб внутрішніх користувачів, а саме: для прийняття зацікавленими особами адекватних та вчасних рішень щодо існуючої політики управління в процесі антикризового регулювання фінансово-господарського стану істотне значення мають актуальність і якість

інформації про стан розрахунків з кредиторами, що формується на базі даних бухгалтерського обліку конкретних суб'єктів господарювання; невирішені проблеми відображення в обліку довгострокової кредиторської заборгованості, оцінки поточної кредиторської заборгованості за продукцію, товари, роботи та послуги; використання вітчизняних методик аналізу кредиторської заборгованості не дає змоги однозначно оцінити стан кредиторської заборгованості, а також ступінь його впливу на фінансово-господарський стан підприємств.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження теоретико-методичних аспектів щодо удосконалення обліку кредиторської заборгованості на сільськогосподарських підприємствах в сучасних умовах господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. З метою усунення фактів виникнення простроченої кредиторської заборгованості, ефективного контролю за своєчасним погашенням заборгованості підприємства перед постачальниками (підрядниками), необхідним є вдосконалення обліку кредиторської заборгованості.

Бухгалтерський облік кредиторської заборгованості як складової частини пасиву балансу, перш за все, регламентовано Законом України “Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні”. Цей закон розмежовує облік на фінансовий і внутрішньогосподарський (управлінський) [1].

Згідно з НП(С)БО 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності” ведення бухгалтерського обліку на підприємстві повинно відповідати принципам бухгалтерського обліку, а саме: автономності підприємства, безперервності діяльності, періодичності, історичної (фактичної) собівартості, нарахування та відповідності доходів і витрат, повного висвітлення, послідовності, обачності, превалювання сутності над формою, єдиного грошового вимірника [2]. Дотримуючись даних принципів організації обліку можливо досягти оптимізації кредиторської заборгованості і забезпечення високої ліквідності, економічної стійкості та платоспроможності підприємства

Кредиторська заборгованість – це заборгованість підприємства іншим юридичним і фізичним особам, що виникла в результаті здійснених раніше дій (подій), оцінена в гривнях і щодо якої в підприємства існують зобов’язання її погашення в певний строк. Відповідно до П(С)БО 11 “Зобов’язання” [3] кредиторська заборгованість поділяється на поточну та довгострокову (табл.).

Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги займає значну питому вагу поточних зобов’язань підприємства, а тому достовірність цього показника необхідна для забезпечення достовірності фінансової звітності в цілому. Основною проблемою сільськогосподарських підприємств є несвоєчасне та неповне виконання суб'єктами своїх зобов’язань. Найчастіше порушуються умови договорів між сторонами щодо строків поставки та оплати товарів, робіт послуг.

Зміцнення економічної ефективності діяльності підприємств вимагає підвищення достовірності даних бухгалтерського обліку про стан кредиторської заборгованості. В першу чергу, це стосується інформації аналітичного обліку,

яка необхідна для ефективного контролю за своєчасністю стягнення заборгованості і списання її невідшкодованої частини.

Таблиця

**Класифікація кредиторської заборгованості відповідно до П(С)БО 11
“Зобов’язання”**

Кредиторська заборгованість	
Довгострокові зобов’язання	Поточні зобов’язання
Довгострокові кредити банків	Короткострокові кредити банків
Інші довгострокові зобов’язання	Поточна кредиторська заборгованість за довгостроковими зобов’язаннями, за товари, роботи, послуги, за розрахунками з бюджетом, за розрахунками зі страхування, за розрахунками з оплати праці, за розрахунками з учасниками, за розрахунками із внутрішніх розрахунків
Відстрочені податкові зобов’язання	Поточні забезпечення
Довгострокові забезпечення	Інші поточні зобов’язання

Джерело: побудовано за даними [3]

Особливу увагу при організації на підприємстві обліку кредиторської заборгованості слід приділити відстеженню тієї заборгованості, по якій минув строк позовної давності, оскільки вона повинна бути включена до доходу звітного періоду в першому наступному місяці після строку позовної давності.

Для вдосконалення обліку кредиторської заборгованості необхідно постійно розробляти і впроваджувати заходи щодо управління кредиторською заборгованістю, а саме:

- оптимізація величини кредиторської заборгованості підприємства;
- постійний контроль оборотності коштів у розрахунках;
- проведення відбору потенційних покупців і визначення умов і форм оплати товару, що передбачені в договорах і контрактах;
- здійснення відбору покупців за допомогою неформальних критеріїв: рівень поточної платоспроможності клієнта, дотримання платіжної дисципліни, прогностичні фінансові можливості, фінансові та економічні можливості підприємства;
- застосування практики відвантаження товару в кредит постійним покупцям.

При цьому можна передбачати надання незначної знижки при оплаті в перші дні терміну кредитування, а в разі несплати вчасно встановити фінансові санкції, величина якого буде зростати з кожним днем;

- проведення ранжирування кредиторської заборгованості за строками виникнення. При цьому необхідно забезпечити постійний контроль безнадійних боргів для своєчасного створення необхідного резерву;
- організація роботи з дебіторами з метою оптимізації дебіторської заборгованості і збільшення внаслідок цього власних коштів для фінансування діяльності підприємства, що сприятиме зменшенню частки кредиторської заборгованості;

- постійний аналіз рівня усіх видів заборгованості і визначення їх критичного рівня;
- дотримання економічно обґрунтованого рівня співвідношення між кредиторською та дебіторською заборгованості;
- побудування аналітичного обліку із забезпеченням отримання даних про терміни погашення, про утворення прострочень, про наявність векселів, що дозволить не допускати виникнення необґрунтованої заборгованості;
- постійний контроль стану розрахунків за термінами;
- розширення системи авансових платежів (в умовах інфляції будь-яка відстрочка платежу призводить до того, що підприємство реально отримує лише частину вартості виконаних робіт);
- своєчасне виявлення недопустимих видів кредиторської заборгованості (прострочена заборгованість до бюджету та ін.).

Отже, впровадження ефективної системи обліку і управління заборгованістю дасть можливість підприємству контролювати кредиторську заборгованість, здійснювати її погашення в установлені строки та формувати кредитну політику. У такому випадку залучені кошти будуть виступати для підприємства додатковим та відносно дешевим джерелом його фінансування.

З метою удосконалення обліку кредиторської заборгованості за умов її автоматизації, необхідно здійснити наступні заходи:

- застосовувати програмний “конструктор” на базі інтеграції функціонального модуля з підсистемами, що пов’язані з фінансовими та виробничими аспектами управління;
- створити інформаційну базу кредиторської заборгованості учасників розрахунків;
- звірити в електронній формі взаємні вимоги та зобов’язання і знайти найбільш раціональні способи погашення взаємної заборгованості;
- провести взаємозаліки, поступово скорочуючи обсяги заборгованості;
- вести облік та звітність проведених взаєморозрахунків [4].

Для вирішення окремих аспектів щодо вдосконалення обліку кредиторської заборгованості на державному рівні необхідно застосовувати такі заходи:

- розробити та ввести в дію спеціальну державну програму з розвитку бухгалтерського обліку і аудиту в Україні, як це пропонують окремі дослідники з метою посилення інтеграції обліку з іншими функціями управління підприємствами, узгодження нормативних документів з планування та обліку тощо;
- активізувати дослідження не тільки щодо узгодження українських облікових стандартів з міжнародними, а головним чином розв’язувати власні теоретичні і практичні облікові та управлінські проблеми. Необхідно критично, у тому числі і в межах професійних організацій, аналізувати доцільність і правомірність застосування у вітчизняній обліковій системі окремих елементів закордонної теорії та практики обліку, рішуче відкидаючи ті, які не мають обґрунтованого змісту та суперечать реальним потребам облікових працівників;

- удосконалити навчальні плани підготовки обліковців у вищих навчальних закладах і максимально адаптувати їх до потреб практики, уникати надмірного розподілу курсів, вивести надумані навчальні дисципліни, посилити складову творчої, самостійної роботи, особливо у програмах підготовки магістрів.

Обов'язково необхідно посилити підготовку студентів у сфері економічного аналізу для підвищення професійної кваліфікації як бухгалтерів, так і аудиторів. Треба також посилити вимоги до аудиторської підготовки студентів та щодо післядипломної сертифікації аудиторів [5].

Висновки. Отже, в сучасних ринкових умовах гостро постає проблема вдосконалення обліку кредиторської заборгованості, яка потребує вирішення, зокрема за допомогою впровадження внутрішнього контролю кредиторської заборгованості. При здійсненні контролю за кредиторською заборгованістю основними завданнями є: забезпечення юридичної обґрунтованості кожної кредиторської заборгованості; обґрунтування причини виникнення заборгованостей та прогнозування їх наслідків; здійснення заходів щодо можливості погашення кредиторської заборгованості.

Правильно організований облік кредиторської заборгованості – запорука успішного розвитку, стабільності та стійкості вітчизняних сільськогосподарських підприємств. А запропоновані методи удосконалення обліку кредиторської заборгованості дозволяють постійно контролювати та моніторити ситуацію з нею, вчасно і вірно приймати рішення, уникати складних і суперечних ситуацій з кредиторами. Перспективою подальших досліджень у даному напрямку є розробка заходів щодо вдосконалення системи аналітичного обліку підприємства.

Список використаних джерел

1. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.99 р. № 996-XIV-ВР / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=327%2F95-%E2%F0>.
2. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”: наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>
3. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 11 “Зобов’язання”: наказ Міністерства фінансів України від 31.01.2000р. №20 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0085-00>.
4. Сурніна К. С. Удосконалення обліку дебіторської і кредиторської заборгованості промислових підприємств / К. С. Сурніна [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.br.com.ua/referats/dysertacii_ta_autoreferaty/90464-1.html.
5. Мных Е. Проблемы профессиональной подготовки специалистов по учету и аудиту в условиях интеграции европейского образования / Е. Мных. – Бухгалтерский учет и аудит. – 2004. - № 5. – С. 25-27.

Т. В. Асмолова. Современные аспекты учёта кредиторской задолженности на сельскохозяйственных предприятиях.

В статье рассмотрены теоретические и методические аспекты по совершенствованию учета кредиторской задолженности на сельскохозяйственных

предприятия Украины, определены проблемы, преимущества и недостатки учета. На современном этапе развития экономики в сельскохозяйственном производстве возникает проблема невозможности предприятием погасить свою задолженность перед кредиторами за экономического кризиса в государстве. Поэтому одной из главных задач предприятий, есть налаженный процесс учета управления кредиторской задолженностью.

Ключевые слова: учет, обязательства, расчеты, кредиторская задолженность, кредиторы.

T. Asmolova. Modern aspects of the account payable on agricultural businesses.

In the article the theoretical and methodological aspects for improving accounts payable of agricultural enterprises of Ukraine defined problems, advantages and disadvantages accounting. At the present stage of economic development in agriculture now there is a problem inability to repay its debt to the creditors of the economic crisis in the country. Therefore, one of the main objectives of companies have established accounting control process accounts payable.

Keywords: accounting, liabilities, payments, payables, creditors.

УДК 631.11:330:143.657

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ДОХОДІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Ю. О. Галагуз, студент,

Науковий керівник – старший викладач Мельник О. І.,

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто особливості формування та обліку доходів в сільськогосподарських підприємствах. Висвітлено та зазначено недоліки відображення доходів в системі бухгалтерського обліку та звітності. Обґрунтовано напрями гармонізації обліку доходів в сучасних умовах господарювання.

Ключові слова: дохід, фінансові результати, звітність, організація обліку.

Постановка проблеми. В сучасних умовах для господарюючих суб'єктів актуальним є забезпечення того, щоб принципи, організація та методика обліку, порядок формування облікової політики відповідали міжнародним стандартам фінансової звітності. Однак на сьогодні існує ряд невідповідностей в окремих концептуальних підходах щодо їх визнання. Також гостро постає ряд таких проблем як: проблема класифікації доходів, повноти та своєчасності відображення їх у системі обліку. Отже, вирішення зазначених проблем є актуальним, оскільки від своєчасного та якісного обліку доходів залежить не тільки добробут окремих підприємств але й країни в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми обліку доходів аграрних підприємств, напрямів покращення рівня рентабельності, пошук і обґрунтування шляхів підвищення економічної ефективності їх господарювання висвітлені у працях таких вітчизняних вчених: О. Бородкіна, Ф. Бутинця, С. Голова, Л. Гуцаленко, М. Дем'яненка, В. Жука, Г. Кірейцева, В. Костюченко,

М. Коцупатрого, В. Кубіка, О. Лишиленка, Л. Нападовської, Ю. Нелідіна, Е. Ягмур, М. Огійчука, Н. Правдюк, М. Проданчука, Д. Свідерського, Н. Ткаченко, Г. Цилюрик, Г. Ямборко та інших. Проте ряд галузевих особливостей та часті зміни законодавства зумовлюють пошук нових підходів у дослідженні зазначеної теми.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження особливостей формування і обліку доходів в сучасних умовах та розробка рекомендацій щодо напрямів їх удосконалення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кінцевою метою аграрного бізнесу в сучасних умовах господарювання, як свідчить практика, є збільшення доходу і валового прибутку. Достовірно оцінити результат діяльності підприємства можливо лише за даними бухгалтерського обліку. Саме від повноти та якості отриманої керівництвом інформації залежить адекватність прийнятих ними в тій чи іншій ситуації рішень. Формування результатів діяльності безпосередньо пов'язане з доходами та витратами, які виникають у господарюючого суб'єкта, тобто вони є визначальними складовими фінансових результатів. Тому облік доходів і витрат у ринкових умовах набуває стратегічного значення для підприємства.

Доходи в процесі підприємницької діяльності виконують відтворювальну, регулюючу та стимулюючу функції:

- відтворювальна функція доходів полягає у забезпеченні відтворення ресурсів суб'єктів господарювання та економічної системи загалом;
- регулююча – здійснюється в процесі регулювання розподілу ресурсів між підприємствами, галузями та регіонами, виявляючи при цьому нестачу або надлишок ресурсів у конкретному виробництві;
- стимулююча – покликана спонукати товаровиробників до ефективного використання наявних ресурсів.

Дохід від реалізації продукції є одним із показників результатів економічної діяльності підприємства. За допомогою цього показника оцінюється вартість продукції, що не тільки завершена виробництвом, але вже продана, а кошти за неї надійшли на розрахунковий рахунок підприємства. Інші назви цього показника – “обсяг продажів”, “обсяг реалізованої продукції”.

Визнання доходів від реалізації сільськогосподарської продукції відповідно до п.8 П(С)БО 15 “Дохід” [4] має відповідати таким умовам:

- покупцеві передані ризики та вигоди, пов'язані з правом власності на продукцію;
- підприємство надалі не здійснює управління реалізованою продукцією;
- підприємство надалі не здійснює контроль реалізованою продукцією;
- сума доходу (виручки) може бути достовірно визначена;
- є впевненість, що в результаті операції відбудеться збільшення економічних вигід підприємства;
- витрати, пов'язані з цією операцією, можуть бути достовірно визначені.

Доходи, достовірну оцінку яких здійснити неможливо, у звітності не відображаються, що відповідає принципу обачливості. Цей принцип передбачає відображення у фінансовій звітності всіх елементів за вартістю, яка має

запобігати заниженню зобов'язань і витрат та завищенню активів і доходів підприємства.

Для обліку доходів Планом рахунків [3] передбачено рахунки сьомого класу “Доходи і результати діяльності”. На рахунках цього класу протягом звітного періоду на кредиті відображається сума доходу разом з непрямыми податками та зборами, а на дебеті – сума непрямих податків та списання на фінансові результати. Цей клас рахунків можна вважати тимчасовим, оскільки він закривається в кінці кожного звітного періоду. Тимчасові рахунки починають новий звітний період із нульового сальдо, на них накопичується інформація про доходи за даний період, що дає змогу використовувати накопичену інформацію при складанні проміжної звітності (квартальної, за півроку, за дев'ять місяців).

У кінці періоду рахунки доходів закриваються через списання їх сальдо на рахунок 79 “Фінансові результати”. Інструкція до Плану рахунків дозволяє закривати рахунки доходів та витрат щомісяця або по закінченні звітного року.

Економічна сутність доходу в контексті міжнародних стандартів обліку полягає в збільшенні економічних вигод протягом облікового періоду, яке виражається в збільшенні активів чи зменшенні зобов'язань, що призводить до збільшення капіталу підприємства, за винятком внесків до статутного чи додаткового капіталу власників підприємства. Методологічні засади формування інформації про доходи у вітчизняному бухгалтерському обліку визначає П(С)БО 15 “Дохід” [4].

Порівняльний аналіз П(С)БО 15 “Дохід” та М(С)БО 18 “Дохід” вказує на ряд суттєвих відмінностей стандартів між собою [2], а саме:

1. В національному стандарті дохід відображається в бухгалтерському обліку в сумі справедливої вартості активів, які отримані або підлягають отриманню. Згідно з М(С)БО 18 “Дохід” сума доходу оцінюється за справедливою вартістю отриманої компенсації або компенсації, яка має бути отримана з урахуванням суми будь-якої торговельної знижки чи знижки з обсягу, що надається підприємством. Дохід виражається в тій сумі грошових коштів чи їх еквівалентів, які були отримані або підлягають отриманню. При цьому враховується вплив відстрочки надходження грошових коштів або їх еквівалентів на справедливую вартість компенсації.

2. В національних стандартах оцінка моменту, на який підприємство передає покупцеві суттєві ризики й винагороди від володіння певним активом, вимагає детального вивчення обставин операцій. Якщо за М(С)БО підприємство залишає за собою суттєвий ризик володіння, операція не розглядається як реалізація і дохід не визнається. Тому зазначений момент про передачу ризику в національному П(С)БО на сьогодні є непередбаченим.

3. П(С)БО 15 “Дохід” в методологічній частині визнання доходу господарюючого суб'єкта не регламентує випадку ймовірності виникнення ризику продавця щодо можливого повернення товару. Тому дохід не повинен відображатися в бухгалтерській звітності, поки не забезпечаться наступні вимоги: товари продані в розстрочку або по оплаті відстрочених платежів. Визнання доходу можливе в момент продажу, так як у фірми є міцна основа для

оцінки знижки по розрахункам. Продаж у розстрочку відбувається тоді, коли підписані відповідні контракти, що закликає покупця здійснити даний платіж.

4. Національні стандарти не задовольняють критерії визнання доходу після доставки клієнту товарів. Тобто виникають ситуації, коли визнання доходу в момент поставки товару необхідно відкласти.

5. П(С)БО 15 “Дохід” не регламентує ситуацію отримання готівки від реалізації до того як здійснюється доставка товару або виконання послуг. Оскільки процес одержання доходу є неповним, то визнання доходу не відбудеться до моменту, поки не буде виконано основні умови задоволення зобов’язань продавця.

6. Досить значна проблема невідповідності П(С)БО 15 “Дохід” і М(С)БО 18 “Дохід” щодо ситуації, коли товари продані з гарантією. Визнання доходу відбувається в день продажу, хоча існує ймовірність майбутніх витрат по гарантіям.

7. В П(С)БО 15 “Дохід” визначено, що якщо дохід може бути достовірно визначений, то він відображається в бухгалтерському обліку в розмірі визнаних витрат, які підлягають відшкодуванню. Визнаний дохід не коригується на величину пов’язаної з ним сумнівної та безнадійної дебіторської заборгованості. А в М(С)БО 18 “Дохід” зазначено, що доходи та витрати, які пов’язані з тією самою операцією, визнаються одночасно; цей процес, як правило, називають відповідністю доходів і витрат. Дохід не може бути визнаний, якщо витрати неможливо достовірно оцінити; за таких обставин будь-яка вже отримана за товари компенсація визнається як зобов’язання.

8. Згідно з П(С)БО 15 “Дохід” доходи класифікуються за такими групами:

- а) дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг);
- б) інші операційні доходи;
- в) фінансові доходи;
- г) інші доходи.

Щодо М(с)БО 18 “Дохід”, то класифікація доходів розглядається з точки зору виду діяльності, в результаті якого було отримано даний дохід. Так, М(С)БО18 “Дохід” передбачає наступні види доходів:

- а) дохід від реалізації товарів;
- б) дохід від надання послуг;
- в) відсотки, роялті, дивіденди [2].

Отже, на нашу думку, необхідно скоригувати національну систему бухгалтерського обліку відповідно до вимог ринкової економіки і міжнародних стандартів за наступними напрямками: законодавче закріплення принципів, які регламентували вище наведені ситуації; формування відповідного механізму регулювання та контролю за впровадженням та дією даних принципів тощо.

Багатогалузевий характер сільськогосподарського виробництва вимагає надання інформації про одержання доходу від окремих галузей сільського господарства. Ми погоджуємось із думкою Г. І. Циліурик [6] щодо доцільності ведення аналітичного обліку доходів від реалізації за видами (групами) готової продукції чи товарів, виконаних робіт, наданих послуг і напрямками реалізації продукції.

Вважаємо за доцільне відображати окремі групи доходів від реалізації готової продукції на таких аналітичних рахунках до субрахунку 701 “Доходи від реалізації готової продукції” (з подальшою деталізацією):

- 1) 701/1 “Доходи від реалізації продукції рослинництва”;
- 2) 701/2 “Доходи від реалізації продукції тваринництва”;
- 3) 701/3 “Доходи від реалізації продукції, отриманої від переробки продукції рослинництва”;
- 4) 701/4 “Доходи від реалізації продукції, отриманої від переробки продукції тваринництва”.

Взаємозв'язок синтетичного та аналітичного обліку щодо рахунку 70 “Доходи від реалізації” наведено на рисунку.

Рис. Взаємозв'язок синтетичного та аналітичного обліку щодо рахунку 70 “Доходи від реалізації”

Джерело: побудовано за даними [3]

На розвиток і ефективність виробництва в сільськогосподарських підприємствах значний вплив здійснюють реалізація продукції і одержувані при цьому фінансові результати. Процес реалізації продукції, виготовленої підприємством, є найважливішим у його діяльності, так як завершуючи оборот коштів підприємства, він дозволяє відшкодувати витрати і виконати зобов'язання перед бюджетом по податкових платежах, позабюджетними фондами, установами банків за отриманими кредитами, постачальниками і кредиторами, з оплати праці членів колективу та іншими кредиторами.

Згідно з інструкцією до Плану рахунків дохід від реалізації відображається таким записом:

Дебет рахунка 36 “Розрахунки з покупцями та замовниками”;

Кредит рахунка 70 “Дохід від реалізації”.

Наступною операцією буде вилучення з доходу тієї його частки, що не належить підприємству (ПДВ, акциз тощо).

За цією ж схемою дохід від реалізації відображається й у Звіті про фінансові результати. Проте існує можливість спростити цю схему, зробивши такий запис:

Дебет рахунка 36 “Розрахунки з покупцями та замовниками” (на загальну суму заборгованості);

Кредит рахунка 70 “Дохід від реалізації” (на суму чистого доходу від реалізації);

Кредит рахунка 64 “Розрахунки за податками й платежами” (на суму ПДВ, акцизу тощо).

Аналогічні коригування були б доцільними й у формі № 2 “Звіт про фінансові результати”, які нададуть можливість відображати в цьому звіті на єдиній методологічній основі всі види доходів: від реалізації, інші операційні доходи, фінансові та інші доходи. Одержаний аванс від покупця, згідно з чинним законодавством, є валовим доходом, хоча, відповідно до положень П(С)БО 15 “Дохід” [4], дохід від реалізації визначається в момент переходу права власності й ризику за товар до покупця. Отже, аванс від покупця може бути визнаний у балансі продавця (постачальника) як кредиторська заборгованість, тобто як поточне зобов'язання, бо жодному критерію визнання доходу операція з отримання авансу від покупця не відповідає.

Щодо обліку доходів від сільськогосподарської діяльності, то дохід від сільськогосподарської діяльності визначено як надходження економічних вигод в результаті ефективного управління біологічними перетвореннями. Відповідно до вимог П(С)БО 30 “Біологічні активи” [5] виділено три складові доходу від сільськогосподарської діяльності:

- дохід від первісного визнання біологічних активів та сільськогосподарської продукції;
- дохід від зміни справедливої вартості біологічних активів;
- дохід від реалізації біологічних активів та сільськогосподарської продукції, отриманої в результаті біологічних перетворень.

Таке розмежування дозволяє доповнити класифікацію доходів сільськогосподарських підприємств з метою об'єктивності інформації для потреб управління.

У теоретичному та практичному аспектах бухгалтерського обліку доходів підприємств важливим питанням є їх класифікація з метою об'єктивності донесеної інформації для потреб управління. Тобто, дохід підприємства групується, як уже зазначалося, лише за видами діяльності та їх обліковою систематизацією. Інформація, представлена на основі даної класифікації, забезпечує потреби зовнішніх користувачів і є обмеженою для задоволення потреб управлінців (керівників, власників). Крім того, в даний час науковці-економісти більше уваги приділяють класифікації витрат, методиці калькулювання та визначення собівартості, а доходи як об'єкт не лише обліку, а й контролю та управління, залишаються поза детальною увагою. Отже, жодна класифікація не диференційована відповідно до рівня прийняття управлінських рішень підприємства.

Відтак, на основі аналізу та оцінки складу і структури доходів сільськогосподарських підприємств, запропоновано класифікацію доходів за такими ознаками:

- за можливістю отримання та управління;
- за методом визнання;
- за способами, формою та джерелом отримання;
- за сутністю;
- за типом господарських операцій;
- за сегментами;
- за біологічними складовими [1].

Наведена класифікація забезпечить оперативний контроль за дотриманням умов виконання договірних зобов'язань покупцями та своєчасним погашенням дебіторської заборгованості, сприятиме підвищенню ефективності управління підприємством. Такий підхід до класифікації доходів дає можливість виділити основні критерії визнання доходу для потреб управління підприємством:

- дохід виникає і відображається в обліку, якщо підприємство виконало умови договору і має право на отримання доходу;
- дохід визнається для потреб управління, якщо він є дійсним і отриманим.

Зазначені критерії характеризуються тим, що на сьогодні для підприємств найбільш важливою є величина доходу, який залишається в його розпорядженні, оскільки саме від цього залежить економічний розвиток підприємства.

Доходи від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції визначаються як різниця між справедливою вартістю отриманої продукції та (або) додаткових біологічних активів і витратами, що виникли в результаті виробництва цієї продукції і біологічних активів. Визнання доходів від подальшої реалізації такої продукції й біологічних активів відбувається з урахуванням методологічних вимог П(С)БО 15 “Дохід”. Однак, при виконанні записів за дебетом рахунка 90 “Собівартість реалізації” в частині списання сільськогосподарської продукції та біологічних активів відображається балансова вартість, а не їх фактична виробнича собівартість.

Залишки по рахунках доходів підприємств (в тому числі й сільськогосподарських) переносяться в кінці звітного періоду до форми фінансової звітності № 2 “Звіт про фінансові результати”, а також додаткова інформація щодо них наводиться в “Примітках до річної фінансової звітності” (форма № 5).

На нашу думку, інформацію стосовно доходів від первісного визнання біологічних активів за справедливою вартістю слід розкривати лише в річній звітності, оскільки відображення доходів від первісного визнання в квартальній звітності буде фактично недоцільним та некоректним. До того ж такий підхід буде суперечити системі загальноприйнятих принципів бухгалтерського обліку.

На сьогодні важливою проблемою є створення єдиної інформаційної загальнодержавної (міжгалузевої) бази норм і нормативів щодо обліку та контролю за доходами підприємства (особливо за доходами від реалізації), оскільки продукція вітчизняного сільськогосподарського виробництва є надзвичайно матеріаломісткою (порівняно з високорозвиненими державами), що сприятиме поширенню тінізації економіки.

Висновки. Доходи підприємства безперечно є одним із найважливіших самостійних об'єктів, що потребують поглиблення теоретичних основ і розширення практичних рекомендацій вдосконалення їх обліку. Аналіз сучасної практики обліку доходів свідчить, що підприємства не можуть із достатнім ступенем достовірності оцінити реальний отриманий дохід за звітний період, особливо в розрізі конкретних джерел його утворення, тому надалі необхідно здійснювати за цим контроль та досліджувати зазначені проблеми з метою їх усунення, зменшення недоліків у обліку.

Доцільною буде також розробка та запровадження норм і нормативів щодо обліку й контролю за доходами підприємства законодавчою та виконавчою владою з урахуванням галузевих особливостей, що дасть змогу реально відображати склад доходів підприємства та проводити аналіз їх впливу на результати за всіма видами діяльності; підвищення кваліфікації бухгалтерських кадрів і якісна підготовка фахівців у ВНЗ країни; кадрове забезпечення. Це сприятиме встановленню певного порядку і дисципліни на підприємстві, забезпечить зменшення сум невідображених в обліку доходів підприємства.

Список використаних джерел

1. Кубік В. Д. Проблеми обліку доходів на підприємстві у світлі застосування національних і міжнародних стандартів обліку / В. Д. Кубік // Вісник Одеського національного університету. Економіка. – 2013. – Т. 18, Вип. 3(2). – С. 60-63.
2. Нелідіна Ю. С. Проблема погодження підходів Національних стандартів та Міжнародних стандартів фінансової звітності у питанні визнання доходу підприємства [Електронний ресурс]. / Ю. С. Нелідіна, Е. А. Ягмур – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/16_NPRT./47417.doc.htm
3. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджений наказом МФУ від 30.11.99 р. № 291 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?cat_id=293534
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 “Доходи”, затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 29.11.99 р. № 290 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://buhgalter911.com/Res/PSBO/PSBO15.aspx>
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30 “Біологічні активи” затверджене наказом Міністерства фінансів України від 18 листопада 2005 р. № 790 зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/z1456-05
6. Цилюрик Г. І. Облік та аудит доходів операційної діяльності сільськогосподарських підприємств : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09 / Г. І. Цилюрик ; Ін-т аграр. економіки УААН. – К., 2010. – 22 с.

Ю. А. Галагуз. Особенности учёта доходов сельскохозяйственных предприятий в современных условиях.

В статье рассмотрены особенности формирования и учета доходов в сельскохозяйственных предприятиях. Освещены и указаны недостатки отражения доходов в системе бухгалтерского учета и отчетности. Обоснованы направления гармонизации учета доходов в современных условиях хозяйствования.

Ключевые слова: доход, финансовые результаты, отчетность, организация учета.

Y. Galaguz. Features of accounting income of agricultural enterprises in modern conditions.

The article describes the features of the formation and of income in the agricultural enterprises. Lighting and indicated shortcomings reflect income in the system of accounting and reporting. The directions of harmonization of income in the current economic conditions.

Keywords: income, financial results, reporting, organization of accounting.

УДК 631.11:657:658.14/.17

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Т. В. Двойнісюк, студент,

Науковий керівник – старший викладач Мельник О. І.,

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуті підходи щодо сутності прибутку, досліджено і проаналізовано класифікаційні ознаки фінансових результатів діяльності. Означено основні методичні підходи до відображення фінансових результатів діяльності в обліку сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: фінансові результати, сільськогосподарські підприємства, організація обліку, фінансові звіти.

Постановка проблеми. На сьогодні недостатньо уваги приділяється обґрунтуванню методичних принципів, відповідно до яких визначаються такі категорії, як прибуток і збиток. Серйозного вдосконалення потребує існуюча класифікація фінансових результатів діяльності та їх складових для забезпечення користувачів оперативною й достовірною інформацією. Потребує уточнення порядок визначення фінансових результатів діяльності у сільськогосподарських підприємствах.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання обліку доходів, витрат, формування й відображення у фінансовій звітності результатів діяльності підприємств ґрунтовно досліджені у працях відомих вітчизняних учених: С. Голов [1], Ф. Бутинець [7], Н. Коришко [3], С. Кучеркова [4], О. Лишиленко [5], Н. Пирець [8], В. Плаксієнко [9], С. Шипіна [10] та ін. Значних результатів у вирішенні зазначених проблем досягли зарубіжні вчені: П. Безруких, І. Бланк, В. Палій, Я. Соколов, Е. Хендріксен, А. Шеремет та ін. Проте дана тема досліджена не повністю і потребує подальшого вивчення.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування теоретико-методичних положень та розроблення практичних рекомендацій щодо удосконалення обліку фінансових результатів діяльності у сільськогосподарських підприємствах для прийняття ефективних управлінських рішень.

Виклад основного матеріалу. Стратегічний напрям входження України в систему світового господарства об'єктивно потребує адаптації національної системи бухгалтерського обліку до міжнародних стандартів. І Україна, як велика аграрна держава з вітчизняною школою бухгалтерського обліку, логічно ініціювала вдосконалення МСБО 41 “Сільське господарство” і розробила національний стандарт з обліку та звітності в сільськогосподарській діяльності П(С)БО 30 “Біологічні активи”. Стандарт вніс зміни в існуючу методологію щодо об'єктів обліку сільськогосподарської діяльності, їх оцінки і визнання. Суттєво доповнив методику і методологію визначення фінансових результатів сільськогосподарської діяльності, які потребують апробації шляхом обговорення, глибокого дослідження та розробки практичних рекомендацій.

Фінансовий результат є універсальною економічною категорією, яка враховує два чинники основної мети підприємницької діяльності – доходи та витрати. Формування інформації про доходи і витрати здійснюється послідовно та безперервно за допомогою системи бухгалтерського обліку, оскільки завдання формування облікової інформації підпорядковані кінцевому результату господарської діяльності і вирішуються в єдиному обліковому процесі. Мета складання фінансової звітності полягає у наданні користувачам для прийняття управлінських рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух коштів підприємства.

Головним напрямом удосконалення обліку на аграрних підприємствах є розробка і впровадження в практику моделі взаємодії системи бухгалтерського і статистичного обліку та оподаткування, тобто фінансова, податкова, статистична й інші види звітності повинні ґрунтуватися на даних бухгалтерського обліку, як це передбачено Законом України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” [2].

На сьогоднішні власник не має достатніх мотивацій для організації на своєму підприємстві регламентованого державою бухгалтерського обліку. Навпаки, головні державні запити (податкова та статистична звітність) згубно діють щодо бухгалтерського обліку, стимулюють його тінізацію.

Очевидно, що дану проблему слід негайно виправляти, в тому числі й через координацію дій всіх державних органів та моніторинг стану бухгалтерського обліку з метою критичної оцінки його результатів, внесення відповідних змін до чинного законодавства. Серед останніх негайного вирішення потребують три головні їх складові: організація документування господарських операцій, бухгалтерська звітність та запровадження системи вимог і критеріїв щодо ведення обліку за паперовими й комп'ютерними формами.

Важливе значення має відпрацювання в державі вимог та критеріїв щодо форм бухгалтерського обліку. Робота має проводитись не тільки з врахуванням комп'ютерних технологій, але й враховувати технологію виробництва, уніфікуючи аналітичні та синтетичні регістри паперових і комп'ютерних форм обліку по галузях. Але у сучасних умовах господарювання спостерігається спрямованість бухгалтерського обліку переважно для задоволення потреб податкових органів, тому його управлінська орієнтація не реалізується належним чином, що суттєво знижує ефективність управління, зокрема фінансовими

результатами [3]. Діяльність будь-якого сільськогосподарського підприємства спрямована на отримання позитивного фінансового результату – прибутку, що вимагає ведення достовірного обліку доходів і витрат, точного визначення фінансових результатів, відображення достовірної і повної інформації у фінансовій звітності, здійснення внутрішнього контролю та прийняття ефективних управлінських рішень [10].

Документами, що фіксують облік фінансових результатів, є довідки або розрахунки бухгалтерії, які складають в довільній формі. Необхідним є розробка типової для сільськогосподарських підприємств форми бухгалтерської довідки – розрахунка, яка надасть аналітичності та наочності розрахунку та забезпечить відсутність помилок при віднесенні тих чи інших витрат і доходів діяльності [7]. Таку форму розрахунку можна також використовувати для своєрідного контролю формування та обліку фінансових результатів діяльності і складання фінансової звітності форми № 2 “Звіт про фінансові результати” [6]. Документ має заповнюватися за даними регістрів синтетичного обліку та оборотно-сальдових відомостей за рахунками доходів і витрат, які мають місце в господарствах.

Також одним з можливих варіантів удосконалення обліку фінансових результатів є застосування різних наукових розробок. Зокрема:

- ✓ удосконалення регістрів обліку фінансових результатів від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), які прийнятні як при ручній обробці інформації, так і при використанні спеціальних програмних забезпечень для обліку фінансових результатів діяльності;

- ✓ впровадження системи показників, за допомогою яких здійснюється аналіз фінансового стану підприємства і фінансових результатів діяльності, яка може використовуватися на всіх підприємствах різних форм власності і навіть без використання спеціальних комп’ютерних програм;

- ✓ надання практичних рекомендацій з обліку фінансових результатів при використанні стандарту бухгалтерського обліку щодо біологічних активів, який безпосередньо впливає на діяльність сільськогосподарських підприємств.

Висновок. Проведені дослідження з удосконалення обліку і відображення у звітності інформації про фінансові результати діяльності підтверджують необхідність запровадження єдиних класифікаційних ознак і більшої конкретики обліку доходів, витрат, що потребує зміни у формі звіту про фінансові результати і методичних засадах формування інформації за показниками цього звіту в системі рахунків бухгалтерського обліку. Такий підхід виправданий з економічної точки зору, оскільки співставлення показників доходів та витрат за джерелами та напрямками їх утворення дає можливість виявити найбільш прибуткові господарські операції.

На сьогодні існують недоліки методологічного характеру відносно відображення інформації у Звіті про фінансові результати. Так, на відміну від вітчизняної практики міжнародні стандарти не мають жорсткої регламентації відносно відображення доходів від реалізації продукції (товарів, послуг). В практиці країн західної Європи підприємство має право самостійно обирати та показувати валовий дохід або тільки чистий дохід від реалізації. Таким чином,

наведені вище напрями вдосконалення обліку фінансових результатів і відображення їх у фінансовій звітності сільськогосподарських підприємств надасть можливість підвищити контроль фінансових результатів та приймати ефективні управлінські рішення щодо їх використання.

Список використаних джерел

1. Голов С. Ф. МСФЗ у Законі / С. Ф. Голов // Бухгалтерський облік і аудит. – 2011. – № 9. – С. 3-9.
2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні [Електронний ресурс] : Закон України № 996 від 16.07.1999 р. – XIV – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.
3. Коришко Н. Організація обліку фінансових результатів суб'єктів підприємницької діяльності / Н. Коришко // Економічний аналіз. – Вип. 6. – 2010. – С. 84-86.
4. Кучеркова С. О. Облік фінансових результатів у сільськогосподарських підприємствах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.09 “Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)” / С. О. Кучеркова. – К., 2008. – 21 с.
5. Лишиленко О. Напрями вдосконалення обліку та аудиту фінансових результатів / О. Лишиленко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2005. – № 6. – С. 16-23.
6. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”: затв. наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.
7. Організація бухгалтерського обліку : навч. посіб. для студентів вузів спеціальності 7.050106 “Облік і аудит” / Ф. Ф. Бутинець, О. В. Олійник, М. М. Шигун, С. М. Шулепова; 2-е вид., доп. і перероб. – Житомир: ЖІТІ, 2005. – 576 с.
8. Пирець Н. М. Особливості обліку фінансових результатів згідно з національними та міжнародними стандартами / Н. М. Пирець, Я. Б. Панфілова // Економічний простір. – 2012. – № 62. – С. 228-234.
9. Плаксієнко В. Я. Методика визначення фінансових результатів та відображення їх в обліку / В. Я. Плаксієнко, О. І. Даций // Облік і фінанси АПК. – 2005. – № 2. – С. 8-17.
10. Шипіна С. Б. Сутність поняття “фінансові результати” як об'єкта бухгалтерського обліку / С. Б. Шипіна // Вісник ЖДТУ. – 2012. – № 1(59). – С. 229-232.

Т. В. Двойнисюк. Направления совершенствования учета финансовых результатов деятельности на сельскохозяйственных предприятиях.

В статье рассмотрены подходы к сущности прибыли, исследованы и проанализированы классификационные признаки финансовых результатов. Отмечено основу развития методологической оценки финансовых результатов деятельности в учете сельскохозяйственных предприятий.

Ключевые слова: финансовые результаты, сельскохозяйственные предприятия, организация учета, финансовые отчеты.

T. Dvoynisyuk. Areas of improvement financial results of accounting on agricultural businesses.

In the article the approaches to the nature of profit, investigated and analyzed classification criteria of financial results. Author determined the methodological basis of accounting estimates in agricultural enterprises.

Keywords: financial results, farms, organization of accounting, the financial statements.

УДК 338.2

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

С. С. Дюміна, студент,

Науковий керівник – старший викладач Мельник О. І.,

Миколаївський національний аграрний університет

У статті досліджено та обґрунтовано напрями удосконалення стратегії управління фінансовими результатами аграрних підприємств. Наведено особливості визначення фінансових результатів діяльності під впливом факторів внутрішнього і зовнішнього середовища. Розглянуто механізм виявлення та утримання конкурентних позицій з урахуванням розробки планів розвитку сільськогосподарських підприємств та оптимізації структурного розподілу позитивного результату діяльності.

Ключові слова: фінансові результати, конкурентоспроможність, ефективність діяльності.

Постановка проблеми. Фінансові результати є одними з найважливіших показників, які узагальнюють результати господарської діяльності підприємств та характеризують ефективність їх діяльності, фінансовий стан і конкурентоспроможність на ринку. Результативність діяльності підприємств має пряму залежність від: рівня використання ресурсів (трудових, матеріальних, виробничих, фінансових); особливостей техніко-технологічного оснащення та організації виробництва; продуктивності праці; дотримання розрахункової та кредитної дисципліни; раціонального співвідношення власних та залучених коштів; цінової політики підприємства та визначення собівартості товарної продукції. Тому одним із основних факторів забезпечення економічної стабільності розвитку та підтримання стійкості конкурентних позицій підприємств є створення якісної системи підтримки прийняття рішень з раціонального розміщення та ефективного використання фінансових ресурсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми організації, методики визначення, обліку і контролю фінансових результатів діяльності розглянуті в працях провідних вітчизняних і зарубіжних науковців, зокрема О. Базилінської [1], О. Вужинської, В. Блонської [2], Ю. Захарової [3], Г. Крамаренко [4], О. Митяя, П. Бечко [5], Н. Пігуль [6] та ін.

Проте на сьогодні значні здобутки теоретиків не набули широкого впровадження та практичної реалізації в діяльності сільськогосподарських підприємств. Недостатньо розкритими є питання визначення, обліку і подальшого контролю фінансових результатів. Крім того, в сучасних умовах господарювання вагому роль в діяльності підприємств аграрного сектора відіграють інструменти управління їх фінансово-економічними результатами. А тому є актуальним подальше дослідження зазначених аспектів.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз формування фінансових результатів діяльності сільськогосподарських підприємств, визначення основних напрямів вдосконалення організації їх обліку і контролю та дослідження сутності

інструментів управління фінансово-економічними результатами з урахуванням специфіки аграрного сектора економіки.

Виклад основного матеріалу. Система обліку фінансових результатів діяльності є необхідною та важливою складовою успішного функціонування підприємств. Формування фінансових результатів діяльності визначається широким колом факторів, які поєднують в собі усі аспекти фінансово-господарської діяльності підприємств. При цьому нераціонально поділяти ці фактори лише на основні та другорядні, оскільки під дією кожного з них варіюється кінцевий результат діяльності: підприємство може отримати як високий рівень прибутку, так і отримати істотні збитки під негативним проявом факторів зовнішнього середовища. Тому дослідження питань щодо формування та обліку фінансових результатів діяльності є досить актуальними в контексті впливу на зміцнення економічного стану підприємства.

На сьогодні переважна більшість сільськогосподарських підприємств мають типову організаційну структуру фінансової служби на підприємстві, до складу якої входить бухгалтерія, планово-економічний та фінансовий відділи (рис. 1).

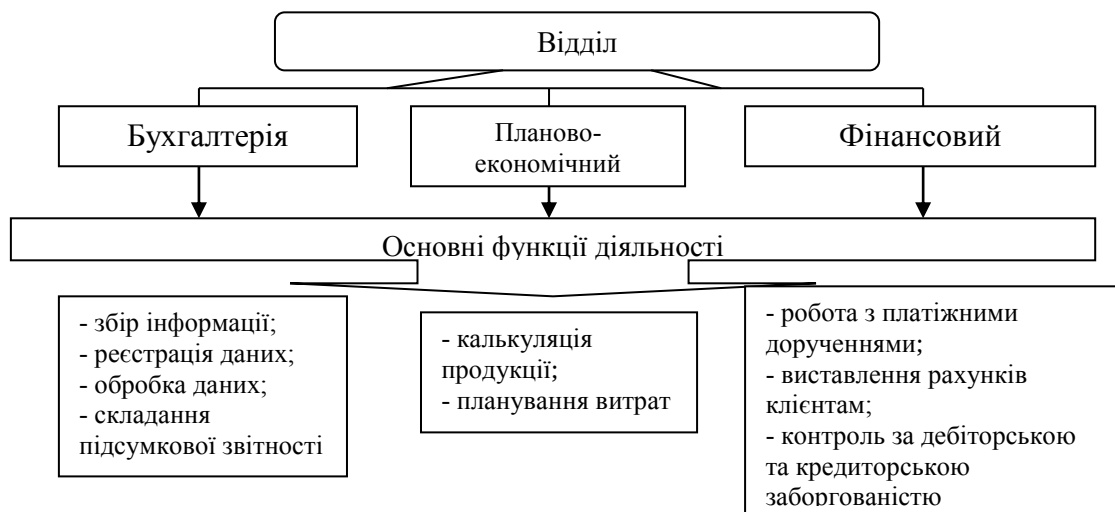

Рис. 1. Організаційна структура фінансової служби сільськогосподарських підприємств

Джерело: розробка автора

Хоча робота між відділами фінансової служби є чітко врегульованою, в процесі організації діяльності підприємства виникають такі проблеми, як:

1. Низька оперативність надходження і вибуття інформації, в наслідок чого планування на підприємстві розтягнуто в часі. Як правило, сільськогосподарські підприємства у своїй діяльності спираються на дані бухгалтерського і податкового обліку. Так, наприклад, подання податкової декларації здійснюється до 20 числа місяця, наступного за звітним, тоді як для ефективного здійснення управлінських рішень керівництво підприємства має одержувати інформацію оперативно, тобто щодня. Низька оперативність надходження інформації може бути спричинена також недостатньо автоматизованою роботою відділу. Іншою причиною також може слугувати те,

що робота кожного відділу автоматизована, але системи мало взаємопов'язані між собою та не інтегровані в єдину систему ведення обліку.

2. Використання собівартості виробленої продукції, а не реалізованої, оскільки процес планування на підприємстві починається не зі збуту продукції, а з її виробництва. Тобто, в окремі періоди роботи у підприємства спостерігаються значні розбіжності між вартістю одиниці виробленої та реалізованої продукції, що може негативно вплинути на кінцевий показник результативності підприємства. А отже, виникає необхідність в економічно обґрунтованій організації зв'язку між виробництвом та збутом продукції. Особливо актуальним дане питання є для сільськогосподарських підприємств, оскільки вони випускають сезонну продукцію.

3. Економічно необґрунтований розподіл між управлінням грошовими коштами та прибутком підприємств, що спричинене відсутністю розуміння відмінностей між даними поняттями, постійною зміною податкового законодавства та інших зовнішніх чинників впливу.

4. Використання в калькуляції витрат розподілу їх на прямі та непрямі, а не на змінні та постійні. Адже в операційній діяльності підприємства переважно використовують калькуляцію повної собівартості, в основі якої лежить поділ витрат на основні та накладні та взагалі відсутнє поняття "операційного важелю".

5. Спрямованість діяльності підприємства лише на отримання прибутку при відсутності стратегічної мети розвитку, що потребує розробку такої системи управління обліком, яка б адаптувала дані фінансового підрозділу підприємства для досягнення визначеної мети.

На основі вищенаведених аргументів можемо зазначити, що в умовах відсутності грамотно поставленої та організованої системи обліку, звітності та планування, відсутності ухвалення управлінських рішень, належного контролю та чітко розподіленої відповідальності за підрозділами, сільськогосподарські підприємства не в змозі приймати ефективні управлінські рішення, а отже, не здатні вести конкурентну боротьбу в умовах жорсткого конкурентного середовища.

Тому, для початку, підприємствам необхідно розробити дієве поточне управління фінансовими результатами діяльності, що включатиме етапи:

- визначення необхідного розміру фінансового результату з урахуванням цілей підприємства;
- вивчення можливостей та альтернатив одержання кінцевого прибутку з урахуванням ресурсного забезпечення підприємства та кон'юнктури аграрного ринку;
- аналіз та визначення поточного стану фінансових результатів діяльності та виявлення найістотніших зовнішніх і внутрішніх факторів впливу;
- розрахунок планових або прогнозних величин фінансових результатів на основі даних бухгалтерського обліку та обґрунтування напрямів і тенденцій їх розподілу;
- розроблення конкретних заходів задля досягнення запланованих значень;

- здійснення моніторингу та визначення відповідальних осіб за виконання усіх вищеперерахованих етапів;
- вироблення рекомендацій, спрямованих на підвищення результативності діяльності підприємства в довгостроковій перспективі розвитку з урахуванням оперативних завдань.

В умовах управління бізнесом актуальними є питання щодо прийомів, методів та способів, за допомогою яких потрібно визначити пріоритетні напрями діяльності керівництву для удосконалення політики управління фінансовими результатами діяльності на підприємстві.

Фінансовий результат діяльності сільськогосподарських підприємств являє собою отримання прибутку (збитку) від реалізації продукції, робіт, послуг, а також інших неопераційних доходів і витрат. Отже, в якості найбільш поширеного та універсального показника фінансових результатів діяльності виступає саме прибуток підприємства, що дозволяє поєднувати економічні інтереси як на рівні держави, так і на локальному, включаючи інтереси власника підприємства, робітників та інших зацікавлених осіб.

Стратегічне управління прибутком здійснюється за допомогою певного інструментарію, до якого належить збалансована система показників, що орієнтує керівництво підприємства на перспективний та найбільш вигідний стратегічний розвиток [1] (рис. 2).

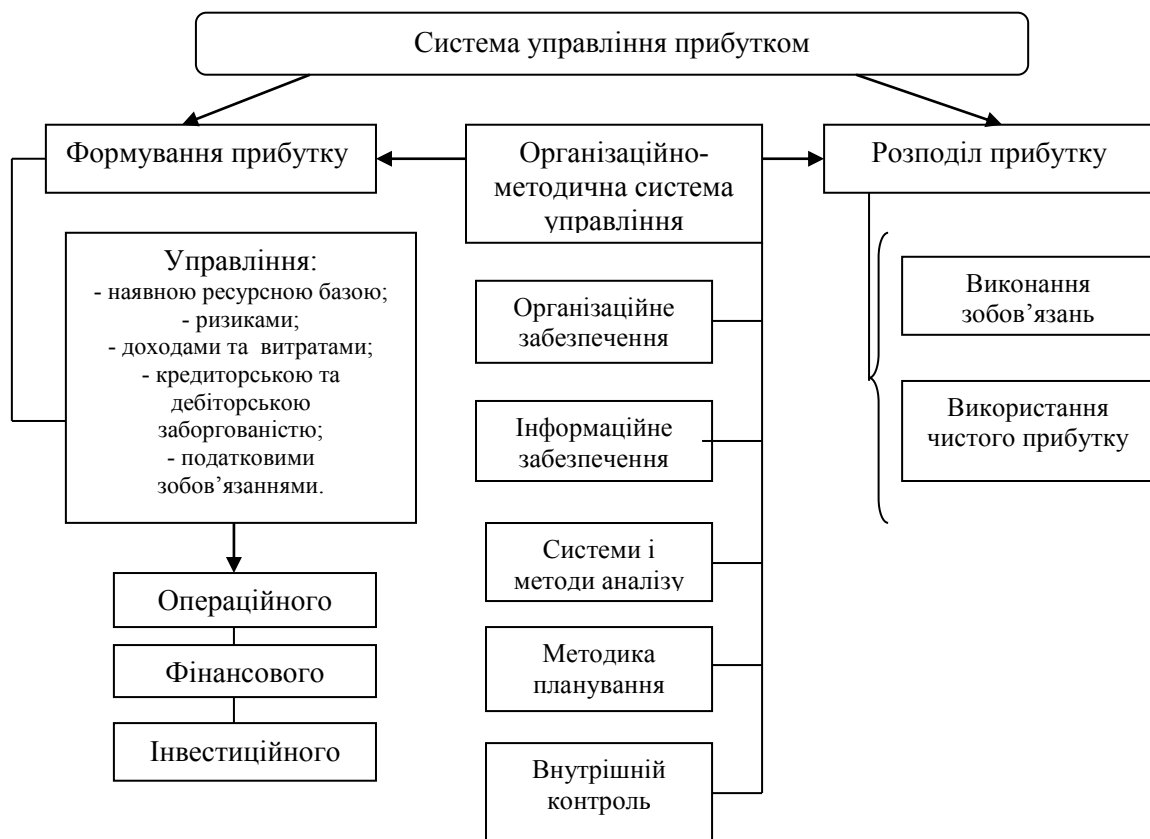

Рис. 2. Система управління прибутком на рівні підприємства
Джерело: побудовано автором з використанням [6]

Таким чином, для підвищення ефективності управління фінансово-економічними результатами діяльності сільськогосподарського підприємства важливими є напрями удосконалення управління у розрізі внутрішнього економічного механізму діяльності.

Найбільш доступними прийомами управління підприємницькою діяльністю та фінансовими результатами є операційний аналіз та аналіз чутливості прибутку. Операційний аналіз здійснюється за схемою: витрати – обсяг реалізації – прибуток. За допомогою даного аналізу з'являється можливість виявити залежність фінансового результату виробничої діяльності від зміни витрат, ціни, обсягу виробництва та збуту продукції [5].

Операційний аналіз базується на розрахунку показників валової маржі, точки беззбитковості, запасу фінансової міцності та ефекту операційного важеля, а тому операційний аналіз досить часто називають аналізом беззбитковості. Для використання даного підходу необхідно всі витрати підприємства класифікувати на постійні та змінні залежно від впливу на них обсягів виробництва [1], в результаті чого можна виявити, який фінансовий стан спостерігається на підприємстві.

Аналіз чутливості прибутку підприємства – це аналіз, за допомогою якого можна виявити реакцію фінансового результату на зміну зовнішніх та внутрішніх чинників виробництва і збуту продукції [2]. В результаті даного аналізу можна визначити, до якого з факторів впливу прибуток найбільш і найменш чутливий, визначити чинники, які можуть в перспективі збільшити (зменшити) фінансовий результат, та виявити, який із запропонованих варіантів найбільш вигідний для подальшого функціонування підприємства.

Таким чином, на основі проведених досліджень, можемо запропонувати основні шляхи покращення цільової структури використання фінансових результатів діяльності підприємства, а саме:

- визначення пріоритетного напрямку використання кінцевого прибутку – капіталізації коштів, що сприяють подальшому розвитку підприємства та покращенню фінансових результатів діяльності в наступні періоди;
- оптимізація грошових коштів, зокрема спрямування їх на матеріальне заохочення працівників, що в перспективі сприятиме підвищенню продуктивності праці і, як наслідок, соціальному розвитку підприємства, підвищенню його іміджевої діяльності та конкурентних позицій на основі позитивного економічного результату діяльності;
- розрахунок оптимального розміру резервного фонду та резерву сумнівних боргів, скерування коштів на забезпечення їх збільшення;
- балансування коштів, що спрямовуються в інші цільові фонди;
- забезпечення умов діяльності підприємства, за яких розподілений прибуток не буде використовуватися для сплати підприємством штрафних санкцій;
- складання детального плану використання та розподілу прибутку підприємства з визначенням кошторисом;
- проведення чіткого контролю за виконанням поставлених завдань у плані використання та розподілу кінцевого результату діяльності;

- проведення економічної роботи щодо аналізу динаміки та чинників отриманих прибутків (збитків) у звітному періоді, виявлення резервів, що сприятимуть максимізації прибутку, а також планування формування, розподілу та використання прибутку на наступні періоди [3].

Висновки. Отже, аби посісти своє місце на ринку та успішно функціонувати, підприємство має враховувати дію чинників, що впливають на ведення його діяльності та безпосередньо формування фінансових результатів діяльності, планувати та прогнозувати власні кроки, розробляти фінансову та інвестиційну стратегію розвитку як в оперативній, так і в довгостроковій перспективі.

Тому організація фінансової діяльності на підприємстві визначається ефективністю прийняття дієвих управлінських рішень керівником підприємства у взаємодії з фінансовим відділом, використання достовірної, точної, повної інформації та надання її внутрішнім і зовнішнім зацікавленим користувачам, підвищення ролі фінансового та стратегічного планування, чіткості взаємодії бухгалтерського та фінансового відділів, при цьому розмежування їх обов'язків. Реалізація даних заходів у комплексі надасть можливість визначити достовірний фінансовий результат як у бухгалтерському обліку, так і у звітності фінансового відділу в однаковій мірі, та підвищити ефективність діяльності сільськогосподарського підприємства на всіх етапах розвитку.

Список використаних джерел

1. Базилінська О. Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / О. Я. Базилінська. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 328 с.
2. Вужинська О. І. Вдосконалення формування та використання прибутку підприємства / О. І. Вужинська, В. І. Блонська // Науковий вісник. – 2008. – Вип. 18.1. — С. 122-128
3. Захарова Ю. В. Моделювання тенденцій розвитку прибутку підприємства при реалізації виробничої стратегії / Ю. В. Захарова // Формування ринкових відносин в Україні. – 2003. – № 7. – С. 80-83.
4. Крамаренко Г. А. Финансовый анализ и планирование : учебное пособие / Г. А. Крамаренко ; Днепропетровская академия управления, бизнеса и права. – Днепр. : ДАУБП, 2001. – 232 с.
5. Митяй О. В. Методичні підходи щодо оцінки фінансових результатів сільськогосподарських підприємств / О. В. Митяй, П. К. Бечко // Економічний форум. – 2012. – № 4. – С. 4-9.
6. Пігуль Н. Г. Управління прибутком підприємства / Н. Г. Пігуль // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. – 2010. – № 28. – С. 125-132.

С. С. Дюмина. Управление финансово-экономическими результатами деятельности сельскохозяйственных предприятий.

В статье исследовано и обосновано пути совершенствования стратегии управления финансовыми результатами аграрных предприятий. Приведены особенности определения финансовых результатов деятельности под влиянием факторов внутренней и внешней среды. Рассмотрен механизм определения и удержания конкурентных позиций с учетом разработки планов развития сельскохозяйственных предприятий и оптимизации структурного распределения позитивного результата деятельности.

Ключевые слова: финансовые результаты, конкурентоспособность, эффективность деятельности.

S. Diumina. Financial and economic results of operations of agricultural companies.

In the article the reasonable directions of improvement and management strategy financial performance of agricultural enterprises. Lists the peculiarities of determination of financial performance under the influence of factors internal and external environment. Considered the mechanism of detection and maintenance of competitive position, taking into account development plans of agricultural enterprises and optimize the structural distribution of positive results.

Keywords: financial performance, competitiveness, efficiency of operations.

УДК 657:006.033/.034

ПОРІВНЯННЯ ОБЛІКУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ЗА НАЦІОНАЛЬНИМИ І МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ

Д. Г. Мулява, студент,

Науковий керівник – старший викладач Мельник О. І.,

Миколаївський національний аграрний університет

Визначено особливості обліку доходів та витрат згідно з національними та міжнародними стандартами. Обґрунтована необхідність та особливості впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні.

Ключові слова: фінансовий результат, бухгалтерський облік, міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ), національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку (НП(С)БО), доходи, витрати.

Постановка проблеми. Для ефективного управління діяльністю власники й керівники повинні мати економічну інформацію, яка відповідає їхнім потребам. Формування такої достовірної, точної, оперативної та повної інформації відбувається в системі бухгалтерського обліку. Однією з її важливих складових, яка потребує особливої уваги, є облік фінансових результатів діяльності та їх відображення у звітності.

Сьогодні Україна досить активно рухається в напрямі впровадження і застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності (далі – МСФЗ). Успішне впровадження МСФЗ у вітчизняну облікову практику, перш за все, вимагає з'ясування відмінностей в обліку за міжнародними та національними стандартами [1, с. 8].

В обліку фінансових результатів діяльності існує багато спірних питань. У першу чергу, це стосується доходів та витрат, які формують фінансовий результат діяльності підприємства. В бухгалтерському обліку України, як відомо, всі Національні положення (стандарти) ґрунтуються на Міжнародних стандартах фінансової звітності (МСФЗ), або Міжнародних стандартах бухгалтерського обліку (МСБО), проте вони мають свої особливості, що

обумовлені вітчизняною економікою. Вищезазначене й обумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження особливостей та вдосконалення обліку фінансових результатів діяльності підприємств здійснили ряд вітчизняних і зарубіжних науковців, таких як: К. Безверхий, Т. Ліснич, А. Пузанова, К. Целуйко та ін. Однак на сьогодні залишаються не вирішеними питання стандартизації та гармонізації облікових систем в Україні, визначення основних шляхів удосконалення бухгалтерського обліку фінансових результатів діяльності на основі міжнародного досвіду.

Постановка завдання. Метою статті є проведення порівняльної характеристики обліку, визнання та оцінки фінансових результатів діяльності за національними та міжнародними стандартами бухгалтерського обліку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поштовхом до впровадження МСФЗ в Україні стало прийняття Кабінетом Міністрів України “Програми реформування системи бухгалтерського обліку із застосуванням міжнародних стандартів” від 28 жовтня 1998 р. № 1706. Дане впровадження викликане тим, що українські стандарти не відповідали повною мірою потребам сучасних користувачів фінансової звітності – інвесторів, акціонерів, фінансових інститутів та ін. Це пов’язано з тим, що історично українські стандарти формувалися із врахуванням інтересів одного єдиного користувача – держави [2, с. 125].

Вітчизняна облікова система повністю відповідала моделі функціонування планової економіки і була достатньо ефективною в тих умовах, але не пристосована для відображення господарських фактів у нових економічних умовах. Фінансова звітність, складена згідно з МСФЗ, відповідає інтересам ринкової економіки та широкому колу користувачів. Таким чином, МСФЗ сьогодні – це об’єктивна реальність, єдиний підхід до ведення бухгалтерського обліку в усьому світі, що має велике практичне значення для складання фінансової звітності.

Достовірність формування фінансового результату є основою принципів і правил бухгалтерського обліку, обов’язкового дотримання яких вимагає законодавча база, зокрема концептуальні основи складання та подання фінансових звітів, міжнародні стандарти фінансової звітності, Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” [3], національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку. На основі дослідження вітчизняних наукових підходів до визначення і відображення у фінансовій звітності результатів діяльності, а також економічних, законодавчих і нормативних інформаційних джерел узагальнено і систематизовано концептуальні основи, якісні характеристики, принципи, обмеження, припущення визнання доходів та витрат і визначення фінансових результатів [4, с. 113].

Порівняння міжнародних і національних стандартів, що стосуються відображення в обліку і звітності інформації про фінансові результати, виявило наявність як спільних моментів, так і відмінностей між ними.

Фінансову звітність за міжнародними стандартами регулюють три стандарти, основним з яких є МСБО 1 “Подання фінансової звітності”. Його

метою є визначення основних вимог подання фінансових звітів загального призначення суб'єкта господарювання для забезпечення зіставності та порівняння їх за попередні періоди, а також із фінансовими звітами інших суб'єктів господарювання.

Для досягнення цієї мети МСБО 1 вимагає розкриття певної інформації безпосередньо в балансі, звіті про прибутки і збитки, звіті про зміни у власному капіталі, а також у примітках, тоді як ці питання у національному законодавстві до недавнього часу регулювалися такими П(С)БО: 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”, 2 “Баланс”, 3 “Звіт про фінансові результати”, 4 “Звіт про рух грошових коштів”, 5 “Звіт про власний капітал”. Тому у вітчизняній практиці актуальним постало питання вирішення проблеми уніфікації української системи з міжнародною системою бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Відтак відповідно до наказу Міністерства фінансів України № 73 від 07.02.2013 р., було затверджено НП(С)БО 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності” [5].

З позицій національного обліку і з точки зору міжнародних стандартів фінансовий результат – це приріст (або зменшення) вартості капіталу підприємства (окрім внесків власників), який відбувся в процесі його господарської діяльності за певний період. Його визначення полягає в обчисленні чистого прибутку (збитку) звітного періоду. Для цього в бухгалтерському обліку передбачається послідовне порівняння доходів і витрат, які забезпечили отримання цих доходів. Визначення понять “дохід” та “витрати” згідно з національними стандартами бухгалтерського обліку та міжнародним стандартом наведені в таблиці.

Таблиця 1

Основні визначення понять “дохід” та “витрати”

Поняття	НП(С)БО 1	МСФЗ
Дохід	збільшення економічних вигід у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, які призводять до зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків власників)	збільшення економічних вигід протягом облікового періоду у вигляді надходження чи збільшення корисності активів або у вигляді зменшення зобов'язань, результатом чого є збільшення власного капіталу, за винятком збільшення, пов'язаного з внесками учасників
Витрати	зменшення економічних вигід у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власниками)	зменшення економічних вигід протягом облікового періоду у вигляді вибуття чи амортизації активів або у вигляді виникнення зобов'язань, результатом чого є зменшення власного капіталу, за винятком зменшення, пов'язаного з виплатами учасникам

Джерело: розроблено автором на основі [5, 6]

Як у національній, так і в міжнародній практиці порядок відображення доходів та витрат ведеться за методом нарахування, згідно з яким доходи та витрати відображаються в обліку і звітності у момент їх виникнення, незалежно

від часу надходження та сплати грошових коштів. Для правильного визначення фінансового результату діяльності підприємства необхідно дотримуватися умов визнання і класифікації доходів та витрат.

Методика формування статей звіту про фінансові результати має розбіжності між нормами вітчизняних і міжнародних стандартів. Так, в Україні суб'єкти господарювання формують виручку від продажу товарів, робіт та послуг (за винятком ПДВ, акцизів та інших обов'язкових платежів) на основі надходжень, пов'язаних із виконанням робіт і наданням послуг, здійсненням господарських операцій. Ці доходи є доходами від операційної діяльності, визнаних організацією в бухгалтерському обліку [7, с. 103]. Чистий обсяг продажів за кордоном розраховується додаванням до валової виручки від реалізації продукції величини поданих постачальниками знижок і вирахуванням вартості продукції, повернутої покупцям, і сум знижок, наданих покупцям.

Ще однією відмінністю між звітами є статті інших доходів і витрат, які в зарубіжній практиці мають назву “випадкові прибутки/збитки”. Дані доходи і витрати (прибутки і збитки) за допомогою приєднання їх до прибутків (збитків) від продажу (в Україні) або до прибутку від операційної діяльності (за кордоном) формують показник “Прибуток до оподаткування”.

Таким чином, незважаючи на те, що всі національні положення (стандарты) бухгалтерського обліку України значною мірою ґрунтуються на Міжнародних стандартах бухгалтерського обліку, проте вони мають ряд відмінностей, основна з яких полягає в тому, що застосування МСФЗ для суб'єктів господарювання характеризується можливістю отримання необхідної інформації для ухвалення управлінських рішень, залучення іноземних інвестицій і позик, а також виходу на зарубіжні ринки; надійністю інформації; прозорістю інформації, що забезпечується шляхом дотримання правил її складання, а також численними поясненнями до звітності. Тож міжнародні стандарти не тільки узагальнюють накопичений досвід різних країн, але й активно впливають на розвиток національних систем бухгалтерського обліку й звітності.

Висновки. Проведене дослідження свідчить про невідповідність підходів до бухгалтерського обліку за МСФЗ та НП(С)БО. Ці розбіжності створюють часткові прогалини між П(С)БО та МСФЗ, що мають значний вплив на кінцеві результати обох систем бухгалтерського обліку.

Враховуючи, що між НП(С)БО та МСФЗ існує багато розбіжностей, складена відповідно до НП(С)БО та підтверджена аудитором фінансова звітність, з точки зору іноземного інвестора, може спричинити викривлення реального фінансового стану підприємства. Тому на сучасному етапі у процесі роботи укладачів і користувачів фінансових звітів необхідним є вирішення проблеми уніфікації української системи з міжнародною системою бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

Список використаних джерел

1. Безверхий К. В. Особливості бухгалтерського обліку за національними та міжнародними стандартами: порівняльний аспект / К. В. Безверхий // Облік і фінанси. – № 2 (64). – 2014. – С. 8-13.

2. Пузанова А. І. Особливості складання фінансової звітності за міжнародними та національними стандартами в Україні / А. І. Пузанова // Управління розвитком. – 2012. – № 3. – С. 125-127.

3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні [Електронний ресурс]: Закон України № 996 від 16.07.1999 р. – XIV – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.

4. Целуйко К. Ю. Порівняння обліку фінансових результатів з урахуванням національних і міжнародних стандартів / К. Ю. Целуйко // Управління розвитком. – 2013. – № 5. – С. 113-116.

5. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності” Наказ від 07.02.2013 р. № 73 [Електронний ресурс] : – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.

6. Концептуальна основа фінансової звітності. Стандарт, Міжнародний документ, Концепція від 01.09.2010. – [Електронний ресурс]: – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_009/page.

7. Лісничка Т. В. Порівняльний аналіз обліку фінансових результатів за національними та міжнародними стандартами / Т. В. Лісничка // Управління розвитком. – 2013. – № 5. – С. 102-104.

Д. Г. Мулява. Сопоставление учёта финансовых результатов деятельности за национальными и международными стандартами.

Определены особенности учета доходов и расходов в соответствии с национальными и международными стандартами. Обоснована необходимость и особенности внедрения международных стандартов финансовой отчетности в Украине.

Ключевые слова: финансовый результат, бухгалтерский учет, международные стандарты финансовой отчетности (МСФО), национальные положения (стандарты) бухгалтерского учета (НП (С) БУ), доходы, расходы.

D. Mulyava. Comparison of accounting for the financial results of national and international standards.

The features of income and expenses in accordance with national and international standards. The necessity and features of the introduction of international financial reporting standards in Ukraine.

Keywords: financial results, accounting, international financial reporting standards (IFRS), national provisions (standards) accounting (NP (S)) income, expenses.

УДК 657.446:631.11(477.73)

МЕХАНІЗМИ РЕГУЛЮВАННЯ НЕПРЯМИХ ПОДАТКІВ В УКРАЇНІ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Ю. О. Щербина, студент,

Науковий керівник – старший викладач Мельник О. І.,

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто особливості та механізми регулювання непрямих податків в Україні. Визначені переваги та недоліки механізму їх регулювання.

Ключові слова: фінансова система, податкове регулювання, податки, податок на додану вартість, акцизний збір, пільги, мито.

Постановка проблеми. Фінансова система, охоплюючи відносини з приводу накопичення й використання фінансових ресурсів держави, потребує реформування найважливіших її складників, пов'язаних із формуванням бюджету й позабюджетних фондів. З огляду на те, що головним джерелом формування доходної частини бюджетів в Україні є податки, питання правового регулювання оподаткування відносять до найбільш актуальних. Саме тому на сучасному етапі податкові реформи посідають головне місце у процесах удосконалення ринкових відносин. З урахуванням цього, великого значення набуває процес перебудови податкової системи України, аналіз особливостей правового регулювання податків і зборів. Ефективна система оподаткування – невід'ємна частина економічного комплексу будь-якої сучасної держави. Адже, податки – це не тільки основне джерело надходжень до бюджетів, а й потужний регулятор суспільних пропорцій, гарант соціального захисту громадян і створення сучасної матеріальної основи суверенітету держави й місцевого самоврядування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальність теми, пов'язаної з дослідженням механізмів регулювання оподаткування підтверджується науковими публікаціями сучасних українських вчених. Зокрема, їй присвячені роботи: Ю. Іванова, А. Крисоватого, В. Мельника, А. Соколовської, В. Федосова, С. Юрія та ін., які досить багато уваги приділяють удосконаленню регуляторного потенціалу податків в Україні. Проте, не зважаючи на певні досягнення, питання щодо механізму регулювання непрямих податків потребують подальшого дослідження.

Постановка завдання. Метою дослідження є вивчення теоретичних засад сутності і механізму дії податкового регулювання, його впливу на ефективність економічного розвитку держави в контексті визначення основних соціально-економічних показників та тенденцій розвитку.

Виклад основного матеріалу. Зміна соціально-економічних умов та розвиток національного ринку ведуть до необхідності постійної модернізації механізмів податкового регулювання. У цьому аспекті особливого вдосконалення потребують непрямі податки, оскільки їх конструкція, що

застосовується в Україні, має суттєві вади, які часто унеможливлюють отримання очікуваних регулювальних ефектів.

Основна специфіка непрямих податків (універсальних та індивідуальних акцизів, мита) полягає у тому, що в реальних умовах їх платить не той, хто фігурує в юридичних актах держави. Визначені платники здебільшого лише передають державі кошти, отримані від споживачів товарів (робіт, послуг), що стає можливим завдяки механізму справляння непрямих податків, яким передбачається включення їх у вигляді надбавки до ціни. Тому такий вид податків може використовуватися як регулятор цін. Через рівень цін держава здійснює вплив на реальні доходи споживачів. При цьому, непрямі податки дають змогу регулювати платоспроможний попит як невід'ємну складову ринкової рівноваги [2].

За формою впливу податкове регулювання належить до непрямих методів, що базуються на використанні економічних інтересів господарюючих суб'єктів. Так, використовуючи засоби податкової політики, держава створює умови, за яких платникові стає вигідним враховувати інтереси держави в процесі своєї діяльності і нехтувати тим, що таким інтересам не відповідає і стає невигідним для самого економічного суб'єкта.

За рівнем впливу податкове регулювання здійснюється як на загальнодержавному, так і на місцевому рівні. Разом із тим, починаючи з кінця 1990-х років, деякі механізми податкового регулювання набувають характеру регіональних.

За ступенем регламентації податкове регулювання доцільно віднести до нормованих методів державного регулювання, причому, на відміну від інших методів встановлення ставок податків і зборів, за окремим винятком, здійснюється органами законодавчої влади або місцевого самоврядування.

Принципово важливим для підвищення ефективності й дієвості податкової політики є узгодження окремих заходів політики податкового регулювання та політики податкових доходів. Серед них особливої уваги потребує, з одного боку, розв'язання проблеми урізноманітнення напрямів бюджетних витрат, яке фактично призводить до втрати бюджетного контролю, а з другого – цільового призначення окремих видів податків на конкретний вид витрат у структурі бюджетних видатків [3].

Досягнення ефектів застосування непрямих податків відбувається здебільшого через визначення їх об'єктів, ставок та пільг. Кожний з податків має власну специфіку щодо цих питань, тому, доцільно дослідити переваги та недоліки окремих механізмів регулювання.

З універсальних непрямих податків наша держава використовує податок на додану вартість. Специфіка його розрахунку полягає у визначенні різниці між податковими зобов'язаннями та податковим кредитом, що є різницею між сумою податку, отриманою при реалізації продукції, товарів, робіт, послуг, та сумою податку, сплаченою при купівлі товарів. Таким чином, можна зробити висновок, що застосування податкових пільг з ПДВ буде ефективним лише за об'єктною ознакою товарної групи та за умови поширення на весь процес виробництва і обігу відповідних товарів (аж до кінцевого споживача). Надання ж пільг з цього

податку за суб'єктною ознакою (організаціям) є елементом дискримінації інших учасників ринку у відносинах з покупцями продукції.

Пільги – не єдиний регулювальний важіль, механізму оподаткування доданої вартості. Досвід зарубіжних країн свідчить про високу ефективність застосування з цією метою диференційованих податкових ставок. У широкому розумінні їх вважають одним із різновидів пільг. Виробництво деяких груп товарів можна стимулювати саме з використанням такого інструменту. Повне звільнення від оподаткування доцільно застосовувати в умовах наднизького платоспроможного попиту населення. За умови досягнення тенденцій до його зростання, ефективніше використовувати знижені ставки податку на окремі товари, стимулюючи таким чином виробників до підвищення ефективності використання власного капіталу. Адже відомо, що відсутність податку призводить до переважно екстенсивних сценаріїв розвитку. При цьому, підтримуємо позицію Соколовської, що диференціація ставок теж має здійснюватися за об'єктною, а не суб'єктною ознакою [4].

На сьогодні для України реальним є впровадження диференційованих ставок ПДВ за такими товарними групами: продукти харчування та медикаменти першої необхідності; друковані засоби масової інформації та книги; предмети розкоші; інші товари та послуги. Щоб уникнути втрат бюджету від зміни ставок, можна рекомендувати застосування знижених ставок до перших двох товарних груп, і стандартної – до четвертої групи. Третя група може оподатковуватися за підвищеною ставкою, покриваючи втрати держави від застосування знижених ставок.

Така пропозиція матиме соціальний ефект, що полягатиме у перенесенні податкового тягаря на заможніших громадян, які й формують попит на предмети розкоші. Таким чином, держава зробить реальний крок до забезпечення участі надвисоких доходів у податковому перерозподілі.

Щодо регулювальної ролі акцизного збору, то багатьма науковцями вона взагалі не визнається. Вважається, що це фіскально орієнтований податок. Однак його включення до ціни товару фактично обмежує платоспроможний попит споживача, за рахунок чого досягається регулювальна функція. Шляхом зміни ставок та введення пільг на товари не першої необхідності здійснюється вплив на обсяги їх споживання. Особливої актуальності цей факт набуває у питаннях споживання шкідливих для здоров'я товарів: алкоголю, тютюну, тощо.

Регулювальну роль мита, на відміну від акцизного збору, науковці не заперечують. Досить давно цей податок у всьому світі не використовується як фіскальний засіб, надаючи порівняно незначні надходження до бюджету, проте його спроможність забезпечувати на державному рівні можливості впливу на експортно-імпортні операції та захист внутрішньоекономічного середовища є досить вагомою.

Висновки. Таким чином, на сьогодні наявна низка суттєвих проблем податкового регулювання соціально-економічних процесів в Україні в частині використання механізмів непрямих податків. Насамперед необхідним є посилення регулювальної ролі податку на додану вартість. Його реформування, як і вдосконалення справляння акцизного збору, може відбуватися на підґрунті

адаптації європейського досвіду до вітчизняних умов. Проектування відповідних змін системи та механізмів оподаткування передбачає необхідність поглиблення досліджень зарубіжного досвіду щодо справляння непрямих податків, адаптування його елементів до вітчизняних умов, прогнозування макроекономічних наслідків впровадження тих чи інших рішень в Україні.

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України, від 02.12.2010 р. № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
2. Мельник В. М. Оподаткування: наукове обґрунтування та організація процесу / В. М. Мельник // Комп'ютерпрес. – 2009. – № 5. – С. 278-280.
3. Михасюк І. Державне регулювання економіки / І. Михасюк, А. Мельник, М. Крупка // Економіка АПК. – 2010. – № 2. – С. 592-593.
4. Соколовська А. М. Система податкових пільг в Україні у контексті європейського досвіду / А. М. Соколовська // Економіка України. – 2010. – № 3. – С. 320-325.
5. Савка В. Реформування податкової системи в умовах трансформації економіки України / В. Савка // Схід. – 2014. – № 2 (93). – С. 86-95.

Ю. О. Щербина. Механизмы регулирования косвенных налогов в Украине: преимущества и недостатки.

В статье рассмотрены особенности и механизмы регулирования косвенных налогов в Украине. Определены преимущества и недостатки механизма их регулирования.

Ключевые слова: финансовая система, налоговое регулирование, налоги, налог на добавленную стоимость, акцизный сбор, льготы, пошлина.

Y. Scherbyna. Mechanisms of regulation of indirect taxes in Ukraine: advantages and disadvantages.

In the article the features and mechanisms of regulation of indirect taxes in Ukraine. The advantages and disadvantages of the mechanism of their regulation.

Keywords: financial system, tax regulations, taxes, value added tax, excise duty, exemptions, fee.

УДК 338.57.055.2

СТАТИСТИЧНО-ЕКОНОМІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ВПЛИВУ ВАЛЮТНОГО КОТИРУВАННЯ НА ІНДЕКС СПОЖИВЧИХ ЦІН

А. І. Бурковська, студент,

Науковий керівник – асистент Корабахіна А. Ю.,

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто інфляційні процеси, притаманні вітчизняній економіці та встановлено залежність між зростанням індексу споживчих цін та валютним котируванням долара США до гривні.

Ключові слова: інфляція, інфляційні процеси, валютний курс, грошові ресурси, індекс споживчих цін, споживчий кошик, девальвація національної валюти.

Постановка проблеми. Погіршення інфляційних процесів в Україні в умовах сьогодення є відбувається під впливом системи макроекономічних ризиків, зокрема, кредитного ризику банківської системи, погіршення торгівельного балансу, високого рівня доларизації економіки тощо. Тому, за таких умов, залишається актуальним дослідження питання розвитку інфляції під впливом девальвації національної валюти як фактору впливу на споживчі ціни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню особливостей прояву інфляції присвячені праці таких зарубіжних вчених, як С. Брю [1], К. Макконнелл [1] та вітчизняних науковців, серед яких Л. Фурдичко [2], Г. Черешня [3], Т. Цвігун [3] та ін. Незважаючи на велику кількість досліджень, спрямованих на вирішення проблеми регулювання інфляції в Україні, питання впливу валютного котирування на споживчі ціни актуальним.

Мета та завдання дослідження. Метою дослідження є аналіз сутності інфляційних процесів, їх причин та наслідків, а також економіко-статистичне обґрунтування залежності інфляційних процесів від коливань валютного курсу.

Виклад основного матеріалу. Інфляція являє собою одну з найбільш гострих проблем сучасного розвитку економіки в багатьох країнах світу, негативно впливаючи на всі сторони життя суспільства. Вона знецінює результати праці, знищує заощадження юридичних і фізичних осіб, перешкоджає довгостроковим інвестиціям і економічному зростанню. Висока інфляція руйнує грошову систему, провокує вивезення національного капіталу за кордон, послаблює національну валюту, сприяє її витісненню у внутрішньому обігу іноземною валютою, підриває можливості фінансування державного бюджету [1].

Інфляція є багатогранним, складним процесом, який відображає всі основні проблеми і суперечності економіки будь-якої країни. Найбільше вона проявляється в систематичному переповненні каналів грошового обігу масою надлишкових грошових ресурсів, що веде до знецінення та додаткового перерозподілу національного доходу й національного багатства на шкоду населенню.

До основних причин інфляції відносять зростання цін на вітчизняні та імпортні товари, доларизацію економіки, вивезення капіталу за межі держави, стан платіжного балансу та збільшення зовнішнього боргу.

Розвиток інфляційного процесу, зазвичай, проходить два етапи. На першому з них темпи знецінення паперових грошей відстають від темпів зростання паперової маси, тому дезорганізуючий вплив інфляції на виробництво, торгівлю, кредит і грошовий обіг ще не цілком виявляється.

На другому етапі свого розвитку інфляційний процес стрімко прогресує, темпи зростання суспільного виробництва починають відставати від знецінення паперових грошей, а інфляційне переповнення каналів грошового обігу стає вже очевидним [2, с. 138].

Найбільш поширеним методом вимірювання інфляції є індекс споживчих цін (Consumer Price Index) (далі – ІСЦ), який розраховується для поточного періоду по відношенню до базового періоду. Так, індекс споживчих цін є найважливішим показником, що характеризує інфляційні процеси в економіці. Він використовується для вирішення багатьох питань державної політики, аналізу цінових процесів в економіці, перегляду розмірів грошових доходів та мінімальних соціальних гарантій населення, рішення правових спорів, перерахунку показників системи національних розрахунків у постійні ціни [3].

Вихідним для ІСЦ є “споживчий кошик” – набір товарів і послуг, що купуються середньостатистичним міським жителем протягом того чи іншого проміжку часу (кварталу, місяця). Проте даний підхід до вимірювання інфляції має свої недоліки. Зокрема, збереження твердого набору товарів і послуг у споживчому кошику (зміни в наборі відбуваються зазвичай через 8-10 років) не враховує інколи дуже стрімких змін в реальній структурі споживання.

Аналізуючи зміну індексу споживчих цін в динаміці (табл. 1), варто зазначити, що даний показник від початку року становив 121,2, що свідчить про підвищення рівня цін, порівняно з груднем 2014 року на 21,2%. При цьому найбільше ціни зросли на продукти харчування та безалкогольні напої (на 30,5%) та на транспортні послуги (на 30%). А найменше інфляція вплинула у I кварталі 2015 року на ціни за житло та комунальні послуги (на 4,1%) та ціни на послуги зв'язку (4,7%).

Таблиця 1

**Індекси споживчих цін на товари і послуги у I кварталі 2015 р.
(у співвідношенні до грудня 2014 р.)**

Показники	Січень	Лютий	Березень
А	1	2	3
Індекс споживчих цін	103,3	108,6	121,2
Продукти харчування та безалкогольні напої	105,4	111,6	130,5
Алкогільні напої, тютюнові вироби	103,9	107,7	110,7
Одяг і взуття	96,9	98,7	114,5
Житло, вода, електроенергія, газ та інші види палива	100,3	101,5	104,1
Предмети домашнього вжитку, побутова техніка та утримання житла	102,2	112,4	123,4
Охорона здоров'я	102,4	108,1	118,6
Транспорт	101,4	117,1	130,0
Зв'язок	100,2	101,4	104,7
Відпочинок і культура	102,6	115,3	121,1
Освіта	111,7	115,3	115,5
Ресторани та готелі	101,7	105,0	111,0
Різні товари та послуги	101,7	105,7	110,7

Джерело: побудовано автором з використанням [4]

В умовах значної девальвації національної валюти, доцільно оцінити вплив зміни курсу долара США до гривні на індекс споживчих цін (рис. 1). За вихідні дані приймемо індекс споживчих цін та курс долара США до гривні на кінець кожного місяця 2014 року.

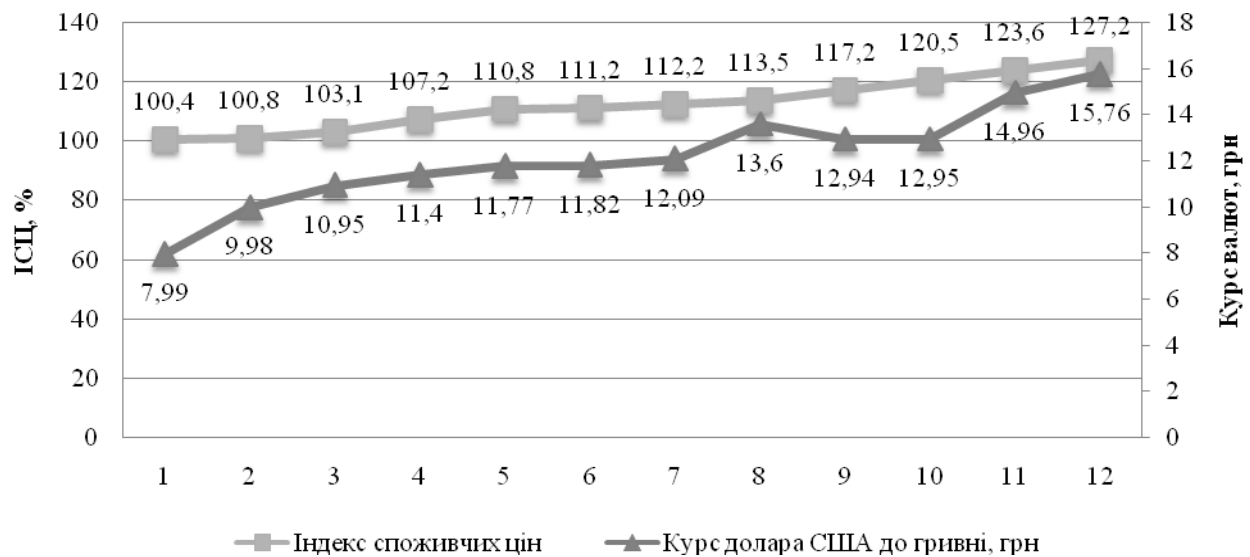

Рис. 1. Вихідні дані для розрахунку впливу зміни курсу долара США до гривні на зміну індексу споживчих цін у 2014 р.

Джерело: розраховано за даними Національного банку України

Побудуємо економетричну модель, прийнявши за факторну змінну (x) курс долара США до гривні, а результативну – індекс споживчих цін (y). З метою побудови рівняння регресії, проведемо оцінку параметрів моделі (b_0 та b_1) за системою нормальних рівнянь (табл. 2).

Таблиця 2

Розрахункові дані для оцінки параметрів моделі за системою нормальних рівнянь

№	Y	X	X ²	XY	X- $\bar{X}$	Y- $\bar{Y}$	(X- $\bar{X}$) ²	(X- $\bar{X}$)(Y- $\bar{Y}$)	(Y- $\bar{Y}$) ²
A	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	100,4	8,0	63,8	802,2	-4,2	-11,9	17,6	49,9	141,8
2	100,8	10,0	99,6	1006,0	-2,2	-11,5	4,9	25,4	132,4
3	103,1	11,0	119,9	1128,9	-1,2	-9,2	1,5	11,4	84,8
4	107,2	11,4	130,0	1222,1	-0,8	-5,1	0,6	4,0	26,1
5	110,8	11,8	138,5	1304,1	-0,4	-1,5	0,2	0,6	2,3
6	111,2	11,8	139,7	1314,4	-0,4	-1,1	0,1	0,4	1,2
7	112,2	12,1	146,2	1356,5	-0,1	-0,1	0,0	0,0	0,0
8	113,5	13,6	185,0	1543,6	1,4	1,2	2,0	1,7	1,4
9	117,2	12,9	167,4	1516,6	0,8	4,9	0,6	3,7	23,9
10	120,5	13,0	167,7	1560,5	0,8	8,2	0,6	6,3	67,1
11	123,6	15,0	223,8	1849,1	2,8	11,3	7,7	31,3	127,5
12	127,2	15,8	248,4	2004,7	3,6	14,9	12,8	53,3	221,8
Σ	1347,7	146,2	1830,0	16608,6	-	-	48,6	188,0	830,4
Середнє	112,3	12,2	152,5	1384,0	-	-	-	-	-

Джерело: побудовано за розрахунками автора

За даними таблиці 3 сформовано систему нормальних рівнянь:

$$\begin{cases} 12b_0 + 146,2b_1 = 1347,2 \\ 146,2b_0 + 1830b_1 = 16608,6 \end{cases}$$

в результаті розв'язку якої були отримані такі дані: $b_0 = 65,139$; $b_1 = 3,87$.

Отже, рівняння регресії, яке характеризує залежність індексу споживчих цін від курсу долара США до гривні, матиме такий вигляд:

$$Y = 65,139 + 3,87X.$$

Так, коефіцієнт регресії b_1 показує, що при збільшенні котирування долара США до гривні на одиницю індекс споживчих цін збільшиться на 3,87 одиниць (рис. 2).

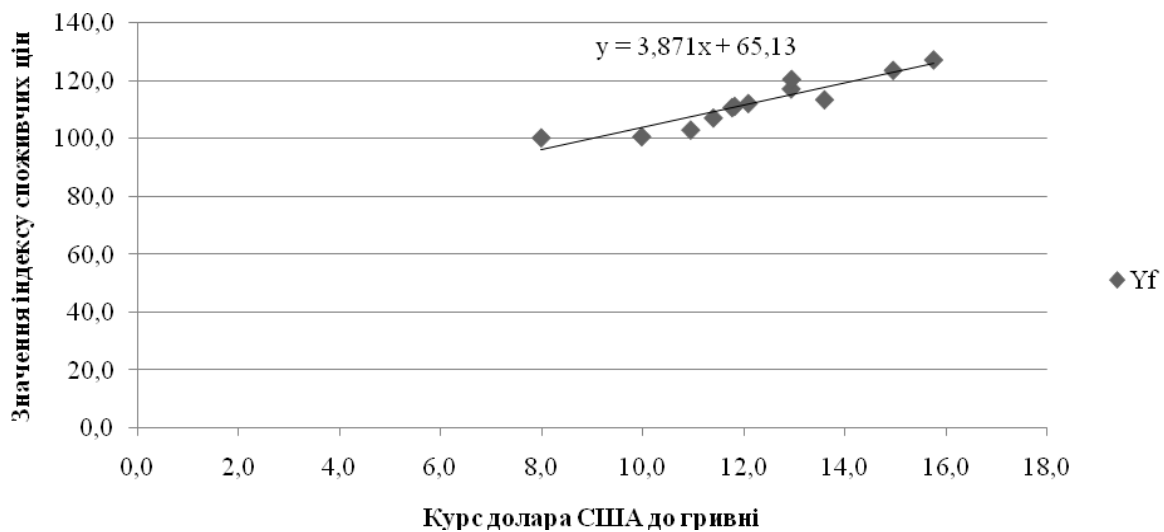

Рис. 2. Діаграма розсіювання одержаної функції

Джерело: побудовано за розрахунками автора

Визначимо коефіцієнти кореляції, детермінації та еластичності для даної моделі, що вказують відповідно на вид та силу зв'язку між параметрами моделі, їх взаємозалежність та відносний ефект впливу, користуючись формулами MS Excel [5, с. 141]:

$$R^2 = \text{КВПИРСОН}(Y; X) = 0,876;$$

$$R = \text{ПИРСОН}(Y; X) = 0,936;$$

$$E_{Y/X} = b_1 \frac{\bar{X}}{\bar{Y}} = 3,87 \times \frac{12,2}{112,3} = 0,420.$$

Таким чином, коефіцієнт кореляції (0,936) вказує на достатньо сильний прямий зв'язок між факторною та результуючою змінними. Коефіцієнт детермінації (0,876) вказує на те, що варіація індексу споживчих цін на 87,6% визначається варіацією курсу долара США до гривні. Коефіцієнт еластичності (0,420) характеризує відносний ефект впливу фактора X на результативний показник Y, тобто при збільшенні валютного котирування долара США до гривні на 1% індекс споживчих цін зростає на 0,42% від свого попереднього значення.

Висновки. Отже, вплив коливань валютного курсу є досить значним на розвиток інфляційних процесів в країні. Варто відмітити, що інфляція має безліч негативних наслідків для економіки держави, тому варто вживати дієві методи для її подолання. На сучасному етапі розвитку нашої держави, коли до кризових явищ у виробництві додається соціальна та політична нестабільність, суттєвий вплив на зростання споживчих цін (87,6%) має девальвація гривні відносно іноземних валют. А це означає, що для призупинення зростання цін на споживчі товари і послуги, необхідно реалізовувати фінансові механізми впливу на курс валют.

Список використаних джерел

1. Кемпбелл Р. Макконнелл Экономикс / К. Р. Макконнелл, Стенлі Л. Брю. – Спб. : Менеджер, 2003. – 487 с.
2. Фурдичко Л. О. Особливості інфляції: світовий та вітчизняний досвід оцінювання її оптимального рівня / Л. О. Фурдичко // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.13. – С. 137-140.
3. Черешня Г. А. Інфляційні процеси в Україні : еволюція, сучасний стан / Г. А. Черешня, Т. В. Цвігун // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – № 2. – С. 249-252.
4. Індеси споживчих цін на товари та послуги у 2015 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua/>
5. Економетрія: методичні рекомендації до виконання контр. робіт для студентів факультету менеджменту. – МНАУ. – 2012. – С. 141.

А. И. Бурковская. Современное состояние инфляционных процессов в Украине.

В статье рассмотрены инфляционные процессы, присущие экономике Украины. Исследованы причины возникновения инфляционных процессов и проанализированы методы борьбы с ними. Установлена зависимость между ростом индекса потребительских цен и валютным котированием доллара США к гривне.

Ключевые слова: инфляция, инфляционные процессы, валютный курс, денежные ресурсы, индекс потребительских цен, потребительская корзина, измерение инфляции, национальная валюта, рост цен.

A. Burkovskaya. The current state of inflation in Ukraine.

The article describes the inflationary processes inherent in the Ukrainian economy. The reasons of the emergence of inflationary processes were researched and methods of dealing with them were analyzed. The dependence between the growth of the consumer price index and currency quotation of the US dollar against the hryvna was established.

Keywords: inflation, inflation processes, exchange rate, financial resources, the consumer price index, consumer basket, measuring inflation, the national currency, the rise of prices.

УДК 336.77:631.11

КРЕДИТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

*Т. О. Годорожа, студент,
Науковий керівник – асистент Корабахіна А. Ю.,
Миколаївський національний аграрний університет*

У статті розкрито проблеми, пов'язані з організацією кредитного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників. Визначено головні причини, що стримують активізацію кредитних механізмів у агропромисловому комплексі. Запропоновано систему заходів щодо удосконалення кредитного механізму.

Ключові слова: аграрний сектор економіки, кредит, кредитне забезпечення, агропромислове виробництво, банківський кредит, кредитна кооперація.

Постановка проблеми. Одним із невирішених актуальних питань аграрного сектора є поліпшення та розширення кредитного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників. Попри наявність великої кількості програм агрокредитування збитковість даної галузі, відсутність ліквідної застави, висока ймовірність неповернення кредитів та недосконалість законодавчих механізмів є основними причинами відмови позичальникам у наданні кредитних ресурсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням банківського кредитування підприємств аграрної сфери присвятили свої наукові праці багато вітчизняних вчених, зокрема Т. Калашнікова [1], В. Коваль [2], В. Волохов [3], М. Дем'яненко та ін. Проте в умовах реформування земельних та фінансово-кредитних відносин багато аспектів цієї важливої проблеми вимагають подальших поглиблених досліджень.

Постановка завдання. Метою даної статті є дослідження сучасного стану кредитного забезпечення сільськогосподарських підприємств та обґрунтування основних напрямів поліпшення кредитного механізму

Виклад основного матеріалу дослідження. Необхідність використання коштів в аграрній сфері економіки пов'язана з особливостями сільськогосподарського виробництва, нерівномірністю руху оборотних засобів підприємств, значними відхиленнями потреби в оборотних засобах від їхньої фактичної наявності [1, с. 30].

Розвиток сільськогосподарського виробництва відбувається нерівномірно за окремими роками, що відображає не тільки залежність цього сектора економіки від природно-кліматичних умов, але й недоліки інституціонального середовища, основними складовими якого є фінансово-кредитні інститути та державне регулювання економіки. Сільськогосподарські виробники здійснюють діяльність в умовах гострої нестачі як обігових коштів, так й інвестиційних ресурсів. За оцінками експертів, дефіцит поточного агрофінансування в Україні становить 8,7 млрд дол. США, річний дефіцит коштів для інвестицій в основні засоби – 56,8 млрд грн [2].

Внаслідок фінансової не стабільності аграрного виробництва виникають такі проблеми, як низький рівень ефективності сільськогосподарського виробництва, незначна інвестиційна активність, повільний перехід на інвестиційно-інноваційну модель розвитку, використання застарілих технологій, загрозливе падіння родючості ґрунтів.

Щодо фінансового забезпечення аграрних підприємств, то аналіз кредитних правовідносин в аграрному секторі економіки свідчить, що комерційними банками не враховується специфіка сезонності сільського господарства. До цього часу сільськогосподарським товаровиробникам, як правило, продовжують надаватися короткострокові кредити, в результаті чого штучно створюються умови неплатоспроможності позичальників з усіма наступними негативними наслідками.

У системі фінансової підтримки аграрного виробництва значу роль відіграє банківське кредитування (рис. 1), яке забезпечує 25-26% фінансових ресурсів і знаходиться на другому місці після внутрішнього самофінансування, що становить 56-57%.

Рис. 1. Система фінансової підтримки аграрного виробництва

Джерело: побудовано автором з використанням [2]

В свою чергу опитування в рамках проекту “Барометр земельної реформи” показало, що джерелами кредитів для сільськогосподарських підприємств частіше виступають банки, тоді як фермери порівняно більше покладаються на родичів чи знайомих. Банки здебільшого надають необхідну суму коштів, проте буває, що відмовляють в кредитуванні або надають меншу суму, ніж потрібно. Сільськогосподарські підприємства беруть більші за обсягом кредити, ніж фермери, але відсоткові ставки суттєво не відрізняються.

За даними опитування Центру соціальних експертиз 2010 року, сільськогосподарські виробники здійснювали позики, як правило, для поповнення обігових коштів та для довгострокових капіталовкладень. Рідше запозичення використовувалися для виплати заробітної платні та з метою перекредитування. За даними цього ж дослідження, більшість сільськогосподарських виробників (82,7%) не планували брати кредити [6].

Розвиток банківського кредитування сільського господарства стримують чимало чинників. Зокрема, високі відсоткові ставки, відсутність ліквідної застави та гарантій повернення кредиту, високий рівень витрат банків із надання послуг, відсутність практики страхування неповернення кредитів.

Процедура отримання банківського кредиту для підприємств агропромислового комплексу залишається однією з актуальних проблем. Особливо це стосується дрібних сільськогосподарських виробників та фермерів. Однією з причин низької ефективності кредитування таких підприємницьких структур є збільшення трансакційних витрат за рахунок великої кількості необхідних документів і тривалий період їхнього розгляду.

Варто відмітити, що в аграрному секторі економіки майже не проводиться робота щодо забезпечення вітчизняних або іноземних спеціалістів інформацією про потребу в коштах господарств та регіонів, про види кредитів, які їм необхідні та реальні строки їх повернення, виходячи з виробничого потенціалу підприємств і регіонів, прогнозу цін на продукцію, що вони виробляють, можливостей збуту цієї продукції. Такий аналіз допоміг би зорієнтуватись в економічній ситуації не тільки банкам, а й самим сільськогосподарським підприємствам.

Гальмує розвиток системи кредитного обслуговування сільськогосподарських підприємств неврегульованість таких питань як нерозвиненість ринку землі, що унеможлиблює її використання як застави для отримання кредиту, знос основних засобів, тривала процедура отримання банківського кредиту, високі відсоткові ставки. Кредити, що виділяються господарству, дуже повільно доходять до споживача і часто не в тих обсягах, які передбачалися. Отже, першочерговим завданням за таких умов є визначення мінімальної потреби у кредитних ресурсах товаровиробників, без яких виробництво нормально функціонувати не може [3, с. 135].

За даними НБУ, у грудні 2012 р. середньозважена ставка за кредитами, наданими у сільське господарство, мисливство та лісове господарство, становила 14,9% за середньої ставки 14% річних [4]. Особливо заважає розвитку кредитування завищена плата за користування банківськими коштами.

Банківське кредитування аграрного сектора економіки України відіграє значну роль у формуванні фінансових ресурсів суб'єктів господарювання, але динаміка їх зростання є нестійкою, обсяги та структура наданих кредитів не відповідають потребам сільськогосподарських виробників у довгострокових фінансових ресурсах для оновлення матеріально-технічної бази. Основна частка державних коштів йде на погашення кредитних ставок, які щороку зростають. Тому Стратегією розвитку аграрного сектора економіки на період до 2020

року [5] передбачається зростання обсягів залучених кредитних ресурсів сільськогосподарськими товаровиробниками до 2020 р. не менш як у 3,5 рази.

Важливо наголосити, що в розвинених країнах основою кредитного обслуговування сільського господарства є кредитна кооперація. Незважаючи на наявність умов законодавчої легалізації, в Україні не створено жодного сільськогосподарського місцевого кооперативного банку. Із низки причин можна виділити найвагоміші:

- по-перше, цей напрямок залишається поза увагою державної політики, не ведеться роз'яснювальної роботи, навчання кадрів.

- по-друге, законодавство не передбачає будь-яких заходів з підтримки формування системи кооперативних банків.

Основними завданнями щодо поліпшення кредитування сільськогосподарських підприємств, на нашу думку, має бути: розширення можливостей та сприяння розвитку альтернативних фінансових установ; розробка і застосування всіх можливих джерел для залучення капіталу при кредитуванні сільського господарства; збільшення асигнувань для кредитування з держави, залучення іноземних кредитів, створення за їх рахунок механізмів державного або банківського кредитування; вирішення земельного питання тощо.

Висновки. Отже, серед проблем кредитного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників можна виділити високу ціну кредиту, відсутність гарантій повернення кредиту, недосконалість законодавчих механізмів, високий рівень витрат банків при наданні послуг та відсутність надійного позичальника.

Сьогодні в умовах реформування кредитної системи з обслуговування аграрного сектора економіки держава повинна забезпечити підтримку кредитними ресурсами сільськогосподарських товаровиробників за рахунок створення загальнодержавних і місцевих фондів кредитування АПК. Так, в Україні можуть бути використані бюджетні кошти, які щорічно виділяються на компенсацію частини процентних ставок на видані комерційними банками кредити сільському господарству.

Список використаних джерел

1. Калашнікова Т. В. Стан і тенденції розвитку кредитного забезпечення аграрної галузі України / Т. В. Калашнікова // Фінанси України. – 2010. – № 10. – С. 29-37.
2. Коваль В. М. Інструменти інвестиційної діяльності аграрних підприємств / В. М. Коваль // Економіка АПК. – 2013. – № 8. – С. 104–109.
3. Волохов В. І. Кредитування в аграрній сфері – стан та перспективи розвитку / В. І. Волохов // Економічний простір. – 2011. – № 45. – С. 132-137.
4. Матеріали офіційного сайту Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.
5. Проект Міністерства аграрної політики та продовольства України “Стратегія розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.minagro.gov.ua
6. Барометр земельної реформи. Кредитування сільськогосподарських виробників // Діловий вісник. – 2013. – № 17. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ier.com.ua/files/publications/barometer/LRB_2013_17.pdf

Т. А. Годорожа. Кредитное обеспечения аграрных предприятий

В статье раскрыты проблемы, связанные с организацией кредитного обеспечения сельскохозяйственных товаропроизводителей. Определены основные причины, сдерживающие активизацию кредитных механизмов в агропромышленном комплексе. Предложена система мер по совершенствованию кредитного механизма.

Ключевые слова: аграрный сектор экономики, кредит, кредитное обеспечение, агропромышленное производство, банковский кредит, кредитная кооперация.

T. Godorozha. Credit support of agricultural enterprises

In the article the problems connected with the organization of credit support to agricultural producers. The basic reasons hindering the intensification of credit mechanisms in agriculture. The system of measures to improve the credit mechanism.

Key words: agrarian sector, credit, loan security, agricultural production, bank loan, credit cooperation .

УДК 336.71(477)

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА УКРАЇНИ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Ю. Ю. Латул, студент,

Науковий керівник – асистент Корабахіна А. Ю.,

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто особливості реформування банківської системи в сучасних умовах, досліджено напрями забезпечення її стабільності. Проаналізовано основні проблеми банківської системи, а також проведено оцінку впливу макроекономічних чинників на неї.

Ключові слова: банківська система, банк, банківська ліцензія, прибутковість, ліквідність, платоспроможність.

Постановка проблеми. В умовах перехідної економіки, на етапі формування та розвитку ринкових інститутів банківська система України перебуває на початкових етапах реалізації властивих їй стимулюючих можливостей. Так, сьогодні, нерозв'язаними залишаються такі проблеми як підвищення рівня капіталізації банків, ефективності функціонування банківської системи та способів оцінювання цієї ефективності, удосконалення державної стратегії розвитку банківської системи, яка б сприяла її надійній та ефективній діяльності тощо. Тому банківська система потребує розробки фундаментальних та прикладних засад її подальшого зміцнення, усунення негативних проявів, які мають місце в сучасній банківській практиці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та прикладні аспекти розвитку банківської системи України досліджували багато науковців та практиків, зокрема К. Ануфрієва, В. Афанасьєв, О. Дзюблюк [4], О. Костюченко [2], М. Мальчик, О. Музика [1], А. Сомик, М. Славук [3] та багато інших. Проте,

дане питання потребує подальшого вивчення в контексті відновлення довіри до вітчизняних банків з метою забезпечення фінансової безпеки держави.

Постановка завдання. Метою даної статті є аналіз сучасного стану і тенденції розвитку банківської системи України, а також обґрунтування основних напрямів її стабілізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. При оцінці функціонування банківської системи країни основним критерієм ефективності банківської діяльності є стабільність економічного та фінансового стану банківських установ. Аналізуючи вплив банківської діяльності на розвиток національної економіки, важливим є вибір точних і правильних показників (індикаторів), на основі яких можна робити відповідні висновки і формулювати напрями подальшого розвитку банківського сектора національного господарства.

Банківська система України – це один із найрозвинутіших елементів господарського механізму, оскільки її реформування було розпочате раніше за інші сектори економіки, що визначалося ключовою роллю банків при вирішенні завдань переходу до ринку. Саме банки відіграють основну роль в утворенні оптимального середовища для мобілізації й вільного переливу капіталів, нагромадженні коштів для структурної перебудови економіки, приватизації й розвитку підприємництва.

Багато вчених розходяться в думках щодо трактування поняття “банківська система”. Так, О. Музика під банківською системою розуміє сукупність банків різних видів і банківських інститутів, за допомогою яких акумулюються кошти та надаються клієнтам різноманітні послуги із приймання вкладів та надання кредитів.

На думку О. Костюченко банківська система – це розгалужена сукупність банків, банківських інститутів, фінансово-кредитних установ, що діють у межах єдиного фінансово-кредитного механізму на чолі з центральним банком і йому підпорядковуються. Вчений відносить до банківської системи і фінансово-кредитні установи, що не мають статусу банку.

В свою чергу М. Савлук зазначає, що банківська система – це законодавчо визначена, чітко структурована сукупність фінансових посередників грошового ринку, які займаються банківською діяльністю.

О. Дзюблюк визначає банківську систему як сукупність усіх банків країни, які взаємодіють між собою, підпорядковуючись установленим нормам і правилам ведення банківської справи, з метою забезпечення можливості ефективного грошово-кредитного регулювання економіки, кредитно-розрахункового обслуговування господарського обороту, а також стабільної діяльності банківських установ.

Загалом діяльність банківської системи України спрямована на поліпшення обслуговування економіки, передусім – депозитно-кредитного та розрахункового обслуговування. Базою успішного реформування є зміцнення стійкості банків та розвиток конкуренції у фінансовому секторі. Саме системна стійкість банків забезпечує зростання довіри до них, а відтак приплив інвестицій у банківський сектор та розширення ресурсної бази банків. Посилення конкуренції у банківській

сфері створює передумови для зниження вартості послуг, підвищення їх якості та зростання попиту реального сектора економіки.

На думку одних експертів, банківська система України може вважатися однією з кращих і найбільш захищених. Про це свідчать жорсткість норм сертифікації НБУ, домінування державних структур у питаннях технічної оснащеності, а також відносно небагата, у порівнянні з окремими зарубіжними країнами, статистика фінансових злочинів. Інші вважають, що комплекс банківських послуг у країні вимагає серйозних реформ, починаючи від законодавчого забезпечення, державного регулювання банківської діяльності і закінчуючи системою підготовки кадрів, а також функціями та повноваженнями служб безпеки.

Для з'ясування найбільш значимих проблем розвитку банківської системи, перш за все, необхідно дослідити особливості її становлення (табл. 1). Так, за останні 5 років кількість банків в Україні зменшилася близько на 18,5%. Варто відмітити, що за 2014 рік кількість банків, які мають банківські ліцензії Національного банку України, скоротилася з 180 до 163 банків. Така ситуація викликана несприятливою комбінацією зовнішніх та внутрішніх чинників, дія яких посилювалася накопиченими у попередні роки макроекономічними дисбалансами. Також протягом року було визнано неплатоспроможним 33 банки, по 17 з яких були прийняті рішення про ліквідацію.

Таблиця 1

Показники діяльності банків України

Рік	Кількість банків	Результат діяльності, млн.грн
01.01.2010	182	-38 450
01.01.2011	176	-13 027
01.01.2012	176	-7 708
01.01.2013	176	4 899
01.01.2014	180	1 436
01.01.2015	163	-52 966
01.04.2015	148	-80 892

Джерело: побудовано автором з використанням [6]

Від'ємний фінансовий результат діяльності банківського сектору сформувався насамперед за рахунок суттєвого збільшення обсягів відрахувань до резервів на можливі втрати від активних операцій. У цілому по системі відрахування до резервів зросли в 3,7 раза порівняно з 2013 роком, а їх частка в загальних витратах збільшилася з 16,7% до 39,3%.

До ключових проблем вітчизняної банківської системи варто віднести:

- 1) погіршення якості кредитного портфелю банків;
- 2) значні резерви за активними операціями;
- 3) низка невирішених питань, зокрема у податковій сфері тощо.

У монетарній сфері стабілізаційні дії НБУ було спрямовано, насамперед,

на стабілізацію банківської системи, сприяння забезпеченню безперервного здійснення платежів та вчасного виконання зобов'язань перед вкладниками. З цією метою НБУ підтримував ліквідність банків як через надання нових кредитів рефінансування, так і шляхом перегляду графіків їх повернення. Були лібералізовані вимоги до формування банками обов'язкових резервів, у тому числі через повне вивільнення коштів з окремого рахунку.

Для запобігання формуванню додаткового валютного тиску Національний банк фактично вивів з міжбанківського валютного ринку України найкрупнішого покупця іноземної валюти – НАК “Нафтогаз України”, забезпечивши компанії доступ до іноземної валюти шляхом проведення адресних інтервенцій (на суму більше ніж 6,6 млрд. дол. США).

Для стабілізації ситуації на валютному ринку, у тому числі згладжування надмірних коливань обмінного курсу та заспокоєння ажіотажних настроїв НБУ проводив валютні аукціони та цільові інтервенції для підкріплення кас банків іноземною валютою та задоволення потреб клієнтів банків (1.8 млрд. дол. США) та запровадив додаткові тимчасові регулятивні заходи щодо операцій з іноземною валютою.

З метою збереження довіри до банківської системи НБУ також значну увагу приділяв підтримці Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

В цілому сутність напрямів зміцнення вітчизняної банківської системи полягала у наступному:

- підвищено вимоги до капіталу нових банків до 500 млн. грн, та затверджено план підвищення власного капіталу банків з мінімального 120 млн. грн до 500 млн. грн.
- покращено процедури виведення банків з ринку. Зараз це дійсні міжнародні практики, які розроблено спільно с МВФ та Світовим банком.
- суттєво покращено процедуру моніторингу пов'язаних осіб та ввели жорстку процедуру розкриття кінцевих власників банків.
- значно підсилено відповідальність власників та керівництва банків за маніпулювання фінансовою звітністю та доведення банку до банкрутства.
- розробляються не лише законодавчі ініціативи щодо підвищення прав кредиторів, але й технічні механізми
- мінімізації ризиків для банків, як на етапі видачі кредиту так і на етапі його обслуговування [6].

Висновки. Результати проведеного дослідження сучасного стану та розвитку банківської системи України свідчать про наявність у банків певних проблем, зокрема з ліквідністю та прибутковістю, що вкрай негативно впливає на забезпечення безперервності перебігу відтворювальних процесів банківських установ і в той же час обмежує їх можливості щодо інвестування коштів в економіку країни й забезпечення тим самим безперервності відтворення на усіх його стадіях.

Вже сьогодні реформування банківської системи розпочато з НБУ: триває ліквідація непрофільних активів, проходить оптимізація чисельності персоналу, більш ніж вдвічі скорочено витрати на власне утримання у 2015 році. Але залишається нагальною необхідністю проведення наступних заходів:

- територіальне наближення банківських послуг до цільових груп;
- впровадження пріоритетних напрямів концентрації статутного капіталу;
- розроблення внутрішньобанківської нормативної бази;
- використання системного аналізу і прогнозування економічної та фінансової діяльності банківських структур.

Список використаних джерел

1. Музика О. Правовий статус банку / О. Музика, І. Білич // Підприємництво, господарство і право. – 2012. – № 3. – С. 61-63.
2. Костюченко О. А. Банківське право. Банківська система. Національний банк України. Комерційні банки. Розрахунково-кредитні операції. Ринок цінних паперів. Національне валютне законодавство. Банківська система зарубіжних країн. Інститут банківської таємниці : підручник / О. А. Костюченко. – 3-тє вид. – К. : Вид-во А.С.К., 2012. – 928 с.
3. Гроші та кредит : підручник / [М. І. Савлук, А. М. Мороз, М. Ф. Пуховкіна та ін.]; за заг. ред. М. І. Савлука. – К. : КНЕУ, 2011. – 602 с
4. Дзюблюк О. В. Сутність банківської системи та її роль в економіці ринкового типу / О. В. Дзюблюк // Фінанси України. – 2011. – № 8. – С. 79-85.
5. Офіційний сайт національного банку України. [Електронний ресурс]. – режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.
6. Банківська система України: виклики та перспективи. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>

Ю. Ю. Латул. Банковская система Украины: состояние и перспективы развития.

В статье рассмотрены особенности реформирования банковской системы в современных условиях, исследованы направления обеспечения ее стабильности. Проанализированы основные проблемы банковской системы, а также проведена оценка влияния макроэкономических факторов на нее.

Ключевые слова: банковская система, банковские учреждения, банковская лицензия, доходность, ликвидность, платежеспособность.

J. Latul. Ukraine's banking system: status and prospects.

In the article the features of the reform of the banking system in modern terms, trends examined to ensure its stability. The basic problems of the banking system, and evaluated the impact of macroeconomic factors on it.

Keywords: banking system, banks, banking license profitability, liquidity, solvency.

УДК 005.334:336.71

ОРГАНІЗАЦІЯ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ В БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

*І. С. Михайлова, студент,
Науковий керівник – асистент Корабахіна А. Ю.,
Миколаївський національний аграрний університет*

У статті проведений аналіз основних напрямків антикризового управління в банківському секторі економіки, та запропоновано напрями його використання для стабілізації національної банківської системи в сучасних умовах.

Ключові слова: банківська система, банківська криза, антикризове управління, антикризові заходи, стабілізація.

Постановка проблеми. Сучасна економічна ситуація в Україні вимагає розробки принципово нових підходів до антикризового управління в банківському секторі з урахуванням наслідків глобальної фінансової кризи. У зв'язку з цим, зростає необхідність розробки та обґрунтування таких механізмів управління в банківському секторі, які б дали змогу мінімізувати можливість виникнення фінансових криз та забезпечити фінансову стійкість банківського сектору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема антикризового управління, присвячено роботи таких відомих українських вчених: О. Барановського [2], О. Дзюблюка, І. Д'яконової [4], І. Лютого, В. Міщенко, О. Петрика [1].

У зарубіжній економічній науці сутність фінансових криз досліджували А. Архипов, М. Бордо, А. Веласко, Р. Глік, Д. Даймонд, Р. Дорнбуш, М. Куїнтін, Р. Манделл, Г. Мінські, Е. Роуз, А. Ряховська, С. Фішер, Д. Холшер та ін. Незважаючи на велику кількість опублікованих праць, недостатньо обґрунтованими залишаються методи антикризового управління та забезпечення стійкого функціонування й розвитку вітчизняного банківського сектору в умовах реформування.

Метою статті є дослідження сучасних підходів до організації антикризового управління в банківському секторі та пошук напрямів його покращення на підставі аналізу закордонних практик.

Виклад основного матеріалу. Економічна криза в Україні, як і в багатьох інших країнах, розпочалася з проблем у банківському секторі. Спад виробництва, масштабів будівництва, купівельної спроможності населення сприяли різкому збільшенню неповернених кредитів. Систематичне зниження ліквідності банків призвело до панічних настроїв населення, масового зняття коштів з банківських рахунків.

Варто відмітити що банківський сектор економіки забезпечує безперебійне функціонування всієї фінансової системи країни. Саме тому кожна країна зацікавлена в тому, щоб діяльність банків була регульованою, ефективною і

надійною, забезпечувала безпеку і зростання економіки, протистояла кризам і захищала вклади клієнтів.

За 2014 рік кількість банків, які мають банківські ліцензії Національного банку України, скоротилася з 180 до 163 банків (рис.1). Протягом року було визнано неплатоспроможним 33 банки, по 17 з яких були прийняті рішення про ліквідацію. Зазначимо, що кількість банків з іноземним капіталом зросла з 49 до 51 банку (31% від загальної кількості банків, що мають ліцензію), з них 19 банків (12%) – зі 100% іноземним капіталом [7].

Рис. 1. Кількість банків в Україні з банківською ліцензією

Джерело: побудовано автором з використанням [7]

Варто відмітити, що динамічний розвиток кризових явищ і поглиблення невизначеності в банківському секторі економіки потребують розробки і впровадження ефективних заходів антикризового управління.

Антикризове управління в банківському секторі слід розуміти як передкризове управління, яке здійснюють для своєчасного виявлення та прийняття рішень, і передбачає систему профілактичних заходів щодо відновлення порушеної рівноваги, мінімізацію втрат конкурентоспроможності; управління в умовах кризи, що передбачає оцінку кризової ситуації, виявлення факторів, що зумовили виникнення кризи, вивчення слабких та сильних сторін установи, оцінку потенційних можливостей щодо подолання кризи, пошук шляхів мінімізації негативних наслідків кризи, відновлення фінансової стійкості [2].

Механізм антикризового управління має забезпечувати адаптацію банку до змін зовнішнього та внутрішнього середовищ, що надасть можливість в результаті впровадження цього механізму у практичну діяльність банку забезпечувати його стійке функціонування й розвиток за будь-яких економічних, політичних і соціальних перетворень в світі, або у внутрішньому середовищі.

Зважаючи на значні негативні наслідки системної банківської кризи й актуальність цього питання зарубіжні дослідники Д. Холшер та М. Куїнтін виокремлюють три етапи антикризового управління в умовах системної банківської кризи, на кожному з яких може використовуватись певний набір інструментів.

На першому етапі після виявлення системних ознак кризи органи державної влади повинні вжити негайні заходи, спрямовані на перешкоджання поширенню кризи на всю систему. Оскільки у минулому для 62% банківських криз було характерним різке зниження загального обсягу депозитів, пріоритетним завданням є зупинення “набігів” вкладників шляхом відновлення їх довіри до банківського сектору. Такі заходи полягають переважно у використанні фінансових інструментів: розширення схеми гарантування банківських депозитів, надання підтримки ліквідності банків, у тому числі за менш жорстких умов, ніж за нормальних обставин, а також структурного інструменту – невідкладної ліквідації цілковито неплатоспроможних банків.

Другий етап характеризується системною реструктуризацією банків, що спрямована на відновлення платоспроможності та прибутковості, виконання ними функцій фінансових посередників. Зазвичай цей процес є досить тривалим, він повинен розпочинатися з розробки дієвого правового та інституційного поля для здійснення реструктуризації банків. Першим кроком безпосередньо для проведення реструктуризації є оцінка активів банків з метою визначення їх поточного стану.

Варто наголосити, що необхідно розрізняти фінансову та операційну реструктуризацію. Фінансова реструктуризація спрямована на покращання балансу банків шляхом залучення додаткового капіталу (за рахунок отримання коштів від існуючих чи нових власників або від уряду, тобто вливання приватного чи державного капіталу), скорочення зобов'язань (завдяки списанню певних боргів), чи шляхом підвищення вартості активів (за рахунок підвищення відновної вартості проблемних кредитів чи забезпечення). В свою чергу, операційна реструктуризація спрямована на відновлення прибутковості банку за рахунок використання операційних інструментів.

Відновлення платоспроможності є більш швидким і простим процесом, однак для закріплення ефективності реформ фінансова реструктуризація повинна доповнюватись операційною реструктуризацією, спрямованою на відновлення прибутковості діяльності банків, що потребує більших затрат часу та праці. Доцільнішим є здійснення реструктуризації окремо створеною державною установою, а не центральним банком, який повинен залишатися напоготові надати підтримку життєздатним банкам.

На третьому етапі з метою доповнення процесу реструктуризації банків проводиться робота з проблемними активами, до яких відносять моніторинг працюючих кредитів; раннє реагування менеджменту на виникнення проблемних ситуацій щодо повернення кредитів; аналіз варіантів та вибір стратегії роботи з проблемними активами; відновлення функціонування проблемних кредитів; стягнення заборгованості за проблемними кредитами.

Завданнями “реабілітації” активів є максимізація вартості проблемних активів, мінімізація втрат банку тощо. Управління такими активами може здійснюватись шляхом: самостійної реструктуризації банком або списання їх вартості з балансу; передачі або продажу “поганому банку”, компанії з повернення кредитів чи приватній компанії, що спеціалізується на управлінні проблемними активами; передачі або продажу централізованій компанії з управління активами, що є зазвичай державною установою [3].

Механізм антикризового управління має забезпечувати адаптацію банку до змін зовнішнього та внутрішнього середовищ, що надасть можливість в результаті впровадження цього механізму у практичну діяльність банку забезпечувати його стійке функціонування й розвиток за будь-яких економічних, політичних і соціальних перетворень в світі, або у внутрішньому середовищі.

До основних стратегічних напрямків антикризового управління банківською діяльністю в сучасних умовах необхідно віднести створення умов для збільшення ресурсної бази банків. Це можливо досягти шляхом встановлення стійкої довіри населення до фінансових установ за рахунок створення стійкої системи гарантування вкладів.

Ефективна система гарантування вкладів є важливим чинником конкурентоспроможності банківської системи України в умовах глобалізації, оскільки вона створює умови для розв'язання важливих завдань таких, як сприяння створенню та мобілізації грошових заощаджень, захисту вкладників від ризиків, підвищення ефективності управління грошово-кредитним сектором економіки.

Для налагодження економічної діяльності банківських установ та виходу з кризи необхідне активне використання економічних та адміністративно-законодавчих важелів, системний, збалансований підхід до кредитної та депозитної політик банківських установ, вироблення чітких напрямів залучення заощаджень населення до інвестиційної та іншої діяльності.

Загальна політика держави повинна бути зорієнтована на ефективне залучення та розміщення національних фінансових ресурсів. Думка про те, що економіка країни не володіє значними фінансовими ресурсами, не є правильною, оскільки на 1 січня 2013 року банками було зосереджено 954 млрд. грн, зокрема:

- кошти фізичних осіб – 364,7 млрд. грн, або 38,1%;
- кошти суб'єктів господарювання – 202,6 млрд. грн, або 21,2%;
- міжбанківські кредити та депозити – 119,3 млрд. грн, або 12,5% [3].

Існує необхідність удосконалення системи ризик менеджменту банку. Вона повинна визначати всі рішення та дії, які вживаються з метою уникнення, зменшення ризику, переносу його на іншу ділянку, встановлення лімітів ризику або відверто його прийняття. Система ризик-менеджменту також повинна охоплювати банк в цілому – зверху до низу, включаючи спостережну раду, вище керівництво, департамент управління і контролю ризику та, звичайно, підрозділи, які безпосередньо здійснюють операції, через які банк наражається на ризики.

Особлива увага повинна бути приділена ризику ліквідності, платоспроможності та банкрутства. Незважаючи на те, що форми прояву

кризових явищ можуть змінюватися, центральний банк як основний регулятор має сформувати дієву систему моніторингу, за допомогою якої можна було б ретельно дослідити загальні ознаки кризових чинників, що наближаються:

- надлишкову ліквідність на фінансовому ринку;
- надмірний приплив короткострокового капіталу у певні сектори економіки;
- швидке зростання цін на певні види активів (наприклад, нерухомість) [1].

Національний банк України змінюючи вимоги до формування банками обов'язкових резервів (середній розрахунковий норматив обов'язкового резервування за 2015 рік порівняно з попереднім роком не змінився і становив 2,1%), процентної політики (середньозважена процентна ставка за всіма інструментами рефінансування складає 11,96% в 2015 р) та в комплексі з іншими монетарними інструментами впливає на значну частку вільної ліквідності банківської системи що сприяє стабілізації ситуації на валютному ринку, збільшенню внутрішньої вартості гривні та інфляції.

Хоча практично неможливо точно передбачити виникнення кризових явищ, певна прогнозна оцінка можливих ризиків дає змогу розробити альтернативні варіанти діяльності на ринку з метою попередження криз і підтримання збалансованого функціонування банків.

При формуванні концепції антикризового управління в банківському секторі доцільно враховувати вплив монетарних інструментів, які використовують центральні банки для стабілізації грошово-кредитного ринку. Сукупність таких монетарних інструментів формується виходячи із основних засад грошово-кредитної політики. Як свідчить практична діяльність, проведення грошово-кредитної політики підпорядковується кільком цілям: рівню обмінного курсу національної валюти щодо іноземних валют, рівню інфляції, темпам зростання окремих монетарних агрегатів тощо.

Висновки. Розробка ефективної програми антикризового управління в банківському секторі економіки та дослідження її впливу на рівень економічного зростання в державі має важливе значення. Реалізація антикризових заходів в банківському секторі через застосування широкого спектру інструментів антикризового управління має розглядатися як джерело економічних зрушень, підвищення рівня життя населення, стримування інфляційних процесів та стимулювання розвитку підприємницької діяльності, що в свою чергу відповідає стратегічним цілям розвитку держави.

Таким чином, основні напрями антикризового управління банківською діяльністю повинні бути спрямовані на стратегічні орієнтири стабільного функціонування банків, досягнення конкурентних переваг на ринку з урахуванням ризиків з метою настання стабілізації та ліквідації або уникнення кризових явищ. Важливою є орієнтація загальнодержавної політики на ефективне залучення та розміщення національних фінансових ресурсів.

Список використаних джерел

1. Афанасьєва О. Б. Зарубіжний досвід антикризового управління в банках / О. Б. Афанасьєва // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук.

праць // Державний вищий навчальний заклад “Українська академія банківської справи Національного банку України” – Суми, 2010. – Вип. 29. – С. 159-167.

2. Барановський О. Антикризисні заходи урядів і центральних банків зарубіжних країн / О. Барановський // Вісник Національного банку України – 2009. – № 4. – С. 8-19.

3. Барановський О. Проблемні банки: виявлення й лікування / О. Барановський // Вісник Національного банку України – 2009. – № 11. – С. 18-31.

4. Бережний О. Ризики використання послуг банків для легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, або фінансування тероризму в системі банківських ризиків / О. Бережний // Вісник Національного банку України. – 2009. – № 4. – С. 3-7.

5. Дзюблук О. Грошово-кредитна політика в період кризових явищ на світових фінансових ринках / О. Дзюблук // Вісник Національного банку України. – № 5. – 2009. – С. 20-30.

6. Котенко О. О. Напрямки впровадження елементів антикризового управління в комерційних банках України [Електронний ресурс] / О. О. Котенко // Сьома Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція “Сучасний соціокультурний простір 2010”.

7. Основні показники діяльності банків України у 2008 – 2015 роках за матеріалами Національного Банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807/ – Назва з екрану.

И. С. Михайлова. Организация антикризисного управления в банковском секторе экономики.

В статье проведен анализ основных направлений антикризисного управления в банковском секторе экономики, и предложены направления его использования для стабилизации национальной банковской системы в современных условиях.

Ключевые слова: банковская система, банковский кризис, антикризисное управление, антикризисные меры, стабилизация.

I. Mihaylova. Organization of crisis management in the banking sector.

The article analyzed the main areas of crisis management in the banking sector, and the essence of crisis management Banking proposed strategic directions for its use to stabilize the national banking system in modern conditions.

Keywords: banking system, banking crisis, crisis management, anti-crisis measures, stabilize.

УДК 336.748.12

РЕАЛІЗАЦІЯ МЕХАНІЗМУ ІНФЛЯЦІЙНОГО ТАРГЕТУВАННЯ В УКРАЇНІ

І. В. Скляр, студент,

Науковий керівник – асистент Корабахіна А. Ю.,

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто один з методів контролю та регулювання інфляції, а саме – режим інфляційного таргетування. Визначено перспективи переходу до даного режиму та умови, які для цього необхідно створити в державі.

Ключові слова: інфляція, таргет, інфляційне таргетування, грошовий обіг, валютний курс, монетарна політика.

Постановка проблеми. Одна з найбільш гострих проблем сучасного розвитку економіки, яка негативно відображається у всіх аспектах життя суспільства – це інфляція, саме тому потрібно віднайти механізм її регулювання. Одним із найбільш сучасних та ефективних напрямів стабілізації національної валюти є таргетування інфляції, яке було запроваджене центральними банками багатьох розвинутих країн.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі впровадження режиму інфляційного таргетування присвячені наукові праці багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема А. Левіна, Н. Жирчкова [1], О. Колодізева [3], О. Береславської, І. Засоріна, О. Костюка, О. Петрика [2], О. Шарова та ін. Попри велику кількість наукових праць, запровадження інфляційного таргетування в Україні є дискусійним питанням, що насамперед пов'язано з низьким рівнем довіри до банківської системи, складною економічною ситуацією в цілому, а тому потребує подальшого дослідження.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження концепції монетарної політики в сфері запровадження режиму інфляційного таргетування та визначення необхідних передумов для впровадження даного режиму в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інфляція – це одна з найбільш гострих проблем сучасного розвитку економіки в багатьох країнах світу, що негативно впливає на всі сторони життя суспільства.

Розвиток інфляційного процесу, як правило, проходить два етапи. На першому з них темпи знецінення паперових грошей відстають від темпів зростання паперової маси, дезорганізуючий вплив інфляції на виробництво, торгівлю, кредит і грошовий обіг ще не вповні виявляється. Тимчасово навіть може створюватися специфічно висока кон'юнктура, основою якої насправді є інфляція. Це пояснюється, з одного боку, зростанням товарної маси, внаслідок чого частина додаткових паперових грошей заміщує в каналах обігу необхідну кількість повноцінних паперів, а з іншого – необхідністю задовольнити потребу в готівкових грошах, тому що вже починає скорочуватися обсяг кредиту й уповільнюється швидкість обертання середньогрошової маси.

На другому (вищому) етапі свого розвитку інфляційний процес різко прискорюється, темпи зростання суспільного виробництва починають відставати від знецінення паперових грошей, а інфляційне переповнення каналів грошового обігу стає вже очевидним. Таке випередження темпів збільшення паперово-грошової маси спричинюється, по-перше, занепадом виробництва, зростаючим відставанням у науково-технічному прогресі, уповільненням підвищення, а потім і зниженням суспільної продуктивності праці; по-друге, зменшенням товарообігу, зумовленого зниженням якості та скороченням асортименту товарів, які тепер виробники почали поділяти на “вигідні” й “невигідні”, скороченням закупок імпортованих товарів; по-третє, зростанням дефіцитності товарів; по-четверте, від'ємним платіжним балансом країни, коли збитки від зовнішньоекономічної діяльності вже не покривалися потоком доходів [2].

Одним з методів контролю та регулювання інфляції є режим інфляційного таргетування як інструмент грошово-кредитної політики держави, який передбачає відповідальність центрального банку за дотримання проголошеного значення офіційного показника інфляції (таргету) протягом визначеного періоду часу, що дає змогу підвищити ефективність такої політики задля досягнення визначених цілей щодо низької і стабільної інфляції та прийнятних темпів економічного зростання. Режим інфляційного таргетування обирається для того, щоб поліпшити якість економічної політики, провести необхідні реформи в економічній, фінансовій та соціальній сферах [1].

Основними елементами режиму інфляційного таргетування є:

- законодавче закріплення цінової стабільності як прямої мети монетарної політики в довгостроковій перспективі;
- офіційне оголошення центральним банком кількісних цільових показників інфляції на визначений період та відповідальності за їх дотримання;
- роз'яснення дій органів монетарної влади громадськості.

Інфляційне таргетування можна класифікувати як систему монетарного устрою, яка визначається офіційним проголошенням кількісної мети інфляції на середньостроковий період з врахуванням того положення, що стабільна інфляція буде реалізована в довгостроковому періоді [4].

Серед основних характеристик режиму інфляційного таргетування можна виділити наступні:

- цифрові цілі по інфляції на середньостроковий період;
- необхідність прийняття закону про цінову стабільність – як базову мету монетарної політики;
- відкритість монетарної політики через різноманітні канали зв'язку з суспільством та бізнесом;
- прозорість державних фінансів та макроекономічна стабільність держави;
- високоякісна база аналізу та прогнозу інфляції;
- вдосконалення трансмісійного механізму грошово-кредитного ринку, що забезпечить ефективну стратегію монетарної політики та прийняття відповідних рішень, щодо впливу на інфляцію.

З аналізу класифікації типів таргетування інфляції випливає, що всі центральні банки, якщо лише вони не здійснюють невідповідної емісії, використовують таргетування інфляції. Йдеться лише про різницю методів, представлених у таблиці.

До переваг використання у грошово-кредитній політиці центрального банку режиму таргетування інфляції відносять:

- сприяння забезпеченню високого рівня довіри до політики центрального банку та зниження інфляційних очікувань. Це пов'язано з тим, що цільові показники інфляції, як будь-які кількісні показники, є чіткими і зрозумілими для контролю та розробки суб'єктами господарювання власних прогнозів;
- усунення суперечностей і протиріч між цілями грошово-кредитної політики;

Методи таргетування інфляції

Метод	Сутність методу	Країни, що використали метод
повноцінне таргетування інфляції	зобов'язання центральних банків щодо встановлення й дотримання цільових показників інфляції та інституалізація цих зобов'язань у формі прозорої монетарної політики, яка посилює відповідальність центрального банку щодо досягнення визначеної мети	Нова Зеландія, Канада, Великобританія, Швеція та Австралія, Бразилія, Чилі, Колумбія, Чехія, Угорщина, Ізраїль, Корея, Мексика, Польща, Таїланд
еклектичне, або замасковане таргетування інфляції	метод, коли країни можуть знизити рівень інфляції та стабілізувати його і без повної прозорості і звітності щодо цільових показників інфляції. При цьому мають на увазі стабілізацію як цін, так і обсягів виробництва.	Такі можливості на практиці демонструють Європейський центральний банк та Федеральна резервна система США
експериментальне таргетування інфляції	полягає у проголошенні широких інфляційних завдань за низької довіри до центрального банку, що й не дозволяє ввести цільові показники інфляції до переліку головних політичних цілей	Застосовують країни, ще не виробили чітких цільових орієнтирів інфляції

Джерело: сформовано автором з використанням [5,6]

– забезпечення достатньої гнучкості політики центрального банку, оскільки встановлений рівень інфляції можна розглядати як середньостроковий орієнтир, миттєва або короткострокова зміна якого внаслідок певних впливів на грошово-кредитний ринок практично неможлива, а заходи, що реалізуються, мають певний часовий лаг;

– зменшення економічних втрат, пов'язаних із потребою переорієнтувати цілі грошово-кредитної політики на інший рівень цільового показника чи навіть на інші цілі, коли виникає необхідність змін обмінного курсу, відсоткових ставок, темпів економічного зростання тощо;

– створення умов для збалансованого розвитку всіх секторів і галузей економіки, забезпечення її раціональної структури та високих темпів економічного зростання;

– зниження ймовірності виникнення фінансово-валютної кризи;
 – формування інфляційних очікувань на низькому рівні;
 – створення ефективного механізму боротьби з внутрішніми та зовнішніми шоками [5].

Інфляційне таргетування поєднує два аспекти, які вважають дуже важливими для успіху монетарної політики, – надання надійного середньострокового якоря для інфляційних очікувань і водночас достатня гнучкість політики для відповіді на короткострокові шоки без ризику втрати довіри до монетарного режиму. Додатковими чинниками успішності інфляційного таргетування є той факт, що запровадження цього режиму

стимулює позитивні зміни у здійсненні монетарної політики, що також посилює ефективність використання інструментів політики. Ці позитивні зміни охоплюють зростання незалежності центральних банків, підвищення підзвітності та прозорості, розбудову системи аналізу і прогнозування для підтримки процесу прийняття рішень та ін. [6].

Держава, яка прагне запровадити режим інфляційного таргетування має створити такі “технічні” передумови:

1) законодавчо затвердити узгоджений усіма зацікавленими сторонами рівень інфляції на довгостроковий період. При цьому цілком імовірно, що на перехідному етапі фактично досягнутий рівень інфляції може дещо відрізнятись від запланованого, але особливо важливо, щоб подібними були траєкторії їх руху;

2) вдосконалити інструментарій проведення монетарної політики. Поступово основним інструментом ставатиме короткострокова відсоткова ставка центрального банку, через яку він впливає на рівень відсоткових ставок у банківській системі, ринок цінних паперів, валютний курс, інфляційні очікування, і в кінцевому підсумку – на рівень інфляції.;

3) налагодити конструктивний діалог уряду і центрального банку із суспільством. Широка громадськість має бути поінформованою як щодо загальної стратегії, так і тактичних кроків грошово-кредитної політики. Лише таким чином можна добитися підвищення довіри до монетарної та економічної влади. На практиці це означає проведення прес-конференцій, круглих столів, семінарів, випуск спеціальних документів, які пояснювали б монетарну політику [3].

Разом з тим, якщо перехід до інфляційного таргетування формально декларується, але не супроводжується кроками з пришвидшення структурних змін, удосконалення фіскальної та бюджетної політики, соціальних програм, то бажаного результату від інфляційного таргетування не буде. Тобто запровадження інфляційного таргетування потребує паралельного удосконалення інших складових економічної політики.

Згідно рішення НБУ “Про Основні засади грошово-кредитної політики на 2015 рік” пріоритетною метою грошово-кредитної політики є досягнення та підтримка цінової стабільності в державі, головним критерієм чого розглядається досягнення та підтримання в середньостроковій перспективі (від 3 до 5 років) низьких стабільних темпів інфляції, що вимірюються індексом споживчих цін у межах 3-5% на рік. Для досягнення пріоритетної мети вживатимуться заходи щодо стабілізації та збалансованого розвитку валютного ринку.

Заходи з відновлення макроекономічної та фінансової стабільності в державі, а також продовження проведення економічних і соціальних реформ в короткостроковому періоді можуть стати причиною підвищеного інфляційного тиску. За таких умов проведення грошово-кредитної політики впродовж найближчих років виходитиме з необхідності сприяння поступовому зниженню темпів інфляції, маючи на меті досягнення середньострокової інфляційної цілі до 2018 року. На шляху наближення до середньострокової інфляційної цілі передбачається така орієнтовна траєкторія приросту споживчих цін у річному

вимірі: на кінець 2015 року – 9%, на кінець 2016 року – 7%, на кінець 2017 року – 5%. Досягненню середньострокової цілі сприятиме передбачений на другу половину 2015 року перехід до монетарного режиму інфляційного таргетування, чому передуватиме реалізація комплексу заходів, спрямованих на створення відповідних макроекономічних, інституційних, організаційних та технічних передумов.

Варто відмітити, що успішність роботи НБУ за наведеними напрямками діяльності визначатиметься в комплексі з результативністю заходів економічної політики уряду на підставі критеріїв, що містяться у відповідних прогностичних і програмних документах економічного та соціального розвитку [7].

Висновок. Таким чином, сьогодні Національний банк України фактично неспроможний забезпечити рівень контролю над інфляцією, достатній для впровадження інфляційного таргетування, оскільки політика монетарного таргетування має сенс, коли рівень інфляції незначний (1-3%). До основних проблем впровадження даного режиму в Україні можна віднести відсутність макроекономічних та інституційних передумов, низький рівень довіри населення до банківської системи в цілому тощо.

Варто відмітити, що перехід до інфляційного таргетування для контролю за рівнем інфляції за допомогою маніпулювання обліковою ставкою є однією з вимог Міжнародного валютного фонду, а тому в подальшому необхідно проводити низку заходів для посилення інституціональної спроможності Національного банку України, а також забезпечити підготовку персоналу у роботі в аналітично-прогностичній системі базі макроекономічних моделей.

Список використаних джерел

1. Жирчков Н. В. Інфляція як макроекономічне явище / Н. В. Жирчков // Економіка в школах України. – 2007. – № 4. – С. 7–10.
2. Петрик О. Інфляція в Україні: проблеми, ризики, перспективи / О. Петрик // Вісник Національного банку України. – 2007. – № 3. – С. 2–8.
3. Гроші і кредит : [підручник] / О. М. Колодізев, В. Ф. Колесніченко. – К. : Знання. – 2010.
4. Базилевич В. Економічна теорія: Політекономія : підручник / В. Базилевич. – К. : Знання. – 2004. – 230 с.
5. Любохимець Л. С.: Основи таргетування інфляції як метод регулювання фінансових ринків в розвинутих країнах та Україні / Л. С. Любохимець, Л. М. Бабич // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 4. Т. 2. – С. 23-27.
6. Гнатів О. А. Таргетування інфляції як оптимальний режим монетарної політики в Україні / О. А. Гнатів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=59332> . – 2012.
7. Про Основні засади грошово-кредитної політики на 2015 рік : Рішення Ради Національного Банку України від 11 вересня 2014 року N 28. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://document.ua/pro-osnovni-zasadi-groshovo-kreditnoyi-politiki-na-2015-rik-doc202951.html>

И. В. Скляр. Реализация механизма инфляционного таргетирования в Украине.

В статье рассмотрен один из методов контроля и регулирования инфляции, а именно - режим инфляционного таргетирования. Определены перспективы перехода к данному

режиму и условия, которые для этого необходимо создать в государстве.

Ключевые слова: инфляция, таргет, инфляционное таргетирование, денежное обращение, валютный курс, монетарная политика.

I. Sklar. The implementation mechanism of inflation targeting in Ukraine.

The article discusses a method of control and regulation of inflation - namely inflation targeting regime. The prospects of transition to this regime and provided that it is necessary to establish a state.

Keywords: inflation, target, inflation targeting, monetary circulation, exchange rate, monetary policy.

УДК 336.747.6 (477)

**ОЦІНКА СТРУКТУРИ ГРОШОВОЇ МАСИ В УМОВАХ
ДОЛАРИЗАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ЕКОНОМІКИ**

А. В. Фінько, студент,

Науковий керівник – асистент Корабахіна А. Ю.,

Миколаївський національний аграрний університет

У статті проаналізовано стан і структуру грошової маси та досліджено динаміку її основних показників – грошових агрегатів. Виявлено причини доларизації вітчизняної економіки, як фактору впливу на стан грошової маси в умовах сьогодення.

Ключові слова: грошова маса, грошові агрегати, коефіцієнт готівки, рівень доларизації економіки.

Постановка проблеми. Грошова маса, що перебуває в обігу, її стан і структура вважаються одними з головних макроекономічних показників стану народного господарства. В умовах політичної нестабільності, внаслідок впливу депозитних коштів із банківської системи, відбувається збільшення готівкових коштів в обігу, в тому числі за рахунок коштів в іноземній валюті. Так, негативний вплив доларизації економіки на структуру грошової маси та грошову систему проявляється в підвищенні недовіри до національної валюти зі сторони населення, падінні її купівельної спроможності, девальвації тощо.

Стабільність грошової одиниці є необхідною умовою досягнення стратегічних цілей економічного розвитку держави. Формування ефективної грошово-кредитної політики зумовлює необхідність аналізу грошової маси оскільки зміни, що відбуваються у її складі, структурі та основних показниках суттєво впливають на швидкість обігу грошей, формування платоспроможного попиту населення, ринкову кон'юнктуру і, як наслідок, на економічний розвиток країни в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням сутності грошової маси й чинникам, які впливають на її обсяг, склад і структуру присвячено багато наукових праць зарубіжних і вітчизняних вчених, таких як М. І. Савлук [1], С. В. Науменкова [2], О. В. Божанова [4], Я. В. Поплюйко [5] та інші. Але обсяг і

структура грошової маси країни є динамічними показниками, які потрібно постійно аналізувати, що і пояснює необхідність даного дослідження.

Постановка завдання. Основною метою статті є аналіз складу і структури грошової маси України та пошук шляхів її оптимізації в умовах доларизації вітчизняної економіки.

Виклад основного матеріалу. Усі гроші, що обертаються в грошовій сфері, становлять грошову масу, яка має свою структурну організацію. Під цим кутом зору в грошовій масі виділяють грошові агрегати, такі її структурні елементи, що розрізняються між собою рівнем ліквідності, тобто рівнем здатності перетворюватися в гроші.

Грошові агрегати наявні у грошовій системі будь-якої високорозвиненої країни, однак вони мають певні національні відмінності як за складом елементів, що входять у той чи інший агрегат, так і за їх кількістю.

У більшості розвинених країн, як правило, виокремлюють три – чотири агрегати. Так, наприклад, у США – чотири агрегати, в Німеччині та Японії – три, а у Франції – всього два.

В основу виділення обсягу і структури грошової маси покладено агрегатний метод вимірювання пропозиції грошей. Грошовий агрегат у даному разі є групуванням певної категорії грошових форм відповідно до рівня їхньої ліквідності. В Україні обсяг грошової маси розраховується за допомогою чотирьох агрегатів:

- M_0 – готівка;
- $M_1 = M_0 + \text{депозити до запитання};$
- $M_2 = M_1 + \text{строкові депозити (в національній та іноземній валюті)};$
- $M_3 = M_2 + \text{кошти клієнтів за трастовими операціями банків [2].}$

Грошові агрегати в інших країнах відрізняються від агрегатів, прийнятих у грошовому обігу України, головним чином, за їх кількістю або за складом тих елементів, які входять до кожного конкретного агрегату. Останнє відображає, як правило, відповідний рівень розвитку грошового обігу. Так, наприклад, у США до складу агрегату M_1 крім готівки та депозитів “до запитання” й інших депозитів, за якими можна виписувати чеки і за якими в українському агрегаті M_1 є аналоги, входять ще дорожні чеки. Крім того, у США існує ще й четвертий агрегат L , до складу якого входить агрегат M_3 а також облігації, які випускаються урядом і продаються дрібним вкладникам, акцептовані банками векселі, комерційні цінні папери (короткострокові боргові зобов’язання корпорацій), державні короткострокові (термін погашення до 12 місяців) облігації [2].

За даними табл. 1 грошовий агрегат M_3 на кінець березня 2015 року становив 1 024,9 млрд. грн, а зміна в річному обчисленні за скоригованими щомісячними даними становила –15,5% порівняно з 1 136,1 млрд. грн та –14,7% на кінець лютого 2015 року відповідно. Варто відмітити, що в структурі грошової маси найбільшу питому вагу займає агрегат M_3 .

Таблиця 1

Склад та структура грошових агрегатів в Україні

показники	2014 березень		2015 лютий		2015 березень		Зміна	
	млрд. грн	%	млрд. грн	%	млрд. грн	%	млрд. грн	в.п.
1	2	3	4	5	6	7	8=6-2	9=7-3
M ₀	268,6	28,4	283,9	25,0	284,8	27,8	16,2	-0,6
M ₁	402,3	42,6	447,4	39,4	451,2	44,0	48,9	1,4
M ₂	939,5	99,4	1135,2	99,9	1024,4	99,95	84,9	0,5
M ₃	944,8	100	1 136,1	100	1024,9	100	80,1	-

Джерело: побудовано автором з використанням [3]

Агрегат M1 характеризує частину грошової маси, яка не використовується для розвитку національної економіки. Він включає гроші поза банками і вклади економічних суб'єктів в національній валюті, які можна використати у будь-який час. Відповідно до наведених розрахунків, співвідношення M1/M3 має тенденцію до збільшення у березні 2015 порівняно до попереднього року. Це є негативною тенденцією, оскільки свідчить про те, що маса грошей, яка виступає у вигляді кредитного ресурсу зменшилась.

Досліджуючи грошові агрегати, особливу увагу необхідно приділяти співвідношенню готівки і безготівкової частини грошової маси. Оскільки чим нижча частка готівкових грошей, що знаходиться поза банками, у загальній грошовій масі, тим ефективнішою й розвиненішою є грошова система країни. Також збільшення готівки в загальній грошовій масі ускладнює розрахунки у народному господарстві, зменшує грошові надходження на розрахункові рахунки підприємств, знижує ліквідність та послабляє кредитний потенціал комерційних банків. Часта готівки у структурі грошової маси не перевищує 5-7% у країнах з розвинутою ринковою економікою. В Україні ж майже четверта частина грошової маси обертається поза банками та не контролюється банківською системою. Найсуттєвішими причинами цього є намагання багатьох суб'єктів господарювання здійснювати розрахунки готівкою з метою уникнення податків, мала довіра юридичних і фізичних осіб до комерційних банків та інших фінансово-кредитних установ тощо [4].

Доларизація в Україні була і залишається ще однією проблемою регулювання грошового обігу. Так, українська гривня частково витісняється з внутрішнього ринку, а у виконанні функції грошей, поряд з нею бере участь долар США. Аналізуючи тенденції розвитку банківської системи у 2014 р., варто відмітити, що:

- по-перше рівень доларизації активних операцій банків зріс із 36,4% до 44,7% (без врахування курсової корекції – знизився з 36,4% до 29,1%);
- рівень доларизації кредитування економіки зріс з 34,8% до 48,0% (без врахування валютних коливань – знизився з 34,8% до 31,9%);
- рівень доларизації кредитування населення зріс з 31,6% до 43,5% (без врахування валютних коливань – знизився з 31,6% до 28,1%);

- рівень доларизації зобов'язань банків зріс з 45,9% до 54,2% (без врахування валютних коливань – знизився з 45,9% до 37,6%);
- рівень доларизації коштів фізичних осіб зріс з 42,8% до 53,2% (без врахування валютних коливань – знизився з 42,8% до 36,5%);
- рівень доларизації коштів юридичних осіб підвищився з 31,3% до 40,2% (без врахування валютних коливань – знизився з 31,3% до 25,4%) [5].

Серед негативних наслідків високої доларизації економіки можна виділити наступне:

- національні гроші неспроможні виконувати свої базові функції – виступати єдиним засобом нагромадження і всезагальним еквівалентом на території держави, яка їх репрезентує;
- вартість української гривні залежить не від нагромаджених поколіннями матеріальних багатств і національних надбань, а повністю визначається масою іноземних грошей на валютному ринку;
- зв'язуючи на своєму внутрішньому ринку наявну в обігу іноземну валюту наявною товарною масою, українська держава, таким чином, бореться з інфляцією не у своїй, а у чужих країнах;
- втрачаються значні потенційні емісійні доходи від випуску державою національних грошей [6].

Існують й позитивні наслідки доларизації економіки: забезпечується гарантія збереження і зростання заощаджень населення завдяки твердості іноземної валюти, створюються умови для збільшення іноземних та вітчизняних інвестицій, стимулюється повернення раніше вивезеного за кордон національного капіталу. Проте зважаючи на всі плюси та мінуси, слід скорочувати сферу обігу долара на внутрішньому ринку, адже ефективна грошово-кредитна політика можлива лише за умов існування розвиненої фінансової та банківської систем, стабільної національної грошової одиниці, високого ступеня довіри населення до заходів уряду.

Досвід країн з боротьби з негативними наслідками доларизації свідчить, що більшості країн самотужки не вдається знизити рівень обігу та використання іноземної валюти в економіці. Попри значні напрацювання шляхів дедоларизації та численну кількість публікацій зарубіжних та вітчизняних вчених, економістами не знайдено жодного способу, який був би стовідсотково ефективним в боротьбі з доларизацією. Світовий досвід переконує, що адміністративні заходи дедоларизації не вирішують кардинально проблему, є низькоефективними та тимчасовими. Ключовими та найбільш ефективними в аспекті досягнення різними країнами цілей фінансової дедоларизації були ринкові заходи центрального банку та уряду, спрямовані на: макроекономічну, цінову та фінансову стабільність у довгостроковому періоді; збільшення прозорості та передбачуваності монетарної політики; удосконалення грошово-кредитного регулювання та збільшення інституційної спроможності центрального банку щодо проведення ефективної монетарної політики; збільшення гнучкості обмінного курсу та прозорості валютної політики; перехід на таргетування інфляції; удосконалення та посилення норм пруденційного регулювання; вирівнювання платіжного балансу, розв'язання проблем

державного дефіциту та зовнішнього боргу; протекціоністська політика по відношенню до національної валюти, яка спрямована на підвищення довіри та попиту на неї; проведення інституційних та структурних реформ, які дозволяють усунути фундаментальні причини макроекономічних дисбалансів, що зумовлюють процеси доларизації економіки [7].

Висновки. Здійснивши оцінку стану грошової маси в Україні, можна зробити висновок про її зростання, значна частка готівки на руках у населення пояснюється зниженням довіри населення до банківської системи внаслідок фінансової кризи, інфляційними очікуваннями, нерозвиненістю безготівкових розрахунків населення, високим рівнем тіньової економіки, низькими доходами, частка готівки у обсязі депозитних грошей має тенденцію до зниження – це є позитивною динамікою і свідчить про збільшення заощаджень населення у банківських установах. Рівень доларизації вітчизняної економіки є достатньо високим, що пояснюється головним чином недовірою населення до національної грошової одиниці і бажанням зберігати вартість у стійкій валюті.

Вважаємо, що грошова маса є одним з найважливіших факторів фінансової стабільності та має тісний зв'язок з економічними та соціальними процесами економіки. Регулювання грошового обігу шляхом впливу на динаміку грошової маси, на грошові агрегати є ключовим напрямом державної грошово-кредитної політики.

Список використаних джерел

1. Савлук М. І. Гроші та кредит : [підручник] / За ред. М. І. Савлука; Київськ. нац. економ. ун-т. – К., 2001. – 604 с.
2. Науменкова С. В. Основні тенденції розміщення грошової маси та їх вплив на формування грошово-кредитної політики / С. В. Науменкова // Вісник Національного банку України, 2006. – № 1
3. Статистичний випуск Національного банку України грошові агрегати за березень 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.
4. Божанова О. В. Аналіз стану грошової маси в Україні / О. В. Божанова // Вісник економіки транспорту і промисловості, 2013. – № 44. – С. 91-96.
5. Банківська система 2015 : виклики та перспективи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=14741673>
6. Поплюйко Я. В. Доларизація економіки України : статистичні оцінки / Я. В. Поплюйко // Статистика України, 2008. – № 2. – С. 44-50.
7. Береславська О. Доларизація в Україні та шляхи її подолання / О. Береславська // Вісник Національного банку України. – 2006. – № 10. – С. 10–13.

А. В. Финько. Механизм оптимизации денежной массы и долларизация экономики в Украине.

В статье проведен анализ состояния денежной массы Украины. Особое внимание уделено исследованию динамики изменений денежных агрегатов. Выявлены факторы, повлиявшие на современное состояние денежной массы страны и причины долларизации национальной экономики.

Ключевые слова: денежная масса, денежные агрегаты, коэффициент наличности, уровень долларизации экономики.

A. Finko. Optimization mechanism of the money supply and the dollarization of the economy in Ukraine.

The article analyzes the state of the money supply in Ukraine. Particular attention is paid to the dynamics of changes in monetary aggregates. The factors that influenced the current state of the money supply of the country and the reasons for the dollarization of the national economy.

Keywords: money supply, monetary aggregates, cash ratio, the level of dollarization of the economy.

УДК 347.336.004

РОЗВИТОК ЕЛЕКТРОННИХ ГРОШОВИХ СИСТЕМ В УКРАЇНІ

Д. В. Хижняк, студент,

Науковий керівник – асистент Корабахіна А. Ю.,

Миколаївський національний аграрний університет

У даній статті розглянуто особливості розвитку систем електронних грошей в Україні та запропоновано шляхи подолання проблемних аспектів у процесі їх використання.

Ключові слова: грошова система, електронні гроші, платіжні системи, емісія електронних грошей, обіг електронних грошей, емітент, інтернет-гроші.

Постановка проблеми. Електронні гроші хоч і нещодавно з'явилися у нашому житті але їх розвиток відбувається досить швидко. В Україні станом на 2015 рік, громадяни мають доступ до багатьох видів електронних платіжних інструментів. Так, сьогодні, актуальним є питання щодо формування сучасної та прозорої регуляторної бази із державним наглядом за функціонуванням електронних платіжних інструментів, систем електронних грошей і стимулюванням їх розвитку.

Аналіз джерел і публікацій. Аналіз особливостей розвитку електронних грошей майже відсутній у вітчизняній науковій літературі. Питанням, які пов'язані з обігом електронних грошей, займалися такі вчені як А. Бодюк [1], І. Несходовський [2], О. Махаєва [3], М. Іконнікова [4], І. Кравчук [5], Д. Лозовик [6], В. Стельмах, Т. Смовженко, З. Скринник [8].

Метою даної статті є дослідження сучасного стану систем електронних грошей та визначення подальших перспектив розвитку їх в Україні як нового платіжного засобу для здійснення масових платежів.

Виклад основного матеріалу. Електронні гроші (e-money) – одиниці вартості, які зберігаються на електронному пристрої, приймаються як засіб платежу іншими особами, ніж особа, яка їх випускає, і є грошовим зобов'язанням цієї особи, що виконується в готівковій або безготівковій формі [9]. Варто відмітити, що всі платіжні системи засновані на використанні кредитних платіжних карток або ж так званого електронного гаманця.

Користувачем електронних грошей може бути суб'єкт господарювання або фізична особа. Користувач – суб'єкт господарювання має право використовувати

електронні гроші для здійснення оплати товарів, робіт, послуг. Користувачі – фізичні особи мають право використовувати електронні гроші для здійснення оплати товарів, робіт, послуг і переказувати електронні гроші іншим користувачам – фізичним особам.

Усвідомлення феномену електронних грошей в Європі на офіційному рівні почалося у 1993 році. Аналіз нових технологічних схем, а саме наперед оплачених карт багатоцільового використання, привів центральні банки Європейського Союзу до фундаментального висновку: в разі розповсюдження подібних продуктів центральні банки повинні проводити постійний моніторинг відповідних систем, обмінюватися інформацією та приймати політичні рішення з метою збереження цілісності платіжної системи [3]. Європейський центральний банк і Банк міжнародних розрахунків неодноразово наголошували на встановленні чітких правил і умов, відповідно до яких може здійснюватися емісія електронних грошей, та запровадженні контролю за нею. Сьогодні кількість електронних грошей в обігу незначна, і вони суттєво не впливають на монетарну політику.

Перевагами, щодо використання електронних грошей є:

1. Анонімність платежів. При здійсненні платежу електронними грошима, як правило, не потрібно повідомляти ніяку інформацію про себе, потрібен тільки номер електронного гаманця.

2. Швидкість і зручність платежів. Гроші переводяться майже миттєво, здійснити оплату можна не виходячи з будинку, якщо у вас є комп'ютер та Інтернет. Не потрібно заповнювати від руки платіжні доручення.

3. Можливість переказувати невеликі суми. Банки називають такі суми мікроплатежами. Комісія для них є значно вищою, ніж при переказі більших сум, тому що обчислюється як “n%, але не менше (визначеної суми)”. Мінімальний розмір платежу, який банк погодиться здійснити, також буває обмежений. Платіжні системи дозволяють переказувати невеликі суми.

За результатами вивчення та аналізу ринку електронних грошей у Європейському Союзі в якості глобальних тенденцій у цій сфері можна визначити:

- збільшення попиту на електронні гроші в якості засобів платежу;
- формування ринку кредитування в електронних грошах, який може мати потенційний вплив на банківський сектор, оскільки депозити перестають бути головною базою фінансових позик;

- поступове формування механізму приватного клірингу, який потенційно може замінити існуючу систему розрахунків між контрагентами через банки [4].

Останнім часом у всьому світі розвиток систем електронних грошей характеризується поступовим звуженням сфери використання готівки та паперових платіжних документів, переходом до нових платіжних інструментів і сучасних технологій платежів. Електронні гроші широко залучаються до обігу і стають важливим інструментом фінансової інфраструктури економічно розвинутих країн. Аналогічні процеси відбуваються і в Україні.

Сьогодні в Україні можна продавати та купувати товари, переказувати кошти за допомогою таких систем, як WebMoney, “Яндекс.Деньги”, RBK Money,

E-Gold, LiqPay, Z-Payment, Paypal, Liberty Reserve, Moneybookers тощо. Такий розвиток ринку електронних грошей є свідченням еволюції вітчизняного бізнесу, його поступового наближення до світових стандартів. Але широкому застосуванню електронних платіжних засобів в Україні перешкоджають певні труднощі.

До труднощів розвитку систем електронних грошей слід віднести психологічну невідповідність регулюючих органів, низький ступінь їх компетентності та неготовність органів контролю до запобігання можливим порушенням у цій сфері й боротися з ними [8].

Важливішими питаннями, пов'язаними з перспективою розвитку електронних грошей в Україні, є питання їх правового визначення та законодавчого регулювання. Хоча сьогодні обсяги емісії електронних грошей в Україні не впливають на монетарну політику, не можна не розуміти, що їх масова емісія та прийняття їх широким колом торговців як засобу платежу може призвести до ескалації інфляційних процесів.

Механізм інфляційного впливу електронних грошей діє у двох напрямках. Перший напрям – звичайна мультиплікація грошей на банківському рахунку покриття електронних грошей, другий – випуск самих електронних грошей, які виконують функції засобу обігу без відображення на банківських рахунках до моменту погашення. Пом'якшуючого ефекту щодо першого напрямку можна досягти в разі поширення обов'язкового резервування на кошти, що зберігаються на рахунку електронних грошей. У другому напрямі інфляційний вплив стримується за рахунок того, що електронні гроші, як правило, виступають засобом платежу для підприємств – нової економіки, тобто додаткові електронні гроші забезпечені додатковою кількістю товару, який у протилежному випадку можливо був би виключений із економічного обігу або продавався за готівку [5].

Широкому застосуванню електронних платіжних засобів в Україні перешкоджає те, що правове регулювання не встигає за стрімким розвитком відносин у цій сфері, та законність обігу електронних платіжних засобів в Україні.

Вперше поняття електронних грошей було закріплено постановою правління Національного банку України "Про затвердження Положення про електронні гроші в Україні" від 25.06.2008 р. № 178, яке визначило сутність електронних грошей. Варто відмітити, що 4 листопада 2010 р. постановою правління НБУ № 481 вказане Положення було скасовано, а замість нього прийнято нове, яким встановлювалися менш жорсткі вимоги до емітентів електронних грошей. Так, Положення про електронні гроші, затверджене постановою правління НБУ від 04.11.2010 р., скасувало вимогу попереднього Положення щодо віднесення права емісії електронних грошових коштів до виключної компетенції банків, надавши відповідні повноваження й іншим юридичним особам.

Але законність такого нововведення, є сумнівною, оскільки новим положенням про електронні гроші останні визначено як одиницю вартості, що приймається як засіб платежу. Таке прирівнювання електронних одиниць вартості до засобу платежу не повною мірою узгоджується з чинним

законодавством. Так, Закон України “Про платіжні системи та переказ коштів в Україні” від 05.04.2001 р. № 2346-III оперує терміном “платіжний інструмент”, що визначається як засіб певної форми на паперовому, електронному чи іншому виді носія інформації, використання якого ініціює переказ коштів з відповідного рахунка платника. До платіжних інструментів належать документи на переказ та спеціальні платіжні засоби (п. 1.31 цього Закону). Під спеціальним платіжним засобом слід розуміти платіжну картку, мобільний платіжний інструмент, інший платіжний інструмент, що виконує функцію засобу ідентифікації, за допомогою якого утримувач цього інструменту здійснює платіжні операції з рахунка платника або банку, а також інші операції, установлені договором. Емісія спеціальних платіжних засобів у межах України здійснюється виключно банками (пп. 1.4, 2.1 постанови правління НБУ “Про здійснення операцій з використанням спеціальних платіжних засобів” від 30.04.2010 р. № 223). Таким чином, виникає питання щодо законності ситуації, за якої електронні гроші, з одного боку, “приймаються як засіб платежу”, а з іншого – не віднесені чинним законодавством до спеціальних платіжних засобів.

Відповідно до постанови правління НБУ № 481 що особа, яка має намір створити систему електронних грошей та здійснювати випуск електронних грошей, зобов’язана узгодити з НБУ правила системи електронних грошей до здійснення випуску електронних грошей. Офіційний сайт НБУ містить інформацію лише про декілька систем електронних грошей в Україні але насправді таких систем сьогодні значно більше.

Електронні гроші створюють можливості для ефективного прибутку у сфері роздрібних платежів, проте їх розвиток не повинен наражати на небезпеку ні безперервне функціонування платіжних систем, ні стабільність фінансової системи. Ефективний прибуток може бути реалізований тільки за умови запровадження достатнього захисту електронних грошей. Необхідно чітко визначити та вжити заходів для запобігання ризикам, з яких найбільших є ризик неплатоспроможності емітентів. Нерозуміння цього може призвести до негативних наслідків, що вплине на довіру користувачів до різних видів електронних платежів і, можливо, навіть на довіру до грошей взагалі. Таким чином, інтересам центрального банку і держави в цілому відповідає створення в Україні правової основи для гарантування того, щоб емітенти електронних грошей були надійними, а системи розрахунків електронними грошима – безпечними та ефективними [6].

Також, важливим аспектом є узгодженість національного та міжнародного законодавства. У сфері платіжних систем та розрахунків питання стандартизації є вкрай важливим не тільки в технічній сфері, а й в області методології та регулювання. Серйозні відмінності в підходах до регулювання роблять привабливим для використання електронних грошей у кримінальних цілях: шахрайські операції, відмивання грошей, уникнення сплати податків. Сучасний рівень розвитку технологічних і фінансових інновацій дозволяє емітентам електронних грошей досить легко переходити з однієї юрисдикції в іншу. В цих умовах важливо регуляторам різних країн знайти компроміс шляхом узгодження

та спільних дій у сфері створення подібних правил регулювання електронних грошей [7].

Висновки. Отже, грошова система в Україні порівняно з Європейським Союзом характеризується: по-перше, слабким розвитком емісії електронних грошей; по-друге, активним використанням на практиці небанківських систем електронних грошей на програмній основі, проте вони не мають такого статусу через обмеження вітчизняного законодавства.

Загалом варто відмітити, що вимоги до функціонування систем електронних грошей в Україні мають досить загальний характер і не є надто жорсткими, а звідси виникають і недоліки платіжних систем, зокрема емісія електронних грошей гарантується винятково емітентом, держава не дає ніяких гарантій збереження їхньої платоспроможності. Це приводить до того, що електронні гроші не рекомендується використовувати для здійснення великих платежів, а також для нагромадження істотних сум протягом тривалого часу. Тобто електронні гроші в першу чергу є платіжним, а не накопичувальним засобом.

З метою успішного розвитку функціонування систем електронних грошей в Україні важливо забезпечити ефективну правову регламентацію, яка, з одного однієї сторони була направлена на підтримку електронних грошей, а з іншої – на запобігання їх використання з метою ухилення від оподаткування та контролю.

Список використаних джерел

1. Бодюк А. В. Електронні гроші: суть та особливості / А. В. Бодюк // Формування ринкових відносин в Україні. – 2006. – № 9. – С. 33-36.
2. Несходовський І. Електронні гроші // Бухгалтерський облік і аудит. – 2009. – № 4. – С. 49-53.
3. Махаєва О. Електронні гроші в Європі та Україні / О. Махаєва // Вісник НБУ. – 2004. – № 9. – С. 22-45.
4. Іконнікова М. В. Електронні гроші в аспекті економічної глобалізації. Ринок електронних грошей України: перспективи, проблеми та шляхи вирішення / М. В. Іконнікова // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2012. – № 4. – С. 123-130.
5. Кравчук І. С. Особливості емісії та обігу електронних грошей в Україні / І. С. Кравчук // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 8. – С. 263-271.
6. Risk management for electronic banking and electronic money activities, BIS, BCBS, 1998 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bis.org/publ/bcbasc215.pdf>
7. Лозовик Д. Б. Перспективи розвитку систем електронних грошей в Україні / Д. Б. Лозовик // Ефективна економіка. – 2012. – № 6. – С. 1-2.
8. Стельмах В. С. Гроші – людина – соціум: параметри взаємин: [навч. посіб.] Стельмах В. С., Смовженко Т. С., Скринник З. Е. / Національний банк України. – Л. : ЛБІ НБУ, 2006. – С.27–34.
9. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні: Закон України від 05.04.2001 р. – № 2346-III, [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2346-14/page>

Д. В. Хижняк. Развитие электронных денежных систем в Украине.

В данной статье рассмотрены особенности развития систем электронных денег в Украине и предложены пути преодоления проблемных аспектов в процессе их использования.

Ключевые слова: денежная система, электронные деньги, платежные системы, эмиссия электронных денег, оборот электронных денег, эмитент, интернет-деньги.

D. Khizhnyak. The development of electronic money systems in Ukraine.

This article describes the features of the development of electronic money in Ukraine and the ways overcome the problematic aspects in the course of their use.

Keywords: monetary system, electronic money, payment systems, emission of electronic money, electronic money circulation, the issuer, internet money.

ЗМІСТ

КАФЕДРА ОБЛІКУ І АУДИТУ

К. А. Романченко Зарубіжний досвід організації обліку і формування фінансової звітності у фермерських господарствах	3
Є. А. Шпак Сутність та завдання інвентаризації	12
С. С. Дюміна Продовольча безпека держави у контексті безпеки суспільства	16
В. Мельнік Фермерські господарства та шляхи покращення їх конкурентоспроможності в Україні	21
О. О. Заволока Теоретичні основи ефективного землекористування	28
Н. О. Корнієнко Теоретичні аспекти інвестиційних можливостей аграрного сектора	32
І. О. Малиновська Теоретичні аспекти моделювання в економічному аналізі	37

КАФЕДРА ФІНАНСІВ І КРЕДИТУ

Ю. О. Щербина Механізми регулювання непрямих податків в Україні: переваги та недоліки	43
Л. А. Кульбачна Кредитні відносини відповідно до сучасного стану економіки	47
С. В. Бондаренко, А. С. Гладченко Інфляція в Україні	52
М. С. Жулім Формування податкової політики на макро- та мікрорівнях	58
Д. Г. Мулява Податкова політика в системі державного регулювання економіки	63
І. С. Норова Вплив податкової політики на економічну і соціальну стабільність України	69
О. С. Сацура Зміни у податковому законодавстві України щодо плати за землю	75
В. П. Степанова Вплив податкової політики на баланс інтересів держави і платників податків	79
Ю. О. Щербина Податок на додану вартість: ефективність і проблеми справляння	84
М. О. Мархотка Управління фінансовими результатами діяльності сільськогосподарських підприємств	91
В. О. Криницька Методи обліку витрат і собівартості продукції в сільському господарстві	96
Г. О. Лущик Особливості розвитку ринку фінансових послуг в Україні	101
К. А. Мікуляк Вплив зовнішніх і внутрішніх факторів на фінансовий результат підприємства	108
С. С. Дюміна Корпоративна соціальна відповідальність у формуванні конкурентоспроможності підприємств	112
О. А. Грицевська Вплив корпоративної соціальної відповідальності на фінансові результати діяльності підприємства	118
Т. В. Асмолова Сучасні аспекти обліку кредиторської заборгованості на сільськогосподарських підприємствах	123
Ю. О. Галагуз Особливості обліку доходів сільськогосподарських підприємств в сучасних умовах	128
Т. В. Двойнісюк Напрями удосконалення обліку фінансових результатів діяльності на сільськогосподарських підприємствах	136
С. С. Дюміна Управління фінансово-економічними результатами діяльності	140

сільськогосподарських підприємств

Д. Г. Мулява Порівняння обліку фінансових результатів діяльності за національними і міжнародними стандартами 146

Ю. О. Щербина Механізми регулювання непрямих податків в Україні: переваги та недоліки 151

А. І. Бурковська Статистично-економічне обґрунтування впливу валютного котирування на індекс споживчих цін 154

Т. О. Годорожа Кредитне забезпечення аграрних підприємств 160

Ю. Ю. Латул Банківська система України: стан та перспективи розвитку 164

І. С. Михайлова Організація антикризового управління в банківському секторі економіки 169

І. В. Скляр Реалізація механізму інфляційного таргетування в Україні 175

А. В. Фінько Оцінка структури грошової маси в умовах доларизації вітчизняної економіки 180

Д. В. Хижняк Розвиток електронних грошових систем в Україні 185

Вимоги до оформлення статей

До публікації приймаються статті, що відповідають вимогам ВАК (Бюлетень ВАК України. – 2003. – № 12), і які мають такі необхідні елементи: постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями; аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які опирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується дана стаття; формулювання цілей статті (постановка завдання); виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням наукових результатів; висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку.

Подається примірник тексту статті, підписаний авторами, надрукований на папері форматом А4, а також електронний варіант на CD-ROM.

Обсяг статті – до 8 повних сторінок. Розміри полів: ліве – 20 мм, праве – 20 мм, верхнє – 20 мм, нижнє – 20 мм.

Статті необхідно готувати за допомогою текстового редактора Microsoft Word. Шрифт статті – Times New Roman Суг, через інтервал 1,0, розмір – 14 pt, лапки по тексту і в списку використаних джерел – “”.

Назва статті має бути короткою (5-9 слів), адекватно відбивати її зміст, відповідати суті досліджуваної наукової проблеми. При цьому слід уникати назв, що починаються зі слів: “Дослідження питання...”, “Деякі питання...”, “Проблеми...”, “Шляхи...”, в яких не відбито суть проблеми.

Анотації (українською, російською та англійською) набирати курсивом 12 кеглем. Виклад матеріалу в анотації має бути стислим і точним (близько 50 слів). Слід застосовувати синтаксичні конструкції безособового речення, наприклад: “Досліджено...”, “Розглянуто...”, “Установлено...” (наприклад, “Досліджено генетичні мінливості... Отримано задовільні результати...”).

Посилання в тексті подавати тільки у квадратних дужках, наприклад [1], [1, 6]. Посилання на конкретні сторінки наводити після номера джерела, потім через кому сторінку (маленьке с.), далі її номер (наприклад: [1, с. 5]). Якщо далі йде інше джерело, то ставити його номер через крапку з комою в тих самих дужках (наприклад, [4, 8,]). Не подавати в тексті розгорнутих посилань, таких як (Іванов А. П. Вступ до мовознавства. – К., 2000. – С. 54) (ГОСТ 7.1-84).

Усі цитати, мова оригіналу яких є іншою, подавати мовою Вісника й обов'язково супроводжувати їх посиланнями на джерело і конкретну сторінку.

Не робити посторінкових посилань, а подавати їх у дужках безпосередньо в тексті. На всі рисунки й таблиці давати посилання в тексті. Усі рисунки мають супроводжуватися підписами, а таблиці повинні мати заголовки.

Рисунки виконувати у редакторі Microsoft Word 7.0 за допомогою функції “Створити рисунок”, а не виконувати рисунок поверх тексту. Написи на рисунках виконувати засобами Microsoft Word з тим, щоб редактор мав можливість зробити в них необхідні виправлення.

Рисунки треба розміщувати у роботі безпосередньо після тексту, де вони згадуються вперше, або на наступній сторінці. На всі ілюстрації повинні бути посилання у роботі.

Якщо ілюстрації створені не автором роботи, то, подаючи їх, треба дотримуватися вимог чинного законодавства про авторські права.

Ілюстрації можуть мати назву, яку розташовують під ілюстрацією після пояснювальних даних (підрисункового тексту).

Ілюстрація позначається словом “Рис. __”, яке разом з назвою ілюстрації розміщують після пояснювальних даних, наприклад, “Рис. 1. Назва рисунку”.

Ілюстрації треба нумерувати арабськими цифрами.

Номер ілюстрації складається з порядкової нумерації ілюстрації.

Таблиці виконувати у редакторі Microsoft Word 7.0 за допомогою функції “Додати таблицю”. Кожна таблиця повинна займати не більше одного аркуша при розмірі шрифту TIMES тексту таблиці не менш ніж 12 кегль.

Цифровий матеріал, здебільшого, оформляють у вигляді таблиць відповідно до рис. 1.

Таблиця 1

Назва таблиці					Заголовки
Головка					граф
					Підзаголовки
					граф
					Рядки
					(горизонтальні рядки)
Боковик					
Графи (колонки)					

Рис. 1. Оформлення таблиці

Горизонтальні та вертикальні лінії, які розмежовують рядки таблиці, а також лінії зліва, справа і внизу, що обмежують таблицю, можна не проводити, якщо їхня відсутність не утруднює користування таблицею.

Таблиці, так само як і ілюстрації, слід розміщувати у роботі безпосередньо після тексту, де вони згадуються вперше, або на наступній сторінці (коли на даній сторінці недостатньо місця). Якщо таблиці не є результатом дослідження автора, то при використанні їх у роботі необхідно дотримуватися вимог чинного законодавства про авторські права (робити посилання на джерело).

Таблиці слід нумерувати арабськими цифрами. Таблиця повинна мати назву, яку друкують малими літерами (крім першої великої), жирним шрифтом і

розміщують симетрично над власне самою таблицею. Назва повинна точно і стисло відображати зміст таблиці, період (якщо роки/місяці не відображені в таблиці) і об'єкт (підприємство, галузь) дослідження. Слово таблиця і її номер друкують з прописної літери з правого боку над її назвою, без крапки в кінці, наприклад:

Таблиця 2

Назва таблиці

Якщо в роботі лише одна таблиця, її не нумерують. На всі таблиці мають бути посилання в тексті, при цьому по тексту слово “таблиця” пишуть скорочено, із зазначенням її номера, наприклад: ... у табл. 2; ... відповідно до табл. 2; ... згідно з даними табл. 2 і т. д. У повторних посиланнях на таблиці та ілюстрації скорочено пишуть слово “дивись”, наприклад: див. табл. 2.

Якщо рядки або граfi таблиці виходять за межі формату сторінки, таблицю розбивають на частини, переносючи частину таблиці на наступну сторінку, повторюючи при цьому її головку та боковик. При поділі таблиці на частини допускається її головку або боковик замінити відповідно номерами граф або рядків, нумеруючи їх арабськими цифрами у першій частині таблиці. Над частиною таблиці, яка перенесена на наступну сторінку, з прописної літери пишуть слова: “Продовження таблиці” або “Закінчення таблиці” із зазначенням її порядкового номера, а саме: Продовження таблиці 3.

Заголовки граф таблиці друкують з великої літери, а підзаголовки – з малої, якщо вони складають одне речення з заголовком. Підзаголовки, що мають самостійне значення, пишуть з великої літери. В кінці заголовків і підзаголовків таблиць крапки не ставлять. Заголовки і підзаголовки граф вказують в однині.

Одиниці вимірювання показників таблиць відокремлюються комою. Якщо всі дані таблиць мають одну одиницю вимірювання, її вказують один раз, відокремлюючи комою в кінці назви (заголовка) таблиці. Розділяти заголовки і підзаголовки боковика і граф діагональними лініями не допускається. Горизонтальні і вертикальні лінії, що розмежовують рядки таблиці, можна не проводити, якщо їх відсутність не ускладнює користування таблицею.

Розташовують таблиці на сторінці зазвичай вертикально, проте розміщені на окремій сторінці таблиці можуть бути розташовані і горизонтально, при цьому головка таблиці повинна знаходитися з лівого боку сторінки. Як правило, таблиці зліва, справа і знизу обмежують лініями. Для скорочення тексту заголовків і підзаголовків граф окремі поняття дозволяється замінювати літерними позначеннями, встановленими стандартами, або іншими позначеннями, якщо на це є пояснення в тексті або вони наведені на ілюстраціях, наприклад: L – довжина; d – діаметр.

Якщо текст, який повторюється в різних рядках однієї й тієї ж граfi, складається з одного слова, його після першого написання допускається замінити лапками, якщо з двох і більше слів, то при першому повторенні його замінюють словами “Те ж”, а далі – лапками. Замінити лапками повторювані в таблиці цифри, математичні знаки, знаки відсотка і номери, позначення марок матеріалів продукції, позначення нормативних документів не допускається.

При відсутності окремих даних у таблиці слід ставити прочерк (тире). Цифри в графах таблиць повинні проставлятися так, щоб розряди чисел у всій графі були розташовані один під іншим, якщо вони відносяться до одного показника. В одній графі повинно бути дотримано, як правило, однакову кількість десяткових знаків для всіх значень величин.

Формули у статтях по всьому тексту набирати у формульному редакторі MS Equation – 3.0, шрифт TIMES, 10 кегль.

Терміни по всій роботі мають бути уніфікованими.

Між цифрами й назвами одиниць (грошових, метричних тощо) ставити нерозривний пробіл.

Скорочення грошових та метричних одиниць, а також скорочення млн, млрд, метричних (грн, т, ц, м, км тощо) писати без крапки.

Якщо в тексті є аббревіатура, то подавати її в дужках при першому згадуванні.

Переліки

Переліки, в разі потреби, можна подавати всередині пунктів або підпунктів. Перед переліком ставлять двокрапку.

Перед кожною позицією переліку треба ставити малу літеру української абетки з дужкою або, не нумеруючи, - дефіс (перший рівень деталізації).

Для подальшої деталізації переліку треба використовувати арабські цифри з дужкою (другий рівень деталізації).

Приклад

- а) форма і розмір клітин;
- б) живий склад клітин:
 - 1) частини клітин;
 - 2) неживі включення протопластів;
- в) утворення тканини.

Переліки першого рівня деталізації друкують малими літерами з абзацу, другого рівня – з відступом щодо місця розташування переліків першого рівня.

Джерела, що наводяться наприкінці публікації, повинні розташовуватися в порядку першого згадування в тексті статті й бути оформленими відповідно до ДСТУ ГОСТ 7.1:2006. ([Приклади оформлення бібліографічного опису у списку джерел](#)). Номер у списку літератури має відповідати лише одному джерелу.

На диску повинен бути 1 файл з текстом статті, названий прізвищем автора (Стаття_Прізвище).

Редакційна колегія залишає за собою право на редакційні виправлення.

Примітки до ілюстрацій та таблиць

Примітки до ілюстрацій та таблиць розміщують безпосередньо під ілюстраціями (таблицями), яких вони стосуються. Одну примітку не нумерують. Примітки до ілюстрацій та матеріалів таблиць позначають зірочкою (*).

Цей текст починають з абзацного відступу і друкують з мінімальним (одинарним) міжрядковим інтервалом зі шрифтом Times New Roman Cyr, розмір – 12 pt.

Загальну примітку до всієї таблиці не пов'язують із знаком виноски, а поміщають під таблицею після слова “Примітка” або “Примітки.” і оформлюють у вигляді звичайного тексту.

Зразок оформлення статті

УДК (номер УДК)

НАЗВА СТАТТІ

***Л. С. Прокопенко**, студент,
Науковий керівник – д.е.н., професор Вишневська О. М.,
Миколаївський національний аграрний університет*

**Текст анотації* українською мовою
Ключові слова: слово, словосполучення, ...*

Текст статті

Список використаних джерел

1. Матяш І. Б. Діяльність Надзвичайної дипломатичної місії УНР в Угорщині : історія, спогади, арх. док. / І. Матяш, Ю. Мушка. – К. : Києво-Могилян. акад., 2005. – 397, [1] с. – (Бібліотека наукового щорічника “Україна дипломатична”; вип. 1).
2. Ризикологія в економіці та підприємстві : зб. наук. праць за матеріалами міжнар. наук.-практ. конф., 27-28 берез. 2001 р. / М-во освіти і науки України, Держ податк. адмін. України [та ін.]. – К. : КНЕУ : Акад. ДПС України, 2001. – 452 с.

***И. О. Фамилия. Название статьи.**
Текст аннотации російською мовою
Ключевые слова:*

***N. Soname. Name of article.**
Annotation англійською мовою
Keywords*

Наукове видання

СТУДЕНТСЬКИЙ НАУКОВИЙ ВІСНИК

Випуск 1 (12) – 2015. Частина 1. Економічні науки

Технічний редактор: І.В. Ксьонжик
Комп'ютерна верстка: Ю.В. Антонович